69

636.

69.

636.

1895

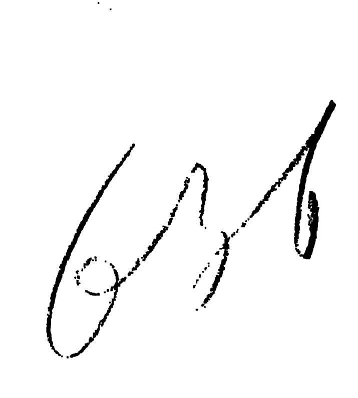

ПРОТОКОЛИТѢ

на

БЕРЛИНСКИЙ КОНГРЕСЪ.

ПРѢВЕДЕНИ И ИЗДАДЕНИ

отъ

Т. ИКОНОМОВЪ.

София,
Книгопечатница Янко С. Ковачевъ
1885.

ПРОТОКОЛИТѢ

на

БЕРЛИНСКИЙ КОНГРЕСЪ.

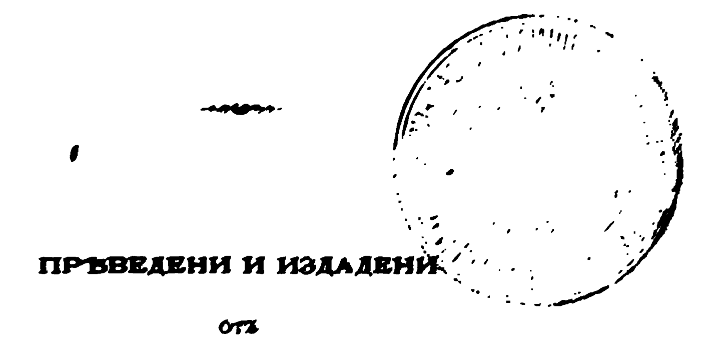

ПРѢВЕДЕНИ И ИЗДАДЕНИ

отъ

Т. ИКОНОМОВЪ.

София.

Книгопечатница Янко С. Ковачевъ

[illegible]

ПРЕДГОВОРЪ.

Като събрание, което се бѣ свикало и бѣше дѣйствовало не съ цѣль да погледне на работитѣ безпристрастно и да отдаде всѣкиму принадлежащето нему право, а съ единственното намѣрение да тури прѣгради на рускитѣ успѣхи въ Балканский полуостровъ, Берлинский конгресъ би за насъ — Българетѣ — жестокъ сѫдия и несправедливъ распоредитель.

Въ пристрастията си противъ Руссия нѣкои отъ западнитѣ сили погледнѫхѫ на нейната освободителска миссия въ Балканский полуостровъ неправилно, доброто и человѣколюбивото дѣло на освобождението истълкувахѫ въ смисълъ на завоевателни планове, сѫдбитѣ на Българетѣ смѣсихѫ съ плановетѣ на русската дипломация и, като поискахѫ да ограничѫтъ русското влияние и русскитѣ дѣйствия въ България, поставихѫ тая послѣднята страна на Берлинский конгресъ въ таквизи условия. които не само исключаватъ всѣко развитие и движение напрѣдъ, но убиватъ медленно самото сѫществувание на наший народъ, като политическо тѣло и народна органическа цѣлость.

Съ раскъсванието на наший народъ на части тий убихѫ въ него оная сила, която присѫтствува въ всѣки цѣлъ и здравъ организмъ и безъ която нѣма пъленъ и цѣлостенъ животъ. За да не стане единъ день силна съюзница на Руссия, България трѣбваше да се ослаби до толкози, щото не само да не може да бѫде господарь на своитѣ сѫдби въ настоящето, но да не може да помисли за това и въ далекото бѫдѫще. Добруджа и Пиротско се осѫдихѫ на погубление въ рѫцѣтѣ на завистливи инородни съсѣди, Македония и Одринско се оставихѫ на всепотрѣбляющий и всезатъпяющий турски

произволъ, България и Румелия се подложихѫ на задължения, които иматъ за цѣль пълното истощение на мѣстото и конечното испадвание на жителитѣ.

На Румелия се наложи организация сложна, скѫпа и задърживающа всѣко материално развитие. Тая область пѫшка подъ тяжестьта на голѣмитѣ разноски за многосложната администрация и подъ чрезмѣрний данъкъ, и нейното материално положение става отъ день на день по лошо. Еще нѣколко години, и нейнитѣ финансови условия ще я докаратъ до съвършенно разорение.

Тѣснитѣ граници на тая область и на самото княжество осѫждатъ тѣзи части отъ сѫщото отечество и отъ сѫщий народъ на едно сѫществование, което малко се отличава отъ съществуванието на ограниченъ, затворенъ человѣкъ. За да сѫществуватъ и да се крѣпятъ, тѣмъ сѫ нужднн въздухъ, просторъ и достатъчни срѣдства А между туй всичко това е ограничено, стѣснено, намалено. Румелийский данъкъ на Портата е чрезмѣренъ, а на България сѫ наложени при тѣснитѣ территориални граници таквизи и толкози важни задължения, които тя никога не ще може да надвие.

Освѣнь расходитѣ за своето вѫтрѣшно управление и за войската, освѣнь расходитѣ за исплащание лихви и други расходи по желѣзни пѫтища, освѣнь прѣдвиденний годишенъ данъкъ на Турция, на България сѫ наложени и други тежки задължения, примѣръ отъ които може да се намѣри само въ врѣмената на най-голѣмитѣ варварщини, когато правото на слабитѣ не се зачиташе за нищо и когато на силнитѣ всичко бѣ позволено.

Съ сѫдбитѣ на Българский народъ Берлинский конгресъ е постѫпилъ не само несправедливо, нъ и до висока стѫпень безчеловѣчно. Тамъ сѫ говорили само политическитѣ страсти и съперничоства на дипломатитѣ и никакво мѣсто не сѫ имали правото, человѣщината, науката, разсѫдъка. Всичко се е приготвило не по правилата на строгата справедливость, а по внушенията на националнитѣ и личнитѣ страсти на пълномощницитѣ. Тамъ народитѣ, слабитѣ и беззащитнитѣ народи, като българетѣ, сѫ се вдигали и слагали не като людие и народи, а като вещи, които трѣбва да служатъ на капризитѣ и интереситѣ на по-силнитѣ. Тамъ интереситѣ на единъ Хиршъ и други подобни нему безбожни експлоататори сѫ се туряли несравнено по-горѣ отъ интереситѣ на единъ цѣлъ народъ отъ 4—5 милиона души, и съ едно драсвание на перото вторитѣ сѫ се заличавали предъ първитѣ. Тамъ грѣховетѣ на едни сѫ се стоваряли на други и съвършенно невиннитѣ сѫ били принудени да теглятъ за виновнитѣ.

Безъ да се глѣда на това, че България е давала най-голѣмъ процентъ отъ ежегоднитѣ доходи на Турската империя, че Българетѣ сѫ носили най-голѣмитѣ отъ другитѣ държавни тегоби и че българското княжество и днесь се подлага на годишенъ данъкъ въ полза на Портата, пристрастний Берлинский ареопагъ е наложилъ на България и часть отъ безумнитѣ дългове на Турцуя заедно съ годишнитѣ лихви за тая часть и още плащанието на остающитѣ се въ България държавни имоти и здания.

На какво законно основание е станѫло всичко това и трѣбвало ли е да стане, туй знае само високото Берлинско събрание. Нека се помѫчи, ако може, да го разбере и Българский читатель изъ прѣдлаганитѣ по-долу протоколи и нека си управя мислитѣ и стѫпкитѣ съобразно.

За българина дѣлото на Берлинский конгресъ е дѣло нечисто, дѣло необмислено, и има нужда отъ дълбоки поправяния. Безъ поправяния и измѣнения то е неприложимо къмъ България. България ще гине подъ тяжестьта на Берлинский трактатъ и кога да е ще трѣбва да се залови за неговото стрьсвание отъ гърба си. Гдѣто ще се чака друго врѣме и гдѣто за подбудитель ще ни бѫде отчаянието, а за срѣдство политическитѣ потрясения, по добрѣ е да си искажемъ желанията и волята еще отъ сега и да обявимъ по най положителенъ начинъ, че при всичката ни покорность къмъ просвѣтена и свободолюбива Европа намъ е невъзможно да приемемъ нѣкои точки отъ Берлинский трактатъ и да се подложимъ на задължения, които ни убиватъ настоящето и бѫдѫщето.

Да се откажемъ отъ върховната власть на Турция ний Българетѣ не искаме, нъ да се избавимъ отъ извѣстни условия и задължения, на които и опита и справедливостьта сѫ показали всичката наумѣстность и невъзможность, това ний можемъ и трѣба да искаме. Ний имаме право да искаме за себе си таквози положение, което не само насъ ще удовлетвори, нъ ще съдѣйствува еще за трайностьта на Европейский миръ. Ний имаме право да искаме всичко това не само прѣдъ видъ на нашето настояще и бѫдѫще добро, нъ еще повече предъ видъ на общеевропейский интересъ, защото не тогава ний ще бѫдемъ, като народъ и държава, по самостоятелни, когато се намираме въ стѣснено и тежко положение, а когато имаме сносно и обезпечено положение. Когато една страна ни обижда и ни причинява страдания, ний по неволѭ ще търсимъ помощь у другата страна и ще слушаме нейнитѣ съвѣти. До гдѣто западнитѣ сили мислятъ, че материалнитѣ рессурси на България трѣбва да слу-

жѫтъ за удовлетворение жадностьта на хора, като Хирша и на нѣкои турски кредитори, които не сѫ питали България, да ли трѣбва да си даватъ паритѣ на Портата, до тогава Балканский полуостровъ не ще престане да бѫде поле на руското влияние и да върви въ всичко задружно съ Руссия. Устройте за България друго по-добро положение, покажете се къмъ нея по справедливи, Българетѣ изведнажь ще покажѫтъ своята еднаква благодарность къмъ всичкитѣ сили и ще прѣстанѫтъ да служѫтъ за причини и поводъ на разни застрашителни за Европейский миръ въпроси.

Ний имаме право да поискаме присъидинението на Румелия къмъ България и да не приемаме задлъженията за турский данъкъ и за държавнитѣ имущества, защото безъ първото не може да сѫществуватъ финанси ни въ България, ни въ Румелия, а съ второто се устранява една голѣма несправедливость, която заплашва нашето политическо сѫществувание въ самитѣ му корени.

Ако сме подвластни на Турция и плащаме данъкъ срѣщу расходитѣ на империята, съ тоя данъкъ ний исплащаме и часть отъ лихвитѣ на държавний дългъ. Дълга си остава на империята и се исплаща изъ нейний бюджетъ, въ който влиза и данъка отъ България. Щомъ се допустни дѣлението на дълговетѣ, България трѣба да престане да плаща данъкъ, както престанѫхѫ да го плащатъ и Румания и Сърбия.

Като часть отъ империята България още по малко може да исплаща и останѫлитѣ въ княжеството държавни имущества, казарми и др. подобни; защото тѣзи имущества сѫ на цѣлата държава, отъ която е часть и България, и сѫ добити не съ срѣдствата и помощьта на Цариградъ, а на цѣлата държава и най много пакъ на България. Да се искатъ отъ България данъкъ и дългове именно за тѣзи имущества и да ѝ се налага и исплащанието на самитѣ имущества, това е таквази нелѣпость, прѣдъ която не може да си затвори очитѣ и сама Европа, когато ний се заловимъ да ѝ прѣдставимъ работата, както трѣба.

Времената се измѣнихѫ и ний имаме право да чакаме отъ Европа по голѣмо внимание къмъ нашитѣ искания и повече безпристрастенъ сѫдъ въ неправдитѣ, които ни се случихѫ прѣди петь години. Времето и спокойното обсѫждание на работитѣ безсъмнѣнно сѫ научили особенно Англия и Австрия, че въ рѣшението сѫдбитѣ на народитѣ не сѫ само интереситѣ на спекулантитѣ, които трѣба да се зематъ въ внимание.

Прѣдъ нашитѣ справедливи искания и прѣдъ нашето настояванне въ тѣхъ Европа не ще остане глуха и безчувственна, както не

е останжла глуха и къмъ прѣдставленията на наши тѣ слаби съсѣди когато тѣзи прѣдставления сж ставали отъ нарочити прѣдставители въ Берлинский Конгресъ.

Не съ оплаквания само се изцѣрява злото, а съ дѣйствия и съ енергия. Прѣдстоящитѣ протоколи ще ни покажжтъ, че другитѣ не сж спали, когато се е рѣшавала сждбата на тѣхното отечество.

За да има читателя предъ очи всичко, що се е разглеждало и нареждало на Берлинский конгресъ, азъ присъединявамъ къмъ протоколитѣ и трактатитѣ Санъ-Стефанский и Берлинский.

София, 25 Ноемврий 1884.

Издателя.

ПРОТОКОЛЪ № 1

Засѣдание на 1/13 Иуния 1878.

Силитѣ, които сѫ подписали Парижский трактатъ на 18/30 Марта 1856 г., като се одушевляватъ отъ мисълъта за общий интересъ и отъ духътъ на примирението и мира и сѫ се рѣшили да испитатъ всички наедно положението, което истича за въстокъ отъ послѣднитѣ събития, нижеслѣдующитѣ пълномощници на Германия, Австро-Унгария, Франция, Англия, Италия, Руссия и Турция сѫ се събрали на конгресъ въ Берлинъ по повикванието на Н. В. Германский Императоръ:

За Германия: Н. Свѣтлость Князъ Бисмаркъ, канцлеръ на германската империя; Н. Прѣвосходителство Г. Бюловъ, държавенъ секретарь въ министерството на външнитѣ дѣла; Н. Свѣтлость Князъ Гогенлое, германски посланникъ въ Парижь;

За Австро-Унгария: Н. Прѣвосходителство Графъ Андраши, министръ на външнитѣ дѣла и на Императорский домъ; Н. П. Графъ Кароли, австро-унгарский посланникъ въ Берлинъ; Н. П. Баронъ Хаймерле, австро-унгарский посланникъ въ Римъ;

За Франция: Н. П. Г. Вадингтонъ, министръ на външнитѣ дѣла, Н. П. Графъ Сентъ Валлие, французски посланникъ въ Берлинъ; Н. П. Г. Деспре, пълномощенъ министръ отъ 1-ий класъ;

За Велико-Британия: Н. П. Графъ Биkансфилдъ, първий лордъ на съкровището и първи министръ въ Англия; Н. П. Маркизъ Салисбюри, министръ на външнитѣ дѣла; Н. П. Лордъ Одо Руссель, английски посланникъ въ Берлинъ.

За Италия: Н. П. Графъ Корти, министръ на външнитѣ дѣла; Н. П. Графъ Де Лонаи, италиянски посланникъ въ Берлинъ;

За Руссия: Н. Свѣтлость Князъ Гарчаковъ, канцлеръ на Русската империя; Н. П. Графъ Шуваловъ, русский посланникъ въ Лондонъ; Н. П. г. д' Убри, Русский посланникъ въ Берлинъ;

За Турция: Н. П. Садуллахъ бей, турский посланникъ въ Берлинъ.

Пълномощницитѣ се събиратъ на засѣдание днесь, четвъртъкъ, 1/13 Иуния въ два часа подирь пладнѣ.

Графъ Андраши поема думата и изговаря слѣдующето;

„Господа!

Имамъ честь да Ви прѣдложа да повѣриме на Н. Св. Княза Бисмарка прѣдсѣдателството въ Конгреса. Това се изисква не само отъ освятений отъ прѣминжлото обичай, нъ въ сжщото врѣме и отъ почита къмъ владѣтеля, съ гостолюбието на когото се ползоватъ въ тая минута прѣдставителитѣ на Европа. Азъ не се съмнѣвамъ, че моето прѣдложение ще се приеме отъ всички единодушно. Личнитѣ качества на Княза и неговата испитана мждрость ни даватъ най-добрата гаранция за добро ржководяние дѣлата на конгреса.

Господа, увѣренъ съмъ въ еднаквостьта на Вашитѣ чувства и еще въ началото на първото наше събрание исказвамъ горѣщитѣ наши пожелания за бързото и пълното оздравяване на Н. В. Императора Вилгелма".

Тѣзи думи, като се посрѣщнжхж съ силно удобрение отъ всичкитѣ пълномощници, Князъ Бисмаркъ благодари своитѣ другари за симпатическитѣ имъ чувства къмъ Императора и се обѣщава да поднесе това засвидѣтелсвование до знанието на Н. Величество. Той приема подирь това прѣдсѣдателството съ тѣзи думи:

„Господа!,

Благодаря Ви за честьта, която ми правите, като ми повѣрявате прѣдсѣдателствованието въ това високо събрание.

Въ испълнението на службата, къмъ която ме повикахте, азъ ще се облягамъ на благосклонното съдѣйствие на господа моитѣ другари и на тѣхната снисходителность, ако моитѣ сили се покажжтъ по долни отъ моята добра воля".

Къмъ съставлението на бюрото прѣдсѣдателя пристжпа съ слѣдующитѣ думи:

„Прѣдлагамъ за секретарь на Конгреса Г. Радовича, германский посланникъ въ Атина, и за негови помощници Г. г. Графа де Муи, прьвъ секретарь на французското посолство въ Берлинъ, дѣйствителний съвѣтникъ Буха, Барона Голщеина и Графа Бисмарка. Прѣдлагамъ освѣнъ това да се повѣри управлението на архивитѣ на Г. Бухера, дѣйствителний таенъ съвѣтникъ при министерството на вънишнитѣ дѣла въ Германия".

Тѣзи прѣдложения като се приехѫ, членоветѣ на бюрото се въведохѫ въ залата и се прѣдставихѫ на Конгреса. Прѣдсѣдателя съобщава подирь това на другаритѣ си, че на бюрото се възлага да събере и подложи на тѣхното разглеждание и изучение документитѣ и пълномощнитѣ, които членоветѣ на Конгреса ще благоволятъ да прѣдадѫтъ съ тая цѣль на бюрото.

Подирь това **Князъ Бисмаркъ** прочита слѣдующата рѣчь:

„Господа,

Длъженъ съмъ прѣди всичко друго да Ви по-благодаря въ името на Императора, моя господарь, за онова единодушие, съ което всичкитѣ кабинети благоволихѫ да отговорятъ на поканването на Германия. Позволявамъ си да погледнѫ на това съгласие като на пръвъ залогъ за благополучното довършвание на нашата обща цѣль.

Дѣлата, които извикахѫ събранието на конгреса, сѫ още живи въ нашата паметъ. Още кждѣ края на годината 1876 кабинетитѣ бѣхѫ съвокупили своитѣ усилия съ цѣль да възстановятъ мира въ Балканский Полуостровъ. Въ сѫщото време тий бѣхѫ търсили и дѣйствителни граници за подобрението сѫдбата на християнскитѣ населения въ Турция. Тѣзи усилия не се увѣнчахѫ съ успѣхъ. Избухнѫ страшна война, която се прѣкрати съ подписванието на Санъ-Стефанский договоръ.

Постановленията на тоя договоръ въ много точки като измѣняватъ онова положение на работитѣ, което е било установено съ по прѣдишнитѣ Европейски конвенции, ние сме се събрали днесь да подвъргнемъ дѣлото на Санъ-Стефано на свободното разискание на кабинетитѣ, които сѫ подписали трактатитѣ на 1856 и 1871 год. Намъ предстои да обеспечимъ съ общо съгласие и възъ основание на нови гаранции мира, отъ който Европа има такава голѣма нужда“.

Къмъ прочетеното Прѣдсѣдателя прилага нѣколко бѣлѣжки за процедурата. Той мисли, че за по голѣмо олеснение на дѣйствията на конгреса, добрѣ би било да се рѣши отнапрѣдъ, щото всѣко предложение и всѣки документъ, които трѣба да се помѣстятъ въ протоколитѣ, да се прѣдставляватъ писменно и да се прочитатъ отъ членоветѣ на конгреса, които ги прѣдставляватъ. Той мисли, че дѣйствова въ интереса на събранието, като му предлага да начертае още отъ начало реда на своитѣ занятия. Той е на мнѣние, че на мѣсто да се разглежда прѣдстоящий трактатъ членъ по членъ, по добрѣ

ще бжде да се наредятъ въпроситѣ споредъ тѣхната важность. Въпроситѣ за границитѣ и за устройството на България като интересуватъ най много Конгреса, прѣдсѣдателя прѣдлага да се почене най напрѣдъ обсжжданието на онѣзи точки отъ С.-Стефанский договоръ, които се отнасятъ къмъ бждящето устройство на България. Ако Конгреса приема този начинъ за дѣйствие, прѣдсѣдателя ще упжти приготвителнитѣ работи на бюрото въ този смисълъ. Негова Свѣтлость мисли, освѣнъ това, че не би било злѣ да се остави по голѣмо временно разстояние между това първото засѣдание и слѣдующето, каквото пълномощницитѣ да могжтъ да си размѣнятъ мислитѣ. Най послѣ той не се съмнѣва николко, че всичкитѣ пълномощници единодушно признаватъ нуждата да се пази тайна върху разискванията на конгреса.

Всичкитѣ членове на конгреса удобряватъ прѣдложенията на Князя Бисмарка.

Графъ Андраши добави че напълно приема възгледитѣ на Негова Свѣтлость и че той е на мнѣние да се почне именно отъ Българский въпросъ.

Графъ Биконсфилдъ се произнася въ сжщий смисълъ: той намира, че за разрѣшението на предстоящитѣ мжчнотии най сжществената стжпка е да се разгледа на първо мѣсто и безъ отлагание Българский въпросъ.

Прѣдсѣдателя удостовѣрява, че проекта за почевание на разискванията отъ Българский въпросъ е приетъ единодушно.

Графъ Биконсфилдъ забѣлѣжва, че прѣди да се пристжпи до разглежданието на С.-Стефанский Договоръ, прѣдъ конгреса се исправя единъ прѣдварителенъ и неотложенъ въпросъ отъ голѣма необходимость, именно въпроса за прѣбиванието на русскитѣ войски до Цариградъ. Лордъ Биконсфилдъ намира това прѣбивание за неправилно и опасно. Той напомнюва, че русскитѣ войски сж прѣминжли показаната въ примирието линия и посочва на тѣхното присжтствие като на опасность не само за двѣтѣ воевавши страни, нъ и за интереситѣ на Европа. Той се бои отъ увлеченията на двѣ така приближени войски, защото една случайность, единъ лъжливъ слухъ, могли би да извикатъ голѣми нещастия, дори и прѣвземанието на Цариградъ. Той пита, да ли не ще бжде удобно да се размисли въ Конгреса за тѣзи опасности и, като исказва съжаление, гдѣто стореннтѣ отъ заинтересованитѣ кабинети

усилия за справедливо спогождание между двѣтѣ страни не сполучили, призовава вниманието на своитѣ другари върху тоя прѣдварителенъ въпросъ.

Князь Бисмаркъ забѣлѣжва, че този въпросъ не може да се разгледва съ нѣкаква полза днесь, и пита г. г. русскитѣ пълномощници, не желаѭтъ ли да отговорятъ на думитѣ на Лорда Биконсфилда.

Князь Горчаковъ обявява, че Руссия се е съгласила да земе участие въ Конгреса само съ условие да се избѣгватъ всѣкакви укори върху прѣминѫлото. Негова Свѣтлость не може прочее да влазя въ разискванье на причинитѣ и обстоятелствата, които сѫ довели С.-Стефанский договоръ. Русското правителство повече отъ другитѣ гледа да отмахне тъмнотиитѣ и недовѣрията. Задачата на Н. В. Императора Александра, която Негово Величество намира съгласна съ интереситѣ на Европа, е да даде на християнскитѣ подданници на Пóртата автономно сѫществование, обеспечено съ дѣйствителни гаранции. Ако за достижението на тая цѣль Конгреса може да издири срѣдства по удобни отъ ония, които Руссия намира за най сгодни, Императорското Правителство ще се погрижи да ги изучи; единичката му обаче цѣль пакъ си остава истата, — да обеспечи за християнскитѣ населения едно дѣйствително автономно сѫществование.

Графъ Шуваловъ желае да прѣдстави нѣкои практически възражения на думитѣ на Лорда Биконсфилда. Като посочва на постѫпванието напрѣдъ на русскитѣ войски, което постѫпвание е станѫло впрочемъ по причина на влазянието на английската флота въ Босфора, благородний Лордъ наляга върху опасноститѣ, които ужь истичали отъ близустоянието на русскитѣ и турскитѣ сили. Графъ Шуваловъ може да приведе много примѣри отъ окончателенъ миръ, който се е обсѫждалъ и заключвалъ, догдѣто двѣтѣ неприятелски войски сѫ бивали една срѣщу друга; нъ безъ да се запира върху тая точка, вторий русски пълномощникъ ще забѣлѣжи, че желанието на Лорда Биконсфилда едва ли ще се удовлетвори отъ простото повръщание на работитѣ къмъ приетото въ примирието положение. Желанието на Лорда е да се оттеглятъ русскитѣ войски много по назадъ. Графъ Шуваловъ излага мѫчноститѣ и даже опасноститѣ отъ подобно движение. Сегашното положение на работитѣ не само не е дало отъ три мѣсяца насамъ поводъ на никакви сериозни недоразумѣния, нъ напротивъ има мѣсто за страхувание, че оттеглю-

ванието на русскитѣ войски ще даде знакъ на важни безспорядъци. Н. Превосходителство привожда свѣдѣния не изъ русски източници, че съ потеглюванието на русскитѣ войски назадъ ще се потегли въ страха си отъ турцитѣ и цариградското население. Графъ Шуваловъ добавя, че колкото до страхуванията на Лорда Биконсфилда за внезапно превземание на Цариградъ отъ русскитѣ войски, затова и дума не може да става. Тая опасность е съвършенно устранена и подобна случайность не е възможна. Той е прочее убѣденъ, че оттеглянието на русскитѣ войски не е никакъ необходимо за спокойнитѣ разисквания на конгреса. На свършвание той исказва страхове, че съ повдиганието на неумѣстни въпроси и искания положението не само не ще се улучши, нъ несъмнѣнно ще стане по лошо и по трудно.

Г. д'Убри се присъединява всецѣло къмъ изложенитѣ отъ графа Шувалова забѣлѣжки.

Князъ Бисмаркъ вѣрва, че английскитѣ пълномощници ще намѣрятъ отговора на тѣхнитѣ русски другари доста удовлетворителенъ и не ще оставятъ правилний вървежъ на разискванията да зависи отъ въпроса, който тий повдигнахѫ. Освѣнъ това Негова Свѣтлость се колебай да признае, че този въпросъ влазя въ вѣдението (компетентностьта) на конгреса, тъй поне мисли Германското правителство. Той е на мнѣние, че тоя въпросъ би трѣбвало да се разгледа непосредственно между представителитѣ на Англия и Россия. Примирителнитѣ наклонности на еднитѣ и на другитѣ даватъ надежда за благополученъ исходъ на тия преговори. Само въ противенъ случай конгреса би могълъ да се опита въ едно отъ идущитѣ си засѣдания да доведе до съглашение двѣтѣ заинтересовани страни чрѣзъ едно посрѣдничество, което не може да не бѫде дѣйствително при господствующитѣ миролюбиви чувства на високото събрание.

Лордъ Биконсфилдъ и другитѣ пълномощници като се присѫединихѫ къмъ това мнѣние, председателя обяви случката за сключена.

Председателя попита г. г. пълномощницитѣ, нѣматъ ли да съобщѫтъ на конгреса нѣщо отъ страна на своитѣ правителства.

Садуллахъ Бей обяви, че не може да приеме мнѣнието на графа Шувалова, че ужь оттеглянието на русскитѣ войски щѣло да повлече за християнското население опасности. Тур-

ский пълномощникъ увѣрява, че турскитѣ сили въ Цариградъ сѫ достатъчни да поддържатъ тишината и порядъка. Той, напротивъ, прилага, че присѫтствието и близостьта на русскитѣ войски заплашватъ спокойствието на столицата.

Председателя забѣлѣжва на г. турский пълномощникъ, че конгреса е закрилъ разискванията по тоя въпросъ и че тий сѫ отложени за другъ пѫть. Негова Свѣтлость прѣдлага на високото събрание да се събере на засѣдание въ понедѣлникъ на 17-ий сего въ два часа послѣ пладнѣ. Тая дата се приема еднодушно.

Маркизъ Салисбюри обявява, че той се готви да подложи въ понедѣлникъ на своитѣ другари въпроса, да ли трѣбва да се приеме на конгреса и Гърция.

Князъ Горчаковъ казува, че този въпросъ е разрѣшенъ отъ самитѣ думи за свикванието на конгреса. Туй свикванние е отпратено само къмъ силитѣ, които сѫ подписали Парижкий Трактатъ. Ако конгреса отстѫпи отъ първоначалнитѣ си распорежданния, тогава не само Гърция ще поиска да учавствова въ събранието.

Князъ Бисмаркъ ще си искаже мнѣнието по тоя въпросъ само когато той се постави формално отъ Маркиза Силисбюри. Сега Н. Свѣтлость се ползува отъ случая да попита Събранието, не ще ли бѫде по добрѣ, ако членоветѣ на конгреса, които искатъ да правятъ предложения, отъ напрѣдъ еще увѣдомяватъ за това своитѣ другари, каквото да се избѣгватъ непрѣдвидѣнитѣ и внезапнитѣ разисквания. Свързанитѣ съ дневний въпросъ предложения и предложенията, които излазятъ отъ самитѣ разисквания, се исключаватъ, разбира се, отъ това правило.

Н. Свѣтлость счита за неоспоримо правилото, че меншиството въ конгреса не е задължено да се подчинява на гласуванието на болшинството; но при все това той предоставя на своитѣ другари да рѣшѫтъ, не било ли би полезно за хода на работитѣ въ конгреса, ако рѣшенията на болшинството върху въпроситѣ отъ процедура (не отъ сѫщество) бихѫ се считали за рѣшения на конгреса всѣкога, когато меншиството не намѣри за нуждно да изяви формална протестация.

Г. Вадингктонъ се присъединява къмъ мнѣнието на прѣдсѣдателя за непредвидѣнитѣ предложения и намира, че ще бѫде много по добрѣ, ако таквизи предложения се обявяватъ всѣкога не само единъ день напрѣдъ, нъ на предъидущето

ванието на русскитѣ войски ще даде знакъ на важни безспорядъци. Н. Превосходителство привожда свѣдѣния не изъ русски източници, че съ поттеглюванието на русскитѣ войски назадъ ще се потегли въ страха си отъ турцитѣ и цариградското население. Графъ Шуваловъ добавя, че колкото до страхуванията на Лорда Биконсфилда за внезапно превземание на Цариградъ отъ русскитѣ войски, затова и дума не може да става. Тая опасность е съвършенно устранена и подобна случайность не е възможна. Той е прочее убѣденъ, че оттеглянието на русскитѣ войски не е никакъ необходимо за спокойнитѣ разисквания на конгреса. На свършвание той исказва страхове, че съ повдиганието на неумѣстни въпроси и искания положението не само не ще се улучши, нъ несъмнѣнно ще стане по лошо и по трудно.

Г. д'Убри се присъединява всецѣло къмъ изложенитѣ отъ графа Шувалова забѣлѣжки.

Князъ Бисмаркъ вѣрва, че английскитѣ пълномощници ще намѣрятъ отговора на тѣхнитѣ русски другари доста удовлетворителенъ и не ще оставятъ правилний вървежь на разискванията да зависи отъ въпроса, който тий повдигнахѫ. Освѣнъ това Негова Свѣтлость се колебай да признае, че този въпросъ влазя въ вѣдението (компетентностьта) на конгреса, тъй поне мисли Германското правителство. Той е на мнѣние, че тоя въпросъ би трѣбвало да се разгледа непосредственно между представителитѣ на Англия и Россия. Примирителнитѣ наклонности на еднитѣ и на другитѣ даватъ надежда за благополученъ исходъ на тия преговори. Само въ противенъ случай конгреса би могълъ да се опита въ едно отъ идущитѣ си засѣдания да доведе до съглашение двѣтѣ заинтересовани страни чрѣзъ едно посрѣдничество, което не може да не бѫде дѣйствително при господствующитѣ миролюбиви чувства на високото събрание.

Лордъ Биконсфилдъ и другитѣ пълномощници като се присъединихѫ къмъ това мнѣние, предсѣдателя обяви случката за сключена.

Предсѣдателя попита г. г. пълномощницитѣ, нѣматъ ли да съобщѫтъ на конгреса нѣщо отъ страна на своитѣ правителства.

Садуллахъ Бей обяви, че не може да приеме мнѣнието на графа Шувалова, че ужь оттеглянието на русскитѣ войски щѣло да повлече за християнското население опасности. Тур-

ский пълномощникъ увѣрява, че турскитѣ сили въ Цариградъ сѫ достатъчни да поддържатъ тишината и порядъка. Той, напротивъ, прилага, че присѫтствието и близостьта на русскитѣ войски заплашватъ спокойствието на столицата.

Предсѣдателя забѣлѣжва на г. турский пълномощникъ, че конгреса е закрилъ разискванията по тоя въпросъ и че тий сѫ отложени за другъ пѫть. Негова Свѣтлость прѣдлага на високото събрание да се събере на засѣдание въ понедѣлникъ на 17-ий сего въ два часа послѣ пладнѣ. Тая дата се приема единодушно.

Маркизъ Салисбюри обявява, че той се готви да подложи въ понедѣлникъ на своитѣ другари въпроса, да ли трѣбва да се приеме на конгреса и Гърция.

Князъ Горчаковъ казува, че този въпросъ е разрѣшенъ отъ самитѣ думи за свикванието на конгреса. Туй свикванне е отпратено само къмъ силитѣ, които сѫ подписали Парижкий Трактатъ. Ако конгреса отстѫпи отъ първоначалнитѣ си распорежданния, тогава не само Гърция ще поиска да учавствова въ събранието.

Князъ Бисмаркъ ще си искаже мнѣнието по тоя въпросъ само когато той се постави формално отъ Маркиза Силисбюри. Сега Н. Свѣтлость се ползува отъ случая да попита Събранието, не ще ли бѫде по добрѣ, ако членоветѣ на конгреса, които искатъ да правятъ предложения, отъ напрѣдъ еще увѣдомяватъ за това своитѣ другари, каквото да се избѣгватъ непрѣдвидѣнитѣ и внезапнитѣ разисквания. Свързанитѣ съ дневний въпросъ предложения и предложенията, които излазятъ отъ самитѣ разисквания, се исключаватъ, разбира се, отъ това правило.

Н. Свѣтлость счита за неоспоримо правилото, че меншиството въ конгреса не е задължено да се подчинява на гласуванието на болшинството; но при все това той предоставя на своитѣ другари да рѣшѫтъ, не било ли би полезно за хода на работитѣ въ конгреса, ако рѣшенията на болшинството върху въпроситѣ отъ процедура (не отъ сѫщество) бихѫ се считали за рѣшения на конгреса всѣкога, когато меншиството не намѣри за нуждно да изяви формална протестация.

Г. Вадингктонъ се присъединява къмъ мнѣнието на прѣдсѣдателя за непредвидѣнитѣ предложения и намира, че ще бѫде много по добрѣ, ако таквизи предложения се обявяватъ всѣкога не само единъ день напрѣдъ, нъ на предъидущето

засѣдание, защото безъ това пълномощницитѣ не всѣкога щѣли да бъдѫтъ добрѣ приготвени за всестранно разискванне.

Князъ Бисмаркъ намира тая забѣлѣжка твърдѣ права и се присъединява напълно към нея.

Маркизъ Салисбюри забѣлѣжва, че размишленията на г. първий француски пълномощникъ се относятъ вѣроятно само къмъ сѫщественнитѣ предложения, а не и къмъ поправкитѣ и второстепеннитѣ въпроси.

Конгреса еднодушно удобрява тоя начинъ на дѣйствие.

Засѣданието се закрива на $3^1/_4$ часа подиръ пладнѣ.

(Подписали всички присѫтствовавши пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 2

Засѣдание на 5/17 Иуния 1878.

Присѫтствовахѫ; Князъ Бисмаркъ, Г. Бюловъ, Князъ Гогенлое, Графъ Андраши, Графъ Кароли, Баронъ Хаймерле, Г. Вадингтонъ, Графъ Сентъ Валлие, Г. Деспре, Графъ Биконсфилдъ, Маркизъ Салисбюри, Лордъ Одо-Руссель, Графъ Корти, Графъ Лонаи, Князъ Горчаковъ, Графъ Шуваловъ, Г. д'Убри, Александръ Каратеодори Паша, Мехмедъ-Али Паша и Садуллахъ Бей.

Засѣданието се откри на $2^1/_2$ часа послѣ пладнѣ; протокола на предидущето засѣдание се прочете и прие.

Пълномощницитѣ на турция Александръ Кара-Теодори паша, Мехмедъ-Али Паша и Садуллахъ Бей си предаватъ пълномощнитѣ.

Прѣдсѣдателя исказва мнѣние, че за по голѣмо ускорение на работитѣ въ конгреса за напредъ протоколитѣ не ще се прочитатъ въ засѣданието, а ще се распращатъ на пълномощницитѣ напечатани. Ако пълномощницитѣ не направятъ никакви измѣнения, протоколитѣ ще се считатъ за приети и ще се полагатъ въ архивитѣ.

Върху забѣлѣжкитѣ на Графа Андраши и на Г. Вадингтана, какъ ще се съобщаватъ на събранието станѫлитѣ измѣнения въ протоколитѣ, прѣдсѣдателя прѣдлага и конгреса приема, че измѣненията ще се прочитатъ отъ бюрото въ началото на всѣко засѣдание. Измѣнений протоколъ може да се прочита и на цѣло, ако това пожелае нѣкой отъ пълномощницитѣ.

засѣдание, защото безъ това пълномощницитѣ не всѣкога щѣли да бждятъ добрѣ приготвени за всестранно разискване.

Князъ Бисмаркъ намира тая забѣлѣжка твърдѣ права и се присъединява напълно къмъ нея.

Маркизъ Салисбюри забѣлѣжва, че размишленията на г. първий французски пълномощникъ се относятъ вѣроятно само къмъ сжщественнитѣ предложения, а не и къмъ поправкитѣ и второстепеннитѣ въпроси.

Конгреса еднодушно удобрява тоя начинъ на дѣйствие.

Засѣданието се закрива на $3^1/_4$ часа подиръ пладнѣ.

(Подписали всички присжтствовавши пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 2

Засѣдание на 5/17 Иуния 1878.

Присжтствовахж; Князъ Бисмаркъ, Г. Бюловъ, Князъ Гогенлое, Графъ Андраши, Графъ Кароли, Баронъ Хаймерле, Г. Вадингтонъ, Графъ Сентъ Валлие, Г. Деспре, Графъ Биконсфилдъ, Маркизъ Салисбюри, Лордъ Одо-Руссель, Графъ Корти, Графъ Лонаи, Князъ Горчаковъ, Графъ Шуваловъ, Г. д'Убри, Александръ Каратеодори Паша, Мехмедъ-Али Паша и Садуллахъ Бей.

Засѣданието се откри на $2^1/_2$ часа послѣ пладнѣ; протскола на предидущето засѣдание се прочете и прие.

Пълномощницитѣ на турция Александръ Кара-Теодори паша, Мехмедъ-Али Паша и Садуллахъ Бей си предаватъ пълномощнитѣ.

Прѣдсѣлателя исказва мнѣние, че за по голѣмо ускорение на работитѣ въ конгреса за напредъ протоколитѣ не ще се прочитатъ въ засѣданието, а ще се распращатъ на пънномощницитѣ напечатани. Ако пълномощницитѣ не направятъ никакви измѣнения, протоколитѣ ще се считатъ за приети и ще се полагатъ въ архивитѣ.

Върху забѣлѣжкитѣ на Графа Андраши и на Г. Вадингтана, какъ ще се съобщаватъ на събранието станжлитѣ измѣнения въ протоколитѣ, прѣдсѣдателя прѣдлага и конгреса приема, че измѣненията ще се прочитатъ отъ бюрото въ началото на всѣко засѣдание. Измѣнений протоколъ може да се прочита и на цѣло, ако това пожелае нѣкой отъ пълномощницитѣ.

Графъ Шуваловъ и Г. д'Убри исказватъ желание, щото окончателнитѣ протоколи да се раздаватъ колкото се може по скоро, каквото во време да се съобщаватъ на относителнитѣ правителства.

Прѣдсѣдателя се обѣщава да даде на бюрото нужнитѣ наставления за бързото раздавание на протоколитѣ.

Н. Свѣтлость съобщава на своитѣ другари, че много прошения и други документи сѫ постѫпили на името на конгреса и на негово име и че бюрото било натоварено да разгѣля тѣзи книжа отъ твърдѣ неравна важность. Съдържанието на онѣзи отъ прошенията, които прѣдставляватъ извѣстенъ политически интересъ, ще се съкращава въ единъ списъкъ и този списъкъ ще се раздава на всичкитѣ пълномощници. Този списъкъ ще се повтаря всѣкога, когато въ бюрото се съберѫтъ нѣколко таквизи книжа. Н. Свѣтлость мисли, и неговото мнѣние посрѣща единодушно удобрение, че по принципъ никое прѣдложение и никой документъ не може да се разглеждатъ въ конгреса, ако тий не бѫдѫтъ внесени отъ нѣкой пълномощникъ. Така ще се постѫпва и съ прошенията, за които тука става дума.

Н. Свѣтлость прѣдлага да се мине на дневний редъ, както той бѣше опрѣдѣленъ въ прѣдидущето засѣдание.

Маркизъ Салисбюри прочита слѣдующето прѣдложение:

„Щомъ се появи прѣдложението за свикване на единъ конгресъ, английското правителство съобщи на шестьтѣ велики сили своето мнѣние, че тука трѣба да се прѣдставлява и Грьция. Мотивитѣ на туй прѣдложение се разбиратъ твърдѣ лесно. Правителството, което отвори токо-що свършената война бѣше обявило, че то почева войната съ високи намѣрения и безъ задня мисъль. То възвѣсти, че не отива да завоюва земли, а да избави християнскитѣ населения отъ [illegible] за сѫществованието на които вече никой не [illegible] каквито причини и да се приписвахѫ. Н. Свѣтлость княз Горчаковъ самъ повтори тѣзи възвишени [illegible] първото засѣдание на конгреса.

Почнѫтата съ таквизи намѣрения война [illegible] да се свърши съ такъвъ миръ, който ще [illegible] сѫщитѣ чувства; слѣдува прочее, че първа[illegible] пълномощницитѣ трѣба да бѫде да бѫдѫтъ [illegible] трактата да бѫдѫтъ строго ограничени въ [illegible] оне отъ напрѣдъ му сѫ се назначили.

Прѣдмѣта на разискванията въ конгреса ще бжде тогава (като се избѣгватъ колкото се може важнитѣ териториялни измѣнения) да се подобри сждбината и да се обеспечи благосъстоянието на тѣзи отъ турскитѣ области, които сж били театръ на достоплачевнитѣ страдания и злочестини.

Нъ християнетѣ въ тѣзи мѣста се раздѣлятъ на двѣ части съ различни интереси и съ противоположни симпатии. Не е безизвѣстно за конгреса, че прѣзъ послѣднитѣ години приятелскитѣ връзки, които едно време съединявахж грьцитѣ и славянетѣ въ турция, сж се съвършенно раскъсали. Отъ съюзници двѣтѣ народности сж станжли съперници. Славянетѣ сж се отцѣпили отъ грьцката патриаршия и сж се съвокупили около ново черковно учреждение. Въ много мѣста, населени съ гьрци и българе, въпроситѣ, кой да владѣе мѣстнитѣ черкви, сж довождали населенията отъ двѣтѣ народности до голѣми прѣпирни и даже до ожесточени борби.

Сега, вслѣдствие на послѣднитѣ събития, спрѣчванията сж се усилили и распаленитѣ страсти сж съвършенно отдалечили двѣтѣ племена едно отъ друго. Тука въпроса не е билъ само за нѣкакво си различие въ мнѣнията за черковното управление. Грьцитѣ иматъ право да се боятъ и за подчинението на тѣхната черква, за изгонването на тѣхний языкъ и за поглъщанието и постепенното изчезновение на тѣхното племе, ако на тѣхнитѣ съперници се даде прѣобладающе положение. За грьцитѣ тѣзи опасения иматъ голѣма важность и сждбината на тѣхната национална особенность ще зависи твърдѣ много отъ начина, по който конгреса ще уреди положението на тѣзи населения съ цѣль да ги защити и да осигури порядъка и спокойствието въ областитѣ на Европейска Турция.

Нъ тѣзи двѣ племена не сж поставени прѣдъ конгреса на сжщата равна нога. Славянетѣ се защищаватъ въ тая зала отъ единъ силенъ и войнственъ народъ, тѣхенъ братъ по кръвь и по вѣра, крѣпъкъ въ обаянието отъ недавнашнитѣ си побѣди.

Грьцитѣ, напротивъ, нѣматъ тука за прѣдставитель нито единъ народъ отъ сжщото племе.

Правителството на Нейно Величество Кралицата е на мнѣние, че взетитѣ при таквизи условия рѣшения не ще задоволятъ грьцкото племе, а по това истото и не ще успокоятъ нито турската империя, нито Европа.

За страхуване е, че ще се появятъ нови движения между тоя народъ, толкова привързанъ къмъ своята вѣра и своята народность, когато той се убѣди, че Европа го е оставила и го е отдала подъ господството на едно племе, къмъ което той нѣма никакво съчувствие. Англия предлага прочее, щото прѣдставителитѣ на Елинското царство да се приематъ въ конгреса, като защитници на грьцитѣ, да се намѣсятъ въ разискванията на събранието или поне да присѫтствуватъ въ всичкитѣ засѣдания, въ които ще се разгледватъ въпроси, които се касаятъ до интереситѣ на грьцкото племе.“

Като се опира на рѣшението на конгреса въ послѣдното му засѣдание, Князъ Бисмаркъ намира, че за събранието е невъзможно да се произнесе днесь върху прочетеното прѣдложение, което се досегва до толкози важни въпроси. Колкото и да е голѣма симпатията на Европа къмъ Грьция, Н. Свѣтлость счита за своя длъжность да иска отлаганието на разискванията по този въпросъ за идущето засѣдание. До тогава прѣдсѣдателя ще се погрижи да напечата прѣдложението на Лорда Салисбюри и да го распрати на пълномощницитѣ за изучвание. Въ това прѣдложение влазятъ нѣколко въпроси не само отъ международно право, нъ и отъ процедурата, по кой начинъ грьцкий прѣдставитель може да се приеме въ срѣдата на конгреса, а върху всичко това трѣба да се помисли добрѣ.

Безъ да желае да разисква още отъ сега въпроса за приеманието на Грьция въ конгреса, Князъ Горчаковъ намира за нужно да обърне внимание на нѣкои думи отъ рѣчьта на Лорда Салисбюри. Н. Свѣтлость би желалъ да се сматря на русскитѣ пълномощници не като на прѣдставители само на словянскитѣ интереси, но като на прѣдставители на всичкитѣ християнски населения въ турция. Князъ Горчаковъ обявява прочее отъ напрѣдъ, че той ще се присъедини къмъ рѣшенията въ полза на грьция и че даже ще поиска за грьцитѣ въ турската империя сѫщата автономия, която се дава и на славянетѣ. Цѣльта на неговото правителство е била и е да сближи тѣзи двѣ племена. — Колкото до религиозний въпросъ, за който Лордъ Салисбюри натякваше, по поводъ на това Н. Свѣтлость ще забѣлѣжи, че вѣроисповѣдно разцѣпление между грьцката патриаршия и българската екзархия въ сѫщность не сѫществува; има раздѣление само въ мнѣнието за иерархията.

Прѣдсѣдателя удостовѣрява съгласието на всичкитѣ пълномощници да се отложи разглежданието на въпроса до слѣдующето засѣдание.

Г. Деспре прочита въ името на французкитѣ пълномощници слѣдующето прѣдложение, което той желае да се раздаде на прѣдставителитѣ заедно съ прѣдложението на Лорда Салисбюри.

„Като взема прѣдъ очи ползата, която може да се добие, ако се знаятъ желанията и мнѣнияна на грьцкий кабинетъ по въпроситѣ за умиротворение и успокоение на вътокъ, конгреса призъвава Негово Елинско Величество да си назначи отъ своя страна единъ прѣдставитель, който ще излага съображенията на Грьция, когато ще се урежда сждбата на пограничнитѣ на царството области, и който ще се повиква въ срѣдата на конгреса всѣкога, когато пълномощницитѣ намѣрятъ това за нужно".

Прѣдсѣдателя обяви, че напечатванието и раздаванието по тоя документъ ще стане по желанието на г. г. францускитѣ пълномощници и че прѣдложението се поставя на дневенъ редъ за идущето засѣдание, а сега прѣди да се пристжпи къмъ дневний редъ Н. Свѣтлость пита, нѣматъ ли г. г. пълномощницитѣ да съобщжтъ нѣщо на събранието.

Александръ Кара-Теодори паша жалѣе, гдѣто не е могълъ да присжтствова на първото засѣдание. Той казва, че закъснюванието му произлѣзло отъ случайности по морето, че щѣлъ да бжде честитъ да си подаде и той гласъ за прѣдсѣдателя и че въ името на своето правителство и въ своето той се присъединява къмъ пожеланията на Конгреса за поправлението здравието на Н. В. Императора Вилгелма.

Князъ Бисмаркъ благодари г. първий турски пълномощникъ за неговитѣ думи и се обѣщава да ги съобщи на Негово Величество Императора.

Прѣдсѣдателя казува подирь това, че на дневний редъ стои разискванието на онѣзи членове отъ С. Стефанский договоръ, които се относятъ до България и които почеватъ отъ членъ VI.

Н. Свѣтлость чете първата алинея на чл. VI.

„България се въздига на Автономно васално Княжество съ Християнско правителство и народна войска".

Прѣдсѣдателя добавя: има два способа за разискване на въпроса: или да се разисква най напрѣдъ алинея 1 отъ VI

чл; или да се чака 4 алинея на сжщий членъ за границитѣ на новото Княжество. Безъ да поддържа едина или другий отъ тѣзи два способа, Н. Свѣтлость пита Конгреса, кой отъ двата способа намира той за по практиченъ.

Лордъ Салисбюри прави слѣдующитѣ размишления:

„Най главното стремление на С. Стефанский договоръ въ неговитѣ членове за България е било да се унизи Турция до такава степень, щото да стане полузависима отъ силата, която ѝ е наложила тоя трактатъ.

На насъ прѣдлежи да я въспоставимъ не въ прѣдишната ѝ независимость, (защото слѣдствията на войната не могжтъ да се унищожжтъ съвършенно), нъ въ извѣстна независимость, която ще ѝ позволи да бжде истинска защитница на стратегическитѣ, политическитѣ и търговскитѣ интереси, на които я оставяме и за напрѣдъ пазителница. Има и други опасности, отъ които трѣбва да се страхуваме. Грьцкото население въ Нова България ще се подчини на славянското болшинство и вѣроятно е, че грьцкий языкъ ще изчезне и че гърцкото племе ще бжде погълнжто. Независимо отъ това, появлението на нова морска сила на Егейското море не може да не се посрѣщне съ съжаление отъ страна на блозосѣднитѣ до Срѣдиземно море държави.

Споредъ моето мнѣние, лѣкътъ противъ тия вредни послѣдствия стои само въ измѣнението на членоветѣ, къмъ разглежданието на които сега пристжпаме. Ако България би се простирала не до Егейското море и до Охридското Езеро, а само до Балкана откъмъ югъ, и ако другата часть отъ областьта би си останжла подъ властьта на султана, тѣзи опасности бихж се намалили, и даже съвсѣмъ бихж изчезнжли.

Въ този случай нова морска сила не ще се появи на Егейското море и многочисленното грьцко население, което сега се заплашва да бжде погълнжто отъ славянското болшинство, ще си остане при сегашното си политическо положение, а на Портата ще се даде таквази стратегическа граница, която лесно ще може да въспира бждащитѣ нашествия. Това стратегическо прѣимущество могло би да се достигне не само безъ всѣкакъвъ вредъ за жителитѣ отъ тия мѣста, нъ даже и съ нѣкакво подобрение на тѣхната сждбина.

Англия ни въ Цариградската конференция, ни въ други нѣкой случай е приемала, че за да се обеспечжтъ отъ злоупотрѣбленията и притѣсненията на турското правителство, христи-

янскитѣ населения въ турция трѣба да се извадятъ изподъ политическото господарство на Портата. Таквази гаранция се достига по скоро съ прѣобразование на вжтрѣшното управление. нежели съ политическо распокъсвание. Прѣдлагамъ прочее на Конгреса, въ името на Англия, да се изучатъ и обсждятъ добрѣ тѣзи двѣ прѣдложения:

1.) че автономното васално Българско Княжество ще се ограничи съ оная часть отъ Турция, която лежи на сѣверь отъ Балкана;

2.) че Румелийската область и всичкитѣ други мѣста на югъ отъ Балкана оставатъ подъ прямата политическа и военна власть на султана, като се обеспечи благосъстоянието на населенията съ достатъчни гаранции било отъ административна автономия, било по другъ нѣкой начинъ".

Като указва на едно натякване въ прочетений отъ Лорда Салисбюри документъ, Графъ Шуваловъ утвърждава, че въ името на правителството си той неможе да приеме думитѣ: „да се унищожятъ съвсѣмъ послѣдствията на войната". Руссия е дошла на конгреса не да унищожи послѣдствията на една война, за която е понесла толкози жъртви, а да съгласи предварителний С. Стефанский договоръ съ общитѣ интереси на Европа. Русский пълномощникъ удостовѣрява, че общий смисълъ на съобщението на Лорда Салисбюри е, че Англия не ще се съгласи да удобри начертанитѣ въ С. Стефано граници, нъ отъ друга страна трѣбва да се признае, че между това разграничение и разграничението, което посочва пълномощника на Англия, има мѣсто за голѣми разисквания, особенно когато се иматъ предъ видъ установяванитѣ по прѣди отъ Цариградската Конференция граници. Тѣзи послѣднитѣ граници сж начертани отъ прѣдставителитѣ на Европа и сж съобразни съ етнографическитѣ условия на Българский народъ. Мисли ли благородний Лордъ да се запре на показаното отъ него разграничение и да не допусти да се поставятъ разискванията възъ основание на приетитѣ отъ конференцията граници съ надлѣжното раздѣление, приготвено тогава отъ европейскитѣ представители?

Князъ Бисмаркъ забѣлѣжва, че русскитѣ съображения по тая часть ще зависятъ твърдѣ много отъ подробното разглеждание, какво устройство ще трѣбва да се даде на България на югъ отъ Балкана. Ако прѣдставителитѣ на Англия бихж могли още отъ сега да ни освѣтятъ върху управлението и учрежденията, които ще могжтъ да се дадж̑тъ и да се обезпе-

чжтъ на тая часть отъ България, русскитѣ пълномощници ще могжтъ, може би, по добрѣ да се произнесжтъ върху цѣлото на английскитѣ предложения.

Лордъ Салисбюри се бои, че подобно изложение въ сегашното засѣдание би повлекло кьмь дълги подробности. Той желае да отложи отговора си по тая часть за идущето засѣдание.

Князъ Бисмаркъ мисли, заедно съ Маркиза Салисбюри, че ще бжде предпочтително да се отложи това разискване. Той исказва надѣжда, чѐ най-много заинтересованитѣ по този въпросъ пълномощници ще могжтъ въ това време да се споразумѣятъ поне върху по главнитѣ точки на въпроса. Предсѣдателя намира, чѐ двѣтѣ страни сж вече съгласни върху повече точки, отъ колкото тий мислятъ. Н. Свѣтлость мисли, че подиръ това предварително споразумѣние представителитѣ ще могжтъ да подложжтъ на конгреса резултата на тѣхнитѣ съвѣщания за южна България и за учрежденията, които би трѣбало да ѝ се приложжтъ. Ако и тогава не послѣдова пълно съгласие, конгреса ще се опита да се намѣси и да допълни недостающето.

Графъ Андраши указва на голѣмата важность отъ настоящего разискване, което се касае до образованието на една държава, на която той желае дългъ животъ. Той е сжщо тъй на мнѣние да се отложи въпроса за слѣдующето засѣдание и забѣлѣжва, че тоя въпросъ представлява двѣ страни за разгледвание: 1) политическа, която състои въ рѣшението — ще има ли автономна вассална България съ християнско правителство, а 2) какви ще бждять границитѣ на тая България. Върху политическата страна на въпроса Австрия не намира никакво възражение; нъ въ въпроса за границитѣ тя се интересува твърдѣ много, защото работата се касае да се опрѣдѣли положението на България било спрямо съсѣднитѣ страни, като Сърбия, било по отношение къмъ западнитѣ граници, които впадатъ въ кржга на австрийскитѣ интереси. Графъ Андраши иска да се вземе въ внимание, че Австрия искренно желае устранението на мжчнотиитѣ, които прѣчжтъ на установението на общежеланий миръ и на трайностьта на тоя миръ, нъ че туй именно желание прави въпроса за границитѣ твърдѣ важенъ за Австрия. Н. Прѣвъсходителство счита прочее за необходимо, щото въ частнитѣ прѣговори на русскитѣ и английскитѣ пълномощници да взема участие и единъ ав-

стрийски представитель. Впрочемъ той не се колебае да удобри въ принципъ още отъ сега пограничната линия, която се предлага отъ Англия, като си запазва правото да направи забѣлѣжка само върху подробноститѣ. Графъ Андраши е готовъ да се съобрази съ парламентарний редъ и да приеме, колкото за себе си, щото въ разискванията на въпроситѣ подиръ общото разискване да става и специялно (подробно) разискване.

Князъ Бисмаркъ се съгласява съ графа Андраши колкото до начина на разискванията, на които трѣба да се придаде формата на първо и второ прочитание, и казва, че при първото чтение ще ставатъ общи обсѫждения, а при второто ще се влазя въ подробности. Той гледа на частнитѣ и приятелскитѣ събрания на заинтересованитѣ пълномощници като на твърдѣ добро срѣдство да се приготвятъ въпроситѣ за подробности и за редакция. Главната работа на общитѣ засѣдания на конгреса трѣбва да се ограничи въ съгласяванието върху принципиялнитѣ въпроси; щомъ тѣзи въпроси се изучѫтъ, както трѣбва, конгреса ще пристѫпва къмъ второто чтение и къмъ редактиранието на текста, който ще замѣни членоветѣ на С. Стефанский трактатъ.

Съгласно съ тоя начинъ на дѣйствие пълномощницитѣ на Австро-Унгария, на Англия и на Руссия трѣбало би да си размѣнятъ въ частни събрания възгледитѣ върху различията, които ги дѣлятъ, и да олеснятъ работата на Конгреса. Резултата на своитѣ разговори тий ще съобщѫтъ на своитѣ другари.

Съ съгласието на Конгреса предсѣдателя поставя за дневенъ редъ на идущето засѣдание, въ срѣда на 7/19 текущаго: 1) въпроса за приеманието на грьцки прѣдставители въ Конгрѣса; 2) английското прѣдложение за България; 3) случайното контрапрѣдложение отъ страна на Руссия и, ако трѣбува, 4) проекта, който би могълъ да произлѣзе отъ съгласието на прѣдставителитѣ на тритѣ сили.

Засѣданието се закри на $4^1/_2$ часа послѣ пладнѣ.

(Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 3

Засѣдание на 7/19 Иуния 1878.

Присжтствовахж всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се откри на $2^{1}/_{2}$ часа и протокола на прѣдидущето засѣдание се удобри.

Прѣдсѣдателя напомня на другаритѣ си, че имъ е испратилъ новъ списъкъ на пристигнжлитѣ прошения и че въ списъка не е помѣстено едно прошение отъ политеческо свойство, защото не е носяло подписъ. Въобще никакво анонимно заявление не се е помѣстявало въ раздаденитѣ списъци, нъ отъ само себе си се разбира, че таквизи книжа всѣкога се намиратъ на расположението на пълномощницитѣ въ писалището на Конгреса.

Подиръ това Князь Бисмаркъ прави слѣдующитѣ прѣдставления:

„Дневний редъ за днешнето засѣдание бѣше: 1) въпроса за приеманието на грьцкитѣ прѣдставители; 2) английското предложение за България; 3) контропрѣдложението на Русия, и ако стане нужда, 4) проекта на съглашението между тритѣ сили.

Нъ тъй като прѣговоритѣ между прѣдставителитѣ на най заинтересованитѣ въ Българский въпросъ сили се продължаватъ и се приближаватъ къмъ една спогодба, която ще олесни твърдѣ много работата на Конгреса, а пъкъ тоя резултатъ днесь още не е достигнжтъ, то азъ прѣдлагамъ да се отложжтъ разискванията върху втората часть отъ дневний редъ до слѣдующето засѣдание“.

Това мнѣние като се прие отъ Конгреса, прѣдсѣдателя допълни, че едничькъ въпросъ на дневний редъ остава въ такъвъ случай въпроса за приеманието на грьцкитѣ прѣдставители и че съгласно съ Конгреса разискванията по българский въпросъ се отлагатъ за засѣданието въ петъкъ, на 9/21 сего.

Н. Свѣтлость напомня, че по въпроса за приеманието на Грьция има двѣ прѣдложения, едно отъ Лорда Салисбюри, друго отъ г. Деспре, и добавя, че Германия се присъединява къмъ второто. Той моли прочее своитѣ другари да разискватъ едно отъ двѣтѣ прѣдложения, което прѣдпочитатъ. Той по сѣтнѣ ще моли

Конгреса да опрѣдѣли датата на засѣданието, когато ще трѣба да се приематъ грьцкитѣ прѣдставители, ако рѣшението бжде да се приематъ.

Кара-Теодори паша прочита слѣдующата декларация.

„Като предлагатъ да се изслушва Грьция въ Конгреса всѣкий пжть, когато би се говорило за нѣкои специялни въпроси, привърженцитѣ на това прѣдложение привождатъ мотиви и развиватъ мисли, които турскитѣ пълномощници не могжтъ да оставятъ безъ сериозно разглеждание. Като се поставятъ на различни глєдни точки, нѣкои отъ г. г. пълномощницитѣ разглеждатъ взаимното положение на различнитѣ населения въ Турция по единъ начинъ твърдѣ исключителенъ.

Турскитѣ пълномощници се виждатъ задължени да обявятъ, че въ срѣдата на Конгреса тий прѣдставляватъ държавата, която обгражща всичкитѣ тѣзи елементи, каквито и да сж, каквото и да имъ е происхождението, откогато и да се почеватъ взаимнитъ имъ несъгласия, за които се натяква въ английското прѣдложение. Исключителното покровителство и вниманието къмъ една коя да е категория отъ населението, отъ която страна и да дохожда това покровителство и подъ каквато форма и да се проявява, не може да бжде за полза тамъ, гдѣто силна една солидарность въ интереситѣ свързува тѣзи различни елементи и прави отъ тѣхъ едно голѣмо цѣло, една силна единица.

Възвишеннитѣ възгледи на г. г. представителитѣ на великитѣ сили, които сж подписали трактатитѣ на 1856 и 1871, и духа на неоспоримата справедливость, която ги одушевлява, дозволяватъ на турскитѣ пълномощници да вѣрватъ, че ако на Грьция се допусти да говори въ Конгреса, то послѣдний ще се погрижи поне да запрѣвари всичкитѣ неудобства, които би могли да се появятъ по слѣдствие на направенитѣ по тая часть прѣдложения“.

Князь Горчаковъ забѣлѣжва, че се съобразява съ желанието на Конгреса, като донася писменни забѣлѣжки и като прочита слѣдующий документъ:

„Съ своето мотивирано прѣдложение Лордъ Салисбюри настоява да се допусти Грьция да участвова въ Конгреса или поне да присжтствова на засѣданията, въ които ще се разглеждатъ касающитѣ се до грьцкото племе интереси.

Русскитѣ пълномощници считатъ отъ своя страна за длъж-

ность да искажжтъ сжщо така въ мотивирана декларация възглѣдитѣ на тѣхното правителство по тая работа:

1) Руссия всѣкога е гледала на интереситѣ на християнетѣ въ Турция еднакво, безъ исключение на племе. Историята на Руссия много добрѣ доказва всичко това. Съ грьцкото племе тя е яко свързана, приела е христовата вѣра отъ Въсточната черква. Ако въ сегашната война Руссия е поискала да защити особенно Българетѣ, това е станжло, защото този пжть България е била главната причина и театра на войната. Руссия всѣкога е имала прѣдъ очи да распространи, до колкото и е възможно, и на грьцкитѣ области онѣзи изгоди, които ще ѝ се даде да завоевае за България. Тя съ удоволствие гледа сега, че Европа сподѣля тѣзи нейни възгледи, радва се на благоволителнитѣ грижи, които силитѣ полагатъ за доброто на грьцкото племе, и е дълбоко увѣрена, че сжщото благоволение ще се распространи и на българскитѣ населения. Императорското русско правителство доброволно се присъединява слѣдователно къмъ всѣко прѣдложение за полза на Ипиръ, на Тессалия и на Критъ, какъвто и да е размѣра на изгодноститѣ, които силитѣ ще прѣдоставятъ на тѣзи области.

2) Русското Императорско Правителство не намира основателна причина за антагонизмъ между племената, за които говори Маркизъ Салисбюри. Този антагонизмъ еще по малко може да истича отъ вѣроисповѣднитѣ несъгласия. Всичкитѣ народи отъ православно вѣроисповѣдание сж прибѣгвали до правото си за автокефална цьрква, спр. добивали сж се да си иматъ независима черковна иерархия и богуслужение на своя народенъ языкъ. Така сж направили Руссия, Ромжния, Сьрбия и дори царството Грьция. Това обаче не е докарвало ни разцѣпление между независимитѣ черкови и патриаршията, ни антагонизмъ между племената. Българетѣ нищо повече не сж искали, нито пъкъ правата имъ въ този случай сж по малки. Причината на врѣменнитѣ недоразумѣния между Българе и Грьци трѣба прочее да се търси не въ нѣкакъвъ си племененъ антагонизмъ, а въ частнитѣ подстрекателства, които сж чужди не само за дѣйствителнитѣ интереси на племената, нъ и за тишината на въстокъ и мира на Европа, и които, по тая причина, не трѣба по никой начинъ да се насърдчаватъ.

3) Колкото до разграничението на мѣстата, въ които прѣобладаватъ елинскитѣ интереси и които ужь трѣбвало да се турягъ подъ особенно покровителство, това не би могло да се достигне по начинъ практически, рационаленъ и справедливъ, освѣнь на основание на болшинството на населението. Това истича отъ постановленията на Цариградската Конференция, това е поставено и въ основата на С.-Стефанский договоръ. Таквози распрѣдѣление на мѣстата, което 'не би станѫло по принципа на болшинството на населението, може да бѫде вдѫхнѫто не отъ ползата на племената, нъ отъ особенни политически, географически и търговски възгледи. Руссия нѣма въ своитѣ цѣли подобни материялни интереси и не може да разглѣдва различнитѣ прѣдложения за тѣзи мѣста, освѣнь само отъ една точка на зрѣнието — откъмъ справедливостьта и примирителностьта, къмъ които тя всѣкога е клонила за утвърждението на европейското съгласие и на общий миръ.

Таквизи сѫ чувствата, които каратъ русскитѣ пълномощници да се присъединятъ къмъ прѣдложението на г. Француский пълномощникъ. Руссия е съгласна да се покани Н. В. Грьцкий царь да си назначи прѣдставитель, който ще излага забѣлѣжкитѣ и съображенията на Грьция, когато Конгреса ще рѣшава сѫдбата на съсѣднитѣ на Грьция области, и който ще се повиква на засѣдание всѣкога, когато пълномощницитѣ намѣрятъ това за нуждно. Русскитѣ пълномощници простиратъ това право и на случаитѣ, които се касаѭтъ до самата Грьция.

Лордъ Салисбюри прѣдлага да се замѣнѭтъ въ францусkото прѣдложение думитѣ: „Съсѣднитѣ на Грьция области,“ съ думитѣ: Грьцки области, като казва, че ако се приеме това измѣнение, което споредъ мнѣнието на Лорда правяло текста по ясенъ, той драговолно щѣлъ да се присъедини къмъ француский проектъ, разбира се ако този послѣдния се приеме отъ болшинството на силитѣ.

Г. Деспре се страхува, че исканото отъ Маркиза Салисбюри измѣнение ще направи текста еще по неточенъ.

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че конгреса стои прѣдъ единъ въпросъ отъ чиста форма и редакция, гдѣто мнѣнието на болшинството надмогва. Н. Свѣтлость мисли, че тука би могло да се постѫпи наопаки на парламентарний обичай и да се почене, ако Конгреса се съгласява, отъ гласуванието на француский текстъ, като се остави за второ мѣсто гласуванието

на прѣдложеното отъ Лорда Салисбюри измѣнение. Резултата на първото гласувание ще се счита условенъ, т. е. подчиненъ на измѣнение въ смисълъ на английското прѣдложение, ако това послѣднето се приеме. Ако ли, напротивъ, измѣнението се отхвърли, тогава гласуванието на францускoто прѣдложение си остава окончателно.

Графъ Андраши не иска да влазя въ сѫществото на въпроса; той ще гласува сега само за приеманието или неприеманието на Грьция и дава гласа си за францускoто прѣдложение, като си запазва правото да се произнесе и върху английското измѣнение.

Пълномощницитѣ на Франция и Англия гласуватъ за текста на г. Деспре.

Графъ Корти се присъединява къмъ тѣхъ толкова по охотно, че въ втората половина на текста той съглежда сѫщата мисъль, която съдържа и английското измѣнение.

Русскитѣ пълномощници гласоподаватъ за сѫщий текстъ.

Кара-Теодори съ съжалѣние срѣща въ текста думитѣ: сѫдбата на областитѣ и пр. и се отказва да гласува.

На настояванието на прѣдсѣдателя да си дадѫтъ гласа и турскитѣ пълномощници, Кара-Теодори и Мехмедъ-Али обявяватъ, че въ принципъ тий не сѫ противни да се изслушва понѣкога грьцкий прѣдставитель, но че неговий гласъ трѣба да бѫде само съвѣщателенъ.

Князъ Бисмаркъ прѣдлага подиръ това да се гласоподава за английското измѣнение, сир. трѣбва ли думитѣ: съсѣдни области да се замѣнятъ съ думитѣ: грьцки области.

На запитванието на графа Андраши, каква е разницата между двѣтѣ изражения, Маркизъ Салисбюри казува, че имало грьцки области, които не били съсѣдни на грьцкото царство, нъ съ които конгреса трѣбвало да се займе. Въ францускиий проектъ се разбиратъ само Ипиръ и Тессалия, а пакъ измѣнението на Н. Прѣвосходителство допущало да се говори и за областитѣ на Македония, на Тракия и на Критъ.

Послѣдствие на туй обяснение и въ желанието си да търси най трайнитѣ резултати графъ Андраши гласоподава за измѣнението на Маркиза Сализбюри.

Францускитѣ пълномощници гласуватъ противъ измѣнението.

Английскитѣ пълномощници гласоподаватъ за измѣнението.

Графъ Корти приема английското измѣнение, защото съглежда въ него по голѣма широчина за разискванията.

Русскитѣ пълномощници молятъ француските си събратия да прѣдставятъ мотивитѣ, които ги каратъ да настояватъ толкози върху текста на тѣхното прѣдложение.

Г. Вадингтонъ мисли, че нѣма голѣма разница между проекта на г. Деспре и редакцията на лорда Салисбюри; но все пакъ сѫществува едно отличие, което би трѣбвало да се признае. Француските пълномощници сѫ мислили, че като се поканва грьцкото правителство да си назначи прѣдставитель, необходимо и полезно ще бѫде да се ограничи крѫга на неговитѣ прѣдставления. Г. Вадингтонъ би могълъ да се съгласи, щото грьцкий прѣдставитель да има право да си дава мнѣнието върху работи, които ставатъ на близо до границитѣ на царството, но той се отказва да разбере, какъ може да се счита атинский кабинетъ за компетентенъ въ работи на таквизи мѣста, на които населението е смѣсено. Н. Прѣвосходителство се бои, че при друго разбиране на работата крѫга на прѣдставленията на грьцкото правителство ще се разшири твърдѣ много. Отъ друга страна вторий параграфъ на француското прѣдложение като прѣдоставя на конгреса пълна свобода да изслушва грьцкий прѣдставитель всѣкога, когато събранието намѣри това за нужно, то високото събрание остава пъленъ сѫдия на това, гдѣ и кога трѣба да се иска мнѣнието на грьцкий прѣдставитель.—Прѣдъ тѣзи разсѫждения русскитѣ пълномощници гласоподаватъ за французский текстъ.

Като вѣрва, че въ мисъльта на конгреса приеманието на грьцки прѣдставитель е въпросъ отъ проста полезность, Кара Теодори паша би могълъ да приеме да се изслушва тоя прѣдставитель, когато ще се разглеждатъ подобренията, които ще се въведѫтъ въ съсѣднитѣ областы, нъ и той и другаря му Мехмедъ Али паша желали би да чуятъ нови обяснения върху смисъла на думитѣ въ французский проектъ съсѣдни области.

Г. Вадингтонъ отговаря, че днесь не се разисква сѫществото на работата, а само единъ прѣдварителенъ въпросъ. Той прибавя, че мотивировкитѣ на французский проектъ много ясно показватъ цѣльта на тоя проектъ. Тука се пита: справедливо ли е, или не, да се допусти на Грьция да си исказва желанията въ въпроситѣ, които се касаятъ до нейнитѣ граници? Ако това не е несправедливость, ще ли бѫде за конгреса безполезно да извиква отъ страна на атинский кабинетъ разяснения върху нѣкои точки отъ тия въпроси?

Князъ Бисмаркъ забѣлѣжва, че наистина практическата разлика между двѣтѣ мнѣния ще се покаже особенно при опрѣдѣлението на времето, когато ще трѣбва да се приематъ и изслушатъ гръцкитѣ прѣдставители. Рѣшителното гласоподавание ще остане само тогава. За сега прѣдстои да се опрѣдѣли въобще ще бѫдѫтъ ли тий приети, или не. Ето защо той поканва еще веднажъ г. г. турскитѣ пълномощници да си дадѫтъ гласа било за французската, било за английската редакция.

Турскитѣ пълномощници се отказватъ да гласоподаватъ.

Германскитѣ пълномощници гласуватъ за французската редакция.

Прѣдсѣдателя удостовѣрява подирь това, че гласоветѣ сѫ раздѣлени на двѣ равни половини. Слѣдува, че английското измѣнение не е добило вишегласие и че добитото удобрение за французската редакция придобива пълна сила.

Н. Свѣтдость пита, желае ли конгреса да опрѣдѣли еще отъ днесь, въ кое засѣдание ше се повика грьцкий прѣдставитель, или иска да остави тоя въпросъ за по сѣтнѣ.

По наумѣвание отъ Графа Корти, прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че поканванието трѣба да стане непрѣмѣнно по прѣдложение на единъ отъ членоветѣ на конгреса, както се е постановило на прѣдидѫщето засѣдание за случаитѣ отъ подобенъ редъ.

Г. Вадингтонъ мисли, че по добрѣ ще бѫде да се почака до пълното окончание на въпроса за България.

Графъ Андраши е сѫщо тъй на мнѣние, че деня не трѣба да се опрѣдѣля еще отъ сега.

Князъ Бисмаркъ като припомнюва, че грьцкий прѣдставитель ще се повиква на засѣданията само въ случаитѣ, когато конгреса пожелае да го чуе, констатира, че никой отъ членоветѣ на събранието за сега не прави подобно прѣдложение. Н. Свѣтлость счита прочее за по-добро, особенно при сегашното положение на работитѣ въ конгреса, когато се приготвя върху въпроса за България извѣстно съгласявание между расходящитѣ се мнѣния, да не се въвожда въ събранието новъ елементъ, който би могълъ да увеличи мѫчноститѣ на туй споразумѣние. Той се надѣе, че конгреса не ще поиска да гласоподава днесь върху тая точка и ще си запази чувствата и мнѣнието до оназ минута, когато ще се повдигне въпроса за учрежденията, които ще се дадѫтъ на южна България. Н. Свѣтлость добавя, че тоя редъ е исчерпанъ.

Ако и да исказва надѣждата, че пълномощницитѣ на Англия, Австрия и Россия ще бѫдѫтъ, може би готови да разисквать въпроса за България въ идущето засѣдание, на 9/21 сего, графъ Шуваловъ мисли обаче, че по причина на необходимитѣ размѣнения на съобщения между правителствата, не ще бѫде злѣ ако засѣданието се отложи за сѫбота на 10/22 сего.

Съ съгласието на конгреса предсѣдателя приема датата 10/22 съ това обаче прѣдпазвание, че може да се свика събранието и въ петъкъ, ако обстоятелствата го поискатъ.

Засѣданието се закри на 4 часа. (Подписали всичкитѣ пълномощници.)

ПРОТОКОЛЪ № 4.

Засѣдание на 10/22 Иуния 1878.

Присѫтствовахѫ всички пълномощници, освѣнъ Князя Горчакова.

Г. д' Убри исказва отъ страна на князя Горчакова съжаление, че Н. Свѣтлость не може да присѫтствова на днешното засѣдание по причина на болѣсть.

Предсѣдателя отговаря, че конгреса жалѣе за отсѫтствието на князя Горчакова и прави пожелания за неговото бързо поправление.

Слѣдъ като прочете списъка на прошенията, които сѫ постѫпили до конгреса отъ послѣдното му засѣдание на сетнѣ, предсѣдателя припомня, че дневний редъ поставя на разглѣждание въпроса за България въ онѣзи негови точки, които сѫ изложени въ чл. VI на С. Стефанский договоръ, и английското предложение, което се записа въ II-ий протоколъ на конгреса. Н. Свѣтлость моли представителитѣ на силитѣ, които сѫ се споразумѣвали въ частни конференции, да съобщѫтъ на конгреса резултата на тѣхнитѣ съвѣщания.

Лордъ Салисбюри прочита ниже слѣдующий документъ, въ който се развиватъ английскитѣ предложения, и върху които иска удобрението на събранието.

„Да се приеме за южна граница на Княжеството България Балкана; на областьта на югъ отъ Балкана да се даде името Источна Румелия.

Присъединението на Софийский санджакъ, слѣдъ нѣкои стратегически измѣнения на границитѣ, къмъ Княжеството да се допусти или срѣщу задържанието на Варна отъ турцитѣ, или срѣщу исключванието изъ Румелия на коритата на Места —Карасу и Струма—Карасу. Източна Румелия да се постави подъ прямата политическа и военна власть на Султана, който ще упражнява тая власть по слѣдующий начинъ:

Той ще има правото да се грижи за защитата на морскитѣ и сухопѫтнитѣ граници на областьта, да държи по тѣхъ войска и да ги укрѣпява.

Вѫтрѣшний порядъкъ ще се поддържа отъ милицията, офицеритѣ на която ще се назначаватъ отъ Султана, разбира се като се държи въ този случай смѣтка за вѣрата на населението.

Генералъ-Губернатора ще има право да повиква въ областьта турски войски всѣкога, когато вѫтрѣшната или вънншната безопасность на областьта се заплашва.

Точното опредѣление на западната граница да стане по сетнѣ. Отъ мѣстото, гдѣто западната граница прѣсича линията на южната граница, която бѣше поставена отъ конференцията (Цариградската), южната граница на Източна Румелия ще върви по чертата на конференцията дори до планината на Крушево, послѣ ще иде по чертата на С. Стефанский договоръ почти до Мустафа-Паша. Отъ тая точка естествената граница ще се простре къмъ черното море до една точка между Созополь и Агатаполь. Обозначението на границитѣ съ исключение на двѣтѣ точки при Черното море, които ще се опрѣдѣлятъ по сетнѣ въ конгреса, да се извърши отъ една Европейска коммисия."

На въпроса на предсѣдателя, приематъ ли русскитѣ пълномощници съкратено изложенитѣ отъ Лорда Салисбюри принципи, графъ Шуваловъ съобщава, че Русскитѣ пълномощници сѫ предложили двѣ поправки, които никакъ почти не развалятъ предложенитѣ отъ Англия измѣнения на Санъ-Стефанский договоръ, нъ че при всичката умѣреность на русскитѣ измѣнения английскитѣ пълномощници не сѫ рачили да ги приематъ. Като се повраща къмъ цѣлото на размѣненитѣ отъ нѣколко деня насамъ прѣговори, графъ Шуваловъ констатира, че русскитѣ пълномощници сѫ приели както раздѣлението на България по линиитѣ [illegible] Балкана, колкото вредно и да е таквози раздѣление, [illegible]онението на името Южна България съ името Ист[illegible]ия на България на югъ

Ако и да исказва надѣждата, че пълномощницитѣ на Англия, Австрия и Россия ще бѫдѫтъ, може би готови да разискватъ въпроса за България въ идущето засѣдание, на $^{9}/_{21}$ сего, графъ Шуваловъ мисли обаче, че по причина на необходимитѣ размѣнения на съобщения между правителствата, не ще бѫде злѣ ако засѣданието се отложи за сѫбота на $^{10}/_{22}$ сего.

Съ съгласието на конгреса предсѣдателя приема датата $^{10}/_{22}$ съ това обаче прѣдпазвание, че може да се свика събранието и въ петъкъ, ако обстоятелствата го поискатъ.

Засѣданието се закри на 4 часа. (Подписали всичкитѣ пълномощници.)

ПРОТОКОЛЪ № 4.

Засѣдание на 10/22 Иуния 1878.

Присѫтствовахѫ всички пълномощници, освѣнь Князя Горчакова.

Г. д' Убри исказва отъ страна на князя Горчакова съжаление, че Н. Свѣтлость не може да присѫтствова на днешното засѣдание по причина на болѣсть.

Предсѣдателя отговаря, че конгреса жалѣе за отсѫтствието на князя Горчакова и прави пожелания за неговото бързо поправление.

Слѣдъ като прочете списъка на прошенията, които сѫ постѫпили до конгреса отъ послѣдното му засѣдание на сетнѣ, предсѣдателя припомня, че дневний редъ поставя на разглѣждание въпроса за България въ онѣзи негови точки, които сѫ изложени въ чл. VI на С. Стефанский договоръ, и английското предложение, което се записа въ II-ий протоколъ на конгреса. Н. Свѣтлость моли представителитѣ на силитѣ, които сѫ се споразумѣвали въ частни конференции, да съобщѫтъ на конгреса резултата на тѣхнитѣ съвѣщания.

Лордъ Салисбюри прочита ниже слѣдующий документъ, въ който се развиватъ английскитѣ предложения, и върху които иска удобрението на събранието.

„Да се приеме за южна граница на Княжеството България Балкана; на областьта на югъ отъ Балкана да се даде името Источна Румелия.

Присъединението на Софийский санджакъ, слѣдъ нѣкои стратегически измѣнения на границитѣ, къмъ Княжеството да се допусти или срѣщу задържанието на Варна отъ турцитѣ, или срѣщу исключванието изъ Румелия на коритата на Места—Карасу и Струма—Карасу. Источна Румелия да се постави подъ прямата политическа и военна власть на Султана, който ще упражнява тая власть по слѣдующий начинъ:

Той ще има правото да се грижи за защитата на морскитѣ и сухопжтнитѣ граници на областьта, да държи по тѣхъ войска и да ги укрѣпява.

Вжтрѣшний порядъкъ ще се поддържа отъ милицията, офицеритѣ на която ще се назначаватъ отъ Султана, разбира се като се държи въ този случай смѣтка за вѣрата на населението.

Генералъ-Губернатора ще има право да повиква въ областьта турски войски всѣкога, когато вжтрѣшната или външната безопасность на областьта се заплашва.

Точното опредѣление на западната граница да стане по сетнѣ. Отъ мѣстото, гдѣто западната граница прѣсича линията на южната граница, която бѣше поставена отъ конференцията (Цариградската), южната граница на Источна Румелия ще върви по чертата на конференцията дори до планината на Крушево, послѣ ще иде по чертата на С. Стефанский договоръ почти до Мустафа-Паша. Отъ тая точка естественната граница ще се простре къмъ черното море до една точка между Созополь и Агатаполь. Обозначението на границитѣ съ исключение на двѣтѣ точки при Черното море, които ще се опрѣдѣлятъ по сетнѣ въ конгреса, да се извърши отъ една Европейска коммисия."

На въпроса на предсѣдателя, приематъ ли русскитѣ пълномощници съкратено изложенитѣ отъ Лорда Салисбюри принципи, графъ Шуваловъ съобщава, че Русскитѣ пълномощници сж предложили двѣ поправки, които никакъ почти не развалятъ предложенитѣ отъ Англия измѣнения на Санъ-Стефанский договоръ, нъ че при всичката умѣренность на русскитѣ измѣнения английскитѣ пълномощници не сж рачили да ги приематъ. Като се повраща къмъ цѣлото на размѣненитѣ отъ нѣколко деня насамъ прѣговори, графъ Шуваловъ констатира, че русскитѣ пълномощници сж приели както раздѣлението на България по линията на Балкана, колкото вредно и да е таквози раздѣление, тъй и замѣнението на името Южна България съ името Источна Румелия за България на югъ

отъ Балкана. Тая послѣдината устжпка представителитѣ на Русия сж направили съ съжаление и сж си запазили правото да я разискватъ пакъ въ конгреса. На името **България** се е погледнжло като на знаме, като на опора за опасни стремления и съ такова само насилие на дѣйствителностьта е било възможно да се отнеме отъ едно население името, което му принадлежи. По тоя сжщия начинъ се е натъкмило и отдалечението на границитѣ при Черното море.

Исказали сж се страхове да не би България да стане морска сила и макаръ тѣзи страхове да сж за насъ очевидна нелѣпость, ний се съгласихме и на това измѣнение на границитѣ. Ний приехме, освѣнъ това такава поправка на западната граница на България, която за насъ е чисто искалечвание, понеже отцѣпва гжсти български населения. Всичко това се е искало по нѣкакви си стратегически и търговски съображения, които николко не сж имали предъ видъ ползата и спокойствието на България. Ний сме се съгласили да се поправятъ границитѣ отъ къмъ Черно море и сме оставили на страна приетитѣ граници и отъ С. Стефанский договоръ, и отъ Цариградската Конференция. Най-послѣ устжпило се е на Султана охранението границитѣ на Източна Румелия. Въ очитѣ на графа Шувалова всичко това е направено само съ една едничка цѣль да се защити силния отъ слабия, да се протежира Турската империя, на която юначната войска се е борила цѣли мѣсеци съ Русскитѣ сили, противъ нѣкакви си въображаеми нападения отъ страна на една область, която нѣма още нито единъ солдатинъ. Както и да е, Русскитѣ пълномощници приехж всичко това, нъ отъ своя страна и тий иматъ право да искатъ, щото на слабия да се даде защита срѣщу силния, съ която цѣль сж се и представили слѣдующитѣ двѣ поправки: „На русскитѣ пълномощници се позволява да приематъ слѣдующитѣ точки:

1.) Султанътъ ще има право да се грижи за запазванието на морскитѣ и сухопжтнитѣ граници на областьта, да държи по тѣхъ войска и да ги укрѣпява.

2.) Вжтрѣшний порядъкъ въ Източна Румелия ще се поддържа отъ милицията, на която офицеритѣ ще се назначаватъ отъ Султана, като се държи смѣтка за вѣрата на населението.

Русскитѣ пълномощници мислятъ, че поставений въ основата на съглашението принципъ, именно принципа, че въ

вжтрѣшнитѣ части на Източна Румелия ще стои само мѣстната милиция, трѣбва да се установи здраво и да се обеспечи. Това обаче не може да се достигне, спорѣдъ тѣхното мнѣние освѣнъ само въ случай, ако една Европейска коммиссия се натовари да опредѣли както точкитѣ, които турското правителство ще има право да залавя по границитѣ, тъй и приблизителното количество на силитѣ за тѣзи завземания.

Русскитѣ пълномощници сж натоварени да приематъ и точката, по която на Генералъ-Губернатора се дава право да повиква турскитѣ войски, когато се заплашва вжтрѣшната или външната безопасность на областьта.

За своя длъжность обаче считатъ да не оставятъ безъ особенно внимание принципа за случая и начина на влизанието на турската войска въ Източна Румелия. Тий искатъ слѣдователно да се обсжди добрѣ и тая случайность, защото, ако се представи единъ день, тя би станжла непремѣнно причина за подплахж на цѣла Европа. Русскитѣ представители мислятъ, че ще бжде твърдѣ полезно за бждящий Генералъ-Губернаторъ да разбира важностьта на подобна мѣрка и да знае, че тая мѣрка е била прѣдмѣтъ на особенитѣ грижи на Европа".

Тѣзи предпазливости, споредъ графа Шувалова, николко не измѣняватъ поставенитѣ отъ английскитѣ пълномощници основания; като се вземе обаче въ внимание, че автономнитѣ учреждения и упоминаемитѣ отъ английскитѣ представители гаранции сами по себе не сж въ състояние да предпазятъ българската провинция отъ солдатскитѣ излишества и че само едни учреждения, колкото добри и да сж тий сами по себе, никога не сж обезпечавали единъ народъ отъ насилия, когато тѣзи учреждения сж се охранявали отъ таквази военна сила, на която националний интересъ не е билъ да ги поддържа и запазва, то Н. Прѣвосходителство намира за твърдѣ нужно да настои да се взематъ дѣйствителни мѣрки за прѣдпазливость, и се надѣва, че конгреса не ще се откаже да ги гласува.

Лордъ Биконсфилдъ мисли, че конгреса трѣба да е задоволенъ отъ резултата на частнитѣ съвѣщания и отъ положението, въ което е поставенъ сега въпроса. И наистинж, сега е вече установено съ единодушно почти съгласие, че Султана, като членъ на политическото тѣло въ Европа, ще залавя за напрѣдъ таквози положение, чрѣзъ което той ще бжде въ състояние да си запазва уважението, което се пада на неговитѣ госпо-

дарски права. Този резултатъ се е достигнжлъ съ двѣтѣ прѣдложени отъ Лорда Салисбюри резолюции, които даватъ на Султана:

1) Една истинска граница;

2) Достатъчна военна и политическа власть, за да може да поддържа своя авторитетъ и да запазва живота и имота на своитѣ подданници. Н. Прѣвосходителство се бои, че прѣдлаганитѣ отъ русскитѣ пълномощници поправки ще намалятъ значението на двѣтѣ резолюции.

Въ учреждението на една европейска коммисия, той вижда най-напрѣдъ очевидно посегнувание върху правата на Султана. Властьта на Султана не би се зачитала, ако въ защитата на границитѣ тая власть би посрѣщала мжчнотии отъ страна на една коммисия. Освѣнь това самитѣ стратегически пунктове, които ще опрѣдѣли квмисията, не могжтъ да бждхтъ постоянни, защото усъвършенствованието на оржжията постоянно измѣнява тѣхното далекобиянне. Н. Прѣвосходителство дълбоко е увѣренъ, че конгреса не ще удобри туй искание на русскитѣ пълномощници. Колкото до втората русска поправка, на нея Лордъ Салисбюри гледа като на по-неприемлима, защото не може да разбере, че единъ генералъ-губернатеръ, единственний компетентенъ сждия на обстоятелствата, не ще може да повиква въ областьта войски, освѣнь по правилата, които ще му се начертаятъ отъ напрѣдъ.

Поканенъ отъ прѣдсѣдателя да си искаже мнѣнието, Графъ Андраши се ограничава да напомни, че едничката цѣль на Австрия е да се създаде таквози положение на нѣщата, което ще заключава най-много семена за трайность и сила.

Прѣдъ видъ на такъвъ строй на мислитѣ, той счита английското прѣдложение за достатъчно и го приема, безъ да се отрича да обсжди и русскитѣ поправки въ едно отъ послѣдующитѣ засѣдания.

Графъ Шуваловъ отговаря на забѣлѣжкитѣ на Лорда Биконсфилда относително ограниченията, които ужь щѣли да се поставять на военната и политическата влсть на Султана, и исказва мисъльта, че положението на Източна Румелия като е анормално, то не може да се урежда по извѣстни абсолютни принципи. Н. Прѣвосходителство поддържа необходимостьта на исканитѣ прѣдопазливости и утвърждава, че тий, както и приетата вече милиция, николко не докачатъ достойнството на турското правителство. Желанието на русското правителство въ

този случай е да се намѣри таквози рѣшение, което би могло да прѣдъотвраща повторението на излишествата, които се случихѫ въ България, и Графъ Шуваловъ мисли, че върху Европа лежи голѣмата длъжность да не допусти, щото Румелия да стане зрѣлище на отмъщения и нови злочестини.

На запитванието на прѣдсѣдателя, какво е неговото мнѣние, Кара-Теодори паша изявява, че разискваното прѣдложение се прѣдставлява сега за първи пѫть и че по тая причина той ще си направи забѣлѣжкитѣ по-сетнѣ.

Князь Бисмаркъ забѣлѣжва, че конгреса е готовъ да изслуша още днесь забѣлѣжкитѣ на турскитѣ пълномощници. Н. Свѣтлость счита за длъжность да добави, че не е въ интереса на Високата Порта да прави затруднения на успѣшното вървение на разискванията, които иматъ за цѣль да повърнѫтъ на Турция цѣли области, оставени отъ нея при подписванието на С. Стефанский договоръ. Всичкитѣ сили сѫ дошли на конгреса съ цѣль да се достигне до всеобщъ миръ и Европа съ признателность ще погледне на онѣзи сили, които бихѫ съдѣйствовали за оздравяванието на тоя миръ. Напротивъ тя съ съжаление ще посрѣщне затрудненията, които се повдигатъ въ самий конгресъ. Н. Свѣтлость вѣрва, че ще искаже мисъльта на неутралнитѣ и незаинтересованитѣ сили, ако се обяви противъ всѣко прѣдложение, което би могло да замедли работитѣ на високото събрание. Князъ Бисмаркъ се надѣе, че върху английскитѣ прѣдложения г. г. пълномощницитѣ ще се съгласятъ още днесь, ще ги приемѫтъ въ принципъ и ще оставятъ за разискване по сетнѣ само русскитѣ поправки.

Кара-Теодори паша бърза да заяви, че и неговитѣ желания сѫ за ускоряванието дѣлата на конгреса, нъ че той желае да напомни, че българитѣ сѫ били всѣкога вѣрни и спокойни подданници на портата. Вълненията между тѣхъ сѫ се появили отъ скоро време насамъ и не сѫ плодъ, освѣнь на нѣкакви си вѣроисповѣдни недоразумѣния. Портата е направила всичко възможно за намаление на станѫлитѣ мѫчнотии. Въ материялно отношение голѣми напрѣдвания сѫ се осѫществили въ българскитѣ области, желѣзни пѫтища сѫ се построили, земледѣлието се е развило и съгласието между различнитѣ части на населението се е спазвало дори до послѣднитѣ години.

Мехмедъ-Али паша прилага, че споредъ неговото мнѣние охранението на общата тишина въ Румелия трѣба да се новѣ-

ри на жандармерията, а не на милицията, както го иска Графъ Шуваловъ. Съ тая мисъль Н. Прѣвосходителство прѣдлага да се приематъ за напрѣдъ и християнетѣ въ редоветѣ на жандармерията и да се достави на християнский елементъ възможность за въздигание въ подофицерский и офицерский чинове. Да се ограничи правото за поставяние въ страната на гарнизони, това би се погледнжло съ съжаление и отъ самото население, защото редовната турска войска всѣкога е била вѣрна на своитѣ длъжности

Графъ Шуваловъ отговаря, че назначението на жандармерията не е еднакво съ назначението на милицията. Първата има за длъжность да подържа порядъка и безопасностьта, а втората занимава мѣстото на редовната войска. Н. Прѣвосходителство разбира, освѣнъ това, че милицията ще бжде отоманска, нъ не и турска войска.

Мехмедъ Али паша възражава, че съставената отъ турци и християне милиция не ще бжде така еднородна, както редовната войска, и бои се да не би подобно устройство да смути военнитѣ учреждения на държавата.

Лордъ Салисбюри пита, има ли въ нѣкои държави таквази милиция, каквато разбиратъ въ Англия.

Князъ Бисмаркъ мисли, че пруский ландверъ и французската земска войска могжтъ да се считатъ за милиция. Безъ да бжде увѣренъ въ смисъла на французската дума милиция, Н. Свѣтлость счита за милиция таквази войска, която при обикновеннитѣ обстоятелства се намира на огнищата си и само въ извънредни обстоятелства се свиква съ нарочита заповѣдь отъ господаря. Милицията, за която се говори тука, ще бжде засѣдѣна и мѣстна войска, която се образува съ цѣль да се избѣгнжтъ съприкосновенията на турската редовна войска съ християнското население. Споредъ мнѣнието на Князъ Бисмарка, създаденото за християнетѣ въ турската войска положение недава мѣсто на насърдчвание за влазяние на християнетѣ въ тая войска. По силата на нѣщата редовната войска всѣкога ще си остане мюслюманска войска. Въ мирно време милицията ще служи за обеспечение на общата тишина, а въ военно време тя би могла да усили войската на султана.

Н. Свѣтлость счита за своя длъжность да добави, че въ качеството си на германски представитель той не може да остане въ този въпросъ неутраленъ. Инструкциитѣ му отъ Императора му заповѣдватъ изрично, щото на християнетѣ да се

дадѫтъ и обеспечѫтъ поне онѣзи правдини и покровителство, които Цариградската Конференция бѣ поискала да имъ оздрави, и да не се допуща никаква наредба, която би намалила добититѣ въ това отношение права. Той поддържа, че стоянието на войски въ таквази мѣстность, гдѣто населението е друговѣрно, трѣбва тщателно да се избѣгва. Той допуска гарнизони въ нѣкои градове, нъ отблъсква установяванието на войски по голитѣ поляни. Въ мирно време военнитѣ служби трѣбва да бѫдѫтъ възложени на милицията. Н. Свѣтлость посрѣща прочее русскитѣ поправки съ съчувствие и горчиво ще жалѣе, ако тий се отхвърлятъ, понеже го е страхъ отъ повтарянието на случаитѣ, които безъ малко щѣхѫ да развалятъ мира на свѣта. Впрочемъ втората поправка е едно просто прѣдувѣдомляване къмъ Портата, и князъ Бисмаркъ мисли, че подобни наредби се съглеждатъ и другадѣ, именно въ устройството на Ливанъ и въ управлението на английскитѣ колонии.

Като се повраща къмъ дневний редъ, прѣдсѣдателя прѣдлага да се удостовѣри съгласието на конгреса върху показанитѣ на II-то засѣдание отъ Англия принципи (Протоколъ 2), безъ да се отнема правото за въвъждание на редакционни подробности отъ пълномощницитѣ на онѣзи сили, които сѫ се споразумѣвали върху тѣзи принципи. Подирь това конгреса би могълъ да приеме текста, който Лордъ Салисбюри прочете днесь и да натовари едного отъ своитѣ членове, именно г. Вадингтона, да приготви една редакция, която ще може да съгласи края на тоя текстъ съ поправкитѣ на русскитѣ прѣдставители.

Подирь едно размѣняване на мислитѣ между пълномощницитѣ на Руссия, Англия и Австрия тоя начинъ на дѣйствие се приема и прѣдсѣдателя прочита изложений въ протоколъ 2-ий текстъ на английското прѣдложение, като забѣлѣжва, че присъединението на Софийский санджакъ къмъ автономна България си остава дѣло рѣшено, съгласно съ прѣдварителната спогодба между русскитѣ, австрийскитѣ и английскитѣ пълномощници.

Конгреса единодушно приема поставенитѣ въ точки 1 и 2 на английското прѣдложение принципи.

Прѣдсѣдателя чете подирь това прочетений отъ Лорда Салисбюри на сегашното засѣдание текстъ, като обявява, че той ще се запира тозъ-часъ на онѣзи мѣста, гдѣто се появи

нѣкакво възражение и гдѣто събранието прѣстане да бжде единодушно.

Като прочете втората алинея, Н. Свѣтлость забѣлѣжи, че прѣдъ поставенната алтернатива, русскитѣ прѣдставители прѣдпочетохж присъененинението на Варна къмъ автономна България.

Лордъ Салисбюри обявява, че въ прѣговоритѣ си съ русскитѣ пълномощници той е прѣдлагалъ, щото Варна да се остави на Румелия, нъ че неговитѣ русски другари не намѣрила това за възможно.

Русскитѣ пълномощници удостовѣряватъ, че размѣняванието на Варна противъ Софийский санджакъ наистинж не се е приело отъ тѣхното правителство, нъ че тий се съгласяватъ да се задържи Софийский санджакъ противъ едно поправление на западната граница

Прѣдсѣдателя продължава четеньето до думитѣ: да ги укрѣпява.

Графъ Шуваловъ като забѣлѣжва, че именно по тая истата точка русскитѣ прѣдставители сж искали да се произнася една европейска коммисия, прѣдсѣдателя пита Н. Прѣвъсходителство, настоява ли той да се помѣсти поправката му, или ще се съгласи да приеме английский текстъ и да почака новата редакция, която ще вземе прѣдъ очи и поправката.

Графъ Шуваловъ се съгласява на послѣднето, нъ съ условие, че по сетнѣ ще има право да се повьрне върху своитѣ поправки, за които трѣба пакъ да се отнася къмъ правителството си, ако би да се отхвьрлятъ.

Прѣдсѣдателя изявлява, че къмъ поправкитѣ наистиннж ще има повращание на слѣдующето засѣдание, когато се разисква новата редакция, която ще приготви Г. Вадингтонъ.

Събранието като се съгласи единодушно, че приеманието на английский текстъ не исключава никакъ русскитѣ поправки, Графъ Шуваловъ пристава къмъ прочетений параграфъ, нъ подъ исказанитѣ попрѣди фо, мални припазвания, понеже едно окончателно удобрение би надвисило наистинж неговитѣ сегашни пълномощия.

Прѣдсѣдателя сматря на прочетений до думитѣ да ги укрѣпява текстъ като на приетъ и продължава да чете до думитѣ да се заплашва. Н. Свѣтлость забѣлѣжва, че тука ще се помѣсти втората русска поправка, която впрочемъ не прѣдставлява никаква принципиялна мжчнотия. Той призовава

г. върви французски прѣдставитель да направи таквази редакция, която въ сжщото време да подържи сегашното гласувание и да удовлетвори изказанното въ руската поправка желание.

Като свърши четението и придоби върху него удобрението на събранието, Князъ Бисмаркъ обяви, че даденото отъ конгреса на прочетений документъ и на английскитѣ прѣдложения удобрение е голѣмъ напрѣдъкъ за конгреса въ хода на неговитѣ трудове.

Г. Вадингтонъ казува, че като взема на себе си труда, който му се възлага отъ конгреса, той би желалъ да се знае, че го приема само като една миссия за помирявание. Прѣдъ достигнжтото съгласие върху главнитѣ точки неговата работа остава просто олеснение на занятията на конгреса. Само подъ такъвъ видъ той приема миссията и не мисли да задължава още отъ сега мнѣнието на своето правителство.

Прѣдсѣдателя пита конгреса за дневний редъ на бждащето засѣдание и назначата това послѣдното за понедѣлникъ $^{12}/_{24}$ сего. Прѣдложението на Графа Андраши да се продължава за сега реда на параграфитѣ въ С. Стефанский договоръ относително дѣлата на България като се прие, Н. Свѣтлость обяви, че слѣдъ разглежданието на редакционний трудъ на г. Вадингтона, на дневенъ редъ ще слѣдува разглежданието на членоветѣ 7-ий и 8-ий отъ трактата.

Засѣданието се закри на 4 $^{1}/_{2}$ часа.

(Подписали всичкитѣ пълномощници, освѣнъ Князя Горчаковъ).

ПРОТОКОЛЪ № 5.

Засѣдание на 12/24 Иуния 1878.

Присжтствувахж всички пълномощници, освѣнъ Князя Горчакова.

Засѣданието се откри на $1^{1}/_{2}$ часа.

Г. д' Убри проси отъ високото събрание извинение за Князя Горчакова, който не може да се яви на днешното засѣдание по причина на болѣсть.

Протокола № 4 се приема.

Лордъ Салисъбюри забѣлѣжва, че въ мисъльта на Английското Правителство думитѣ: Софийский санджакъ съ нѣ-

кои стратегически поправления въ неговитѣ граници означаватъ тая часть отъ Софийский санджакъ, която се заключава въ Искърската долина.

Графъ Шуваловъ не може въ този часъ да разисква върху тая точка, нъ само забѣлѣжва, че самъ Лордъ Салисбюри е обявилъ, че това негово мнѣние не задължава Конгреса.

Прѣдсѣдателя прочита подирь това списъка на новопостжпалитѣ прошения. Н. Свѣтлость прибавя, че Грьцкий министръ на външнитѣ дѣла му е искалъ едно свиждание и че като е отговарялъ на г. Делияни, Князъ Бисмаркъ не е мислилъ за нужно да скрива рѣшението на Конгреса относително приеманието на грьцкитѣ прѣдставители.

Г. Деспре мисли, че грьцкото правителство трѣба вече да се увѣдоми за това рѣшение, каквото да може вовреме да назначи своитѣ прѣдставители.

Това мнѣние като се прие единодушно отъ цѣлото събрание, Конгреса пристжпи къмъ своя дневенъ редъ, който е продължението на разискванията върху чл. VI отъ Санъ-Стефанский договоръ и разглежданието на редакцията, която ще бжде прѣдставена отъ Г. Вадингтона.

Г. Вадингтонъ увѣдомява, че той се е разговарялъ върху прѣдмѣта съ г. г. английскитѣ пълномощници, нъ че съ пълномощницитѣ на Руссия още не е могълъ да се срѣщне и разговори. По тая причина Н. Прѣвъсходителство не ще може да представи днесь една окончателна редакция и проси отлаганието на нейното разглеждание за идущето засѣдание.

Прѣдсѣдателя казва, че възложената на г. първий французски пълномощникъ задача е доста тежка и наистиннж изисква едно отлагание, което впрочемъ николко не намалява благодарностьта на Конгреса къмъ усилията на г. Вадингтона. Това разглеждание остава прочее за идущий дневенъ редъ.

Г. Вадингтонъ прочита слѣдующитѣ два допълнителни членове, които пълномощницитѣ на Франция прѣдлагатъ да се помѣстятъ въ новий трактатъ:

„1. Всичкитѣ български подданници, отъ каквато вѣра и да сж, ползоватъ се съ пълно равенство на правата. За тѣхъ сж достжпни всичкитѣ публични служби и почести, и различието на вѣрата не може да имъ се противопоставя като причина за исключвание.

Упражнението и външната практика на всичкитѣ богослужения сж съвършенно свободни и никакви прѣпятствия не мо-

[redacted]

[illegible]

Това [illegible]
и Грас [illegible]
че най напусти [illegible]
които бяха могли [illegible]
та че послѣ да се [illegible]
само прогреса и цивилизацията [illegible]
кой ще поиска да възражава [illegible]

чителитѣ на прѣдложения отъ категорията на послѣднитѣ трѣба да се прѣдостави свобода да ги внасятъ на разглеждание тогава, когато намератъ, че минутата е удобна.

Така разглеждането на прочетенитѣ прѣдложения остава за по-сетнѣ.

Кара-Теодори паша прочете подирь това едно прѣдложение, което се касае до устройството на финансовата часть въ България и се относи до чл. IX на С. Стефанский Договоръ.

„Освѣнь данъка, Българското Княжество ще вземе на себе си и една часть отъ държавнитѣ дългове; тая часть ще бжде съразмѣрна съ доходитѣ ѝ.“

Прѣдсѣдателя казува, че и това прѣдложение ще се напечати и раздаде. Н. Свѣтлость мисли, че събранието би могло да се отдалечи днесь отъ VI чл., за да се повърне къмъ него пакъ, когато ще се разисква редакцията на г. Вадингтона, и пристжпи къмъ прочитанието на чл. VII.

Върху първата алинея, която гласи. „Българский Князъ ще се избере свободно отъ населението и ще се подтвърди отъ Високата Порта по съгласие съ силитѣ,“ Лордъ Салисбюри подхваща думитѣ: по съгласие съ силитѣ и пита, какво съгласие се разбира тука — единодушно ли, или на болшинството.

Графъ Шуваловъ указва на приетото правило, споредъ което Конгреса се счита задлъженъ не отъ болшинството на гласоветѣ, а отъ единодушното гласувание на всичкитѣ членове, и утвърдява, че избиранието на Князя ще има сила и значение само тогава, когато силитѣ единодушно се съгласятъ върху избраното лице.

На забѣлѣжката на Лорда Салисбюри, че при такъвъ порядъкъ България лесно може да остане безъ правителство, Графъ Шуваловъ възражава, че той не може да отговаря за случайноститѣ и че за сега той се ограничава да повтори, че България никога не ще се присъедини къмъ Руссия.

Лордъ Салисбюри настоява въ своето страхувание за анархия въ България.

Князъ Бисмаркъ казува, че подобни мжчнотии би могли твърдѣ лесно да се прѣдставятъ въ всичкитѣ други случаи, прѣдвидени отъ чл. VII. Н. Свѣтлость мисли, че Конгреса не е въ състояние да устрани всичкитѣ опасности. Ако по зла волѣ, или по естественна неспособность на Българското население, Българетѣ не могжтъ да упражнятъ тѣхнитѣ нови права

и учреждения, Европа ще помисли за това, нъ по сетнѣ, когато му дойде часа. За сега Конгреса трѣба да се ограничи въ старанията си да докара силитѣ до пълно съгласие върху въпроситѣ отъ принципъ и да устрани отъ С.-Стефанский договоръ онѣзи постановления, които бихѫ могли да създадѫтъ нѣкаква опасность за съхранението на европейский миръ. Да искаме да се занимаваме съ въпроси за тѣзи или онѣзи случайности, които могѫтъ да произлѣзатъ въ бѫдѫщитѣ сѫдбини на България, отъ която Германия и нѣкои други сили се интересуватъ само по отношение къмъ всеобщий миръ, това е да надминаваме границитѣ на задачата си.

Лордъ Салисбюри счита за нужно да се забѣлѣжи, че Англия не ще бѫде виновна въ мѫчнотиитѣ, които бихѫ могли да се подигнѫтъ въ бѫдѫщето. Той моли да се замѣнятъ думитѣ: по съгласие на силитѣ съ думитѣ: по съгласие на болшинството на силитѣ.

Графъ Шуваловъ жалѣе за исказанитѣ безпокойства отъ неговий английский другаръ и прилага, че както се види Лордъ Салисбюри прѣдполага у русското правителство нѣкакви си намѣрения да осуети съгласието на силитѣ при избиранието на Българский Князъ и да продължи управлението на Русскитѣ Коммисари. Ако на единого е позволено да прави таквизи прѣдположения, то не е ли позволено и нему, на Графа Шувалова, да прѣдположи у Англия желанието да не си даде съгласието и съ това да не допусти да се избере Князя? Думата съгласие се види на Графа Шувалова, като една гаранция противъ самата Руссия и противъ нейното особенно влияние въ България. Освѣнь това принципа на болшинството му се види не до толкова съвмѣстенъ съ достойнството на Руссия и на Англия. Руссия не покровителствова никого отъ кандидатитѣ, нѣма прѣдъ очи никого и ако бихѫ я попитали днесь, кой е най-добрий кандидатъ, тя не би знаила що да отговори. Тя иска само едно нѣщо — пълната свобода на изборитѣ.

Прѣдсѣдателя като подпита Лорда Салисбюри, да ли той настоява на своето прѣдложение, Г. английский пълномощникъ отговаря, че се е считалъ длъженъ да го направи, нъ че ако то не се приема, той ще бѫде задоволенъ да се помяне за него само въ протокола.

Князъ Бисмаркъ иска мнѣнието на конгреса, да ли трѣба да се отхвърлятъ думитѣ: по съгласието на силитѣ.

Графъ Андраши мисли, че той ще даде добро рѣшение

на въпроса съ прѣдложението, което иде да подложи на конгреса. Н. Прѣвъсходителство намира заедно съ Лорда Салисбюри, че има опасность да се остави България безъ князъ; нъ отъ друга страна заедно съ графа Шувалова мисли пакъ, че отхвърлянието на съгласието на силитѣ намалява твърдѣ много гаранцията на Европа. Той намира сѫщо тъй, че и принципа на болшинството твърдѣ мѫчно може да се приложи на практика. Сѫщественното прочее въ неговитѣ очи е да се постанови, че въ случай на несполучното избиранне, европейскитѣ интереси ще се прѣдставляватъ въ България толкози добрѣ, колкото и русскитѣ.

Съ тая цѣль той е съчинилъ прѣдложението, къмъ прочитанието на което пристѫпа:

„Като вземамъ прѣдъ очи, че споредъ приетото отъ конгреса съгласие русско-турската коммисия, която щѣше да опрѣдѣли окончателнитѣ граници на Българското Княжество, съгласно чл. VI отъ С. Стефанский договоръ, ще се замѣни отъ една европейска коммисия, и че въ мисъльта на всичкитѣ сили това замѣняванне дава най доброто средство за примиряванне на недоразумѣнията, които бихѫ могли да се появятъ върху въпроситѣ за относителнитѣ интереси на всѣка сила; като вземамъ въ внимание, отъ друга страна, че подобрението сѫдбинитѣ на християнетѣ въ Балканский полуостровъ съставлява общата цѣль на всичкитѣ сили, азъ прѣдлагамъ да се приеме, щото всичкитѣ служби, които въ С. Стефанский договоръ се поручаватъ било на русски, било на русско-турски коммисии, да се прѣнесѫтъ на нарочити европейски коммисии.

Ако този принципъ бѫде приетъ отъ конгреса, то конгреса би могълъ да повѣри на коммисията, на която ще се възложи окончателната редакция на нашитѣ рѣшения и трудове, грижата да въведе въ текста на относителнитѣ членове нуждннтѣ измѣнения.“

Графъ Шуваловъ казва, че графъ Андраши прѣдрѣшава съ прочетений документъ единъ въпросъ, който е още на разискванне т. е. въпроса за европейскитѣ коммисии. До сега сѫ се приели само коммисии за опрѣдѣленне границитѣ, нъ не и за намѣса въ бѫдѫщето управление на страната. Въ всѣки случай русский пълномощникъ се съобразява съ приетий отъ конгреса начинъ на дѣйствие и се отказва да разисква въ тоя часъ едно прѣдложение, на което не е изучилъ още думитѣ.

на въпроса съ прѣдложението, което иде да подложи на конгреса. Н. Прѣвъсходителство намира заедно съ Лорда Салисбюри, че има опасность да се остави България безъ князь; нъ отъ друга страна заедно съ графа Шувалова мисли пакъ, че отхвърлянието на съгласието на силитѣ намалява твърдѣ много гаранцията на Европа. Той намира сѫщо тъй, че и принципа на болшинството твърдѣ мѫчно може да се приложи на практика. Сѫщественното прочее въ неговитѣ очи е да се постанови, че въ случай на несполучното избиранне, европейскитѣ интереси ще се прѣдставляватъ въ България толкози добрѣ, колкото и русскитѣ.

Съ тая цѣль той е съчинилъ прѣдложението, къмъ прочитанието на което пристѫпа:

„Като вземамъ прѣдъ очи, че споредъ приетото отъ конгреса съгласие русско-турската коммисия, която щѣше да опрѣдѣли окончателнитѣ граници на Българското Княжество, съгласно чл. VI отъ С. Стефанский договоръ, ще се замѣни отъ една европейска коммисия, и че въ мисъльта на всичкитѣ сили това замѣняванне дава най доброто средство за примиряване на недоразумѣнията, които бихѫ могли да се появятъ върху въпроситѣ за относителнитѣ интереси на всѣка сила; като вземамъ въ внимание, отъ друга страна, че подобрението сѫдбинитѣ на християнетѣ въ Балканский полуостровъ съставлява общата цѣль на всичкитѣ сили, азъ прѣдлагамъ да се приеме, щото всичкитѣ служби, които въ С. Стефанский договоръ се поручаватъ било на русски, било на русско-турски коммисии, да се прѣнесѫтъ на нарочити европейски коммисии.

Ако този принципъ бѫде приетъ отъ конгреса, то конгреса би могълъ да повѣри на коммисията, на която ще се възложи окончателната редакция на нашитѣ рѣшения и трудове, грижата да въведе въ текста на относителнитѣ членове нуждиитѣ измѣнения.“

Графъ Шуваловъ казва, че графъ Андраши прѣдрѣшава съ прочетений документъ единъ въпросъ, който е още на разискванне т. е. въпроса за европейскитѣ коммисии. До сега сѫ се приели само коммисии за опрѣдѣление границитѣ, нъ не и за намѣса въ бѫдѫщето управление на страната. Въ всѣки случай русский пълномощникъ се съобразява съ приетий отъ конгреса начинъ на дѣйствие и се отказва да разисква въ тоя часъ едно прѣдложение, на което не е изучилъ още думитѣ.

Той прѣдлага да се отложи туй разискване за идущето засѣдание и забѣлѣжва мимоходно, че въ разговоритѣ си съ английскитѣ пълномощници той е забѣлѣжилъ, че вниманието на тѣзи пълномощници е обърнято повече върху Румелия, отъ колкото върху България, особенно слѣдъ заявлението, че послѣднята никога не ще стане русска область.

Графъ Андраши не се противи да се отложи разискването за друго засѣдание, стига само да му се помѣсти прѣдложението въ протокола на днешното засѣдание.

Съ цѣль да намали труда на конгреса, прѣдсѣдателя напомнюва, че още при почванието на разискванията прѣдъ високото събрание сѫ се прѣдставили два начина за дѣйствие:

1) Конгреса е могълъ или да пристѫпи направо къмъ разглежданието на цѣлий С. Стефанский договоръ, като има прѣдъ очи да измѣни онѣзи отъ постановленията, които бихѫ могли да развалятъ европейский миръ;

2) Или да се залови за съчинението на новъ трактатъ, въ който да се помѣстятъ резултататитѣ отъ разискванията на конгреса и който ще бѫде задължителенъ за всички и за двѣтѣ подписавши С. Стефанский договоръ страни, понеже подписитѣ и на двѣтѣ страни ще стоятъ и на новий дипломатический актъ. Н. Свѣтлость клони повечето къмъ послѣдний начинъ на дѣйствие, защото намира въ С. Стефанский договоръ множество нѣща, които интересуватъ само Руссия и Турция и на които нѣма защо да се придава европейски характеръ. Приготвянието на новъ трактатъ, въ който ще влѣзѫтъ само онѣзи распорежданий, които измѣнявагъ расположенията на С. Стефанский договоръ, се види на прѣдсѣдателя и по просто, и по практическо нѣщо. Съ тоя начинъ труда ще се съкрати, понеже много отъ членоветѣ на С. Стефанский договоръ, ще останѫтъ безъ разгледвание въ конгреса. Ако има частни въпроси, въ които се интересува частно нѣкоя отъ силитѣ, таквизи въпроси могли би да се уреждатъ въ частни свиждания между интересующитѣ се страни и конгреса би се избавилъ отъ помайвания и излишни разговори.

Лордъ Салисбюри се съгласява съ тоя послѣдний начинъ на дѣйствие и моли прѣдсѣдателя да продължава.

Князъ Бисмаркъ се съглашава да продължава, нъ съ тая забѣлѣжка, че ако конгреса замина нѣкои отъ постановленията на С. Стефанский договоръ съ молчание, защото не го интересуватъ, туй не ще се счита за съгласие, че тѣйзи по-

становления се обърщжтъ отъ русско-турски въ общеевропейски. Напротивъ ний не трѣба да забравяме, че само онѣзи точки ще влѣзатъ въ новий трактатъ, върху които сж ставали разисквания.

Н. Свѣтлость продължава прочитанието на чл. VII. Третята алинея отъ тоя членъ се остави да се разисква по сетнѣ, когато ще се обсжжда прѣдложението на Графа Андраши.

Тука Графъ Шуваловъ напомни, че за мѣсто за събранието на българскитѣ първенци е указанъ града Пловдивъ, нъ че това е било възможно само за С. Стефанска България; конгреса вземе подъ забѣлѣжка това заявление.

За четвъртата алинея Графъ Андраши като каза, че тя е свързана съ разнитѣ поправки, които до сега сж се прѣдложили, Графъ Шуваловъ отговори, че распорежданията на тая алинея се отнасятъ къмъ избирателний законъ, а не и къмъ онѣзи прѣдмѣти, които сж се имали прѣдъ очи при разнитѣ поправки, каквито сж напри. за равенството прѣдъ закона и за свободата на богослуженията.

Г. Вадингтонъ е съгласенъ, щото свободата на богослуженията да се искаже съ особенъ членъ,

Подирь прочитанието на VII чл. предсѣдателя обяви, че тъй като прочетенитѣ постановления сж се правили не за тая България, която разбира конгреса, а за България на С. Стефанский договоръ, той повече и повече се убѣждава въ нуждата да се съчини новъ трактатъ.

Графъ Андраши казува, че неговото прѣдложение се относи само къмъ алинеи 3 и 5 отъ VII чл., а Графъ Корти пита, въ такъвъ случай не трѣба ли да се разбира, че алинеитѣ 1 и 2 се приематъ по начало.

Отъ прѣпиранията върху този въпросъ станж явно, че 1, 2 и 4 алинеи се приематъ и че 3 и 5 — оставатъ да се разискватъ въ друго време заедно съ прѣдложението на Графа Андраши.

Прѣдсѣдателя почева да чете VIII чл. Върху втората алинея, която говори за Русската окупация, Графъ Андраши прочита слѣдующата поправка:

„Австрийското правителство е убѣдено, че дѣлото на конгреса никога не би се увѣнчало съ сполука, ако прѣминаванието отъ войната къмъ мира не стане колкото е възможно нѣскоро и ако положението на работитѣ, което ще дойде по-

дирь войната, не бжде единъ окончателенъ миръ съ всичкитѣ му благодѣяния.

Като се опиратъ прочее на това убѣждение, австрийскитѣ пълномощници се виждатъ принудени да искажжтъ голѣмитѣ недоумѣния, които имъ внушаватъ распорежданията на VIII членъ.

Тойзи членъ отъ една страна задлъжава Турция да си оттегли войскитѣ отъ България за всегда; а отъ друга — попостановява, че слѣдъ излазянието на русскитѣ войски изъ Турция и до пълното устрояване на мѣстната войска едно тѣло русска войска, не по́-голѣмо отъ 50,000 души, ще остане въ България и ще стои тамъ около цѣли двѣ години.

Ний признаваме необходимостьта да се помогне за запазванието на порядъка въ новото княжество прѣзъ всичкото време отъ заключванието на мира до уреждането на гражданскитѣ и военнитѣ мѣстни власти.

Ний сме увѣрени, че русското правителство съ своята окупация именно тая необходимость е искало да удовлетвори и че съ тая мѣрка Руссия не е имала прѣдъ очи, както и сама го е казала, никаква друга цѣль.

На тия основания австрийското правителство не си е даже помислювало, че конгреса трѣба да повдига принципиялни мжчнотии противъ постановлението да се възложи привременното запазвание на порядъка въ България, слѣдъ оттеглянието на турскитѣ войски, на едно тѣло отъ русската войска.

Нъ отъ друга страна австрийскитѣ пълномощници не могжтъ да запазятъ мълчание прѣдъ онѣзи неудобства, които бихж могли да произлѣзжтъ отъ предполагаемата окупация, ако нейний срокъ не бжде точно опрѣдѣленъ и ако нейното продължение би се оставило да зависи отъ таквизи неопрѣдѣлени срокове, като напр. устройството на мѣстната войска и др. подобни.

Тѣзи пълномощници се боятъ, да не би подобно едно постановление да попрѣчи на общитѣ усилия на великитѣ сили за скорото възстановение на окончателния миръ.

Догдѣто войскитѣ на воевавшата сила оставатъ на чужда территория, общественното мнѣние не ще вѣрва, че воєннитѣ събития сж се прекъснжли. Публичний кредитъ и самото благоденствие на народитѣ ще си останжтъ расклатени при такъвъ неопрѣделенъ порядъкъ на нѣщата.

Правото на Турция да окупира военно своитѣ граници

становления се обърщжтъ отъ русско-турски въ общеевропейски. Напротивъ ний не трѣба да забравяме, че само онѣзи точки ще влѣзатъ въ новий трактатъ, върху които сж ставали разисквания.

Н. Свѣтлость продължава прочитанието на чл. VII. Третята алинея отъ тоя членъ се остави да се разисква по сетнѣ, когато ще се обсжжда прѣдложението на Графа Андраши.

Тука Графъ Шуваловъ напомни, че за мѣсто за събранието на българскитѣ първенци е указанъ града Пловдивъ, нъ че това е било възможно само за С. Стефанска България; конгреса взе подъ забѣлѣжка това заявление.

За четвьртата алинея Графъ Андраши като каза, че тя е свързана съ разнитѣ поправки, които до сега сж се прѣдложили, Графъ Шуваловъ отговори, че распорежданията на тая алинея се отнасятъ къмъ избирателний законъ, а не и къмъ онѣзи прѣдмѣти, които сж се имали прѣдъ очи при разнитѣ поправки, каквито сж напри. за равенството прѣдъ закона и за свободата на богослуженията.

Г. Вадингтонъ е съгласенъ, щото свободата на богослуженията да се искаже съ особенъ членъ,

Подирь прочитанието на VII чл. предсѣдателя обяви, че тъй като прочетенитѣ постановления сж се правили не за тая България, която разбира конгреса, а за България на С. Стефанский договоръ, той повече и повече се убѣждава въ нуждата да се съчини новъ трактатъ.

Графъ Андраши казува, че неговото прѣдложение се относи само къмъ алинеи 3 и 5 отъ VII чл., а Графъ Корти пита, въ такъвъ случай не трѣба ли да се разбира, че алинеитѣ 1 и 2 се приематъ по начало.

Отъ прѣпиранията върху този въпросъ станж явно, че 1, 2 и 4 алинеи се приематъ и че 3 и 5 — оставатъ да се разискватъ въ друго време заедно съ прѣдложението на Графа Андраши.

Прѣдсѣдателя почева да чете VIII чл. Върху втората алинея, която говори за Русската окупация, Графъ Андраши прочита слѣдующата поправка:

„Австрийското правителство е убѣдено, че дѣлото на конгреса никога не би се увѣнчало съ сполука, ако прѣминаванието отъ войната къмъ мира не стане колкото е възможно поскоро и ако положението на работитѣ, което ще дойде по-

дирь войната, не бжде единъ окончателенъ миръ съ всичкитѣ му благодѣяния.

Като се опиратъ прочее на това убѣждение, австрийскитѣ пълномощници се виждатъ принудени да искажжтъ голѣмитѣ недоумѣния, които имъ внушаватъ разпоражданията на VIII членъ.

Тойзи членъ отъ една страна задлъжава Турция да си оттегли войскитѣ отъ България за всегда; а отъ друга — попостановява, че слѣдъ излазянието на русскитѣ войски изъ Турция и до пълното устрояване на мѣстната войска едно тѣло русска войска, не по́-голѣмо отъ 50,000 души, ще остане въ България и ще стои тамъ около цѣли двѣ години.

Ний признаваме необходимостьта да се помогне за запазванието на порядъка въ новото княжество прѣзъ всичкото време отъ заключванието на мира до уреждането на гражданскитѣ и военнитѣ мѣстни власти.

Ний сме увѣрени, че русското правителство съ своята окупация именно тая необходимость е искало да удовлетвори и че съ тая мѣрка Руссия не е имала прѣдъ очи, както и сама го е казала, никаква друга цѣль.

На тия основания австрийското правителство [illegible] даже помислювало, че конгреса трѣба да повдига пр[illegible] мжчнотии противъ постановлението да се възложи пр[illegible] запазвание на порядъка въ България, слѣдъ оттеглян[illegible] скитѣ войски, на едно тѣло отъ русската войска.

Нъ отъ друга страна австрийскитѣ пълн[illegible] могжтъ да запазятъ мълчание прѣдъ онѣзи неудоб[illegible] бихж могли да произлѣзжтъ отъ предполага[illegible] ако нейний срокъ не бжде точно опрѣдѣленъ [illegible] продължение би се оставило да зависи отъ та[illegible] лени срокове, като напр. устройството на мѣстна[illegible] подобни.

Тѣзи пълномощници се боятъ, да не [illegible] постановление да попрѣчи на общитѣ усилия [illegible] ли за скорото възстановение на окончател[illegible]

Догдѣто войскитѣ на воевавшата [illegible] жда территория, общественното мнѣние [illegible] нитѣ събития сж се прекъснжли. Публич[illegible] благоденствие на народитѣ ще си оста[illegible] такъвъ неопрѣделенъ порядъкъ на нѣ[illegible]

Правото на Турция да окупира [illegible]

на Балкана като си остава въ сила, то не трѣбало би да се забравя, че двѣтѣ бивши неприятелски войски и подиръ заключването на мира ще се намѣрать една срѣщу друга.

Положението на Румания также ни беспокои. Въ въпросний членъ е постановено, че русскитѣ войски си запазватъ съобщенията прѣзъ Румания за всичкото време на окупацията. Ако срока на окупацията остане неопрѣдѣленъ или пъкъ се продължи до двѣ години, Руманското княжество ще има право да се мисли лишено отъ ползуванието на независимостьта, която Европа му дава; то ще се чувствува стѣснено въ неговитѣ права.

Прѣдъ видъ на тѣзи съображения, австрийското правителство мисли, че въ интереса на всичкитѣ държави е да се опрѣдѣли точенъ срокъ за русската окупация въ България и да се помисли за случая, когато положението на тѣзи области и подиръ тоя срокъ би изискало присѫтствието на чужда войска. Австрийското правителство прѣдлага прочее на конгреса да благоволи да рѣши щото:

1) българскоко княжество да се окупира отъ русскитѣ войски за единъ срокъ отъ шесть мѣсяци слѣдъ подписването на окончателний миръ (Берл. трактатъ);

2) русското правителство да се задължи да извърши най много до 9 мѣсяци прекарването на своитѣ войски прѣзъ Румания и да испразни свършенно това княжество;

3) ако слѣдъ истечението на срока отъ шесть мѣсяци въ България се появи нужда отъ иностранни съюзни войски и тая нужда се признае отъ всичкитѣ велики сили, тия сили да доставятъ нужний контингентъ за съставяние на едно тѣло отъ 10 до 15.000 войници, което ще се постави подъ заповѣдитѣ на европейската коммиссия и ще да се обдържа на смѣтка на окупираната страна".

Князъ Бисмаркъ пита, съгласенъ ли е конгреса да се разгледа еще на сегашното засѣдание повдигнѫтий отъ Графа Андраши въпросъ, и Лордъ Биконсфилдъ отговаря, че споредъ него разглежданието трѣбвало би да стане на това сѫщото засѣдание. Н. Прѣвъсходителство приема австрийската поправка, като мѫдра и благоразумна, и обявява еще отъ сега, ча Англия е готова да достави своята часть отъ указаний отъ Графа Андраши контингентъ.

Графъ Шуваловъ се ограничава за сега да направи противъ поправката само три възражения: 1) че редакцията на

прочетений текстъ не обрьща никакво внимание на раздѣлението на България на-двѣ съ линията на Балкана; 2) че шестимѣсячний срокъ за русската окупация ще докара, споредъ него, голѣми практически неудобства.

Безъ да се запира на първото възражение, което е отъ чиста форма, Н. Превъсходитдлство прѣминава изведнажь на второто и посочва на разликата между положението на Источна Румелия и положението на княжеството.

Окупацията на Румелия могла би да се прекрати въ краенъ случай слѣдъ шесть мѣсяци, защото въ случай на безпорядъци, тамъ би дѣйствовала милицията, а по недостатъкъ на милицията и турскитѣ войски, които би повикалъ Генералъ Губернатора. Въ България турски войски не могѫтъ да влѣзнѫтъ; тамъ окупацията трѣбва по необходимость да се продължи. По поводъ на повдигнѫтий за това въпросъ, Графъ Шуваловъ намира за нужно да даде на конгреса общо понятие, както за направеното до сега въ България, тъй и за онова, което остава да се извърши. Руссия не си е позволила да измѣни наредбитѣ на страната; покойний Князъ Черкасский се е чудилъ, когато е съгледалъ, че турскитѣ закони доста добрѣ сѫ отговаряли на нуждитѣ на мѣстото. Едно нѣщо само недостигало, това именно, че чиновницитѣ не сѫ познавали законитѣ и правилницитѣ и не сѫ ги прилагали. Русското управление е накарало да се изберѫтъ въ всѣка каза по единъ административенъ, по единъ общински и по единъ сѫдебенъ съвѣтъ и е приготвило въ лицето на предсѣдателитѣ на тѣзи съвѣти ядката на бѫдѫщето събрание на първенцитѣ (нотабелитѣ); а за да покаже по добрѣ своето пълно беспристрастие, администрацията мисли да свика въ Търново Събрание и да натовари заедно съ горнитѣ лица и турскитѣ окрѫжни кадии да приготвятъ избирателний законъ. Щомъ се приготви тоя законъ, тутакси ще се пристѫпи към избиранието на представители за събранието и за изработванието на Органический Уставъ, а слѣдъ това и къмъ избиранието на Князя. За да се достигне и испълни всичко това, изисква се дълго и достатъчно време; Руссия ще направи всичко възможно за бързото вървение на работитѣ, нъ не е възможно да се остави страната безъ войска прѣди да се установи едно правилно управление, едно правителство. Руссия не може да вземе на себе си отговорностьта за едно прѣдврѣменно испразднювание на страната. Слѣдъ това като преминава на третето възражение, Н. Прѣвъсходителство

силно настоява върху опасноститѣ отъ една смѣсена окупация. Навикнѫла на мѣстото и запозната съ языка на населението, русската войска изведнажь може да принесе услугитѣ си, гдѣто това стане нужно. Туй може ли да се очаква отъ една смѣсена войска, която освѣнъ другото въ първото време не ще има и нужната опитность? Догдѣто таквази войска се събере и почене да дѣйствова, анархията би могла да се развие до нѣмай-кѫдѣ. Графъ Шуваловъ намира, че за поддържанието на порядъка воденитѣ отъ единъ началникъ войски всѣкога трѣба да се предпочитатъ отъ войскитѣ подъ заповѣдитѣ на една коммисия. Най послѣ тука си иматъ мѣстото и страхуванията отъ възможнитѣ съперничества и дребнитѣ стълкновения между войскитѣ отъ разнитѣ националности, които стълкновения малко по малко могѫтъ да се обърнѫтъ въ даденъ случай на явна и опорита враждебность и да получѫтъ характеръ на общеевропейски въпросъ. Трѣба да се знае и това, всичкитѣ ли сили приематъ туй прѣдложение за военenъ контигентъ, когато той е не само доста скъпъ и усложненъ, нъ и опасенъ до нѣкадѣ.

Князь Бисмаркъ сподѣля чувствата на Графа Шувалова и съ удоволствие ще погледне на тѣхното приемание отъ Конгреса. Н. Свѣтлость много добрѣ вижда голѣмитѣ мѫчнотии при уреждането и ръководянието на една войска отъ 5—6 контингента и отъ различни народности. За България, гдѣто турскитѣ войски не могѫтъ да влѣзатъ и устройството на мѣстната войска би могло да се забави, едно продължение на окупацията е необходимо. Германското правителство ще поддържа това прѣдложение безъ да му опрѣдѣля обаче границитѣ.

Въ отговоръ на Графа Шувалова, Графъ Андраши казува, че първий параграфъ на неговата редакция не прави разлика между България и Румелия и че това е наистинѫ редакционна погрѣшка, ако въ сѫщность и твърдѣ незначителна, понеже въ неговата мисълъ срока на окупацията е еднакъвъ и за двѣтѣ области. По поводъ на второто възражение Графъ Андраши благодари на Графа Шувалова за подробноститѣ върху направеното по организиранието на България; нъ като оцѣнява простотата и практичностьта на тая организация, той отъ това истото оцѣнение изважда заключение, че срока на окупацията твърдѣ лесно би моглъ да се съкрати безъ най малкитѣ неудобства за страната. Въ всѣки случай Н. Прѣвосходителство не намира за възможно да приеме, че срока на

една военна окупация може да се постави въ зависимость отъ довършванието на едно политическо устройство: това би било едно твърдѣ неопрѣдѣлено съчетание (комбинация). Общественното мнѣние изисква отъ насъ едно точно рѣшение, едно продължение, ако трѣба, нъ продължение съ опрѣдѣленъ срокъ и съ свойство да позволява да се вѣрва, че мира е окончателенъ.

Колкото за третьото възражение Н. Прѣвъсходителство признава мжчнотиитѣ на испращанието на войски въ България и на смѣсената окупация и охотно би се отрѣкълъ отъ това средство, ако би имало други по сгодни; нъ прѣдставенитѣ отъ Графа Шувалова мжчнотии не го плашжтъ до толкози. Графъ Андраши си остава при увѣрението, че войскитѣ на различнитѣ държави ще живѣятъ въ добро съгласие. Той напомнюва най-сѣтнѣ многочисленнитѣ прошения до Конгреса относително излишествата на българетѣ и мисли, че самото русско правителство има голѣмъ интересъ да се освободи по скоро отъ голѣмата отговорность и да приеме окупацията на смѣсенитѣ войски.

Г. Шуваловъ обявява, че за прѣкратявание на прѣпирнитѣ, той приема срока девять мѣсяца за испразднювание на България и една година за испразднювание на Румания така, щото въ края на една година русската войска съвършенно да напусти двѣтѣ области.

Прѣдъ настояванието на Графа Андраши да стане испразднюванието въ девять мѣсяци и прѣдъ отказванието на русский пълномощникъ да приеме тоя срокъ, Графъ Корти прѣдложи въпроса, не било ли би възможно да се приематъ шесть мѣсяци за Румелия и една година за България и Румания.

Подирь случайната забѣлѣжка на Лорда Салисбюри върху мжчнотиитѣ да се добиятъ свободни избори прѣзъ времето на чуждеземната окупация и подирь прѣдложението на Графа Шувалова да се отложи избиранието на князя до заминаванието на русскитѣ войски, между пълномощницитѣ се завърза дългъ разговоръ за срока, който би трѣбвало да се тури на окупацията.

Прѣдсѣдателя забѣлѣжи, че отъ размѣненитѣ мисли той е заключилъ, че по голѣмата часть отъ пълномощницитѣ е наклонна да приеме постепенното испразднювание на окупиранитѣ земи, и то Румелия въ шесть мѣсяца, България въ деветь мѣсяца, Румания въ една година.

Графъ Сентъ-Валлие наумѣва, че самъ Графъ Шуваловъ е прѣдложилъ шесть мѣсяца за Румелия. Конгреса може прочее да стои на този срокъ колкото за Румелия. За България и Румания могжтъ да се приематъ сроковетѣ деветь мѣсяца и една година.

Графъ Шуваловъ отговаря, че той е приелъ срока шесть мѣсяца за Румелия само при прѣдположението, че за испразднюванието на България и Румания ще се остави срока една година.

Като напомнюва нѣкои думи на прѣдсѣдателя въ четвъртото засѣдание на Конгреса, Графъ Лонаи обявява, че и ролята на Италия въ Конгреса е примирителна. На това основание Н. Прѣвосходителство прѣдлага да се приеме срока отъ една година за испразднюванието на занимаемитѣ отъ Русскитѣ войски области. „Слѣдъ устжпкитѣ на русскитѣ пълномощници въ раздѣлението на България и въ смалението на границитѣ на послѣднята, Конгреса би трѣбало да бжде повече спогодителенъ и да приеме прѣдложений отъ мене срокъ, който впрочемъ малко се отличава отъ срока въ прѣдложението на Графа Андраши“.

Г. Вадингтонъ поддържа мнѣнието на Сантъ-Валлие за постепенното испразднювание. Н. Прѣвосходителство казува, че между Румелия и България има разница и че самъ Графъ Шуваловъ припозна възможностьта да се съкрати срока на окупацията въ Румелия. Той прилага, че като Варна останж на България, русскитѣ войски ще намѣржтъ въ това пристанище голѣми леснотии за оттеглюванието си. Желателно е даже, щото за пжть на испразднюванието да се избере прѣдпочтително това пристанище и да се избави Румания отъ прѣминаванието прѣзъ нейнитѣ земи на по голѣмата часть отъ окупационнитѣ войски.

Графъ Шуваловъ обявява, че нему не е възможно да приеме таквози съчетание, което надминава пълномощията му.

Прѣдсѣдателя изявява, че Германия и Италия сж съгласни съ Руссия, и че сама Австрия е готова да се присъедини къмъ тѣхъ. Н. Свѣтлость пита, не е ли възможно на Франция и на Англия да пристанжтъ и тий къмъ мнѣнието на другитѣ сили?

Г. Андраши като пристава на сроковетѣ отъ деветь мѣсеца за Румелия и България и отъ една година за Румания,

тѣзи срокове се приематъ и отъ пълномощницитѣ на Франция и Англия.

Прѣдсѣдателя констатира съгласието на конгреса върху тая важна точка и закри засѣданието тъкмо въ четири часа.

(Подиписали всички пълномощници, освѣнь князя Горчакова).

ПРОТОКОЛЪ № 6.

Засѣдание на 13/25 Иуния 1878.

Присѫтствувахѫ всичкитѣ членове, освѣнь князя Горчакова.

Засѣданието се отвори на $2^1/_2$ часа.

Прѣдсѣдателя обявява, че протокола на прѣдъидущето засѣдание ще се прочете въ слѣдующето засѣдание и, като напомнюва за списъка № 5 на прошенията, казува, че на дневенъ редъ стоятъ отложенитѣ двѣ поправки, съ редакцията на които Г. Вадингтонъ благоволи да се натовари.

Г. Вадингтонъ казува, че отъ какъ се е спорозумѣлъ съ своитѣ русски и английски другари, той е приготвилъ нужната редакция, която той вѣрва ще се приеме отъ високото събрание. Н. Прѣвъсходителство прочита най-напрѣдъ втората поправка. Тоя текстъ трѣбува да стои подиръ слѣдующитѣ думи на Лордъ Салисбюревото прѣдложение:“ Генералъ Губернатора има право да повиква турски войски въ случаитѣ, когато се заплашва вѫтрѣшната или външната безопасность:“ Г. Вадингтонъ желае да се притури при тая алинея слѣдующий параграфъ:

„Въ такъвъ случай Високата Порта е длъжна да съобщи туй рѣшение заедно съ обстоятелствата, които го оправдаватъ, на прѣдставителитѣ на великитѣ сили въ Цариградъ“.

Конгреса единодушно прие тоя параграфъ.

Подиръ това Г. Вадингтонъ прочита първата поправка, която, споредъ него трѣба да замѣни прѣдложението на Лорда Салисбюри, което гласеше: „Вѫтрѣшний порядъкъ се поддържа отъ милицията, на която офицеритѣ се назначаватъ отъ султана, като се държи смѣтка за вѣрата на населението“.

Двата първи параграфа на тая поправка се приехѫ отъ конгреса въ слѣдующий видъ:

„Вѫтрѣшний порядъкъ се поддържа отъ жандармерията, на която помага мѣстната милиция.

При съставянието на тѣзи двѣ тѣла, на които офицеритѣ се назначаватъ отъ султана, ще се държи споредъ различнитѣ мѣстности смѣтка за вѣрата на населението".

Тая редакция се удобри единодушно.

Г. Вадингтонъ прочете и слѣдующий трети параграфъ отъ направената редакция:

„Н. В. Султана се задължава да употрѣбява за гарнизони по границитѣ само редовни войски. Войскитѣ за тая служба по никой начинъ не могжтъ да се настаняватъ по кжщята на жителитѣ и когато преминаватъ прѣзъ областьта не могжтъ да прѣсѣдяватъ".

Г. Французский пълномощникъ добавя, че този параграфъ, който има сила само за мирно време, има прѣдъ видъ три нѣща:

1) султана да не употрѣбява башибозуци;

2) войницитѣ да не се настаняватъ по кжщята на жителитѣ, а въ казармитѣ и ханищата или подъ шатри на полето;

3) войскитѣ да не могжтъ да пребиваватъ вжтрѣ въ областьта, когато отиватъ за гарнизонъ на границата.

Върху тѣзи точки английскитѣ и русскитѣ пълномощници сж се почти съгласили, нъ все пакъ сжществува едно недоразумѣние: догдѣто Графъ Шуваловъ настоява, щото надзора надъ испълнението на тѣзи постановления да се повѣри на една европейска коммисия, английскитѣ пълномощници отъ своя страна отхвъргатъ това съчетание, като твърдѣ явно вмѣшателство въ господарскитѣ права на султана. Мнѣнието на французскитѣ пълномощници въ този случай като се съгласява съ мнѣнието на английскитѣ, Г. Вадингтонъ настоява да се гласува третий параграфъ и да се предостави по сетнѣ на Графа Шувалова да развие своята мисъль въ особенъ допълнителенъ членъ.

Князъ Бисмаркъ удобрява напълно мнѣнието на Г. Вадингтонъ за настаняванието на войскитѣ.

Графъ Шуваловъ приема прочетенитѣ алинеи, нъ съ припазванието да прибави къмъ тѣхъ допълнително распореждание относително европейската комисия. Като се е съгласявало да прѣдостави на султана свободата да залавя укрѣпленията на границитѣ и на морското крайбрѣжие, русското правителство е разбирало, че европейската коммисия ще се намиса въ опрѣдѣлението на стратегическитѣ точки и на числото на войскитѣ, които ще пазятъ границитѣ. По сетнѣ Руссия се отрѣче и отъ контролиранието на стратегическитѣ точки и на

числото на войската, нъ страшно се бои да не би и распорежданията на прочетенитѣ сега параграфи да се оставятъ при испълнението си безъ съдѣйствието на нарочити европейски агенти. За да не продължава обаче тая бесполезна прѣпирня, когато английскитѣ пълномощници се отказватъ рѣшително да приематъ европейската коммисия, Н. Прѣвосходителство се съгласява да приеме третята алинея ad referendum (съ право да я подложи на погорне удобрение) и да отговори въ едно отъ идущитѣ засѣдания.

Като събира удобрителнитѣ гласове на пълномощницитѣ върху цѣлата редакция отъ Г. Вадингтона, прѣдсѣдателя благодари г. г. французскитѣ пълномощници за услугитѣ имъ въ този случай и обявява, че тѣхний трудъ е улеснилъ твърдѣ много споразумѣнието между пълномощницитѣ и дѣлото на общия миръ. Н. Свѣтлость добавя, че протокола остава отворенъ до послѣдующето удобрение на Руссия върху третята алинея.

Прѣдсѣдателя прѣдлага да се пристжпи къмъ разглеждането на Графъ Андрашовото прѣдложение за замѣняванне на русскитѣ коммисари съ европейски.

Лордъ Салисбюри настоява върху приеманието на туй прѣдложение и желае скоро да го види испълнено. Той билъ получилъ отъ английский посланикъ въ Цариградъ една телеграмма, въ която се излагали нѣкакви обеспокоителни подробности върху поведението на военния губернаторъ въ България по отношение къмъ нѣкои политически и финансови мѣстни въпроси. Н. Прѣвъсходителство бърза да прибави, че той не иска да хвърли отговорностьта за тия работи върху русското правителство, нъ моли Конгреса да тури по скоро край на това положение и да не оставя да се свързва (ангажиръ) бждащето на областьта.

Прѣдсѣдателя е на мнѣние, че Лордъ Салисбюри трѣба да искаже своето съобщение писмено. Подиръ едно размѣнение на мисли между прѣдсѣдателя и английскитѣ прѣдставители, Лордъ Биконсфилдъ приема, щото другаря му Лордъ Салисбюри да подаде въ бюрото писменно прѣдложение, съ което щя се настоява за бързото приеманне на Графъ Андрашовото прѣдложение.

Г. Шуваловъ исказва желание да отговори на беспокойствата на английското правителство. Руссия искренно желае 1) да подпише мира, 2) да довърши дѣлото на организацията, и 3) да прѣкъса поскоро окупацията. Нъ за да се достигне

до всичко това, той не намира за нужно да се заплита положението и да се прѣскачатъ границитѣ на европейский интересъ. Полезно би било, безъ всѣко съмнѣние, да се назначатъ коммисии, нъ едва ли ще бѫде безопасно да се назначаватъ много коммисии. Въ Източна Румелия сама Руссия нѣма нищо да създава и да прави: тука мѣстото на Руссия залавя Европа и тая послѣдната може да работи, както вижда за по добрѣ; нъ въ България нѣма нужда отъ коммисия: контролирането на дѣлата въ Княжеството твърдѣ лесно би могло да се повѣри на консулитѣ и, ако това е нужно, на посланницитѣ въ Цариградъ. Тойзи контролъ е достатъченъ за Европа; ако Руссия си запазва въ България едно дѣйствование повече широко и прямо, това тя прави, не трѣба да се забравя, защото въ създаването на туй Автономно Княжество е взела по голѣмо и по прямо участие.

Прѣдсѣдателя заключава, че въ мисъльта на Графа Шувалова коммисията за България ще бѫде Конференцията на посланницитѣ въ Цариградъ и че консулитѣ ще бѫдѫтъ агенти на тая коммисия.

Графъ Шуваловъ добавя, че посланницитѣ въ Цариградъ ще бѫдѫтъ по скоро апелляционенъ сѫдъ между консулитѣ на великитѣ сили и русскитѣ коммисари.

Графъ Андраши приема, че началото на коммисии не може на всякадѣ да се приложи, нъ забѣлѣжва че и Графъ Шуваловъ отива много на далечь, като се отрича да допусти европейски коммисии намѣсто русски коммисари и въ прѣдвидѣнитѣ въ чл. VII случаи. Н. Прѣвосходителство поддържа, че именно въ тия случаи е необходимо вмѣшателството на Европа. Като натяква на показанитѣ въ депешата до Лорда Салисбюри фактове, Графъ Андраши заключава, че таквози вмѣшателство е необходимо и за интереситѣ на Руссия. Той изважда на явѣ мѫчнотиитѣ на Графъ Шуваловитѣ съчетания и казва, че ролята на консулитѣ не ще бѫде до тамъ удобна и че мѫчно ще бѫде да се опрѣдѣлятъ и установятъ характера и компетентностьта на посланнический контролъ спрямо русскитѣ коммисари. Въ единъ частенъ разговоръ Графъ Шуваловъ е давалъ да се полага, че той не ще се противи и на другъ нѣкой способъ на дѣйствие, именно на способа да се присъединятъ къмъ коммисаритѣ на Руссия и Турция и двама европейски коммисари.

Лордъ Салисбюри не може да разбере, защо русското правителство, което ужь иска да направи България толкова независима, колкото сѫ били до сега другитѣ вассални и автономни княжества, така упорно настоява върху сѫществуването само на русский коммисарь. Н. Прѣвосходителство настоява прочее да се приеме Графъ Андрашовото прѣдложение.

Графъ Шуваловъ не иска съвсѣмъ да устрани вмѣшателството на Европа, а иска само да му даде друга форма. Колкото до възражението на Лорда Салисбюри, че Руссия се сили да поддържи въ България влиянието на русский коммисарь, на това Графъ Шуваловъ отговаря, че Руссия настоява въ полза на своя коммисарь именно за това, защото иска да отговори на желанията на Европа и да довърши по скоро устройството на Княжеството и испразднюванието на България отъ русскитѣ войски. Ако това трѣба да стане скоро, рѫцѣтѣ на Руссия не трѣба да се свързуватъ. Ако въ Източна Румелия устройството на правителството закъснѣе, конгреса е помислилъ за тая случайность; нъ за България таквази случайность не се е прѣдвидѣла и за това тамъ трѣба да се дѣйствова бържѣ. Накъсо Н. Прѣвосходителство желае да спази въ България единството на дѣйствията подъ контроля на Европа и да избѣгне събирателнитѣ (колегиялнитѣ) учреждения, които всѣкога увеличаватъ мѫчнотиитѣ. Най доброто средство въ този случай би било, споредъ Н. Прѣвосходителство, да се поддържи русский коммисарь, който ще дѣйствова подъ контроля на европейскитѣ посланници въ Цариградъ, и при когото тѣзи посланници ще иматъ за прѣдставители и агенти своитѣ консули.

Графъ Андраши като повтаря своитѣ възражения противъ подобенъ контролъ и противъ вмѣшателството на посланницитѣ и консулитѣ, Графъ Шуваловъ поиска да развие своята мисъль писменно и да я прѣдстави на идущето засѣдание.

Прѣдсѣдателя обяви, че Конгреса ще почака тая русска поправка или контра-прѣдложение на Графъ Андрашевото прѣдложение до идущето засѣдание.

Лордъ Салисбюри прочита едно прѣдложение, съ което подкрѣпя прѣдложението на Графа Андраши и за което мисли, че трѣба да бѫде прибавено къмъ членъ VII. Ето текста на туй прѣдложение:

„Сегашното военно управление въ Княжеството и въ Румелия ще се замѣни немедленно въ всичкитѣ дѣла по ад-

до всичко това, той не намира за нужно да се заплита положението и да се прѣскачатъ границитѣ на европейский интересъ. Полезно би било, безъ всѣко съмнѣние, да се назначатъ коммисии, нъ едва ли ще бѫде безопасно да се назначаватъ много коммисии. Въ Източна Румелия сама Руссия нѣма нищо да създава и да прави: тука мѣстото на Руссия залавя Европа и тая послѣднята може да работи, както вижда за по добрѣ; нъ въ България нѣма нужда отъ коммисия; контролиранието на дѣлата въ Княжеството твърдѣ лесно би могло да се повѣри на консулитѣ и, ако това е нужно, на посланницитѣ въ Цариградъ. Тойзи контролъ е достатъчень за Европа; ако Руссия си запазва въ България едно дѣйствование повече широко и прямо, това тя прави, не трѣба да се забравя, защото въ създаванието на туй Автономно Княжество е взела по голѣмо и по прямо участие.

Прѣдсѣдателя заключава, че въ мисъльта на Графа Шувалова коммисията за България ще бѫде Конференцията на посланницитѣ въ Цариградъ и че консулитѣ ще бѫдътъ агенти на тая коммисия.

Графъ Шуваловъ добавя, че посланницитѣ въ Цариградъ ще бѫдътъ по скоро апелляционенъ сѫдъ между консулитѣ на великитѣ сили и русскитѣ коммисари.

Графъ Андраши приема, че началото на коммисии не може на всякадѣ да се приложи, нъ забѣлѣжва че и Графъ Шуваловъ отива много на далечь, като се отрича да допусти европейски коммисии намѣсто русски коммисари и въ прѣдвидѣнитѣ въ чл. VII случаи. Н. Прѣвосходителство поддържа, че именно въ тия случаи е необходимо вмѣшателството на Европа. Като натяква на показанитѣ въ депешата до Лорда Салисбюри фактове, Графъ Андраши заключава, че таквози вмѣшателство е необходимо и за интереситѣ на Руссия. Той изважда на явѣ мѫчнотиитѣ на Графъ Шуваловитѣ съчетания и казва, че ролята на консулитѣ не ще бѫде до тамъ удобна и че мѫчно ще бѫде да се опрѣдѣлятъ и установятъ характера и компетентностьта на посланническия контроль спрямо русскитѣ коммисари. Въ единъ частенъ разговоръ Графъ Шуваловъ е давалъ да се полага, че той не ще се противи и на другъ нѣкой способъ на дѣйствие, именно на способъ да се присъединятъ къмъ коммисаритѣ на Руссия и Турция и двама европейски коммисари.

Лордъ Салисбюри не може да разбере, защо русското правителство, което ужь иска да направи България толкова независима, колкото сѫ били до сега другитѣ вассални и автономни княжества, така упорно настоява върху сѫществуванието само на русский коммисарь. Н. Прѣвосходителство настоява прочее да се приеме Графъ Андрашовото прѣдложение.

Графъ Шуваловъ не иска съвсѣмъ да устрани вмѣшателството на Европа, а иска само да му даде друга форма. Колкото до възражението на Лорда Салисбюри, че Руссия се сили да поддържи въ България влиянието на русский коммисарь, на това Графъ Шуваловъ отговаря, че Руссия настоява въ полза на своя коммисарь именно за това, защото иска да отговори на желанията на Европа и да довърши по скоро устройството на Княжеството и испразднюванието на България отъ русскитѣ войски. Ако това трѣба да стане скоро, рѫцѣтѣ на Руссия не трѣба да се свързуватъ. Ако въ Источна Румелия устройството на правителството закъснѣе, конгреса е помислилъ за тая случайность; нъ за България таквази слу. чайность не се е прѣдвидѣла и за това тамъ трѣба да се дѣйствова бържѣ. Накъсо Н. Прѣвосходителство желае да спази въ България единството на дѣйствията подъ контроля на Европа и да избѣгне събирателнитѣ (колегиялнитѣ) учреждения, които всѣкога увеличаватъ мѫчнотиитѣ. Най доброто средство въ този случай би било, споредъ Н. Прѣвосходителство, да се поддържи русский коммисарь, който ще дѣйствова подъ контроля на европейскитѣ посланници въ Цариградъ, и при когото тѣзи посланници ще иматъ за прѣдставители и агенти своитѣ консули.

Графъ Андраши като повтаря своитѣ възражения противъ подобенъ контролъ и противъ вмѣшателството на посланницитѣ и консулитѣ, Графъ Шуваловъ поиска да развие своята мисъль писменно и да я прѣдстави на идущето засѣдание.

Прѣдсѣдателя обяви, че Конгреса ще почака тая русска поправка или контра-прѣдложение на Графъ Андрашевото прѣдложение до идущето засѣдание.

Лордъ Салисбюри прочита едно прѣдложение, съ което подкрѣпя прѣдложението на Графа Андраши и за което мисли, че трѣба да бѫде прибавено къмъ членъ VII. Ето текста на туй прѣдложение:

„Сегашното военно управление въ Княжеството и въ Румелия ще се замѣни немедленно въ всичкитѣ дѣла по ад-

министрацията и финанситѣ въ Княжеството отъ привременното правителство на горѣпомянжтата коммисия, а въ Румелия — отъ правителството на Султана“.

Прѣдсѣдателя мисли, че Русската поправка, която ще се прѣдстави въ идущето засѣдание, има твърдѣ важно значение за правата на военната окупация, която се е обеспечила за деветь мѣсяца. Като се повраща къмъ исказаната вече отъ него мисъль, Н. Свѣтлость повтаря, че споредъ неговото мнѣние второстепеннитѣ въпроси не трѣбвало бя да се разискватъ въ Конгреса. На възбудений сега въпросъ тъй гледа като на второстепененъ и мисли, че Конгреса излязя изъ границитѣ на подлежащитѣ нему разисквания, като повдига въпроси за събранието на българскитѣ първенци, за русскитѣ коммисари и за европейски коммисии. Въ тѣзи обсжждания на подробности той не съгледва нѣкакъвъ европейски интересъ. Впрочемъ Н. Свѣтлость твърдѣ малко довѣрие има къмъ резултата на бждящитѣ съвѣщания на първенцитѣ (нотабилитѣ). Като натяква на разстроеното си здравие, което едва ли ще му позволи да присжтствова на много засѣдания, той исказва мнѣние да се остави България на страна, щомъ се достигне до едно съгласие върху началата, и да се пристжпи по-скоро до обсжждането на другитѣ по важни точки отъ С.-Стефанский договоръ, каквито сж на пр. въпроситѣ за территориялнитѣ измѣнения и за плаванието. Той смѣта да прѣдложи на Конгреса да се разгледатъ въ идущето засѣдание и нѣкои отъ подчиненитѣ въпроси, нъ безъ да се запира на дълго освѣнь върху онѣзи прѣдмѣти, които иматъ нѣкаква дѣйствителна европейска важность. Впрочемъ прѣдсѣдателя не мисли да влияе върху намѣренията и чувствата на своитѣ другари и съ тия свои думи той не е искалъ да направи друго нѣщо, освѣнь да си искаже личното мнѣние.

Графъ Корти намира, че не е толкози трудно да се доведжтъ русскитѣ и австрийскитѣ пълномощници до едно съглашение. Н. Прѣвосходителство забѣлѣжва, че коммисията на консулитѣ, която графъ Шуваловъ допуска, въ сжщностьта си доста добрѣ отговаря на желанията на графа Андраши и се прѣобраща на истинска европейска коммисия, когато се вземе въ внимание, че съ назначението на консулитѣ държавитѣ ще назначаватъ въ тѣхното лице и своитѣ коммисари.

Колкото до правото за апеллъ прѣдъ Конференцията на посланницитѣ въ Цариградъ, върху това графъ Корти счита

за нуждно да каже, че опита на миналото не говори въ полза на подобна мѣрка, защото е забѣлѣжено, че мъчно се дохожда въ таквизи случаи до пълно съгласие. Той мисли, че по добрѣ ще бъде да се ограничи работата само въ консулската коммиссия и да се поручи на нѣкого отъ пълномощницитѣ да потърси основитѣ за едно споразумѣние между Графа Андраши и неговий русски другаръ.

Прѣдсѣдателя и събранието удобряватъ това мнѣние и Графъ Корти се натоварва да изучи измѣненията, които би трѣбвало да се внесътъ въ трактата на С.-Стефано за удовлетворение на австрийскитѣ пълномощници.

Конгреса прѣминава къмъ разглежданието на представеното отъ Австрия, Англия, и Италия прѣдложение за всецѣлото поддържание на сключенитѣ съ турция търговски и мореплавателни договори и правила за транзитъ въ България и Источна Румелия. Лордъ Салисбюри желае да се махнътъ думитѣ: Источна Румелия, като излишни.

Князь Бисмаркъ казува, че съгласно съ международното право България остава подъ властьта на трактатитѣ, на които се е подчинявала и прѣзъ времето на турското владичество.

Графъ Андраши също тъй желае да се махнътъ думитѣ: Источна Румелия, за да се разбере еще по ясно, че тая область не може да има търговска автономия, каквато е имала едно време Румания.

Г. Вадингтонъ забѣлѣжва, че бъдащий политически режимъ на Румелия още не е извѣстенъ и че могло би да се случи, щото мѣстното събрание да поиска да измѣни трактатитѣ съ другитѣ сили. За да се избѣгнатъ подобни недоразумѣния, Н. Прѣвосходителство прѣдпочита да си останатъ думитѣ: Источна Румелия и настоява върху опасноститѣ и вмѣшателството на мѣстнитѣ събрания особенно въ въпроситѣ за транзитното право.

По поводъ на тоя прѣдмѣтъ отваря се едно прѣпирание, въ което се намѣсватъ Лордъ Салисбюри, Г. Вадингтонъ, Баронъ Хаймерле и Кара-Теодори паша. Първий турски пълномощникъ като потвърди по единъ рѣшителенъ начинъ, че никакво транзитно право не може да бъде установено въ Турция безъ изричното позволение на Султана, Г. Вадингтонъ се съгласи да се исхвърлятъ изъ текста на прѣдложението думитѣ: Источна Румелия.

Приематъ се първитѣ четири алинея. При петата алинея

графъ Шуваловъ се запира на думитѣ: капитулации и обичаи и моли да се исхвърли думата: обичаи, като твърдѣ тъмна и таквази, която може да даде мѣсто на голѣми злоупотрѣбления.

Лордъ Салисбюри и графъ Андраши се съгласяватъ да стане това исхвърляние.

Г. Деспре казува, че за всѣкиго е извѣстно, че капитулациитѣ сж недостатъчни и не даватъ освѣнъ общи правила за консулскитѣ подсждность и покровителство. Обичаитѣ сж необходимо допълнение на установенитѣ чрѣзъ трактатитѣ правдини. Г. Деспре привожда примѣри и счита за нуждно да се запази думата: „обичаи".

Графъ Шуваловъ отговаря, че тука се говори за България и напомнюва, че Румания е прѣстанжла да познава обичаитѣ, щомъ е уредила своитѣ сждебни учреждения.

Лордъ Биконсфилдъ намира, че не му е времето сега да се говори върху капитулациитѣ; върху тѣхъ се водятъ сега прѣговори по други пжть и ще се отхвърлятъ, ако сж безполезни; въ противенъ случай на тѣхъ ще се придаде нова допълнителна сила. Общото обаче впечатление на Н. Прѣвъсходителство е, че тий трѣба да исчезнжтъ. Лордъ Биконсфилдъ мисли прочее, че ще бжде по добрѣ да се отмахне цѣлата послѣдня алинея.

Кара Теодори паша прилага, че освѣнъ измѣненията, които конгреса ще внесе въ нѣкои точки, всичкитѣ други части отъ сжществующитѣ закони; трактати и конвенции оставатъ въ сила и за Источна Румелия.

Подиръ тѣзи изявления (декларации), конгреса задържа послѣднята алинея отъ прѣдложението на тритѣ сили, като й притуря слѣдующата фраза: „до когато не бждктъ измѣнени по съгласие на заинтересованитѣ страни."

На дневенъ редъ дойде подиръ това разглежданието на двѣтѣ французски прѣдложения, които се помѣстихж въ протоколъ 5 и които се касаятъ до свободата на богослужението.

Г. Деспре прѣдлага да се замѣнятъ думитѣ: „Български подданници" въ първото прѣдложение съ думитѣ: „жители на Българското Княжество." Измѣнението се удобрява и цѣлото прѣдложение се приема съ единодушие. При прочитанието на второто прѣдложение графъ Шуваловъ прѣдлага да се замѣнятъ думитѣ: „католически владици, и калугери съ думитѣ: „иностранни духовни лица и калугери."

Лордъ Салисбюри исказва желание, щото сжщото законоположение да се приложи и на Румелия и на другитѣ турски области.

Кара Теодори паша възражава, че едно прѣдложение за свобода на богослужението въ Румелия ще бжде съвършенно излишно, понеже Румелия остава подъ властьта на Султана, а слѣдавателно и подъ задълженията на онѣзи начала и закони, които сж общи на цѣлата империя и които установяватъ търпимостьта на всичкитѣ богослужения.

Като взема актъ отъ тия думи, Г. Вадингтонъ обявява, че ще измѣни прѣдложението си, и моли да се отложи разглежданието за утрѣ.

Г. Хаймерле прочита слѣдующето прѣдложение:

„Пълномощницитѣ на Австро-Унгария прѣдлагатъ да се замѣни послѣдната часть на алинея втора, въ чл. 9, съ слѣдующитѣ распореждания:

„Българското Княжество поема на себе си всичкитѣ задължения и обязанности, които е сключила В. Порта било съ Австро-Унгария, било съ компанията за експлоатиранне на желѣзнитѣ пжтища въ Европейска Турция, както за довършванието и съединението на линиитѣ, тъй и за експлоатиранието на тия линии въ прѣдѣлитѣ на княжеството.

Необходимитѣ конвенции за уреждането на тия въпроси ще се сключатъ между Австро-Унгария, Портата, Сърбия и Българското Княжество тозъ часъ подиръ заключението на мира.

Нѣма съмнѣние, че правата и задълженията на В. Порта по отношение къмъ желѣзнитѣ пжтища въ Источна Румелия си оставятъ непокътнжти."

Прѣдсѣдателя отлага разискванието на тоя проектъ за идущето засѣдание и прибавя, че на дневний редъ иде турското прѣдложение, което се касае до припадающата се на България съразмѣрна часть отъ турскитѣ дългове.

Лордъ Бвкосфилдъ прѣпоржчва това прѣдложение на конгреса; нъ прѣдъ заявлението на графа Шувалова, че той има да прѣдстави разни възражения, разискванието се отложи за утрѣ.

Засѣданието се затвори на 5 часа. (Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 7.

Засѣдание на 14/26 Иуния 1878.

Присѫтствовахѫ всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се откри на $2^1/_2$ часа и протокола № 5 се удобри.

Прѣдсѣдателя прочита списъка № 6 на подаденитѣ въ конгреса прошения. Князъ Бисмаркъ прѣдлага въ името на Германия да се състави една коммисия, въ която ще влѣзать по единъ прѣдставитель отъ всичкитѣ сили и която ще има за цѣль да приготви редакцията на всичкитѣ постановления за новий трактатъ. Н. Свѣтлость моли прочее всѣка отъ силитѣ да благоволи да посочи на бюрото пълномощника, който ще я прѣдставлява въ коммисията.

Прѣдложението на князъ Бисмарка се приема единодушно.

По поканата на прѣдсѣдателя всѣки отъ пълномощницитѣ да съобщи на конгреса онова, което има да съобщава, князъ Горчаковъ исказва дълбокото си съжаление за това, гдѣто не е могълъ да присѫтствува на послѣднитѣ засѣдания на конгреса, когато се е разисквалъ важний въпросъ за България. Това отсѫтствие е било не по неговата воля и за това Н. Свѣтлость би желалъ да каже върху това разискванис нѣколко думи, които му се внушаватъ отъ самия духъ на примирението. Лордъ Биконсфилдъ бѣше исказалъ по прѣди таквази мисълъ, че Султана трѣба да остане пъленъ господарь у себе си; и князъ Горчаковъ желае сѫщото, нъ заедно съ това той мисли, че сѫществуванието на подобна власть зависи отъ извѣстни условия, вънъ отъ които никакъвъ гений не ще бѫде въ състояние да направи нѣщо. Споредъ г. първий руский пълномощникъ тѣзи условия сѫ двояки: административни и политически. Въ административно отношение необходимо е, щото жителитѣ на онѣзи области, които не се освобождаватъ отъ конгреса, да се обезпечѫтъ въ тѣхний имотъ, въ тѣхний животъ и пр. не вече съ обѣщания на книга, които никога не сѫ се испълняли и не сѫ прѣкратявали злоупотрѣбленията и насилията, нъ съ помощь отъ Европа, съ таквози съдѣйствие, което ще обеспечи испълнението на взетитѣ мѣрки и ще вдѫхне довѣрие въ населението. Въ политическо отношение князъ Горчаковъ забѣлѣжва, че на мѣсто да прѣобладава

исключителното влияние на Англия, на Руссия или на Франция въ Цариградъ, както е бивало до сега, по добрѣ ще бжде да нѣма прѣобладание, както отъ страна на Руссия, тъй и отъ страна на другитѣ сили. Борбитѣ и надпрѣварванията на честолюбията въ неуталоженото поле на Цариградъ трѣбува да се замѣнятъ съ еднакво общо дѣйствие на силитѣ и съ този начинъ да се извади турското правителство отъ дебелитѣ заблуждения и погрѣшки. Н. Свѣтлость уяснява, че въ тая велика работа Руссия принася отъ своя страна лавритѣ на побѣдата и че отъ конгреса зависи да обърне тѣзи лаври на маслинени клончета, на клончета за миръ и спокойствие. Князъ Горчаковъ добавя, че неговитѣ другари сж направили въ послѣднитѣ засѣдания твърдѣ голѣми устжпки въ полза на всеобщето желание за миръ. Тий сж прѣдставили прѣдъ конгреса не голи думи, нъ дѣйствителни фактове. Князъ Горчаковъ е увѣренъ, че конгреса ще отдаде на Руссия пълно право въ това отношение, и добавя, че той и другаритѣ му ще продължаватъ да вървятъ по сжщий пжть.

Н. Свѣтлость отхвърга прочее всѣка мисъль, че нѣкоя отъ силитѣ ще намѣри за нужно да се въспротиви на достижението на мира, като повдига искания, които великий русский господарь и народа, които князъ Горчаковъ прѣдставлява въ конгреса, не могжтъ да приемжтъ. Н. Свѣтлость повтаря, че той не може да допусти мисъльта за подобно поведение (за въспротивяние да се достигне мира), защото то строго ще се осжди и отъ съвременницитѣ и отъ историята.

Лордъ Биконсфилдъ казува, че съ голѣмо задоволение гледа на присжствието на князя Горчакова въ Конгреса и счита красноречивото слово на Н. Свѣтлость за честитъ знакъ на пълното поправление на здравието му. Като припомня думитѣ на Князя Горчакова за голѣмитѣ жертви, които великий господарь и великий народъ, тъй достойно прѣдставлявани отъ Н. Свѣтлость, сж направили за достижението на мира, лордъ Биконсфилдъ намира за справедливо да каже, че и Англия е направила голѣми устжпки все съ сжщатѣ миролюбиви намѣрения. Мира се желае отъ цѣла Европа и лордъ Биконсфилдъ е честитъ да удостовѣри, недиръ думитѣ на князъ Горчакова, че туй желание е единодушното чувство на всичкитѣ прѣдставители. Нъ за да се осжществи туй желание напълно, духа на примирението трѣба да не прѣстава да владѣе между пълномощницитѣ. Лордъ Биконсфилдъ е изслушалъ думитѣ на кня-

зя Горчакова съ най голѣмо удоволствие и нѣма нищо повече да каже върху тѣхъ.

Князь Бисмаркъ е увѣренъ, че примирителний духъ не ще прѣстане да одушевлява членоветѣ на конгреса и че тѣзи послѣднитѣ не ще забравятъ нито прѣзъ една минута своето високо послание да запазятъ и утвърдятъ мира. Направений до сега въ Конгреса напрѣдъкъ дава мѣсто да се вѣрва, че указаната отъ двамата знаменити държавни мѫжи цѣль ще се достигне и че прѣобладающитѣ мирни намѣрения ще възтържествуватъ надъ всичко, безъ да се докача най малко националната часть на заинтересованитѣ велики сили.

Н. Свѣтлость е убѣденъ, че прѣдставителитѣ ще се ограничѫтъ да искѫтъ нѣща възможни и никога не ще налагатъ ограничения, които сѫ несъвмѣстни съ достолѣпието на другитѣ сили и докачатъ националната честь. Ограниченията не трѣба да се коснуватъ до сѫщностьта на дѣлото на конгреса и да затрудняватъ задачата на примирението. Князъ Бисмаркъ забѣлѣжва, че въ този случай по малко заинтересованитѣ отъ силитѣ могли би да принесѫтъ голѣма полза на дѣлото, като издигатъ беспристрастенъ гласъ всѣкога, когато второстепенни побуждения се испрѣчватъ прѣдъ главната задача на конгреса и примирението почева да се заплашва. Его въ какъвъ смисъль ще дѣйствуватъ Германия, Франция и Италия. Тий ще се обращатъ къмъ благоразумието на повече заинтересованитѣ приятелски сили всѣкога, когато нуждата го поиска. Князь Бисмаркъ свършува като казва, че ще бѫде много честитъ, ако съ тѣзи свои думи той е исказалъ мисъльта на неутралнитѣ и безпристрастнитѣ правителства.

На дневенъ редъ стои прѣдложението на г. първий турски пълномощникъ. Туй прѣдложение гласи така:

„Независимо отъ данъка, Българското Княжество ще поеме на себеси честь отъ дълговетѣ на империята, съразмѣрна съ неговитѣ доходи“.

За да изясни духа на това прѣдложение, Кара Теодори паша прочита слѣдующий документъ:

„Като сьмь прѣдложилъ да се наложи на България, независимо отъ годишний данъкъ, часть отъ дълговетѣ на империята, съразмѣрно съ доходитѣ ѝ, съ това азъ сьмь искалъ да извършѫ едно дѣло, на което сьмь гледалъ и гледамъ като на длъжность къмъ турскитѣ кредитори.

Не може да се отрѣче, че доходитѣ на нѣкои мѣстности

отъ днешното Българско княжество сѫ обрѣчени за исплащанието въобще на цѣлий държавенъ дългъ на Турция. Съ нѣкои отъ тия доходи даже сѫ гарантирани извѣстни заеми.

Въ прошението си до конгреса, записано подъ № 16, кредиторитѣ на Турция посочватъ разнитѣ способи (прецеденти), които упражнението на публичното право въ Европа е усвоило за нарежданието на подобни случаи.

Бързамъ да припозная, че указванитѣ прецеденти не сѫ сходни съ случая, който ни занимава сега, защото тѣзи прецеденти се касаятъ до мѣстности, които сѫ били или присъединени къмъ независими държави, или прогласявани за независими, когато Българското княжество напротивъ е само автономно. Нъ ако и да е лишено отъ правата на пълната независимость, туй княжество все пакъ получава свое финансово управление и отдѣленъ бюджетъ за доходи и расходи, отъ което естественно слѣдва, че и на тоя бюджетъ трѣба да падне часть отъ плащанията срѣщу общия дългъ на империята.

Туй участвувание на България въ държавнитѣ дългове на империята не трѣбало би да се смѣся съ данъка на Княжеството. Тѣзи двѣ нѣща сѫ различни. Участието въ дълговетѣ не е нищо друго, освѣнь просто слѣдствие отъ припознаванието правата на кредиторитѣ.

Данъка напротивъ се отнася до сюзеренний дворъ. Той изображава връзката, която свързува Княжеството съ империята; той е оная цѣна, съ която се откупува прямото подчинение, и не зависи отъ сѫществуванието на други бивши или бѫдѫщи дългове.

Въ подтвърждение и поддържка на такъвъ възгледъ на работата, азъ ще си позволя да приведѫ и факта, че когато Руско-Императорско правителство припознаваше въ С. Стефано задлъжението на България да плаща данъкъ, то не счете за нуждно да опрѣдѣли нѣщо повече. понеже намираше, казваше то, че таквози нѣщо може да повреди интереситѣ на трети лица.

Прѣдложението, което имамъ честь да подложѫ сега на конгреса, е съставено въ сѫщо такъвъ духъ. То оставя въпроса за данъка непокътнѫтъ. То не прѣдрѣшава нищо и нѣма за цѣль друго, освѣнь констатиранието на единъ принципъ".

Първий италиански пълномощникъ прѣдлага да се притури при първата алинея на чл. 9 отъ С. Стефанский договоръ слѣдующето изрѣчение и съ тая притурка да се искаже и мисъльта на турскитѣ пълномощници.

Ето това добавление:

„При уреждането въпроса за данъка, който ще плаща България на Високата Порта, ще се вземе въ съображение и оная часть отъ държавний дългъ, която би могла да се възложи на България възъ основа на една справедлива съразмѣрность“.

Прѣдсѣдателя припознава правината на това прѣдложение, защото размѣра на задълженията за България по турский държавенъ дългъ дѣйствително зависи отъ въпроса за данъка. Н. Свѣтлость намира освѣнь това, че тѣзи двѣ точки сѫ свързани помежду си и трѣба да се разгледатъ по сетнѣ отъ комисията, която ще се натоввари съ нареждането на подробноститѣ, които не влазятъ въ крѫга на занятията на конгреса.

Графъ Шуваловъ обявява ,че тъй като обсѫждането на тия двѣ точки се отлага, той си запазва възраженията за други пѫть.

Г, Вадингтонъ иска да се вземе въ внимание. че въпроса е много деликатенъ за кредиторитѣ на Турция. Предложението на Кара Теодори паша му се види по добро отъ онова на графа Корти, защого въ първото се изказва по ясно и по положително желанието да се наложи на България съразмѣрна часть отъ дълга на Турция. Г. французский пълномощникъ моли Графа Корти да развие по добрѣ мисъльта на своето прѣдложение и да каже, какво иска той да постигне съ това предложение — да ослаби прѣдложената отъ Кара Теодори паша гаранция ли, или само да замѣни едното предложение съ друго равносилно.

Графъ Корти отговаря, че неговото намѣрение е да се постанови въ принципъ, че България трѣба да понесе часть отъ турскитѣ дългове, нъ че въ сѫщото врѣме той иска да покаже, че има връзска между данъка и участието въ дълга. Н. Прѣвосходителство не настоява върху редакцията си, понеже тая страна на въпроса принадлежи на специалната комисия.

Г. Вадингтонъ е готовъ да отложи въпроса за друго време, нъ като представлява въ събранието интереситѣ на голѣма часть отъ турскитѣ кредитори, той продължава да намира турский текстъ за повече ясенъ отъ текста на италиянский прѣдставитель.

Прѣдсѣдателя не вижда голѣма разлика въ основата на двата проекта. Турското предложение установява едно начало,

което се приема и отъ графа Корти съ тая само разница, че италиянский пълномощникъ изявява при другото и това желание, щото въпроса за данъка да се изучи въ едно време съ въпроса за дълга.

Графъ Щуваловъ предпочита италиянский текстъ, защото той дава на Европа възможность не само да се произнесе върху въпроса въ своето време, нъ и да се произнесе съ пълно знание на работата; когато напротивъ турский текстъ се ограничава да установи единъ принципъ, който не може еднакво да се приеме отъ цѣлъ свѣтъ. Принципа на прапорционалната съ доходитѣ часть се види на Н. Прѣвосходителство за твърдѣ погрѣшенъ. За расходитѣ нищо като не се помянува, то лесно би могло да се помисли, че колкото сж по голѣми разсходитѣ на България, толкози тя по малко ще участвува въ дълга. Ще каже съразмѣрностьта съ доходитѣ не може да служи за вѣрна и сигурна база, защото безъ излишекъ въ доходитѣ не може да има и участвувание въ дълга.

Графъ Корти казува, че той е готовъ да гласоподава за турското предложение и че своето е направилъ съ едничката цѣль да съедини върху него болшинството на гласоветѣ въ конгреса.

Г. Вадингтонъ желае да чуе отъ рускитѣ прѣдставители, приприематъ ли тѣй началото, че една часть отъ дълга на Турция трѣба да падне върху България, и Графъ Шуваловъ отговаря, че Руссия не ще се въспротиви на това, ако цѣла Европа го намѣри за справедливо.

Предъ видъ на това изявление г. Вадингтонъ приема италиянската редакция.

Като се подложи прѣдложението на графа Корти на гласоподавание, Лордъ Салисбюри помоли да се забѣлѣжи въ протокола, че Англия гласува за турското прѣдложение и се присъединява къмъ италиянското само въ такъвъ случай, ако турското не добие вишегласие.

Кара Теодори паша казва, че като взема предъ очи намѣрението на конгреса да обърне внимание на искаемото отъ него начало, той се отрича да настоява върху текста на своето прѣдложение и приема италиянското прѣдложение, което не е противно на неговата мисъль, понеже думата справедливость означава какъ съразмѣрность.

Прѣдложението на графа Корти се приема и конгреса преминава на австро-унгарското предложение за турскитѣ желѣзни пѫтища. Ето текста на туй прѣдложение:

„Австро-унгарскитѣ пълномощници прѣдлагатъ да се замѣни послѣдната часть отъ алинея 2 на чл. IX съ слѣдующитѣ распореждания:

„Българското княжество замѣнява за своята часть Високата порта въ задълженията, които тя е сключила съ Австро-Унгария и съ компанията за експлоатиране желѣзницитѣ въ Европейска Турция, било за довършанието и свързванието, било за експлоатиранието на желѣзнитѣ линии въ неговитѣ предѣли

Необходимитѣ съглашения за урежданието на тѣзи въпроси ще се заключѫтъ между Австро-унгария, Портата, Сърбия и Княжеството България немедленно слѣдъ подписванието на мира.

Отъ само себе си се разбира, че правата и задълженията на Високата Порта по отношение къмъ желѣзнитѣ тѫтища въ Румелия си оставатъ непочекнѫти.„

Туй прѣдложение се прие безъ разискване.

Прѣдсѣдателя подлага на обсѫждание допълнителний членъ, който бѣше се прѣдложилъ въ прѣдидущето засѣдание отъ францускитѣ пълномощници и който се касаше до иностраннитѣ иноци въ България и Румелия.

Г. Вадингтонъ излага, че подирь вчерашното изявление на турскитѣ пълномощници, че свободата на католическото богослужение въ Румелия си остава оздравена въ силата на общитѣ закони на империята, францускитѣ пълномощници се задоволяватъ да прѣдставятъ слѣдующитѣ съображения:

„По отношение къмъ допълнителний членъ, който сѫ прѣдставили касателно до католическитѣ иностранни иноци, францускитѣ пълномощници, като се опиратъ на приетитѣ вчера начала за пълна свобода на всичкитѣ исповѣдания и богослужения въ България, както и на заявлението на г. турский пълномощникъ, считатъ за постановено, че никакво нарушение не ще се допусти въ Румелия на правата, които иностранцитѣ сѫ добили въ цѣлатѫ турска империя“.

Лордъ Салисбюри жалѣе, гдѣто францускитѣ пълномощници не настояватъ на своето прѣдложение и не простиратъ неговата сила надъ всичка Европейска Турция. Н. Прѣвосходителство би видѣлъ въ това голѣмъ прогресъ.

Г. Вадингтонъ отговаря, че тоя прогресъ се е достиг-

нялъ вчера съ приеманието на първото французско прѣдложение за пълната свобода на богослуженията.

Лордъ Салисбюри като отговори, че приетото прѣдложение се касае само до България, прѣдсѣдателя каза, че отъ своя страна и той се присъединява къмъ желанието на Лорда Салисбюри да се поиска свобода на богослуженията за цѣла Турция, както Европейска, тъй и Азиятска. Прѣдсѣдателя би желалъ да знае, какво е мнѣнието на турскитѣ пълномощници по това нѣщо.

Кара-Теодори паша заявява, че въ вчерашний си отговоръ на г. Вадингтона, той се е опиралъ на общото законодателство на турската империя и на разнитѣ трактати и конвенции и е казалъ, че всичкитѣ богослужения се ползуватъ въ Турция съ нѣсъмнѣна свобода и че по тая именно причина той ненамира за нужно да се прави особенно упоминовение за Источна Румелия.

Прѣдсѣдателя констатира, че желанието на Франция да се вземжтъ въ внимание направенитѣ отъ турскитѣ пълномощници изявления за религиозната свобода се приема отъ конгреса единодушно. Князъ Бисмаркъ прилага, че охотно би приелъ на мѣсто французското прѣдложение, прѣдложението на Лорда Салисбюри, нъ за да не се дохожда до разискване на подобни заплѣтени въпроси и до устраняване отъ въпроситѣ на днешното засѣдание, той приема първото. За да не се пропусне обаче тоя важенъ въпросъ безъ надлежното разискване, той пита Лорда Салисбюри, нѣма ли Н. Прѣвосходителство на ума си да направи особенно прѣдложение по тоя часть.

Лордъ Салисбюри си запазва правото да се повърне върху тоя прѣдмѣтъ при разглежданието на 22 чл. отъ С. Стефанский договоръ.

Графъ Шуваловъ добавя, че желанието на Лордъ Силисбюри — да се простре вѣроисповѣдната свобода на цѣла Европейска и Азиятска Турция — му се види твърдѣ умѣстно и праведно. Н. Прѣвосходителство забѣлѣжва, че когато конгреса е настоявалъ да се оставятъ на страна етнографическитѣ граници и да се постановятъ граници търговски и стратегически, то русскитѣ пълномощници не могжтъ да не пожелаятъ, щото тъй поставенитѣ граници да не се обращатъ на граници за вѣритѣ. Графъ Шуваловъ желае да се забѣлѣжи въ протокола, че той пристава къмъ прѣдложението на Лорда Салисбюри.

Прѣдсѣдателя скратява разискванията и казва, че въ протокола ще се запише единодушното приемание на французкото прѣдложение, нъ че поголѣмата часть отъ пълномощниците сѫ исказали желание да се разшири свободата на богослуженията. Тая точка впрочемъ ще се разгледа изново заедно съ 22 чл. на С. Стефанский договоръ.

Дневний редъ водяше къмъ разглеждание измѣнението, което бѣше направилъ Лордъ Салисбюри върху VII членъ на трактата; нъ Н. Превосходителство обяви, че вслѣдствие на едно съглашение между английскитѣ, русскитѣ и австро-унгарскитѣ пълномощници и на нуждата да се измѣни текста, той си оттегля прѣдложението. Новий текстъ ще се прочете прѣдъ конгреса въ своето време.

Графъ Андраши обявява, че слѣдъ едно размѣняванне на мислитѣ между прѣдставителитѣ на Австро-Унгария, Англия, Руссия и Италия върху съдържанието на VII, VIII, IX, X и XI чл. чл. отъ С. Стефанский договоръ, пълномощницитѣ на тѣзи сили сѫ се съгласили да дадѫтъ на тия членове нова редакция.

Баронъ Хаймерле излага тѣзи измѣнения, както слѣдва: Алинеитѣ 1 и 2 отъ чл. VII си оставатъ; алинея 3 добива слѣдующата редакция: „Едно събрание отъ българскитѣ първенци, което ще се свика въ Търново, ще изработи еще прѣди избиранието на Князя устройството на бѫдѫщето управление". Алинея 4 си остава, като се исхвърли думата „куцовласи". Алинея 5 се исхвърля и се замѣнява съ слѣдующата: „Привременното управление на България до въвожданието на новото устройство ще се намира въ рѫцѣтѣ на единъ Русски Императорски Коммисаръ. Единъ Турски коммисаръ и испратенитѣ нарочито отъ другитѣ сили консули ще бѫдѫтъ натоварени да му помагатъ въ наглежданието на това привременно управление.

Въ случай на разногласие между делегатитѣ — консули, болшинството рѣшава; а въ случай на разногласие между това болшинство и русский императорски коммисарь, конференцията на посланницитѣ въ Цариградъ рѣшава.

Щомъ се избере князя и се въведе въ власть, новото устройство се привожда въ дѣйствие и България почева да се ползова напълно отъ своята автономия.

Немедленно слѣдъ заключението на мира, ще се учреди една европейска коммисия за да организира Източна Румелия

и да управлява финансилѣ до окончанието на организацията.“

Графъ Шуваловъ удостовѣрява, че наистинѫ е послѣдвало съгласие между силитѣ върху разискванитѣ въпроси, нъ че той си е запазилъ правото да прѣдстави нѣкакви измѣнения въ формата, тъй като при бързото редактиране на станѫлитѣ съглашения, той не е ималъ време да ги направи тогава.

Кара-Теодори паша приема новата редакция съ сѫщото припазвание (резерва).

Всичкитѣ пълномощници гласуватъ за тая редакция, нъ съ това съгласие, че тя ще се отдѣли отъ члена и ще стане особенъ членъ въ бѫдѫщий дипломатически актъ.

Баронъ Хаймерле продължава да чете новата редакция на чл. VIII.

Първата алинея ще бѫде за напрѣдъ исказана както слѣдва:

„Турската войска не ще прѣбивава вече въ България и всичкитѣ стари крѣпости ще се съсипятъ съ разноски на мѣстното правителство, което ще извърши това съсипвание въ най-кратко време и не ще построява други крѣпости. Високата порта и пр.“ Другата часть отъ алинеята си остава неизмѣнена.

Алинея втора се замѣнява съ приетото въ конгреса прѣдложение за русската окупация.

Алинея третя си остава непочекнѫта.

Първата алинея на IX чл. е съчинена споредъ поправката на Графа Корти. Колкото до алинея втора, тя е замѣнена отъ думитѣ: „регламента за желѣзнитѣ пѫтища“. съ прѣдложението на Австро-Унгарскитѣ прѣдставители за желѣзнитѣ пѫтища.

Графъ Шуваловъ и г-нъ д'Убри обявяватъ, че въ такъвъ случай X членъ става излишенъ и че той трѣба да се исхвърли. Колкото за XI членъ пълномощницитѣ сѫ на мнѣние, че той трѣба да се остави на коммисията за редакцията, а Кара Теодори паша мисли, че въ всѣки случай алинея втора отъ чл. XI трѣба да си остане.

Прѣдсѣдателя констатира, че прочетеното като се удобрява единодушно отъ конгреса, високото събрание е свършило съ българский въпросъ и сега може да пристѫпи къмъ другитѣ части отъ своята задача. Н. Свѣтлость исказва надѣжда, че при разглежданието на останѫлитѣ въпроси пълномощници-

тѣ ще благоволятъ да дѣйствоватъ по единъ начинъ по-общъ и по-бързъ, отъ колкото сѫ правили при разглежданието на българский въпросъ. При сегашний си съставъ Конгреса не е въ положение да засѣдава дълго време, за да влазя въ всѣкакви подробности. Неговата работа е да тури основата и да остави изработванието на подробноститѣ за друго събрание, което ще дойде подирь конгреса и ще довърши разглежданието на второстепеннитѣ въпроси.

По между важнитѣ въпроси, които трѣба да занимаватъ Конгреса, Н. Свѣтлость турга на първо мѣсто територияллнитѣ поправки откъмъ Босна, Черна-Гора, Сърбия и Румания. Подирь това оставатъ въпроситѣ за Гърция, за Дунавъ, за проливитѣ, за Азия и за военното възнаграждение. Князь Бисмакъ пита събранието, да ли не ще бѫде добрѣ да се тури на дневний редъ за идущето засѣдание, на $^{16}/_{28}$ Юния, разискванието на территориялнитѣ въпроси, съ които сѫ свързани поправлението на границитѣ и независимостьта на горѣказаннитѣ страни.

Вслѣдствие на станѫлий разговоръ върху разни други въпроси отъ вѣроисповѣдно и търговско свойство, въпроси свързани съ въпроситѣ за независимость и за граници, Лордъ Биконсфилдъ исказва мнѣние, че съгласно съ мнѣнието на прѣдсѣдателя всичкитѣ тѣзи въпроси бихѫ могли да се разгледватъ съвокупно безъ особенни мѫчнотии.

Дневний редъ за идущето засѣдание се прие така: Босна, Черна-Гора, Сърбия, Романия.

Мехмедъ-Али паша проси позволение да прочете едно прѣдложение за сърбскитѣ граници и съ съизволението на Конгреса прочита слѣдующето:

„Споредъ основитѣ на подписаний въ Одринъ (с. Стефано) миръ Сърбия добива едно поправление на границитѣ си.

Турскитѣ пълномощници предлагатъ на високото събрание да благоволи да приеме за линия на това поправление слѣдующитѣ общи основи:

1. новата линия на границата да бѫде по възможности линия естественна и стратегическа;

2. голѣмий пѫть за Босна, който отива отъ Митровица прѣзъ Нови-Пазаръ за Сѣница и отъ тамъ се раздѣля отъ една страна за Вишиградъ, а отъ друга за Чайница, както и желѣзний пѫть, който ще свържи Митровица съ Босна, да се не откъснуватъ отъ Турция и да се оставятъ на далечь отъ

границата, каквото съобщенията по тия пжтища да си останжтъ свободни и обеспечени;

3. турскитѣ градища и паланки Вишиградъ, Нови-Варошъ, Сѣница, Нови-Пазаръ, Митровица и Прищина да се оставятъ на таквози разстояние отъ границата, щото сжществованието имъ да се не компрометира.

4. албанскитѣ кази Вучитрьнъ, Куршумлия, Прѣкопле и Лѣсковца да се не отцѣпватъ отъ империята и ако една часть отъ тѣхъ се отцѣпи, клисуритѣ Прѣполацъ и Гърделица въ всѣки случай да си останжтъ въ Тудция, като необходими за защитата на Враня и на Прищина, които въ такъвъ случай ще съставятъ сѣверната граница на империята".

Това прѣдложение ще се напечати и раздаде на прѣдставителитѣ.

Засѣданието се закри на 4 часа.

(Подписали всички представители).

ПРОТОКОЛЪ № 8.

Засѣдание на 16/28 Иулия 1878.

Присжтствовахж всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се откри на $2^1/_2$ часа и протоколитѣ № № 6 и 7 се приехж.

Слѣдъ като напомни на Конгресса списъка № 7 на прошенията прѣдсѣдателя обяви. че споредъ съобщението на Г. Рангабе, грьцкий министръ въ Берлинъ, грьцкото правителство назначило за свой прьвъ прѣдставитель при Конгреса Г. Теодора Делияни, министра на външнитѣ дѣла, а за втори Г. Рангабе.

Подиръ това Князъ Бисмаркъ съобщава на Конгреса слѣдующето:

Високото събрание не е забравило, че протокола № 6, отъ засѣданието на 13/25 текущаго, останж отворенъ, за да се помѣсти въ него прѣдложението на Г. Вадингтона за прѣминаванието на турскитѣ войски прѣзъ Румелия.

Русскитѣ пълномощници като ме увѣдомихж, че приематъ прѣдложението тъй, както е помѣстено въ рѣчений протоколъ, туй заявление ще се забѣлѣжи въ протокола.

Н. Свѣтлость увѣдомява събранието, че споредъ рѣшението на Конгреса редакционната коммисия се е съставила отъ слѣдующитѣ лица;

За Германия Князъ Гогенлое, за Австрия Баронъ Хаймерле, за Франция Г. Деспре, за Англия Лордъ Одо Росселъ, за Италия Графъ Лонаи, за Руссия Г. д' Убри, за Турция Кара-Теодори паша.

Тая коммисия е държала първото си засѣдание днесъ прѣди пладнѣ.

Конгреса минава на дневний редъ, който постановляваше разглежданието на въпроситѣ за поправление на границитѣ и прѣдсѣдателя подлага на обсѫждание XIV чл. отъ С.-Стефанский договоръ, който се касае за Босна и Ерцеговина.

Графъ Андраши прочита слѣдующето съобщение:

„Всичкитѣ правителства ще припознаятъ че, като съсѣдна държава, Австрия най много се интересува отъ нареждането на работитѣ въ Босна и Ерцеговина.

Двѣтѣ воевавши страни сѫ имали прѣдъ очи това нѣщо и въ XIV чл. на прѣдварителний трактатъ за миръ сѫ постановили, щото тая точка да се уреди съ съгласието на Австрия. Нъ колкото близъкъ и да е тоя въпросъ на Австрия, пълномощницитѣ на Австро-Унгария испълняватъ голѣма длъжность като обявяватъ, че ако и да се касай най непосрѣдственно до Австрия, Босноерцеговинский въпросъ пакъ си остава въпросъ чисто европейски.

Не трѣба да се забравя, че движението, отъ което избухнѫ воината, се започенѫ отъ Босна и Ерцеговина.

Нещастията и опасноститѣ, които истекъхѫ отъ това движение за Европа, сѫ познати на всѣкиго. Австро-Унгария истегли най много.

Наредената по границата въ голѣмо количество войска не бѣ въ състояние да въспре прѣминаванието на въстанницитѣ и нашествията отъ двѣтѣ страни. Колкото многочисленни и да бѣга отъ началото турскитѣ войски въ Босна, тий не можихѫ да туратъ край на възстанието и на постояннитѣ изселявания (емиграции). Повече отъ 200,000 души напустихѫ своитѣ огнища и правителството на Австро-Унгария отъ три годинѝ насамъ се е натоварило съ поддържанието на този бездоменъ свѣтъ. Десятъ милиона фиоринти сѫ се отпустили до сега за тая цѣль. Като се боятъ отъ участьта, която ги чака въ тѣхното отечество, тѣзи бѣжанци се отказватъ да се по-

рнжтъ назадъ. По този начинъ ежедневно ни се налагатъ
ви и тежки жъртви, на които близкий край никакъ не може
се прѣдвиди. Нашето погранично население търпи несмѣт-
ти загуби отъ това непрѣстанно и продължително прѣселявание.

Прѣдъ видъ на това състояние на работитѣ, което Ав-
ро-Унгария не е могла да прѣвари и надвие, нашето пра-
телство не може да има въ този въпросъ друга цѣль, освѣнъ
, че трѣба да се тури край на туй положение, като му се
це таквози рѣшение, което ще заключава въ себе си гаран-
и за трайность и крѣпость.

Чл. XIV отъ С.-Стефанский договоръ прѣдлага за так-
зи рѣшение въвожданието на автономно управление, каквото
ше прѣдложено на турскитѣ пълномощници въ първото за-
дание на Цариградската Конференция.

Правителството на Н. В. Австрийский Императоръ е
гово да приеме всѣко рѣшение, чрѣзъ което би могло да
достигне до бързото и окончателното умиротворение на
ластитѣ, за които е думата. Нъ като вземемъ въ вни-
ние националнитѣ, религиознитѣ и географическитѣ условия
тѣзи мѣста, както и новитѣ заплитания, които излазятъ отъ
риториялнитѣ измѣнения по слѣдствие на войната, ний трѣба
признайме, че горѣпомянжтото рѣшение е неосжществимо.
оборими прѣпятствия се испрѣчватъ противъ него и като
инципъ, и като испълнение.

Населението въ тия страни състои отъ мюсюлмане, право-
авни и католици, които се мразятъ до фанатизмъ и които
размѣсени въ всичкитѣ части на страната.

Високата Порта се натоварва да съедини тия противо-
ложни елементи и да ги подчини на едно автономно управ-
ние; тя трѣба да се погрижи и за възвращанието на бѣжан-
тѣ изъ Австрия и Черна-Гора, да помага за тѣхното на-
няванне и проживявание и най послѣ да ги снабди съ се-
на за посѣвъ и съ материали за възобновение на жилищата
ступанството имъ. Тя трѣба да положи въ дѣйствие правил-
ка за землтѣ, който е билъ главната причина на досегаш-
тѣ потрясения въ тѣзи области и на приложението на който
кога сж прѣпятствовали вѣроисповѣднитѣ омрази и обще-
еннитѣ карези. Тая задача може да извърши само едно
но правителство въ таквози мѣсто, гдѣто всичката земля се
ира въ ржцѣтѣ на мюсюлманитѣ, а християнското болшин-
о е принудено да я работи съ наемъ и на унизителни условия.

И догдѣто Портата ще бѫде принудена да прави жъртви по голѣми отъ силитѣ и средствата си, ней се забранява съ XIV чл. да взискува недоборитѣ за минѫлитѣ години и да събира прѣзъ цѣли двѣ години текущитѣ доходи на тия области.

Безъ да укоряваме Турция и да хвъргаме подозрѣние върху нейната добра воля, ний не ще сгрѣшимъ, ако кажемъ, че тя не ще може да испълни тая задача.

Тя не може я испълни при обикновенни обстоятелства. Тя още по малко ще я испълни подиръ токо що свършената война, когато съперничествата между населенията се усилихѫ по причина на рѣшението да се поставятъ извѣстни окрѫжия, населени съ мюсюлмани, подъ властьта на Сърбия, или Черна-Гора. Страхуванието, че при подобни условия автономното управление не само не ще умиротвори тия мѣста, нъ ще направи отъ тѣхъ огнища на постоянни смущения, явява се тука твърдѣ умѣстно и основателно.

Излазя отъ изложеното до тука, че трайно уреждание на тоя въпросъ върху основитѣ на чл. XIV не може да се достигне. Всѣко бесплодно опитвание да се въведе въ тия области автономно устройство ще даде потикъ на нови агитации и ний ще бѫдемъ изново подвъргнѫти на непоноснитѣ загуби, които ни се правятъ отъ потрясенията въ тѣзи области.

Австрийското правителство има длъжностьта да помисли и за географическото положение, което ще създадѫтъ териториялнитѣ измѣнения и новото измѣнение на сърбскитѣ и черногорскитѣ граници. Расширението границитѣ на тия княжества ще постави голѣмитѣ пѫтища въ неблагоприятни условия за търговскитѣ интереси на Австро-Унгария.

Вслѣдствие на всичко това пълномощницитѣ на Н. В. австрийский Императоръ считатъ за своя длъжность да обърнѫтъ сериозното внимание на Конгреса върху опасноститѣ, които ще излѣзатъ отъ всѣко рѣшение безъ условия и гаранции за трайность. Като съсѣдна и заинтересована страна, Австрия е обязана да обяви откровенно и ясно, че нейнитѣ жизненни интереси не ѝ позволяватъ да приеме за Босноерцеговинский въпросъ таквози рѣшение, което не е въ състояние да докара умиротворението на тѣзи мѣста и да всепрѣти повращанието на таквизи събития, които подвъргнѫхѫ европейский миръ на голѣма опасность и създадохѫ за Австрия едно тежко положение, продължението на което тя не може по никой начинъ да приеме."

Лордъ Салисбюри прочита слѣдующето прѣдложение:

„Социалното състояние и географическото положение на Босна и Ерцеговина сѫ въпроси еднакво важни за конгреса.

Тѣзи области сѫ едничкитѣ въ Турция, гдѣто притѣжателитѣ на земята не исповѣдватъ вѣрата на селянетѣ.

Произлѣзлата отъ това съперничество война, която силно опустоши Турция, и ненавиститѣ между двата класса на населението сѫ сѫщо така живи и остри, както и прѣди три години.

Тѣзи ненависти се распалихѫ още повече вслѣдствие на междуособицитѣ и размиряванието на двѣтѣ съсѣдни княжества.

Не е за вѣрвание, че Портата ще може днесъ да се бори срѣщу движенията, които бѣше слаба да потуши прѣди печалнитѣ събития на послѣднитѣ двѣ години.

За таквази работа е нужно таквози правителство, което не само би имало нужнитѣ средства за уреждание на едно добро управление, нъ располагало би сѫщо така и съ достатъчни сили за потъпкване на всѣкакви смущения.

Ако силитѣ не успѣятъ еще отъ сега да установятъ трайно и силно управление въ тѣзи краища, тий ще носятъ отговорностьта за необходимото подновявание на теглилата, които извикахѫ таквози силно сътрадание въ Европа и които станѫхѫ причина на толкози важни събития.

Географическото положение на тѣзи области е единъ отъ голѣмитѣ въпроси на високата политика. Ако една значителна часть отъ тия мѣста падне въ рѫцѣтѣ на едно отъ съсѣднитѣ княжества, въ такъвъ случай ще се образува цѣлъ редъ славянски княжества, които ще се простиратъ прѣзъ цѣлий Балканский полуостровъ и на които военната сила ще заплашва инородцитѣ въ южнитѣ части на полуострова. Туй състояние на работитѣ е по опасно за независимостьта на Портата, нежели друго нѣкое съчетание. А между това твърдѣ е вѣроятно, че до таквази сѣтнина ще се достигне, ако съ запазванието на Босна и Ерцеговина се натовари пакъ Турция. Въ такъвъ случай имало би голѣми опасности не само за областитѣ, нъ и за Турция.

Отъ друга страна Босна и Ерцеговина николко не спомагатъ за богатството и силата на Портата. Въ Цариградската конференция се доказа, че разноскитѣ за тѣхъ надминаватъ доходитѣ имъ. Необходимитѣ за запазванието имъ раз-

носки ще бѫдѫтъ за напрѣдъ чрѣзмѣрни, а между това тѣзи области нѣматъ за Турция никакво стратегическо значение.

Ще каже, Портата би направила умно и полезно дѣло, ако би се отказала за напрѣдъ отъ единъ товаръ, който надминава силитѣ ѝ, и би прѣдала тоя товаръ на друга сила, повече способна да го понесе. Съ това тя би отвърнжла отъ главата на Турция страшни опасности. По тѣзи причини правителството на Н. В. Царицата прѣдлага на събранитѣ сили да постановятъ, щото Босна и Ерцеговина да се окупиратъ и управляватъ отъ Австро-Унгария".

Князъ Бисмаркъ обявява, че въ името на Германия той приема английското прѣдложение и обяснява това приемание съ слѣдующитѣ съображения:

„Европа желае да създаде едно положение трайно и да обеспечи по единъ дѣиствителенъ начинъ сѫдбинитѣ на населенията на востокъ.

Прѣдъ видъ на това, събранитѣ на конгреса сили иматъ голѣмъ интересъ да обърнѫтъ особенно внимание на областитѣ Босна и Ерцеговина.

Общеизвѣстно е, че периодическитѣ потрясения на востокъ и особенно послѣднето движение, което безъ малко щѣше да обгърне цѣла Европа, всѣкога сж се почевали отъ тѣзи области. Ще каже, да се потърсятъ дѣиствителни средства противъ повращанието на подобни случайности се изисква не само отъ частнитѣ интереси на Австрия, нъ и отъ интереситѣ на цѣла Европа.

Ако и да не е свързана непосредственно съ работитѣ на востокъ, Германия не може да не желае прѣкъсванието на лошото положение на работитѣ, което съ продължението си може да извика нови безпорядъци и да повлече несъгласия между европейскитѣ правителства. Опасно ще бѫде да се лъжимъ, че това положение ще се поправи съ въвождание на прѣобразования въ Босна и Ерцеговина върху основитѣ на сѫществующитѣ днесь учреждения. Само една силна и богата съ средства държава може да възстанови тамъ порядъка и да обеспечи сѫдбинитѣ и бѫдѫщето на тамошнитѣ населения.

Като се основавамъ на тѣзи съображения, азъ се присъединяватъ къмъ прѣдложерието на английский прѣдставитель и го прѣпорѫчвамъ горѣщо на удобрението на високото събрание".

Графъ Корти желае да попита първий австрийски пълномощникъ, да ли Н. Прѣвъсходителство ще рачи да даде по

поводъ на прѣдложеното съчетание нѣкои по подробни разяснения касателно до общий интересъ на Европа.

Първий австрийски пълномощникъ напомня исказанитѣ вече соображения и исказва надѣжда, че както другитѣ сили, тъй и Италия ще се убѣди, че въ тоя въпросъ Австрия се въодушевлява именно отъ мисъльта за общитѣ интереси на Европа.

Първий турски пълномощникъ излага мнѣнието на своето правителство както слѣдва:

„Главното желание на турското правителство още отъ начало е било да даде отъ своя страна всичкитѣ олеснения за достижение на мира, който съставлява миссията на великитѣ сили въ тая минута.

Турскитѣ пълномощници въ това високо събрание всѣкога сѫ постѫпали съгласно съ това основно правило на тѣхното правителство. Въ разискванията, които станѫхѫ до сега и въ течението на които се повдигахѫ и рѣшихѫ толкози важни въпроси за настоящето и бѫдѫщето на Турция, тий всѣкога сѫ считали за своя длъжность да показватъ най-голѣмо внимание къмъ желанията на великитѣ сили съ цѣль да се устранятъ сѫществующитѣ мѫчнотии.

За тѣхъ прочее е толкози по мѫчно да искажѫтъ днесъ, по поводъ на окупирането на Босна и Ерцеговина, мнѣние съвършенно противоположно на онова, което се исказа отъ нѣкои пълномощници.

Турскитѣ пълномощници на първо мѣсто не могѫтъ да разберѫтъ нуждата за подобно окупиране. Въ мотивитѣ за тая мѣрка тий не виждатъ оная рѣшителна важность, която имъ се придава. За цѣль на тая окупация се дава възстановението на мира и тишината въ двѣтѣ области и възвращението на бѣженцитѣ въ отечеството имъ. Нъ като има прѣдъ очи тая истата цѣль и като располага съ достатъчни средства за осѫществението ѝ, Високата Порта не може да се съгласи да се възложи грижата и товара по испълнението на тая задача върху друга нѣкоя сила, когато по право и по естество тя е нейна.

Турскитѣ пълномощници бързатъ прочее да заявятъ прѣдъ високото събрание, че Високата Порта е готова да тури въ дѣйствие още отъ тоя часъ пригоднитѣ средства за достижение на желанната цѣль, като испрати незабавно на мѣстото високи коммисари и ги натовари да организиратъ добра

жандармерия, да помогнжть за въдворението на бѣжанцитѣ и за тѣхното поддържание, догдѣто начнжтъ да работятъ, и да турятъ въ дѣйствие административната система, която ще се приеме и изработи за тѣзи двѣ области.

Турскитѣ пълномощници се надѣятъ, че конгреса ще оцѣни широтата и важностьта на това задължение, което тий даватъ въ името на тѣхното правителство, и вѣрватъ, че не ще имъ бжде мжчно да убѣдятъ високото събрание въ дѣйствителностьта на мѣркитѣ, къмъ които Високата Порта ще пристжпи немедленно.

Главната причина за съмнѣние, по увѣренията на нѣкои пълномощници било, казватъ, обстоятелството, че порядъка не може да се възстанови въ Босна и Ерцеговина отъ три години насамъ. Отъ това искатъ да заключжтъ, че властьта на Високата Порта е слаба и безсилна въ тѣзи провинции.

Между това за никого не е тайна, че ако беспорядъцитѣ въ Босна и Ерцеговина се продължихж прѣзъ цѣли години, причината на това сж мжчнотиитѣ, въ които Портата бѣше поставена прѣзъ тѣзи години. Открититѣ неприятелства на двѣтѣ области противъ Портата и тежката война въ Европейска и Азиятска Турция като поглъщахж вниманието и силитѣ на империята, размирицитѣ въ Босна и Ерцеговина намирахж нова храна въ усиленитѣ възбуждения и ставахж по силни и по широки. Това обстоятелство не само не дава да се правятъ заключения за слабостьта на Турция въ Босна, нъ напротивъ дава поводъ за съвършенно противоположни заключения. Силата и влиянието на Портата въ Босна и Ерцеговина трѣбва да сж били твърдѣ голѣми, за да може тя да си запази тамъ властьта непочекнжта прѣзъ времето на тригодишенъ бой. Това като е тъй, то може ли да се приеме, че именно днесь, когато е свободна да струпа всичкитѣ си войски и всичкитѣ си грижи за въстановение на порядъка въ тѣзи области, Турция е безсилна да испълни тая задача?

Султановото Правителство дълбоко съзнава силата на своята власть въ двѣтѣ области и, въпрѣки териториялнитѣ увеличения на съсѣднитѣ княжества, които ще почерпятъ въ това нови нападателни сили, то е на мнѣние, че всѣкога ще бжде силно да потуши всѣкакви външни опитвания да се наруши мира, особенно ако нравственната поддържка на Австрия бжде всѣкога съ Турция. На тая нравственна поддържка Турция дава голѣма цѣна, нея тя желае да придобие въ тая минута.

Мисли се, че Босна не докарва полза на Турската хазна и за това нейното завземание отъ австрийцитѣ не ще причини неудобства на Турция. Нека е позволено на турскитѣ пълномощници да поискатъ да се забѣлѣжи добрѣ тоя фактъ, че доходитѣ отъ Босна се иждивяватъ въ сжщата область, и да кажжтъ, че ако една область не дава голѣми сумми на хазната отъ това слѣдва ли, че тая область трѣбва да се завземе отъ войскитѣ на друга сила и че това може да бжде безразлично за господаря, който я владѣе?

Безъ да настояватъ повече върху съображенията отъ такъвъ строй турскитѣ пълномощници иматъ честь да повтарятъ прѣдъ членоветѣ на конгреса, че Високата Порта е готова да се задължи да испълни отъ само себе си и незабавно программата на реформитѣ, които ще се покажжтъ сега най-сгодни и съответственни на исканията на обстоятелствата.

Колкото до въпроса за земитѣ, за него ще бжде безполезно да разсжждаваме сега надълго; сжщо тъй безполезно ще бжде и да си напомняме, какъ различно се е рѣшавалъ тоя въпросъ въ другитѣ страни, гдѣто е извиквалъ сжщитѣ мжчнотии, както днесь въ Босна. Само Високата Порта ли ще бжде слаба да приложи на злото таквизи сжщи лѣкарства? Освѣнъ това въпроса за земитѣ остава и до сега висящъ въ много други страни, върху които никой обаче не е помислялъ да употрѣби срѣдствата, които сега се предлагатъ за Босна.

По този начинъ, безъ да развиватъ своитѣ идеи по нататъкъ, турскитѣ пълномощници мислятъ, че и казаното е доста да убѣди високото събрание, че ако поиска да вземе въ внимание задлъжението на тѣхното правителство, то по скоро и по добрѣ ще обеспечи умиротворението на двѣтѣ области, нежели ако се съгласи съ завземанието, което би могло да извика много по важни и по голѣми мжчнотии, отъ колкото сж тия, които ужь иска да устрани."

Кара-Теодори паша добавя, че всичко горѣказано се основава на инструкцитѣ отъ неговото правителство.

Първий пълномощникъ на Франция би желалъ да обясни нѣкъсо причинитѣ, които го каратъ да приеме прѣдложението на Лорда Салисбюри. Френското правителство нѣма непосрѣдствении интереси въ въпроса за Босна, нъ то се интересува твърдѣ много въ това, щото дѣлото на конгреса да бжде полезно и трайно. На тая гледна точка се поставя то въ всичкитѣ работи, които не се касаятъ до него непосредственно.

Н. Прѣвъсходителство смятря на съчетанието на английскитѣ прѣдставители като на единственното средство, което може да обеспечи мирното съществование на населенията въ Босна и Ерцеговина. тъй дълбоко раскъсвани отъ политическитѣ, вѣроисповѣднитѣ и социялнитѣ вражди. Той намира, че само една съсѣдна и беспристрастна сила може да възстанови мира въ тѣзи опустошени области. Накъсо той гледа на вмѣшателството на Австро-Унгария като на полицейска мѣрка отъ страна на цѣла Европа.

Лордъ Биконсфилдъ напомня важностьта на въпроса и миссията на конгреса да утвърди миръ въ Европа и прибавя, че една отъ основитѣ на тоя миръ ако и да е пълната независимость на Султана, не трѣба обаче да се забрави, че отъ смущенията въ Босна и Ерцеговина произлѣзохѫ достоплачевнитѣ събития прѣзъ послѣднитѣ години. Н. Превъсходителство мисли, че ако турското правителство прѣди войната, когато силитѣ му бѣхѫ голѣми, не можа да поддържи порядъка въ Босна и Ерцеговина и да запази европейский миръ, то подирь войната едва ли ще му бѫде възможно да достигне тая цѣль. Силитѣ сѫ длъжни прочее да потърсятъ по дѣйствителни средства и тий се надѣятъ да намѣрятъ тия срѣдства въ намѣсята и дѣйствието на една велика съсѣдна държава, държава охранителна, която не е смущавала интереситѣ на никого. Съ това искатъ ли се отъ Турция материални жьртви? Благородний Лордъ вижда напротивъ, че тѣзи области никога не сѫ давали на Портата толкози доходъ, колкото се е иждивявало за тѣхъ. Освѣнъ това не е ли въ интереса на всички да се прѣдопрѣди въ тѣзи области надмощието на славянското плѣме, което е тъй малко наклонно да отдаде справедливость на другитѣ? Трѣба да се припознае, че прѣдложението на Лорда Салисбюри не е направено за полза на Англия, а въ интереса на европейский миръ. Никоя друга сила не е днесь въ състояние да испълни по добрѣ и по пълно чрѣзъ окупацията на тѣзи области великата длъжность да поддържи поредъка, да обеспечи благосъстоянието и да подкрѣпи турското правителство, както Австрия.

Кнлзъ Горчаковъ казва, че Руссия малко се интересува отъ тоя въпросъ, нъ че исказанитѣ по него съображения доказватъ дѣйствителностьта на приготвената мѣрка за миролюбивата цѣль на конгреса. Наистинѫ, на конгреса прѣдстои да прѣдпази християнскитѣ населения отъ вѣковнитѣ злоупо-

трѣбления. Отъ тая гледна точка прѣдложението на Лорда Салисбюри се съгласява съ общитѣ възгледи на Руссия и Н. Свѣтлость го удобрява напълно. Колкото до бѣлѣжкитѣ на Кара-Теодора паша, който приписва на външни побуждения послѣднето възстание, тѣхъ Н. Свѣтлость не може да приеме. Смущенията сѫ били извикани не отъ външни влияния, а отъ самото състояние на областитѣ Босна и Ерцеговина и възвращанието на тѣзи злини би могло да се исцѣри само съ коренни измѣнения.

Първий турски пълномощникъ отговаря на послѣднитѣ думи на Н. Свѣтлость и припомня, че той не е искалъ да издирва коренитѣ на възстанието въ Босна, а само да утвърди, че умирението не е могло да стане по причина на събитията прѣзъ послѣднитѣ двѣ години. Днесъ турското правителство се задължава прѣдъ конгреса, че то ще умири областитѣ въ най-кѫсо време. То посочва и срѣдствата за тая цѣль и вѣрва, че прѣдъ тѣзи увѣрения всѣко страхувание трѣбва да падне. Тъй като турското Правителство най-добрѣ познава положението на работитѣ въ тѣзи области, отъ това слѣдва, че то взема на себе си тѣзи задължения съ пълно убѣждение, че ще ги испълни.

Графъ Андраши желае да направи нѣколко възражения върху прочетенний отъ Кара-Теодори паша документъ. Първий турски пълномощникъ каза, че предлаганата мѣрка била бесполезна, понеже Портата била готова да исцѣри показанитѣ злочестини и да съдѣйствова за повращанието на бѣжанцитѣ въ отечеството имъ, бѣжанци не по малко отъ 200000 души. Турский пълномощникъ забравя, че отъ три години насамъ на Портата много пѫти се е предлагало да вземе подобни мѣрки и че тя всѣкога е избѣгвала да ги вземе. Колкото до забѣлѣжката, че Портата си е запазила властьта надъ тѣзи области непочекнѫта, на това графъ Андраши ще противопостави увѣрението, че този резултатъ се е достигнѫлъ не толкози вслѣдствие на усилията на Портата, колкото вслѣдствие на нахожданието на австрийскитѣ войски по границата прѣзъ цѣлитѣ три минѫли години. Графъ Андраши добави, че Австрия всѣкога се е водила въ политиката си отъ началото на трайностьта и не може да подчини сега бѫдѫщето на голитѣ мечтания, че ужъ Портата може да запази и уреди, когато събитията прѣзъ послѣднитѣ години явно доказватъ противното. Н. Прѣвъсходителство обявлява прочее:

„Че прѣдложението на английскитѣ и германскитѣ пълномощници като му се види за рѣшение най-пригодно да докара бързо, трайно и пълно умиротворение на Босна и Ерцеговина и това като е съгласно съ общата цѣль на силитѣ, пълномощницитѣ на Австро-Унгария иматъ честь да удобрятъ това прѣдложение и да обявятъ, че австрийското правителство е готово да се натовари съ окупацията и управлението на тѣзи области.

Територията на Новопазарский санджакъ като не допира направо до австрийскитѣ граници, остава си подъ управлението на Портата. Нъ за обеспечението и поддържанието на новий порядъкъ и на съобщенията Австро-Унгария си запазва правото да поставя гарнизони и да поддържа военни и търговски съобщения по всичката широчина на бившій Босиянски Вилаетъ безъ исключение на Новопазааский санджакъ“.

Ако и да се забѣлѣжва отъ тѣхнитѣ рѣчи, какво е мнѣнието на членоветѣ на конгреса, прѣдсѣдателя призовава прѣставителитѣ да гласоподаватъ формално върху прѣдложението.

Австро-Унгария, Франция, Англия и Италия приематъ английското прѣдложение. Приема го и Руссия, нъ съ тая забѣлѣжка, че тѣхното гласувание се относи само на думитѣ въ Лордъ Салисбюревото прѣдложение.

Турскитѣ пълномощници си отказахѫ да гласоподаватъ, като обявихѫ, че тѣхнитѣ инструкции ги свързватъ.

Прѣдсѣдателя на конгреса като говори въ името на болшинството на членоветѣ и особенно на неутралнитѣ сили, припомнюва по длъжность, че Конгреса не се е събралъ да запазва географическитѣ положения, които би могла да иска Портата, нъ да прѣдопази европейский миръ въ настоящето и бѫдѫщето. Н. Свѣтлость наумява на турскитѣ пълноцопици, че безъ вмѣшателството на конгреса Турция щѣше да стои прѣдъ цѣлостьта на С. Стефанский договоръ и че само благодарение на туй вмѣшателство ней се повърнѫ по-голѣмата и по-плодородната провинция отъ Бѣло море до Балкана. Рѣшенията на конгреса правятъ едно цѣло и не могѫтъ да му се приематъ само изгоднитѣ страни, а другото да се отхвърля. Ще каже, Портата не може да чака полза отъ несполуката на Конгреса, за да отрича своето съгласие и да кара силитѣ да помислятъ за своитѣ интереси и безъ нея. Н. Свѣтлость удостовѣрява (констатира), че шестьтѣ велики сили сѫ съгласни въ въпроса за Босна и Ерцеговина и исказва надежда, че Портата не

ще поиска да развали едно дѣло, отъ което излазятъ за нея толкози изгодности. Прѣдсѣдателя вѣрва, че Портата ще испрати набързо нови инструкции на своитѣ пълномощници и свършва съ думитѣ, че протокола остава отворенъ за новитѣ турски заявления.

Графъ Шуваловъ проси позволение да направи забѣлѣжка върху една точка отъ рѣчьта на г. Андраши. Ако и да казва, че австрийскитѣ интереси не изисквали окупирането на Новопазарский санджакъ, първий австрийски пълномощникъ иска отъ друга страна да задържи нѣкои стратегически мѣста и военни пѫтища. За русскитѣ пълномощници, които приехѫ прѣдложението на Лорда Салисбюри, тая мисъль е нова, за тѣхъ тя не е до тамъ ясна и твърдѣ лесно би могла да докачи границитѣ и территорялнитѣ увеличения на Черна-Гора и Сърбия. Н. Прѣвъсходителство взема прочее послѣднята часть отъ рѣчьта на Графа Андраши като нѣщо условно, до гдѣто се разяснятъ лично съ първий австрийски пълномощникъ.

Прѣдсѣдателя обявява, че протоколитѣ оставатъ отворени и за забѣлѣжкитѣ на русскитѣ пълномощници.

На дневний редъ като прѣдстанѫ сърбский въпросъ, прѣдсѣдателя прочита първитѣ думи на чл. III отъ С. Стефанский договоръ:

„Сърбия се припознава за независима.“ Н. Свѣтлость запитва, съгласенъ ли е конгреса съ това начало.

Кара-Теодори паша прочита слѣдующитѣ забѣлѣжки:

„При първия случай, който се прѣдставя на конгреса да се произнесе върху постановленията на С. Стефанский договоръ за независимость, Кара-Теодори паша моли събранието да му позволи да придружи своето мнѣние съ нѣколко думи. Прѣдъ видъ на голѣмъ европейски интересъ и за полза на самата Сърбия Европа недавно още бѣше освятила вассалскитѣ отношения на това княжество къмъ Портата. Че Портата се е ползовала съ своитѣ права надъ Сърбия съ най-голѣма умѣренность и не е отстѫпила отъ това правило и въ случаитѣ на най-тежкитѣ испитания; че тѣзи нейни права всѣкога сѫ прѣдставлявали най-голѣмитѣ леснини за уреждането на мѫчнотиитѣ, които много пѫти сѫ възниквали и силно сѫ интересовали Европа, че сюзеренството (върховенството) на Портата е давало на Сърбия истинска независимость и че Сърбия често е цѣнила това нѣщо твърдѣ високо, — това сѫ фактове, които никой не може да отрѣче.

С. Стефанский договоръ отваря нови отношения не само за Сърбия, нъ и за други страни, които се намиратъ въ еднакво почти положение. Той откъсва тѣзи страни отъ центра, къмъ който бѣхѫ привързани. Ако въ кабинетитѣ на Европа прѣобладава днесь мисъльта за независимость, Турция нѣма нищо да каже, защото е увѣрена, че приетата отъ конгреса независимость ще бѫде сериозна, дѣйствителна, че държавитѣ, въ полза на които ще се провъзгласи, ще я посрѣщнѫтъ съ пълно съзнание не само на правата, що имъ тя дава, нъ и на длъжноститѣ, що имъ налага, и че за нипрѣдъ тая независимость ще се почита и не ще намали гаранциитѣ за порядъка, който е билъ добитъ и установенъ прѣзъ времето на подчинението".

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че приетото въ III членъ начало е безусловно и че никой не може да помисли, че Турция ще поиска да си оттегли удобрението, което е дала върху тая точка на С. Стефано.

Н. Свѣтлость пристѫпа къмъ гласоподаванието.

Лордъ Салисбюри припознава независимостьта на Сърбия, нъ мисли за нужно да се провъзгласи и религиозната свобода въ Сърбия.

Г. Вадингтонъ сѫщо така припознава Сърбия за независима, нъ съ прибавление на слѣдующето прѣдложение:

„Жителитѣ въ княжество Сърбия, отъ каквото и да сѫ вѣроисповѣдание, ще се ползоватъ съ равни и еднакви правдини. Тий ще се допущатъ до всичкитѣ публични служби и почести, ще могѫтъ да извършватъ всичкитѣ занятия и различието въ вѣрата никога не ще имъ се противопостави като причина за исключение.

Всичкитѣ богослужения сѫ свободни и никаква прѣчка не може да се постави било на иерархическото устройство на различнитѣ вѣроисповѣдания, било на отношенията по послѣднитѣ къмъ тѣхнитѣ духовни началници."

Князь Горчаковъ се страхува, че тая редакция има прѣдъ очи най-много евреитѣ. Безъ да е противенъ на исказанитѣ тука общи начала, Н. Свѣтлость не желае обаче да се прѣдрѣшава еврейский въпросъ, който ще се прѣдстави по-сетнѣ, съ подобна прѣдварителна декларация. Ако думата е само за религиозна свобода, той удобрява това начало по най пъленъ начинъ и е готовъ да го разшири, колкото се може повече. Нъ ако тука се разбиратъ и права граждански и поли-

тически, Н. Свѣтлость моли да се не смѣсватъ берлинскитѣ, парижкитѣ, лондонскитѣ и виенскитѣ евреи съ евреитѣ въ Сърбия, Румания и въ нѣкои русски области, гдѣто евреитѣ сѫ дѣйствителна язва за мѣстнитѣ населения.

На думитѣ на прѣдсѣдателя, че това долне състояние на евреитѣ въ нѣкои мѣста произлиза, може би, именно отъ това, че тий сѫ ограничени въ своитѣ граждански и политически правдини, Князь Горчаковъ отговаря съ напомняние, че и въ Руссия сѫ били принудени да подчинятъ евреитѣ на извѣстни ограничения и строгости само и само да се запазятъ интереситѣ на населенията.

Г. Вадингтонъ мисли, че случая е сгоденъ за прѣдставителитѣ на Европа да прогласятъ началата на вѣроисповѣдната свобода въ Европа. Той добавя, че като иска да влѣзе въ реда на европейскитѣ държави и да стане една отъ тѣхъ, Сърбия трѣба еще отъ сега да прѣгърне началата, които лежѫтъ въ основата на общественното устройство въ всѣка европейска държава, и да ги прѣгърне като условие за добивание на своята независимость.

Князъ Горчаковъ постоянствова да мисли, че граждански и политически правдини на евреитѣ въ Сърбия не могѫтъ да се дадѫтъ по единъ неограниченъ начинъ.

Графъ Шувaловъ напомнюва, че тѣзи забѣлѣжки не сѫ упѫтени срѣщу принципа на френското прѣдложение, нъ само противъ това, че тоя принципъ не може да се приложи на всѣкѫдѣ абсолютно.

Князь Бисмаркъ приема френското прѣдложение и обявява, че Германия всѣкога ще пристава къмъ прѣдложенията, които иматъ за цѣль религиозната свобода.

По сѫщитѣ побуждения приставатъ къмъ прѣдложението и италиянскитѣ пълномощници.

Графъ Андраши се исказва въ сѫщий смисълъ, а пакъ турскитѣ пълномощници нѣматъ нищо да възразятъ.

Князь Бисмаркъ констатира приеманието на прѣдложението и обявява, че Конгреса припознава Сърбия за независима, нъ съ условие, че вѣроисповѣдната свобода ще се почита въ това княжество. Н. Свѣтлость прилага, че редакционната коммисия ще има грижа да формулира това рѣшение така, щото припознаванието на независимостьта да се свърже добрѣ съ религиозната свобода.

Лордъ Салисбюри настоява да се иска и свободата на

търговията и да се постанови, че Сърбия не може да въвожда, каквото и да било транзитно право.

Графъ Лонаи казва, че той е прѣдварилъ английский пълномощникъ и че съ съгласието на своитѣ австрийски и френски събратия е приготвилъ слѣдующето прѣдложение:

„До заключението на нови спогодби нищо отъ сегашнитѣ търговски отношения на Сърбия къмъ другитѣ страни не ще се измѣнува въ тая държава и никакво транзитно право не ще се взема въ Сърбия отъ стокитѣ, които се прѣнасятъ прѣзъ тая страна.

Прѣимуществата и привилегиитѣ на чуждеземнитѣ поданници, както и сѫдебнитѣ и покровителственнитѣ консулски права, ще си останѫтъ въ сѫщата сила, която сѫ имали до днесь, и не ще могѫтъ да се измѣняватъ иначе, освѣнъ съ съгласието на двѣтѣ страни“.

Прѣдсѣдателя намира, че споредъ общото право никоя областъ съ отдѣлението си отъ една държава не може да се освободи отъ трактатитѣ, на които е била до тогава подчинена. Това е единъ очевиденъ принципъ отъ международното право и конгреса не може, освѣнъ да го повтори.

Прѣдложението на Графа Лонаи се прие съ това само ограничение, прѣдложено отъ Графа Шувалова, че подробноститѣ на редакцията пакъ ще се прѣгледатъ.

Конгреса продължава разглеждането на членъ III, който се касае до границата на Сърбия, и прѣдсѣдателя исказва мисъль, че туй опрѣдѣление на границата трѣба да стане отъ особенна коммисия.

Баронъ Хаймерле прѣдлага по тая часть слѣдующий проектъ:

„Сърбия получава територияльно увеличение.

Точното опрѣдѣление на границитѣ като не може да стане въ пълний съставъ на Конгреса, съ тая работа ще се натовари особенна коммисия, въ която ще влѣзе по единъ пълномощникъ за всѣка сила и която ще прѣдстави на конгреса едно начертание на границитѣ“.

Графъ Шуваловъ приема прѣдложението за особенна коммисия.

Мехмедъ Али паша иска да напомни съображенията, които бѣ прочелъ въ послѣднето засѣдание на конгреса, и да посочи на голѣмитѣ турски интереси въ начертанието на границитѣ, нъ прѣдсѣдателя наляга да се състави особенна ком-

мисия и на нея да се прѣдаде разгледванието на тия въпроси.

Конгреса приема това прѣдложение и пълномощницитѣ се задължават да покажжтъ испомежду си на бюрото членоветѣ за тая коммисия.

Разглежда се IV членъ отъ С.-Стефанский договоръ и алинеитѣ 1 и 2 се испращатъ въ коммисията за редакция.

Върху 3 алинея, която говори за испразднюванието на турскитѣ мѣстности отъ сърбската войска, Лордъ Салисбюри забѣлѣжва, че за туй би трѣбало да се рѣши нѣщо въ Конгреса, нъ подирь забѣлѣжката на Графа Шувалова, че върху това никакво точно рѣшение не може да се вземе прѣди да се опрѣдѣли границата, Конгреса отпрати въ редакционната коммисия и послѣдната алинея на IV членъ.

Баронъ Хаймерле прочита долуслѣдующитѣ прѣдложения относително желѣзнитѣ пжтища въ Сърбия:

„Княжеството Сърбия замѣнява колкото за своята часть турското правителство въ всичкитѣ му задължения спрямо Австро-Унгария и компанията за експлоатиранше на желѣзницитѣ въ Европейска Турция било по довършванието и съединението, било по експлоатиранието на линиитѣ, които ще се построятъ въ новопридобититѣ мѣста.

Необходимитѣ за уреждането на тѣзи въпроси конвенции ще се заключжтъ между Австро-Унгария, Портата, Сърбия и въ прѣдѣлитѣ на неговата компетентность между българското княжество незабавно слѣдъ подписванието на мира“.

Това прѣдложение се прие единодушно.

Кара-Теодори паша прѣдставява слѣдующитѣ забѣлѣжки върху данъка на Сърбското княжество.

„Сърбский данъкъ ще се капитализира и произведението му ще се внесе въ касситѣ на турското съкровище въ разстояние на . . . . . .

На Сърбия ще се възложи отъ държавний турски дългъ една часть, съразмѣрна си доходите на окржжията, които ще ѝ се присъединятъ окончателно“

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че въ С. Стефанский договоръ нѣма дума за данъкъ и Графъ Шуваловъ като исказа, че независимостьта естественно влече подирѣ си прѣставанието на данъка, Лордъ Салисбюри отговаря, че и сърбский данъкъ е билъ собственность на Турция и че и той е билъ обложенъ съ плащанне на турский дългъ, каквото и другитѣ доходи на Портата.

Князъ Горчаковъ не намира за нужно да се грижи за взаимодавцитѣ на Турция; той гледа на работата на тѣзи хора като на игра на бурсата. Русското правителство е отказало съдѣйствието си на русскитѣ подданици, които сж купували турски облигации и други записи.

Като се повраща на въпроса за данъка, Графъ Шуваловъ казува, че не е приготвенъ да го разискава сега и за това желае да се отпрати въ редакционната коммисия.

Прѣдсѣдателя мисли, че не ще бжде невъзможно да се наложи на Сърбия частъ отъ дълга, равномѣрна на данъка.

Г. Вадингтонъ не може да приеме думитѣ на първий русский пълномощникъ за турскитѣ заеми. Н. Прѣвъсходителство мисли, че тѣзи заеми не могжтъ да се нарѣкжтъ игра на борсата. Че въ тѣзи работи е имало и спекулативни цѣли, това е очевидно; не треба обаче да се забравя, че днесь турскитѣ книги се намиратъ въ ржцѣтѣ на хора, които заслужватъ всѣка грижа. Г. Вадингтонъ не настоява за разглежданието на въпроса именно днесь, не може обаче да не поддържи своитѣ забѣлѣжки върху толкози сериозни права; той вѣрва, че мнозина отъ неговитѣ събратия ще счетжтъ за нужно да защитятъ, като него, тѣзи права.

Князъ Горчаковъ отговаря, че той не е искалъ да говори за всичкитѣ заеми, а само за по многото отъ тѣхъ, и освѣнъ това да констатира, че неговото правителство се е отказало да поддържи русскитѣ държатели на турски книги.

Прѣдложението на Кара-Теодори паша се отпрати въ коммисията за опрѣдѣлението на границитѣ

Подиръ това конгреса се зае да опрѣдѣли дневний редъ за идущето засѣдание и рѣши, че въ утрѣшното си засѣдание ще се займе най напрѣдъ съ разглежданието на грьцкитѣ, послѣ на руманскитѣ работи. Събранието разиска и начина, по който ще да се приематъ грьцкитѣ прѣдставители въ Конгреса.

Графъ Сентъ-Валлие казува, че грьцкитѣ министри на първото засѣдание, въ което ще се приематъ, ще се ограничжтъ само съ изложението на исканията и съображенията на тѣхното правителство. Конгреса ще си размисли по сетнѣ безъ тѣхъ и ще разгледа, трѣба ли да ги повика на разискване въ друго по сетньо засѣдание. По този начинъ слѣдваний отъ конгреса пжтъ ще бжде двоякъ: отъ най напрѣдъ ще се чуятъ възгледитѣ и желанията на Гърция, а по сетнѣ и ще се обсждятъ въ събранието.

Прѣдсѣдателя приема тоя начинъ за дѣствие и съ единодушното съгласие на високото събрание обявява, че ще увѣдоми грьцкитѣ пълномощници за рѣшението на конгреса да ги приеме и изслуша въ утрѣшното си засѣдание.

Лордъ Салисбюри и Графъ Корти запитватъ, не треба ли да се приеме сѫщо така и Румания, за да защити прѣдъ събранието своето дѣло.

Прѣдсѣдателя отговаря, че руманскитѣ работи идѫтъ на редъ утрѣ и че повдигнѫтий отъ пълномощницитѣ на Англия и Италия въпросъ ще се разгледа тогава.

Мехмедъ-Али паша прѣдставлява прѣдложение за границитѣ на Черна Гора. Това прѣдложение ще се напечати и раздаде на пълномощницитѣ за изучение.

Засѣданието се закри по 5 часа подирь пладнѣ.

(Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 9.

Засѣдание на 17/29 Иуния 1878.

Присѫтствувахѫ всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се отвори на $2\frac{1}{2}$ часа послѣ пладнѣ.

Прѣдсѣдателя обявява, че коммисията за опрѣдѣление границитѣ се е съставила и състои отъ слѣдующитѣ членове:

Князь Гогенлое, Баронъ Хаймерле, Графъ Лонаи, Графъ Шуваловъ, Графъ Сентъ Валие, Лордъ Одо-Росселъ и Мехмедъ-Али паша.

Тая коммисия е държала днесь първото си засѣдание.

Прѣди да пристѫпи къмъ дневний редъ, прѣдсѣдателя напомня, че прѣдставенитѣ въ послѣдното засѣдание прѣдложесѫ се прѣдали на надлежнитѣ коммисии.

Дневний редъ извиква на първо мѣсто XV чл. отъ С. Стефанский договоръ, който се касае до островъ Критъ и до съсѣднитѣ на Грьция турски области. Съгласно съ рѣшението на конгреса прѣдсѣдателя е поканилъ прѣдставителитѣ на грьцкото правителство да благоволятъ да се явятъ на днешното засѣдание и да съобщятъ на високото събрание всичко онова, което сѫ натоварени да съобщѫтъ.

Прѣдсѣдателя прочита XV чл. отъ С. Стефанский договоръ.

Князъ Горчаковъ не намира за нужно да се грижи за взаимодавцитѣ на Турция; той гледа на работата на тѣзи хора като на игра на бурсата. Русското правителство е отказало съдѣйствието си на русскитѣ подданици, които сж купували турски облигации и други записи.

Като се повраща на въпроса за данъка, Графъ Шуваловъ казува, че не е приготвенъ да го разискава сега и за това желае да се отпрати въ редакционната коммисия.

Прѣдсѣдателя мисли, че не ще бжде невъзможно да се наложи на Сърбия часть отъ дълга, равномѣрна на данъка.

Г. Вадингтонъ не може да приеме думитѣ на първий русский пълномощникъ за турскитѣ заеми. Н. Прѣвъсходителство мисли, че тѣзи заеми не могжтъ да се нарѣкжтъ игра на борсата. Че въ тѣзи работи е имало и спекулативни цѣли, това е очевидно; не треба обаче да се забравя, че днесь турскитѣ книги се намиратъ въ ржцѣтѣ на хора, които заслужватъ всѣка грижа. Г. Вадингтонъ не настоява за разглежданието на въпроса именно днесь, не може обаче да не поддържи своитѣ забѣлѣжки върху толкози сериозни права; той вѣрва, че мнозина отъ неговитѣ събратия ще счетжтъ за нужно да защитятъ, като него, тѣзи права.

Князъ Горчаковъ отговаря, че той не е искалъ да говори за всичкитѣ заеми, а само за по многото отъ тѣхъ, и освѣнъ това да констатира, че неговото правителство се е отказало да поддържи русскитѣ държатели на турски книги.

Прѣдложението на Кара-Теодори паша се отпрати въ коммисията за опрѣдѣлението на границитѣ

Подиръ това конгреса се зае да опрѣдѣли дневний редъ за идущето засѣдание и рѣши, че въ утрѣшното си засѣдание ще се займе най напрѣдъ съ разглежданието на грьцкитѣ, послѣ на руманскитѣ работи. Сьбранието разиска и начина, по който ще да се приематъ грьцкитѣ прѣдставители въ Конгреса.

Графъ Сентъ-Валлие казува, че грьцкитѣ министри на първото засѣдание, въ което ще се приематъ, ще се ограничжтъ само съ изложението на исканията и съображенията на тѣхното правителство. Конгреса ще си размисли по сетнѣ безъ тѣхъ и ще разгледа, трѣба ли да ги повика на разискване въ друго по сетньо засѣдание. По този начинъ слѣдваний отъ конгреса пжть ще бжде двоякъ: отъ най напрѣдъ ще се чуятъ възгледитѣ и желанията на Гърция, а по сетнѣ и ще се обсждятъ въ събранието.

Прѣдсѣдателя приема тоя начинъ за дѣствие и съ единодушното съгласие на високото събрание обявява, че ще увѣдоми грьцкитѣ пълномощници за рѣшението на конгреса да ги приеме и изслуша въ утрѣшното си засѣдание.

Лордъ Салисбюри и Графъ Корти запитватъ, не треба ли да се приеме сжщо така и Румания, за да защити прѣдъ събранието своето дѣло.

Прѣдсѣдателя отговаря, че руманскитѣ работи идатъ на редъ утрѣ и че повдигнатий отъ пълномощнитѣ на Англия и Италия въпросъ ще се разгледа тогава.

Мехмедъ-Али паша прѣдставлява прѣдложение за границитѣ на Черна Гора. Това прѣдложение ще се напечати и раздаде на пълномощницитѣ за изучение.

Засѣданието се закри по 5 часа подирь пладнѣ.

(Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 9.

Засѣдание на 17/29 Иуния 1878.

Присжтствувахж всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се отвори на $2\frac{1}{2}$ часа послѣ пладнѣ.

Прѣдсѣдателя обявява, че коммисията за опрѣдѣление границитѣ се е съставила и състои отъ слѣдующитѣ членове:

Князь Гогенлое, Баронъ Хаймерле, Графъ Лонай, Графъ Шуваловъ, Графъ Сентъ Валие, Лордъ Одо-Росселъ и Мехмедъ-Али паша.

Тая коммисия е държала днесь първото си засѣдание.

Прѣди да пристжпи къмъ дневний редъ, прѣдсѣдателя напомня, че прѣдставенитѣ въ послѣднето засѣдание прѣдложесж се прѣдали на надлежнитѣ коммисии.

Дневний редъ извиква на първо мѣсто XV чл. отъ С. Стефанский договоръ, който се касае до островъ Критъ и до съсѣднитѣ на Грьция турски области. Съгласно съ рѣшението на конгреса прѣдсѣдателя е поканилъ прѣдставителитѣ на грьцкото правителство да благоволятъ да се явятъ на днешното засѣдание и да съобщятъ на високото събрание всичко онова, което сж натоварени да съобщжтъ.

Прѣдсѣдателя прочита XV чл. отъ С. Стефанский договоръ.

Лордъ Салисбюри моли да ся замѣнятъ думитѣ: русского императорско правителство въ послѣдната алинея съ думитѣ: европейската коммисия.

Като напомня думитѣ си за опасноститѣ отъ голѣмото разширение на аттрибуцитѣ на европейскитѣ коммисии, Графъ Шуваловъ исказва мнѣние, че щѣло да бѫде по добрѣ да се турятъ на мѣсто думитѣ: европейската коммисия думитѣ: великитѣ европейски сили.

Английский пълномощникъ като настояваше върху думитѣ, които е прѣдложилъ и Князъ Бисмаркъ като забѣлѣжи, че различието между двѣтѣ мнѣния въ сѫщность е твърдѣ малко, Графъ Шуваловъ приема английската редакция, която удобрява и цѣлото събрание.

Подиръ това въ събранието се въвождатъ г. г. Делияни, министъръ на външнитѣ дѣла въ Гръция, и Рангабе, грьцки министръ въ Берлинъ.

Прѣдсѣдателя казува, че кангреса е пожелалъ да чуе желанията и оцѣненията на грьцкото правителство прѣди да направи нѣкакво рѣшение по чл. XV, върху който сѫ се поченжли сега разискванията. Н. Свѣтлость моли г. г. грьцкитѣ прѣдставители да искажѫтъ своитѣ мнѣния и своитѣ желания прѣдъ високото събрание.

Г. Делияни благодари Конгреса отъ страна на грьцкото правителство за приеманието на неговитѣ представители въ високото събрание и исказва надежда, че конгреса съ сѫщото благоволение ще изучи дѣлото, което той и другаря му сѫ пратени да защитятъ. Подиръ това той прочита слѣдующето съобщение:

„Желанията на грьцкото правителство всѣкога сѫ били сѫщитѣ, каквито сѫ и стремленията на цѣлъ грьцки народъ, една малка частъ отъ който е Свободна Грьция.

Тия сѫщитѣ чувства сѫ одушевлявали грьцкий народъ и въ 1881, когато е подкачилъ дълго-годишната война за освобождение.

Грьцкото правителство николко не се лъже, че за осѫществението на тѣзи стремления има многочисленни мѫчнотии.

Твърдото рѣшение на Европа да утвърди мира на востокъ, безъ да разклаща твърдѣ много днешний редъ на нѣщата, доста добрѣ показва на Грьция, въ какви прѣдѣли трѣба да заключи за сега тѣзи желания.

Така, грьцкото правителство ограничава днесъ желанията

си въ присъединението на Критъ и на близосѣднитѣ области къмъ Гърция, като мисли, че за сега по голѣми нѣща не могатъ да се достигнатъ.

Желанията на гръцкото правителство не сѫ противни ни то на европейскитѣ интереси, нито на интереситѣ на съсѣдната държава. Съ тѣхното испълнение ще се удовлетворятъ единодушнитѣ и твърди искания на населенията и ще се даде на царството едно по спокойно и повече сносно положение.

Ний мислимъ, че испълнението на казанитѣ желания не може да бѫде противно на европейскитѣ интереси. Волята на Европа като е да утвърди мира на востокъ, то присъединението на тия провинции къмъ Гърция ще бѫде най силното и най сгодното средство за устранение на онѣзи причини, които по сетнѣ бѣха могли да развалятъ миротворното дѣйствие на Европа. Доста е да сѫ припомнимъ прѣминалото на тѣзи области, причинитѣ които толкова пати сѫ ги разбунтували и отчаянитѣ средства, съ които тѣзи мѣста сѫ искали да си подобрятъ положението, за да се убѣдимъ напълно, че същитѣ причини ще докаратъ и въ най близкото бѫдаще същитѣ печални събития.

Освѣнъ това Европа като е сътворила въ създаванието на гръцкото царство едно чисто цивилизаторско дѣло, тя не ще се откаже да довърши и усили това свое дѣло.

Присъединението на тия области къмъ Гърция ще бѫде и въ полза на Турция. Турция ще сѫ избави за винѫги отъ всѣка причина за смущения, които сѫ я изтощавали съкровището, подхвърляли сѫ я на опасности и сѫ развалили отношенията ѝ съ съсѣднитѣ държави.

Но най главната полза отъ това присъединение ще бѫде задоволението на самитѣ жители. За никого не е тайна, че тѣзи жители отъ половинъ вѣкъ насамъ искатъ своето присъединение къмъ Гърция. Тѣ много пъти и на високо сѫ изказали това желание. За осѫществлението на тия стремления тѣ много пъти сѫ се подвигали съ оржие въ рѫка и сѫ се подхвърляли на всичкитѣ злочестини на войната. Едвамъ нѣколко мѣсеца сѫ се изминали отъ както една отъ тѣхъ се е умирила само прѣзъ формалнитѣ увѣрения на една отъ великитѣ сили, че гръцкото дѣло не ще се остави безъ внимание. Тая същата сила може да каже явно на Конгреса, че тъй умиротворение е станало само вслѣдствие на нейното вмѣшателство.

Въ Критъ възстанието се продължява и споредъ последните известия кръвьта тамъ тече изобилно.

Не ще ли бжде и справедливо, и човеколюбиво да се удовлетворятъ справедливите национални желания на тези места и да се избавятъ областите отъ бждящи разрушения и катастрофи, на които се подвъргатъ въ опитите си да си приготвятъ свое народно сжществование?

Колкото до грьцкото царство, то не ще може да стои спокойно, догдето се продължаватъ изявленията на народните чувства у грьците въ Турцвя. Всеко изявление отъ подобенъ родъ ще извиква дълбоко потрясение въ цѣлото царство.

Отъ жителите на грьцките области подъ турското владичество въ Грьция живеятъ днесъ хиляди души; мнозина отъ техъ залавятъ високи места въ разните клонове на управлението, въ войската и въ флотата; други се отличаватъ съ своята деятелность въ търговията и промишленноста. Всеко грьцко възстание въ Турция силно се отзива въ техните души и ги кара да се размръдватъ. Едни отъ техъ отиватъ да се съединятъ съ възстанниците, други си испразнуватъ кесиите за общото дело. Побутванието се придава и на другите жители въ страната и цѣлото население на царството си напуща работата, за да помогне на братията си въ борбата имъ за свобода.

Туй състояние на работите хвьрга грьцкото царство въ чести и повторителни кризи и прави положението на неговото правителство твърде трудно. Като не може да отрече съ чувствието си къмъ тези места, които сж свързани съ царството по происхождение, по история и по общите страдания; като не иска да се покаже равнодушно къмъ усилията на своите единородци и съ това да убие надеждите на турскоземните гърци къмъ Свободна Грьция, грьцкото правителство всекога се вижда слабо да противостои.

Нъ и да помисли да се противи и да пожъртвува най скъпите интереси на царството, то не може да го направи, защото на часа ще бжде съборено. И да има сила да тури преграда на народното движение, неговите усилия пакъ ще останатъ безъ успехъ по причина на дългата и извитата граница, която и съ сто хиляди войскари не може да се окржжи и затвори за многочисленните доброволци.

Тези възстаннически движения не сж по малко вредни за Гърция и въ финансово отношение. Държавний бюджетъ твърде много страда отъ тия събития. Колкото бързо и да е порастнжла

цифрата на държавнитѣ доходи отъ 1829 до днесь, тѣзи доходи се оказватъ недостатъчни да покриятъ извънреднитѣ расходи, които се налагатъ на страната отъ честитѣ движения въ грьцкитѣ области у Турция. За поддържанието на бѣжанцитѣ изъ разбунтуванитѣ области и на възвративщитѣ се доброволци; за извиканитѣ отъ тия смущения и отъ напрѣгнѫтитѣ отношения съ Турция въоржжения, за всичко това много пѫти отиватъ милиони, които увеличáватъ държавний дългъ и причиняватъ бесплодни расходи; тия расходи силно влияятъ върху матерпялното благосъстояние на населението.

Ако по силни и по богати народи, съ които Грьция никога не може да се мѣри, търпятъ несгодности отъ подобни расходи, то твърдѣ е естествено, че бѣдното грьцко царство, което по често се подвърга на таквизи жьртви, което и днесь още поддьржа тридесять хиляди бѣжанци и прави приготовления по голѣми отъ силитѣ си, естественно е, че то не само мѫчно носи този товаръ, нъ и съсипва се подъ него.

Правителството на Н. Величество моя господарь е дълбоко убѣдено, че туй състояние не може да се продължава. То мисли, че неговъ дългъ е да не го прѣнебрегава, нъ да побърза да го изложи прѣдъ високото събрание и да моли за исцѣрение на злото и устранение на причинитѣ, които го пораждатъ“.

Прѣдсѣдателя обявява, че прочетеното изложение ще се напечати и ще се раздаде на прѣдставителитѣ за сериозно изучвание.

Г. Рангабе прави нѣколко допълнителни разсѫждения и настоява особенно върху направений отъ Гърция напрѣдъкъ, колкото голѣми и да сѫ били прѣпятствията за това въ малката и тѣсната територия на царството, въ отсѫтствието на естественни граници и въ постояннитѣ движения на съсѣднитѣ области. Той изново утвърдява, че исканитѣ отъ неговий другарь уголѣмявания сѫ необходими не само за сѫществованието на Грьция, нъ и за мира на востокъ.

Прѣдсѣдателя отговаря, че Конгреса ще изучи прѣдставенитѣ отъ г. г. грьцкитѣ пълномощници съображения и ще побърза да имъ съобщи резултата на своитѣ съвѣщания. Той казува, че Конгреса пакъ ще прибѣгне до тѣхното съдѣйствие и имъ благодари за дохождането имъ въ конгреса.

Грьцкитѣ пълномощници като се оттеглихѫ, Конгреса пакъ пристѫпи къмъ дневний редъ, сир. къмъ разглежданието на

чл. V и чл. XIX отъ С. Стефанский договоръ, които се касаятъ до Румания.

Като напомня поставений отъ него въ прѣдидущето засѣдиние въпросъ, Лордъ Салисбюри прѣдлага да се рѣши, ще се слушатъ ли руманскитѣ прѣдставители въ конгреса, или не. Споредъ Н. Прѣвъсходителство тѣзи прѣдставители трѣба да се приематъ, защото щомъ се прие да се изслушатъ прѣдставители, които искатъ чужди области, несправедливо ще бжде да се не изслушатъ прѣдставителитѣ на една страна, която иска да запази мѣста, които сж вече нейни.

Графъ Корти се присжединява напълно къмъ мнѣнието на Лорда Салисбюри.

Князь Бисмаркъ не вижда въ приеманието на руманскитѣ прѣдставители голѣма полза за успѣха въ дѣлото на Конгреса, каквато напр. е имало въ приеманието на грьцкитѣ, защото исканията на първитѣ, какъвто край и да имъ се даде, не могжтъ да иматъ важно значение за исхода на съвѣщанията на Конгреса. Н. Свѣтлость не би желалъ да се увеличаватъ мжчнотиитѣ на миролюбивата задача на Конгреса съ въвожданието на руманскитѣ пратеници, исканията на които не сж отъ естество да олеснятъ споразумѣнието.

Графъ Шуваловъ констатира разницата между Грьция, която е независима държава, и Румания, на която независимостьта още не е припозната. Повече сходство има между Грьция и Сърбия, която се вече припозна за независима, казва той, нч Конгреса все пакъ не счете за нужно да приеме сърбскитѣ пратеници.

Прѣдсѣдателя пита бюрото, отъ кого е подписано прошението за приеманието на руманскитѣ пълномощници въ Конгреса, и графъ Корти удостовѣрява, че то е подписано отъ двама министри и е въведено и прѣпоржчено отъ Лорда Салисбюри и отъ италиянскитѣ пълномощници.

Прѣдсѣдателя подлага въпроса на гласоподавание.

Графъ Андраши приема прѣдложението на Лорда Салисбюри и надѣе се, че то ще може да доведе до таквози рѣшение, което ще усили гаранциитѣ на мира.

Г. Вадингтонъ е на мнѣние да се приематъ руманскитѣ прѣдставители и исказва надѣжда, че туй внимание ще накара Румания по лесно да пристане къмъ опрѣдѣленията на Конгреса.

Прѣдсѣдателя пита, какво е мнѣнието на г. г. русскитѣ прѣдставители.

Князь Горчаковъ обявява, че сподѣля мнѣнието на Князя Бисмарка. Цѣльта на Руссия като е да се достигне по скоро до единъ траенъ миръ, Н. Свѣтлость намира, че тая цѣль ще се затрудни отъ присѫтствието на руманскитѣ пратеници въ Конгреса. Безъ да се произнася противъ приеманието, Князь Горчаковъ моли да му се помѣсти мнѣнието въ протокола.

На настояванието на прѣдсѣдателя да се искажѫтъ русскитѣ пълномощници по точно, Графъ Шуваловъ казва, че въ очитѣ на тѣхното правителство бѣлѣжкитѣ на руманскитѣ прѣдставители ще увеличатъ трудноститѣ на разискванията, защото е вѣрно, че Руссия не може да слуша да я обвиняватъ безъ да се защити. Ако болшинството на Конгреса пожеляе обаче да се произнесе за приеманието имъ, русскитѣ пратеници сами нѣма да се противятъ на прѣдложението на Лорда Салисбюри.

Турскитѣ пълномощници като не направихѫ никакво възражение, Князь Бисмаркъ каза, че той е искалъ да гласува слѣдъ заинтересованитѣ държави и че въ името на Германия съгласява се съ прѣдложението за приемание на руманскитѣ прѣдставители.

Графъ Андраши исказва желание, щото руманскитѣ пратеници да се изслушатъ по сѫщий начинъ, както и грьцкитѣ. Конгреса се съгласи съ тови желание.

Прѣдсѣдателя обяви, че той ще призове руманскитѣ прѣдставители на засѣданието въ идущий понедѣлникъ на 19/1 Иулия.

Конгреса пристѫпа къмъ обсѫжданието на онѣзи членове отъ С. Стефанский договоръ, които се касаятъ до Румания. Прѣдсѣдателя чете 1 алинея отъ V членъ:

„Високата порта припознава независимостьта на Румания, която ще има право и на военно възнаграждение. Туй възнаграждение ще се опрѣдѣли по съгласие на двѣтѣ страни“.

Прѣдсѣдателя пита, ще се приеме ли тоя принципъ безусловно, или ще трѣба да се свърже съ териториялното измѣнение, което Румания иска да отблъсне. Н. Свѣтлость не иска да каже отъ себе си нищо върху тая точка; той желае да чуе какво мислятъ другитѣ прѣдставители за Руманската независимость: свързана ли е тя съ другитѣ условия на С. Стефански договоръ или не, и ако е свързана, може ли Ру-

мания да иска независимостьта безъ да се подчинява на другитѣ задлъжения?

Графъ Корти забѣлѣжва, че С.-Стефанский договоръ е билъ сключенъ между Руссия и Турция безъ участието на Румания. По тая причина Н. Прѣвосходителство намира, че Румания е по малко свързана съ тоя трактатъ, отъ колкото Турция. Той мисли прочее, че не е полезно да се свързува независимостьта на Румания съ приемането отъ тая послѣднята на други нѣкои постановления.

Графъ Шуваловъ не сподѣля това мнѣние. Румания наистинна сама е прогласила своята независимость, нъ тая независимость не може да се приведе въ испълнение безъ съгласието на Европа. Ще каже Конгреса има право ди постановява безъ да испитва твърдѣ много, свързана ли е Румания или не съ другитѣ членове на С.-Стефанский трактатъ.

Лордъ Биконсфилдъ посрѣща постановленията на XIX чл., относително Бессарабия, съ голѣмо съжаление. Най напрѣдъ това съчетание е едно нарушение на тракгата отъ 1856 и само най голѣмата необходимость е могла да извика таквози измѣнение въ тържественний актъ (трактата отъ 1856), нъ на таквази необходимость нито се указва. По нататъкъ въ очитѣ на Н. Прѣвъсходителство туй постановление не може да се счита и като просто размѣнение на земли между двѣ държави. Членоветѣ 4 и 20 отъ Парижкий трактатъ задължаватъ силитѣ и Руссия да почитатъ свободата на плаванието по Дунавъ; въ С.-Стефанский договоръ нѣма никаква гаранция за тая свобода. Въ 4 членъ на Парижкий трактатъ съюзнитѣ сили се задължаватъ да повьрнѫтъ на Русский император всичкитѣ мѣста, които бѣхѫ заловени отъ тѣхнитѣ войски, нъ съ това само условие, исказано въ 20 чл., че границата откъмъ Бессарабия ще се поправи, за да се обеспечи по добрѣ свободата на плаванието по Дунавъ. Това бѣше едно задължение спрямо Европа. Между това русското правителство днесь си зима устѫпенитѣ отъ него мѣста безъ да испълни задълженията, по слѣдствие на които тѣзи мѣста бѣхѫ отнети. Първий английски пълномощникъ призовава всичкото внимание на Конгреса върху туй сериозно положение. Лордъ Биконсфилдъ оплаква това нарушение на Парижкий трактатъ и протестува срѣщу него безъ да иска да знае, приема ли се или не размѣнението на землитѣ, за което се тука говори. Другитѣ сили, които сѫ подписали Парижкий

трактатъ, като се отказватъ да се намѣсятъ въ тоя въпросъ, първий английский пълномощникъ не зема на себе си да съвѣтва английското правителство да отвори война за запазвание на тоя трактатъ, нъ той протестува противъ измѣнението и чака разяснение отъ своитѣ русски събратия върху задълженията, които тѣхното правителство мисли да даде за гарантирание свободата на Дунавъ.

Князь Горчаковъ мисли, както и Лордъ Биконсфилдъ, че свободата на плаванието по Дунавъ е голѣмъ европейски интересъ, нъ Н. Свѣтлость не види влиянието, което може да има повращанието на Бессарабия върху свободата на Дунавъ. Волята на Румания въ подобренията по течението на рѣката е била нищо. Истина е, че Парижкий трактатъ даде на Молдавия една часть отъ Бессарабия и делтата на Дунавъ, нъ подиръ една година сжщитѣ сили повърнжхж делтата на Турция и съ това направихж услуга на Молдавия, която не бѣше въ състояние да извърши голѣмитѣ работи за свободно влазание въ Сулинското устие. Отъ тогазъ на сетнѣ европейската коммисия води тѣзи работи, отъ които е излѣзла толкози голѣма полза за всеобщата търговия.

Като хвърля погледъ върху въпроса и отъ друга страна, Н. Свѣтлость напомня, че въ 1856 Бессарабия се присъедини само къмъ Молдавия и че тогава двѣтѣ княжества бѣхж раздѣлени. По сетнѣ Влашко и Молдова се съединихж въпрѣки Парижкий трактатъ и безъ да гледатъ на съпротивлението на силитѣ избрахж си за князь единъ чужденецъ, къмъ когото Н. Свѣтлость има впрочемъ най голѣмо уважение. Ще каже положението днесь не е таквози, каквото е било тогава. Князь Горчаковъ обявява освѣнъ това, че неговото правителство не може да устжпи въ тоя въпросъ и надѣе се, че Лордъ Биконсфилдъ не ще повдига възражения, когато узнае, че свободата на плаванието по Дунавъ николко не ще пострада отъ повращанието на Бессарабия.

Графъ Шуваловъ казува, че съ своитѣ съображения Лордъ Биконсфилдъ вѣроятно е искалъ да каже, че С.-Стефанский договоръ нарушава трактата отъ 1856, съ който Руссия е взела на себе си извѣстни задължения спрямо Европа. Г. русский пълномощникъ счита за длъжность да напомни, че С.-Стефанский договоръ е едно прѣдварително съглашение, което има сила само за двѣтѣ съгласующи се държави и съ което Руссия е искала да покаже на Турция, какви сж иска-

нията, които тя по сетнѣ ще искаже прѣдъ Европа. Ето какво е било намѣрението на Руссия, когато тя се е явила на конгреса подирь дългата и побѣдоносната война. Лордъ Биконсфилдъ казува, че той не виждалъ необходимостьта за устжпвание на Бессарабия; нъ Графъ Шуваловъ мисли, че Благородний Лордъ не ще се откаже да признае, че когато една сила завладѣе едно мѣсто, което въ по прѣдишна война е загубила, твърдѣ е мжчно да се накара тая сила да напусти това изново присвоено мѣсто.

Колкото за свободното плавание по Дунавъ, г. русский пълномощникъ ще прѣдстави нѣкои разъяснения, които ще удовлетворятъ Лорда Биконсфилда. Въпроса за Бессарабия може да се счита отъ Руссия или за въпросъ на самолюбие и на интересъ, или за въпросъ на честь. Руссия го счита за въпросъ на честь и за това тя не иска назадъ всичкитѣ мѣста, които е дала на 1856, нъ само онѣзи, които по никой начинъ не могжтъ да заплашватъ свободата на Дунавъ. Най послѣ тя поднася въ замѣна на Бессарабия една мѣстность много по широка, мѣстность, която е завоювана съ кръвь и която влазя въ категорията на военнитѣ добичи. Графъ Шуваловъ е убѣденъ, че Румания нищо не губи отъ замѣната на Бессарабия съ Добруджа.

Що се касае до принципа на цѣлостьта и на независимостьта на Румания, Н. Прѣвосходителство мисли заедно съ Лордъ Биконсфилда, че таквизи принципи не трѣба да се искязватъ само съ думи, нъ и да се обращатъ въ жива дѣйствителность, като се дава всѣкиму длъжното.

Князь Горчаковъ желае да притури една забѣлѣжка за цѣната на замѣната. Румания получава вслѣдствие на войната, въ която бѣ призвана да вземе участие, не само припознаванието на нейната независимость и съсипванието на крѣпоститѣ, които постоянно я заплашвахж, нъ и случайни присъединения, които ѝ увеличаватъ територията съ 3500 квадр. километра и населението съ 80000 жители, осигуряватъ ѝ делтата на Дунавъ, придаватъ ѝ плодородни окржжия, като Бабадагъ, и търговското морско пристанище Кюстенджа.

Императорското русско правителство е убѣдено прочее, че то не само поддържа едно право, нъ постжпва твърдѣ справедливо като се потъкмява съ руманското правителство на таквизи взаимно изгодни основи върху единъ въпросъ, безъ разрѣшението на който между Руссия и Румания никога не ще

има добри отношения и мира на востокъ не ще бжде оздравенъ.

Н. Свѣтлость смятря, че отъ даденитѣ указания много добрѣ се е видѣло, че Руссия не иска повече отъ колкото дава. Князь Горчаковъ желае освѣнъ това да напомни, че всичкитѣ права и свободности на Румания сж добити съ русска кръвь. Нито единъ трактатъ се е подписвалъ между Руссия и Турция безъ да се е постановявало нѣщо въ полза на Румания. Н. Свѣтлость ще прибави на казаното и туй психологическо прегледвание, че ако стореното въ частний животъ благодѣяние често става причина да се обърне облагодѣтелствований въ найголѣмъ врагъ на благодѣтеля, туй прѣгледвание има още погомѣмо приложение въ политический животъ. Князь Горчаковъ посочва за примѣръ Руманитѣ и мисли, че туй прѣгледвание е въ състояние да разувѣри всички тѣзи, които се боятъ отъ безграничната привязанность къмъ Руссия на онѣзи населения, за които тя е направила толкози голѣми жертви.

Князь Бисмаркъ заявлява, че е съгласенъ съ мислитѣ на Лорда Биконсфилда колкото до оздравението на свободното плавание по Дунавъ, нъ че той не вижда никаква врьзка между свободата на Дунавъ и повращанието на Бессарабия. Въ въпроса за Бессарабия той се съединява съ русскитѣ пълномощници не толкози изъ внимание къмъ русскитѣ интереси, колкото изъ желание за траенъ миръ въ Европа. Н. Свѣтлость мисли, че Парижкий трактатъ ще стане много по-якъ, ако се прѣмахне отъ него тоя въпросъ за честолюбие, сир. намалението на русската территория, което впрочемъ николко не намалява силата на великата русска империя. Князь Бисмаркъ мисли, че дѣлото на конгреса не ще бжде пълно и окончателно, ако високото събраняе остави и за напредъ туй расположение, което е лошьвъ споменъ за русский народъ и противъ което руманскитѣ интереси нищо нѣматъ да възразятъ. Той се бои, че съ отказванието си да удовлетвори историческото желание на Руссия, Конгреса ще осжди своето дѣло на слабость и нетрайность.

Прѣдсѣдателя мисли, освѣнъ това, че по-добрѣ ще бжде да се отложжтъ разискванията по тоя въпросъ до оная минута, когато руманскитѣ пратеници ще бждатъ изслушани въ Конгреса. Той добавя, че ще тури на дневенъ редъ за идущето засѣдание, слѣдъ въпроса за Румания, въпроса за Черна Гора, ако това стане потрѣбно.

Това прѣдложение се прие отъ конгреса и засѣданието се закри на $4^1/_2$ часа слѣдъ пладнѣ.

(Подписали всичкитѣ пълномощници)

ПРОТОКОЛЪ № 10.

Засѣдание на 19/1 Юлия 1878.

Присжтствовахж всичкитѣ пълномощници и засѣданието се откри на $2^1/_2$ часа слѣдъ пладнѣ.

Протоколитѣ 8 и 9 се приехж.

Прѣдсѣдателя напомня на другаритѣ си списъка № 8 на прошенията.

Графъ Шуваловъ напомня, че въ едно отъ прѣдидущитѣ засѣдания той прие условно въпроса за минуванието и за стоянието на гарнизони въ Новопазарский санджакъ въ Босна. Послѣдствие на едно споразумѣние съ Графа Андраши г. руский пълномощникъ оттегля своитѣ възражения и пристава къмъ прѣдложението на г. австрийский пълномощникъ.

Дневний редъ поставя на първо мѣсто изслушванието на руманскитѣ прѣдставители. Съгласно съ рѣшението на Конгреса прѣдсѣдателя е призовалъ министритѣ на Н. В. Руманский князь, г. г. Братияно и Когалничано, на днешното засѣдание, за да прѣдставятъ съобщенията, съ които сж натоварени.

Руманскитѣ пратеници влазятъ и прѣдсѣдателя ги моли да взематъ думата и да искажатъ мнѣнията и съображенията на тѣхното правителство.

Г. Когалничано благодари Конгреса за това, гдѣто е благоволилъ да ги приеме, и прочита слѣдующий меморандумъ.

„Господа пълномощници!

Прѣди всичко ний отъ сърдце благодаримъ Конгреса, гдѣто е благоволилъ да изслуша руманскитѣ прѣдставители въ това време, когато разискванията за Румания сж дошли на своя редъ. Това е ново право на Европа за признателность отъ страна на Румания; въ туй единодушно благоволение на Конгреса ний довиждаме добъръ знакъ за успѣха на дѣлото, което сме повикани да защитимъ прѣдъ васи.

Ний не ще се запираме върху събитията, въ които бидохме въвлечени отъ необходимости на висшата сила (force

majeure). Ний ще прѣминемъ съ мълчание и военнитѣ дѣйствия, въ които участвувахме, и дипломатическото дѣло, въ което не ни се даде да се намѣсимъ. Ний вече имахме случай да заявимъ, че въ прѣговоритѣ ний не бѣхме до толкози честити, колкото въ дѣлото на оржжията.

Ний ще се ограничимъ да изложимъ правата и желанията на нашата страна върху иститѣ основания, които съкратено бѣхж изложени прѣди малко въ единъ мемоаръ до конгреса.

1. Ний мислимъ, че не е справедливо да се откъсва каквато и да било часть отъ сегашната руманска територия.

Присъединението презъ 1856 на една часть отъ Бесарабия къмъ Молдова бѣше дѣло отъ голѣма справедливость. Раздробяванието прѣзъ 1812 не можеше да се оправдае нито съ завоеванието на Бессарабия отъ Руссия, нито съ правото на завоевателя.

До 1812 Бесарабия принадлежеше на Молдовското княжество, на което автономията бѣше тържественно припозната съ всичкитѣ попрѣдишни трактати между русската и турската империи. Кючукъ-Кайнаржиский трактатъ припознаваше по най пъленъ начинъ князьетѣ на Влашко и Молдова за господари и постановляваше, че Бессарабия прави часть отъ Молдова.

Ще каже Бесарабия е била руманска страна, съ румански учрѣждения и закони, които императоръ Александъръ I изрично запази. Туй уважение къмъ прѣдишната националность на Бесарабия е исказано въ указа, съ който се е прогласило административното и сждебното устройство на тая область слѣдъ присъединението ѝ къмъ Руссия.

На тая область погрѣшно се е глѣдало като на турска или татарска, защото турцитѣ сж държали въ нея три крѣпости,

Нъ и самото Влашко княжество се е намирало въ подобна аномалия; че въ него е имало турски крѣпости, слѣдва ли отъ това, че Влашко е турска страна?

Както въ 1812 тъй и въ 1878 Бессарабия на може да се иска отъ Румания въ силата на правото за завоевание. Тя принадлежи на едно княжество, на което сама Руссия прѣзъ всичкото врѣме на послѣдната война е сматряла като на независима и съюзна държава.

Освѣнъ това, въ началото на войната Руссия сключи съ Румания една конвенция, съ която изрично се гарантираше цѣлостьта на руманската територия.

Тая гаранция се поиска и се даде още тогава, когато работата бѣше само за прѣминаванието на русскитѣ войски прѣзъ Румания. Тя трѣбаше да стане дважъ по силна отсетнѣ, когато по извикване пакъ на Руссия съдѣйствието на Румания си обърнѫ на военно съдѣйствие и на пълно съюзничество. Нашитѣ войски се бихѫ наредъ съ русскитѣ. Ако съ това не сме си спичелили право за уголѣмявание, не сме си спичелили обаче и за намалявание. И да нѣмахме други права, подтвърдената въ Петербургъ конвенци отъ $^{4}/_{16}$ априлия 1877 е доста да ни запази тая часть отъ Дунава съ която тъй тѣсно е свързано търговското благосъстояние на Румания.

Искатъ да ни кажѫтъ, че прѣустѫпванието на Бессарабия е свързано съ съображения отъ признателность и воспоминания за военни подвиги и слава. Нъ прѣзъ дългий редъ на войнитѣ русского орѫжие се е прославило и на други бойни полета и русската военна слава се е простирала дори до стѣнитѣ на Одринъ. Слѣдва ли отъ това, че всички тѣзи мѣста трѣба да станѫтъ русско владѣние?

Колкото до съображенията за признателность, върху тѣхъ ний ще кажемъ, че Румания знае да бѫде благодарна и че тя го е показала много пѫти. Тя не забрави ни своята история, ни своитѣ благодѣтели. Тя дълбоко почита въ Екатерина Велика и въ Николая I великодушнитѣ създатели на Кайнарджиский и Одринский трактати.

Нъ въ сѫщото врѣме тя не помалко помни и жертвитѣ, които е направила за порастнуванието, щастието и славата на Руссия. Тя не ще престане да си наумѣва, че отъ днитѣ на Петра Великий до днесъ тя всѣкога е бивала поприще на военнитѣ русски дѣйствия, влагалище за прѣхранвание на нейнитѣ войски дори и тогава, когато тий сѫ дѣйствували отвѫдъ Дунавъ, и зрѣлище на най страшни сблъсквания.

Тя си наумѣва и това, че въ 1812 е загубила за ползата на Руссия половина отъ Молдова, т. Бесарабия отъ Прутъ до Днепръ.

2. Ний молимъ да се освободи Румания отъ всѣко задължение за прѣпущание русскитѣ войски прѣзъ нея, до гдѣто трае окупацията въ България. Морето и Дунавъ даватъ на русситѣ по лесни и по ефтини пѫтища за възвръщание въ Руссия. Подиръ прѣтърпенитѣ испитания Румания има нужда отъ спокойствие; тя трѣба да помисли за поправлението на причиненитѣ отъ войната вредове, а това едва ли може да се по-

стигне, ако движението на русскитѣ войски развали спокойствието на страната.

3. Намъ се види за справедливо да се дадѫтъ на Румания въ силата на нейнитѣ стари правдини устията на Дунавъ заедно съ Змийнитѣ острови. Съ това ще се възстанови и старото рѣшение на Европа, споредъ което пазянието на свободното плавание по устието на Дунавъ бѣше възложено презъ 1856 на подунавскитѣ княжества.

4 Ний много се надѣваме, че Румания ще получи отъ руското правителство едно военно възнаграждение, съразмѣрно съ извадениттѣ на бойното поле войски. Ний желаемъ, щото постановенитѣ и добититѣ отъ Руссия въ името на съюзнитѣ държави обезвреждения да се подѣлятъ между съюзнитѣ държави съразмѣрно съ воениитѣ възнаграждения на всѣкоя отъ тѣхъ. Императорското правителство е приело вече принципа на това разподѣление за Сърбия и за Черна гора и настоява върху прилаганието му.

Румания има основания да иска даже нѣщо повече, защото е била принудена да държи за всѣки случай на кракъ до 70000 души войници, прѣтърпѣла е въ своитѣ придунавски градища всѣкакви разрушения и вредове, исхабила е пѫтищата и военний си материялъ.

Стойностьта на тѣзи различни статии трѣба да се исплати отъ вѣенното обезщетение, което се дава на Руссия и да се земе по такъвъ начинъ, какъвто удобри самъ си Конгреса.

5. Румания е напълно увѣрена, че нейната независимость ще се припознае пълно и окончателно.

На първоначалното й право за тая независимость притургатъ сѫ сега нови основания. Тя е спечелила това право на бойното поле. Десеть хиляди Руманци сѫ паднжли на полето подъ Плѣвенъ и съ живота си искупили сѫ свободата и независимостьта на своето отечество.

Нъ всичко това едва ли ще бѫде въ състояние да обсепечи спокойствието и мирнитѣ расположения на Румания. Тя ще бѫде честита прочее да види, че Европа не отказва своята помощь въ усилията и да увѣнчае своитѣ стремления за пълна неутралность. Ако Европа не й откаже, тя ще знае да докаже, че у нея нѣма други честолюбия освѣнъ да бѫде вѣренъ пазитель на свободата на дунавскитѣ устия и да се посвяти на развитието на нейнитѣ учреждения и на нейното благосъстояние.

Таквизи сѫ, господа пълномощници, желанията на една малка държавица, която никога не си е позволила да наскърби Европа и която апелира чрѣзъ насъ прѣдъ правосѫдието и благоволението на великитѣ сили, на които вий сте достойни прѣдставители.“

Г. Братияно чете подиръ това слѣдующитѣ размишления:

„Изложението, което направи моя другарь, въ негово и мое име, за правата и за интереситѣ на Румания, нѣма нужда отъ по-голѣмо развивание.

Високото събрание има на рѫцѣтѣ си всичкитѣ данни, за да испълни своето дѣло и да уреди положението на востокъ.

Ний сме увѣрени, че при вашитѣ чувства отъ правдолюбие и благоволение, съ които ни приехте между васъ, рѣшенията ви относително Румания ще бѫдѫтъ напълно съгласни съ справедливостьта.

Азъ ще си позволя само да прибавя, че откъсванието на една часть отъ руманската территория не само ще причини на руманский народъ дълбоки болки, нъ ще расклати у тоя народъ довѣрието му къмъ дѣйствителностьта на трактатитѣ и прѣданностьта му къмъ законитѣ.

Това смущение на неговата вѣра въ бѫдѫщето ще парализара неговото мирно развитие и неговата ревность къмъ прогреса.

Позволявамъ си да подложѫ тѣзи размишления на оцѣнението на тоя великъ европейски съвѣтъ и особенно на знаменититѣ прѣдставители на Всероссийский Императоръ, възвишенний духъ и великодушното сърдце на когото ний сме имали много случаи да оцѣнимъ прѣзъ времето на неговото пребивание между насъ“.

Прѣдсѣдателя обяви, че конгреса ще изучи прилежно прѣдставенитѣ отъ г. г. руманскитѣ пратеници забѣлѣжки и разсѫждения.

Подиръ оттеглението на руманскитѣ прѣдставители конгреса пристѫпи къмъ дневний редъ, който бѣше продължение на разглежданието алинея I отъ V чл. на С. Стефанский договоръ.

Князь Бисмаркъ забѣлѣжва. че прѣди всичко трѣба да се знае, съгласни ли сѫ всичкитѣ сили да припознаятъ Румания за независима. Н. Свѣтлость напомня, че на 1856 съединението на двѣтѣ княжества е било установено и прието, че отъ тогава на сетнѣ обстоятелствата сѫ се измѣнили и

Влашко и Молдова сж се съединили въ една държава и че силитѣ сж припознали това състояние на работитѣ. като сж сключвали търговски съглашения (конвенции) съ Румания. Нъ тъй като само Европа има правото да санкционира тая независимость, тя има основание да се попита, подъ какви условия трѣба да стане това рѣшение и не трѣба ли тѣзи условия да бждктъ сжщитѣ, каквито се приехж за Сърбия.

Г. Вадингтонъ казува, че водими отъ сжщитѣ начала, както и до сега, французскитѣ пълномощници молятъ Конгреса да припознае руманската независимость подъ сжщитѣ условия, подъ които се припозна и сърбската. Тия пълномощници познаватъ доста добрѣ мѣстнитѣ мжчнотии за приложението на тия начала въ Румания, нъ като сж прѣтеглили добрѣ възраженията, които би могли да се искажжтъ, тий намиратъ за по-добро да не отстжпватъ отъ началото на равенството въ правата и въ свободата на богослужението. Мжчно е впрочемъ да се помисли, че Румания ще се отрече да приеме това начало, което вече е приела и самата Турция. Н. Прѣвъсходителство мисли, че като иска да влѣзе въ великото семейство на европейскитѣ държави, Румания по всѣкакъвъ начинъ трѣба да приеме и товара на това положение, на което тя иска да има ползитѣ и прѣимуществата, и че другъ по-добъръ и тържественъ случай едва ли ще се прѣдстави на скоро за повторно утвърждение на началата, които съставляватъ честьта и безопасностьта на образованитѣ народи. Мѣстнитѣ мжчнотии споредъ Н. Прѣвъсходителство скоро ще се надвиятъ, когато Румания приеме тѣзи принципи и еврейското племе се увѣри, че вече нищо не му остава освѣнъ да се труди и да свърже своитѣ интереси съ интереситѣ на мѣстнитѣ жители. Г. Вадингтонъ свършува като повтаря, че сжщитѣ политически и вѣроисповѣдни условия трѣба да се наложжтъ и на Румания, каквито се поставихж за Сърбия.

Като наумѣва за началата, на които се опира публичното право въ Германия, и казва, че публичното мнѣние въ империята обраща силно внимание на това, щото тия принципи на вжтрѣшната политика да се прилагатъ непрѣмѣнно и въ иностранната политика, Князь Бисмаркъ обявява, че въ името на Германия той се присъединява къмъ французското прѣдложение.

Графъ Андраши сжщо така приема французското прѣдложение.

Лордъ Биконсфилдъ казува, че и той удобрява това прѣдложение отъ страна на Англия, защото не може и да си помисли, че Конгреса ще припознае руманската независимость вънъ отъ горѣказаннитѣ условия.

Италиянскитѣ пълномощници обявяватъ сѫщото.

Като указва на думитѣ, съ които се мотивира францускрто прѣдложение и които даватъ голѣма ширина на вѣроисповѣдната свобода, Князь Горчаковъ се присъединява напълно къмъ прѣдложението.

Графъ Шуваловъ добавя обаче, че припознаванието на руманската независимость отъ Руссия става съ непрѣмѣнното условие, че Румания ще се съгласи съ повращанието на Бессарабия къмъ Руссия.

Турскитѣ прѣдставители нѣматъ нищо да кажѫтъ противъ прѣдложенитѣ принципи и прѣдсѣдателя констатира, че конгреса единодушно признава независимостьта на Румания подъ сѫщитѣ условия, както и на Сърбия. Н. Свѣтлость обраща вниманието на събранието върху припазванието, което исказа графъ Шуваловъ и споредъ което руманската независимость ще бѫде припозната единодушно само съ условие, че Румания ще приеме территориялното измѣнение, постановено въ XIX чл. на С. Стефанский договоръ.

Безъ да прави върху тоя прѣдмѣтъ формално прѣдложение, г. Вадингтонъ се обраща къмъ справедливий и благосклонний духъ на русского правителство и пита, да ли не е възможно да се даде на Румания нѣкакво удовлетворение. Ако русскитѣ прѣдставители бихѫ приели таквози нѣщо, то на съвѣстьта на много отъ другаритѣ имъ значително би облекнѫло. Вчерашнитѣ думи на князя Бисмарка много добрѣ показахѫ необходимостьта на бързото рѣшение на тоя въпросъ; за успѣха на нашитѣ занятия и за насъ е наистиннѫ полезно да не протакаме рѣшението на подобенъ въпросъ, съ който е свързано честолюбието на една велика империя; нъ и при туй си настроение францускитѣ пълномощници намиратъ, че съ руманитѣ се е постѫпило доста жестоко и че замѣната, която имъ се дава, не е достатъчна. Още отъ деня на откриванието на Конгреса Франция не е прѣставала да съвѣтва Румания да приеме повращанието на Бессарабия, нъ въ сѫщото време тя счита за своя длъжность да направи възвание и къмъ чувствата на Руссия и да искаже желанието си, щото на Румания да се дадѫтъ още мѣста въ Добруджа и да се

прибавятъ къмъ дадената вече областъ мѣстноститѣ на Силистра и Манкалия.

Графъ Андраши много пѫти е казвалъ, че австрийското правителство всѣкога е търсило таквизи рѣшения, които устраняватъ всѣко бѫдѫще заплитание. Съ такава мисъль то се е съгласило да се изслушатъ руманскитѣ пратеници въ Конгреса; съ сѫщата пакъ мисъль то ще настоява за пълната свобода на плаванието по Дунавъ и за присъединението на Добруджа къмъ Румания. За по скорото прочее и по лесното достигание задачата на Конгреса пълномощницитѣ на Австро-Унгария сѫщо тъй бихѫ желали да се додадѫтъ на Румания мѣстата между Силистра и Черно море.

Графъ Корти желае да присъедини и гласа на Италия къмъ гласа на Франция. Н. Прѣвъсходителство се надѣе, че когато се разширятъ южнитѣ граници на Добруджа, Румания по лесно ще може да се съгласи на замѣната.

Князъ Горчаковъ напомнюва, че въ едно отъ прѣдидущитѣ засѣдания той бѣше доказалъ достатъчностьта на възнаграждението, което се дава на княжеството, че добруджа съ избитъкъ въспълва устѫпванието на Бессарабия и че, освѣнъ това, Румания задържа и делтата на Дунавъ. Н. Свѣтлость не може прочее да си обясни по кой начинъ русското великодушие ще може да се покаже тука, когато разширението на южнитѣ граници на Добруджа трѣба да стане въ вреда на Българското Княжество и тъй вече много стѣснено. Князь Горчаковъ би желалъ да знае поне, кои именно мѣста се иматъ прѣдъ очи.

Прѣдсѣдателя желае да знае, намира ли събранието за нужно да опрѣдѣли линията на границитѣ въ цѣлото събрание, или не.

Князь Горчаковъ желае да се рѣши тоя въпросъ еще на сегашното засѣдание. Разискванията въ особенна коммисия ще се проточѫтъ твърдѣ много; но добрѣ е да рѣшиме на часа, ако ще би и съ цѣната на устѫпки отъ страна на Руссия.

Въ отговоръ на исканието на Г. Вадингтона, подкрѣпени отъ пълномощницитѣ на Австрия и Италия, да се даде по голѣмъ размѣръ на устѫпената на Румания Добруджа, Графъ Шуваловъ счита за нужно да обяви, че Руссия е дѣйствовала доста великодушно като е поднесла на Румания една область отъ 3500 четвъртити километра, единъ брѣгъ на Дунавъ отъ 150 километра дължина и едно морско прибрѣжие отъ доста

Лордъ Биконсфилдъ казува, че и той удобрява това пр
ложение отъ страна на Англия, защото не може и да си
мисли, че Конгреса ще припознае руманската независим
вънъ отъ горѣказаннитѣ условия.

Италиянскитѣ пълномощници обявяватъ сѫщото.

Като указва на думитѣ, съ които се мотивира фран
кото прѣдложение и които даватъ голѣма ширина на вѣр
повѣдната свобода, Князь Горчаковъ се присъединява напт
къмъ прѣдложението.

Графъ Шуваловъ добавя обаче, че припознаванието
руманската независимость отъ Руссия става съ непрѣмѣнн
условие, че Румания ще се съгласи съ повращанието на Б
сарабия къмъ Руссия.

Турскитѣ прѣдставители нѣматъ нищо да кажжтъ
тивъ прѣдложенитѣ принципи и прѣдсѣдателя констатира
конгреса единодушно признава независимостьта на Рум
подъ сѫщитѣ условия, както и на Сърбия. Н. Свѣтлость о
ща вниманието на събранието върху припазванието, което
каза графъ Шуваловъ и споредъ което руманската незав
мость ще бжде припозната единодушно само съ условие
Румания ще приеме территориялното измѣнение, постано
въ XIX чл. на С. Стефанский договоръ.

Безъ да прави върху тоя прѣдмѣтъ формално прѣдло
ние, г. Вадингтонъ се обраща къмъ справедливий и благов
телний духъ на русското правителство и пита, да ли
възможно да се даде на Румания нѣкакво удовлетворение.
ко русскитѣ прѣдставители бихж приели таквози нѣщо, т
съвѣстьта на много отъ другаритѣ имъ значително би об
нжло. Вчерашнитѣ думи на князя Бисмарка много добрѣ
казахж необходимостьта на бързото рѣшение на тоя въпр
за успѣха на нашатѣ занятия и за насъ е наистинна по
но да не протакаме рѣшението на подобенъ въпросъ, съ
то е свързано честолюбието на една велика империя; н
при туй си настроение французскитѣ пълномощници намир
че съ руманитѣ се е постжпило доста жестоко и че замѣн
която имъ се дава, не е достатъчна. Еще отъ деня на от
ванието на Конгреса Франция не е прѣставала да съвѣтва
мания да приеме повращанието на Бессарабия, нъ въ сж
то време тя счита за своя длъжность да направи възвани
къмъ чувствата на Руссия и да искаже желанието си,
на Румания да се дадѫтъ още мѣста въ Добруджа и д

прибавятъ къмъ [redacted]
тра и Ман[redacted]
Графъ [redacted]
правителств: [redacted]
траняватъ [redacted]
е съгласно [redacted]
греса; съ [redacted]
свобода на [redacted]
Добруджа къ [redacted]
достигание [redacted]
Унгария [redacted]
мѣстата [redacted]
Графъ [redacted]
къмъ гласа на [redacted]
когато се [redacted]
по лесно ще [redacted]

Князъ Г...
щитѣ засѣдания ...
гражденнето, ...
набитъкъ ...
това, Румания ...
може прочее ...
жие ще може ...
южнитѣ граници ...
Българското ...
Горчаковъ ...
прѣдъ очи.

Прѣдсѣдате...
нужно да опрѣдѣли ...
или не.

Князъ Горчаковъ ...
сегашното засѣда...
се проточатъ ...
ако ще би и ...

Въ отговоръ ...
отъ пълномощни...
голѣмъ размѣръ ...
Шуваловъ счита ...
доста великодуш...
отъ 3500 четв...
150 километра ...

...ия съ Сърбия
...прпеме въ за-
...несь граници.
...ложения:
...апитализира и
...турското съ-

...сть отъ тур-
...размѣрна съ
...мъ нея.
...знява Висо-
... отношение
... подобни".
... трѣба да
...ава да ги

...за възна-
...ефанский
... като се
...ната не
... гово-
...а да се
...отъ съ-
Турция
... прочее,
на ру-

и прѣдсѣ-
не влизатъ
...шаватъ само

...ия отъ V чл.

...ж размѣнение на
...е и Графа Сентъ-
...явѣ, че цѣльта
...на руманскитѣ
...консулското
...тая алинея

голѣма важность. Ако Румания желае да получи еще нѣкои мѣста, въ които руманското население е доста гжсто безъ да съставлява болшинството, русскитѣ пълномощници могли би да направятъ нѣкакви си устжпки именно на това основание. Между Расово и Силистра има единъ поясъ, гдѣто руманското население е доста многочисленно, и Н. Прѣвъсходителство вѣрва, че съ устжпванието на трижгжлника който ще трьгнува на истокъ отъ Силистра и ще се съединява съ линията на сегашната граница, Руссия съ избитъкъ удовлетворява желанието на Конгреса.

Князь Бисмаркъ съгласно съ князя Горчакова, желае да се тури край на тоя въпросъ още днесь; той ще бжде твърдѣ честитъ ако прѣдложеното увеличение задоволи Румания. Той приповтаря, че дѣлото на Конгреса не може да бжде трайно, ако при рѣшението на тоя въпросъ една велика сила остане докачена въ своето достоинство, и че каквито и да бждатъ симпатиитѣ на Германия къмъ Румания, на която господаря е членъ отъ императорската германска фамилия, Н. Свѣтлость не може въ този случай да се въодушевлява, освѣнъ отъ общата полза, която ни съвѣтва да обеспечимъ, колкото се може по добрѣ мира въ Европа.

Г. Вадингтонъ изново исказва желание, щото и Манкалия да влѣзе въ новитѣ граници на Добруджа и между пълномощницитѣ се завързува живо разискване върху новата линия, въ която Графъ Корти желае да включи и Силистра.

За да испълни желанието на Г. Вадингтона, Графъ Шуваловъ прочита слѣдующата редакция:

„Прѣдъ видъ на сжществуванието на Румански елементъ, русскитѣ пълномощници се съгласяватъ да простржтъ руманската граница надлъжь по Дунавъ отъ Расово къмъ Силистра. Прѣдѣлната точка на Черно море не може да задмине Манкилия“.

Тая редакция като даваше да се разбере, че Манкалия остава въ Румания, прие се отъ Конгреса.

Г. Първий пълномощникъ на Франция благодари русскитѣ пълномощници за приеманието на неговото мнѣние.

На желанието на Лорда Салисбюри да се даджтъ на Румания и Змийнитѣ острови русскитѣ пълномощници отговарятъ съ съгласие.

Като съкращава резултатитѣ на разискванието, прѣдсѣдателя удостовѣрява, че събранието единодушно припознава

зависимостьта на Румания подъ еднакви условия съ Сърбия освѣнъ това съ задлъжението за Румания да приеме въ зана на Бессарабия Добруджа въ разширенитѣ днесь граници.

Кара-Теодори паша чете слѣдующитѣ прѣдложения:

„I. Сегашний данъкъ на Румания ще се капитализира и оизведението му ще се вложи въ касситѣ на турското съовище въ разстояние на . . . .

II. Румания ще вземе на себе си една часть отъ турий държавенъ дългъ и тая часть щe бѫде съразмѣрна съ ходитѣ на мѣстата, които се присъединяватъ къмъ нея.

III. Въ устѫпенитѣ ней мѣста Румания замѣнява Висота Порта въ всичкитѣ права и задължения по отношение мъ прѣдприятията на общественнитѣ сгради и др. подобни“.

Прѣдсѣдателя казува, че тия прѣдложения не трѣба да обсѫждатъ въ пълно засѣдание и Конгреса рѣшава да ги прати въ коммисията за редакция.

Кара-Теодори паша взема прѣдъ очи въпроса за възнаждението, за което се говори въ V чл. на С.-Стефанский говоръ, и забѣлѣжва, че членоветѣ на тоя трактатъ като се явихѫ за незадлъжителни за Румания, тая послѣдната не же да иска испълнението на онѣзи отъ тѣхъ, които говотъ въ нейна полза. Слѣдува, че тия членове трѣба да се хвърлять. Члена за възнаграждението и 2 алинея отъ сѫй членъ за правата на руманскитѣ подданници въ Турция отъ подобнитѣ членове. Н. Прѣвъсходителство желае прочее, то чл. V да се огриничи само съ припознаванието на рунската независимость.

Лордъ Салисбюри удобрява това прѣдложение и прѣдсѣтеля мисли, че наистинѫ тѣзи частни въпроси не влизатъ разискванията на конгреса и могѫтъ да се рѣшаватъ само жду Турция и Румания.

По рѣшение на Конгреса края на 1 алинея отъ V чл. отхвърли.

Върху 2 алинея на сѫщий членъ станѫ размѣнение на слитѣ между Лордъ Салисбюри, г. Диспре и Графа Сентъллие. Отъ това размѣнение като излѣзе на явѣ, че цѣльта постановлението е била да се обеспечатъ за руманскитѣ дданници въ турско консулската подсѫдность и консулското кровителство, събранието дойде до мнѣние, че тая алинея ѣба да се испроводи до редакционната коммисия.

Конгреса прѣминава къмъ въпроса за Черна Гора.

Прѣдсѣлателя прочита първий членъ отъ С.-Стефанский договоръ и пита, не е ли станжло и тука нѣкакво споразумѣние между онѣзи сили, които най много се интересуватъ отъ работата, каквото да се избѣгнжтъ дългитѣ разисквания по начертанието на границата.

Графъ Андраши прѣдлага де се прѣдостави тоя въпросъ на коммисията за границитѣ, а Баронъ Хаймерле прочита слѣдующето прѣдложение:

„Черна-Гора ще получи территориялно увеличение, на което пространството ще се установи по сетнѣ, когато се опрѣдѣлятъ границитѣ.

Това опрѣдѣление като не може да стане въ пълното засѣдание на Конгреса, възлага се на назначената отъ Конгреса делимитационна коммисия да приготви и прѣдстави на Конгреса едно начертание на границитѣ.

Приложенитѣ тука двѣ притурки обематъ прѣдложенията на австрийскитѣ прѣдставители както за прокарването на границата, тъй и за припазванията, съ които се приема присъединението на Антивари и на крайбрѣжието му къмъ Черна-Гора.“

Графъ Шуваловъ заявява, че русскитѣ пълномощници сж се споразумѣли съ австрийскитѣ върху всичкитѣ главни точки по прѣкарването на границитѣ и че върху подробноститѣ сж оставили да се произнесе делимитационната коммисия.

Прѣдсѣдателя казува, че Конгреса съ удоволствие чува за това станжло между заинтересованитѣ сили споразумѣние и констатира, че единодушното желание и на Конгреса е да се оставятъ подробноститѣ на делимитационната коммисия.

На запитванието на Князя Гогенлое, да ли не ще е потрѣбно, щото делимитационната коммисия да подлага на конгреса изработеното отъ нея прѣди да го испраща на редакционната коммисия, Графъ Сантъ-Валлие отговаря, и Конгреса удобрява неговото мнѣние, че по напрѣдъ направеното отъ делимитационната коммисия трѣба да се разглежда и удобрява отъ Конгреса, та че послѣ да се отпраща на редакционната коммисия само за въпроситѣ отъ форма.

Кара-Теодори паша казува, че неговото привителство придава голѣма важность на въпроса за границитѣ на Черна-Гора, и развива причинитѣ, които каратъ Портата да желае, щото граничната линия откъмъ Албания да се не простира на далечъ. Въ полза на това мнѣние Н. Прѣвъсходителство

привожда различни стратегически и етнографически съображения. Турский пълномощникъ настоява и противъ устжпванието на Антивари. Портата по малко би се противила на устжпванието на Спица; на Антивари тя гледа като на албански градъ, гдѣто черногорцитѣ бихж могли да се задържятъ само съ сила и противъ волята на населението. Като натяква на постояннитѣ взаимни нападения между черногорцитѣ и албанцитѣ, Кара-Теодори паша обявява, че неговото правителство е получило по тая часть твърдѣ обеспокоителни телеграмми. Той утвърждава, че при приемание на условията на С.-Стефанский договоръ турскитѣ пълномощници не сж знаяли добрѣ положението на работитѣ по онѣзи мѣста и сж сторили грѣшка. Първий турски пълномощникъ свършува като призовава сериозното внимание на Конгреса върху размишленията, които сега развива и които сж отъ голѣмъ интересъ за Турция.

Прѣдсѣдателя ако и да казва, че Конгреса не ще се откаже да оцѣни приведенитѣ отъ Кара-Теодори паша основания, пакъ забѣлѣжва, че Портата трѣба да си остане вѣрна на задлъженията, които е взела на себе си въ С.-Стефано, и че исключение може да стане само за онѣзи задлъжения, които самъ Конгреса измѣни.

Графъ Шуваловъ забѣлѣжва, че първий турски пълномощникъ не знае още границата, която прѣдлагатъ русскитѣ и австрийскитѣ пълномощници. Н. Прѣвъсходителство се надѣе, че Портата ще се задоволи, когато се научи, че новата граница и оставя една часть отъ територията, която бѣше устжпила въ С.-Стефано.

Така, тритѣ първи алинеи отъ I членъ се отпратихж въ делимитационната коммисия, а четвъртата въ редакционната коммисия.

При прочитанието на първата алинея на членъ II, която гласи:

„Високата Порта припознава окончателно независимостьта на Черна-гора,“ Лордъ Салисбюри забѣлѣжва, че неговото правителство никога не е припознавало тая независимость, и моли да се исхвърли думата окончателно.

Отъ размѣненитѣ по тоя въпросъ идеи излѣзе на явѣ, че Германия въ принципъ е припознала независимостьта на Черна-Гора и че Австрия е направила това припознавание по единъ формаленъ начинъ. Графъ Сентъ Валие казува, че Франция е припознала тая независимость мълчаливо. Русскитѣ пъл-

номощници обявихж, че тѣхното правителство никога не е прѣставало да я припознава, понеже черногорскитѣ князье не сж се подтвърждавали отъ Султана и страната не е плащала данъкъ на Портата. Тѣхно Прѣвъсходителство молятъ да се запази текста на члена. Графъ Лонаи като каза, че члена може да си остане както си е, а пъкъ мнѣнията на правителствата да се забѣлѣжжтъ въ протокола, прѣдсѣдателя обяви въпроса за исчерпанъ и съ съгласието на Конгреса изрѣче отпращанието на члена въ редакционната коммисия.

Баронъ Хаймерле прочита слѣдующето прѣдложение за свободата на богослуженията въ Черна Гора:

„Всичкитѣ жители на Черна Гора се ползоватъ съ пълна и цѣла свобода въ упражнението и външното практикувание на тѣхното богослужение и никакво прѣпятствие не може да имъ се прави било въ иерархическото устройство на различнитѣ вѣроисповѣдни общини, било въ тѣхнитѣ отношения къмъ тѣхнитѣ духовни началници“.

Кара-Теодори паша отъ своя страна чете слѣдующето прѣдложение:

„Черна Гора ще поеме на себе си една часть отъ държавний дългъ на Турция и тая часть ще бжде съразмѣрна съ доходитѣ на мѣстата, които ѝ се присъединяватъ окончателно“.

На една забѣлѣжка отъ графа Шувалова, Кара-Теодори паша казува, че неговото прѣдложение се касае само до окржжията, които сега се присъединяватъ къмъ Черна-Гора.

Лордъ Салисбюри прочита слѣдующий проектъ за новъ членъ:

„Всичкитѣ жители на присъединенитѣ къмъ Черна Гора мѣста оставатъ господари на своитѣ притежания и онѣзи отъ тѣхъ, които поискатъ да живѣятъ вънъ отъ княжеството, могжтъ да си запазятъ недвижимитѣ имоти, като ги управляватъ чрѣзъ другиго.

Една турско-черногорска коммисия ще се натовари да нареди въ течението на три години всичкитѣ дѣла, които се касаятъ до начина на отчуждението, експлоатиранието и употрѣблението за смѣтка на Високата Порта на всичкитѣ държавни и вакувски имоти“.

Графъ Шуваловъ изисква да се отмахне отъ това прѣдложение постановлението за имотитѣ, защото таквози нѣщо нѣма въ членоветѣ за другитѣ княжества и прѣдсѣдателя като признава, че наистиннж еднаквитѣ положения трѣба и ед-

какво да се цѣнятъ отъ Конгреса, Лордъ Салисюри отговаря, че неговото прѣдложение би могло да се отпрати въ редакционната коммисия, като и́ се заржча да го обобщи, т. е. да го простре и на другитѣ княжества.

Конгреса удобрява този начинъ на дѣйствие и минава на втората алинея отъ II. чл.

Графъ Андраши забѣлѣжва, че тая и слѣдующитѣ подиръ нея алинеи си нѣматъ вече мѣстото слѣдъ прогласяванието на независимостьта. Тий се касаятъ до отношенията на Черна-Гора къмъ Портата т. е. до въпроси, които Конгреса не може да урежда. Това сж особенни дѣла на Черна Гора, въ които Австрия не желае да се намиса. Тя не може да приеме особенно арбитража, който и́ се налага отъ четвъртата алинея. Графъ Андраши добавя, че общий интересъ изисква, щото припознатитѣ за независими държави да станжтъ господари на своитѣ сждбини и да се научжтъ да живѣятъ съ свой собственъ животъ. Само когато се убѣджтъ, че сж оттоворни за своята политика и когато поженжтъ добритѣ и лошитѣ плодове отъ тѣхнитѣ добри или лоши отношения къмъ другитѣ народи, само тогава ще може да се добие гаранция за самитѣ тѣзи страни и за съсѣднитѣ държави, че тий могжтъ да сжществуватъ съвмѣстно. Н. Прѣвъсходителство иска прочее унищожението на всичкитѣ тѣзи алинеи.

Русскитѣ пълномощници се съгласяватъ.

Кара-Теодори паша желае да си остане втората алинея, която подчинява на мѣстнитѣ закони и власти прѣбивающитѣ въ Турция черногорци, и указва на практическата нужда на тия распореждания дори и за доброто на черногорцитѣ, които живѣятъ въ Турция.

Конгреса приема това мнѣние и отпраща втората алинея въ редакционната коммисия; 3 и 4 алинеи се унищожаватъ.

Петата алинея, която говори за испразванието на турската территория отъ черногорцитѣ, извиква отъ страна на французскитѣ прѣдставители различни забѣлѣжки, които иматъ за цѣль да я поддържатъ. Ако и да желае сжщо тъй скорото испразднюванние на турската земя, графъ Шуваловъ е противенъ по принципъ на точно опрѣдѣленитѣ срокове, които често излизатъ неосжществими.

Мехмедъ Али паша казува, че черногорцитѣ нѣматъ обози и много лесно могжтъ да оставятъ турската земя въ опрѣдѣлений срокъ.

Русскитѣ пълномощници като продължаватъ да настояватъ на своето, графъ Лонаи прѣдлага да се замѣнятъ думитѣ „въ десять дни“ съ тѣзи думи: „въ единъ срокъ колкото се може по-късъ“.

Графъ Андраши подмѣта да се турятъ думитѣ: „въ 20 деня или по-скоро, ако това е възможно“.

Конгреса рѣшава да се испрати и тоя редакционенъ въпросъ въ редакционната коммисия.

Прѣдсѣдателя констатира, че дневний редъ се е исчерпалъ. За идущето засѣдание, което ще стане утрѣ 20/2 Иулия, на дневний редъ ще стоятъ въпроситѣ за плаванието по Дунавъ, за военното възнаграждение и, ако бѫде възможно, рапорта на делимитационната коммисия.

Засѣданието се закри на 5 часа слѣдъ пладнѣ.

(Подписали всичкитѣ пълномощници)

Забѣлѣжка на прѣводача. Условията, за които се помянѫ по-горѣ и подъ които Австрия се е съгласявала да се дадѫтъ на Черна Гора Антивари и прибрѣжието около него, сѫ били слѣдующитѣ:

1. Една голѣма часть отъ мѣстностьта около Антивари да се повърне на Турция.

2. Общината Спица съ една часть отъ мѣстностьта ѝ да се присъедини къмъ Далмация, спр. къмъ Австрия.

3. Черна Гора да се ползова съ свободно плавание по Бояна.

4. Черна Гора не може да има ни военни корабли, ни военно морско знаме.

5. Пристанището на Антивари и всичкий брѣгъ на Черна Гора да си останѫтъ затворени за иностраннитѣ военни карабли.

5. Укрѣпленията въ нѣкои мѣста на Черна Гора да се разрушѫтъ и нови да не се издвигатъ.

7. Длъжностьта на морската и санитарната полиция въ Антивари и надлъжь по брѣга на Черна Гора да се извършва отъ Австрия съ помощьта на малки корабли.

8. Черна Гора да приеме сѫщото морско законодателство, което има сила днесь въ Далмация.

9. Черна Гора да се споразумѣе съ Австрия върху правото да построи и да поддържа пѫтища прѣзъ мѣстата, които и се даватъ сега.

10. Отъ своя страна Австрия се обѣщава да даде своето покровителство на морското черногорско знаме.

ПРОТОКОЛЪ № 11.

Засѣдание на 20/2 Иулия 1878.

Присѫтствовахѫ всичкитѣ пълномощници и засѣданието се откри на 2 $^{3}/_{4}$ часа.

Графъ Шуваловъ моли Конгреса да разрѣши единъ въпросъ по дѣлата на делимитационната коммисия. Опрѣдѣлението на границитѣ за Сърбия и Черна Гора е прѣдадено на коммисията, която се надѣе, че скоро ще може да прѣдстави резултата на своитѣ трудове; нъ очъртанието на границитѣ на България еще не се е испратило на делимитационната коммисия. Н. Прѣвъсходителство исказва желание, щото коммисията да се натовари и съ тая работа, като и се испрати документа, който е прочелъ Лордъ Салисбюри на четвьртото засѣдание и който показва въ най едри чърти положението на границитѣ на България. Коммисията ще изработи подробноститѣ и ще подложи на Конгреса резултата на своитѣ договарянния.

Подирь размѣняванието на нѣколко думи прѣдсѣдателя удостовѣрява, чə Конгреса прѣдава на коммисията грижата да приготви очертанието на границитѣ и на България.

Дневний редъ изважда напрѣдъ разглежданието на XII и XIII чл., чл. отъ С. Стефанский договоръ. Тия членове се касаятъ до Дунавъ и до крѣпоститѣ. Прѣдсѣдателя прочита XII членъ, а Баронъ Хаймере прѣдставя на високото Събрание слѣдующия проектъ за нова редакция на тоя членъ.

„1. За да се обеспечи еще по добрѣ свободата на плаванието по Дунавъ, всичката часть на тая рѣка, отъ Желѣзнитѣ врата до устията ѝ на Черно море, се обявява за неутрална. Тая неутралность се простира и на островетѣ по това течение и на брѣговетѣ на рѣката.

Слѣдователно, укрѣпленията по тия брѣгове ще се разрушѫтъ и нови не ще се въздигатъ. Военни корабли не се допущатъ въ тая часть на Дунавъ. Исключение става само за легкитѣ корабли, които се назначаватъ за службата на рѣчна полиция и на митницитѣ. Военнитѣ стационерни пароходи на великитѣ сили при устията си оставатъ и за напрѣдъ. нъ тий не могѫтъ да възлѣзатъ по нагорѣ отъ Галацъ.

2. Европейската коммисия въ Долний Дунавъ си запазва своитѣ служебни длъжности и ги упражнява отъ Галицъ до

морето. Нейното трaяние ще се продължи слѣдъ 1883 до ново съглашение на силитѣ. Нейнитѣ права, задължения и прѣимущества си оставатъ непочекнѫти. Свободноститѣ, съ които се ползоватъ нейнитѣ учреждения, нейнитѣ постройки и нейний персоналъ, съгласно съ сѫществующитѣ трактати, сѫ подтвърждаватъ изново.

Въ упражнението на нейнитѣ служебни обязанности Европейската коммисия си остава независима отъ властьта на държавата, на която принадлежи дунавската делта; тя ще запази особеннитѣ знакове и знамена надъ своитѣ здания и учреждения; тя ще си назначава и заплаща чиновницитѣ. Нейнитѣ финансови задължения ще се изложѫтъ въ новъ правилникъ и устава на нейното устройство ще се подложи на прѣгледвание, за да се тури въ съглазие съ новитѣ обстоятелства.

Освѣнъ държавитѣ, които сѫ вземали участие въ тая коммисия съгласно парижкий трактатъ, за напрѣдъ въ нея ще се прѣдставлява и Румания чрѣзъ единъ пратеникъ.

3. Правилата за плавание и за рѣчната полиция отъ Желѣзнитѣ врата на долу ще бѫдѫтъ съобразни съ ония, които сѫ били или ще бѫдѫтъ въведени отъ коммисията за разстоянието отъ Галацъ надолу. Единъ коммисаринъ отъ страна на Европейската коммисия ще бди подъ испълнението на тия правилници. По течението между Желѣзнитѣ врата и Галацъ търговията и плаванието не могѫтъ да се облагатъ съ никаква особенна плата съ цѣль да се благоприятствова на търговията и на съобщенията по сухо во вредъ на търговията по рѣката.

Члень V на Лондонский трактатъ отъ 13 марта 1871 се измѣнява и испълнението на работитѣ за отварянието праговетѣ при Желѣзнитѣ врата се повѣрява на Австрая. Прибрѣжнитѣ на тия мѣста държави ще даватъ на Австрия всичкитѣ олеснения, каквито би се поискали за полза и успѣхъ на работитѣ.

Распорежданията на VI членъ отъ горѣказанний трактатъ, които се касаятъ до вземанието на временна такса за покриванието расходитѣ по въпроснитѣ работи, си оста符ватъ въ сила и се обращатъ въ полза на Австро-Унгария“

Лордъ Салисбюри приема главнитѣ принципа на туй австрийско прѣдложение, нъ забѣлѣжва, че текста му обграща едно цѣло законодателство, което не може да се приеме съ едно само прочитание. Н. Прѣвъсходителство намира въпроса твърдѣ важенъ и желае да се разгледа отъ Конгреса въ едно по сѣтньо засѣдание.

Предсѣдателя мисли, че голѣма часть отъ подробноститѣ
 прочетеното прѣдложение сѫ вънъ отъ задачата на конгреса,
щото пълномощницитѣ сѫ се събрали да приематъ, отхвър-
ть или да замѣнятъ членоветѣ въ С. Стефанский договоръ,
 не и да съчинявать правилници за специялни прѣдмети и
проси.

Баронъ Хаймерле моли да се забѣлѣжи, че австрийского
ѣдложение обема много сѫществении начата: 1) нейтрализа-
нието на Дунавъ до Желѣзнитѣ врата; 2) постоянството на
навската коммисая; 3) участието на Румания въ дѣлата
 тая коммисия; 4) прѣдаванието само на Австрия испълнени-
 работитѣ при Желѣзнитѣ врата.

Съгласно съ предсѣдателя Графъ Шуваловъ намира не
мо, че туй законодателство не може да се разисква подробно
 Конгреса, нъ че той не може да си обясни и главната му
сълъ. Какво трѣба да се разбира подъ думата „нейтрализа-
я"? Каква ще бѫде широчината на тая неитрализация и съ
ква цѣлъ се иска тая мѣрка?

Лордъ Салисбюри мисли, че Руссия като става вече при-
навска страна, то въвежда се новъ елементъ въ въпроситѣ
 плаванието по рѣката. Особенни постановления ставатъ ну-
и за търговията, и за това Н. Прѣвъсходителство моли Кон-
еса да задържи въпроса и да отложи разискванието му до
гава, до гдѣто силитѣ се съгласятъ върху процедурата.

Прѣдсѣдателя мисли, че разискванието върху XII и XIII
енове могло би да си остане на дневний редъ, а пъкъ Графъ
драши е на мнѣние, че нѣма противорѣчие между австрий-
ото прѣдложение и тѣзи членове, защото прѣдложението е
сочено къмъ една поправка, която е станѫла необходима по
ичина на прѣминаванието на Добруджа къмъ Румания и на
ссарабия къмъ Руссия.

Прѣдсѣдателя исказва мисъльта, че отъ прѣдложението
 могли да се извлекѫтъ нѣколко важни начала и да се под-
жѫтъ на гласувание.

Князъ Горчаковъ напомня, че Парижкий трактатъ е под-
ърдилъ дѣйствията на Виенский трактатъ за свободата на
аванието по Дунавъ и че споредъ изявленията на Русскитѣ
лномощници въ едно отъ прѣдидущитѣ засѣдания, повраща-
ето на Бесарабия къмъ Руссия не ще има никакво влияние
рху свободата на рѣката. Това като е тъй Н. Свѣтлость не

може на никакъвъ начинъ да си обясни нуждата за нови опрѣдѣления по тая часть.

Князь Бисмаркъ повтаря, че Конгреса не може да се занимава съ таквизи въпроси отъ подробности, които интересуватъ само нѣколко сили и върху които тѣзи сили лесно бихж могли да се спогодятъ по между си. Н. Свѣтлость постоянствова да мисли, че австрийското прѣдложение трѣба да се повърне или въ редакционната коммисия или на австрийскитѣ пълномощници, за да извлекжтъ отъ него главнитѣ начала, върху които конгреса би могълъ да се произнесе.

Това послѣднето мнѣние се подкрѣпи отъ г. д' Убри и се прие отъ Конгреса съ тая забѣлѣжка на русскитѣ пълномощници, че тѣхното съгласие за съкращение на австрийското предложение никакъ не означава съгласие съ началата на самото предложение.

Прѣдсѣдателя продължава четението на XII членъ и конгреса рѣшава, че думитѣ: „Русската империя“ трѣба да се прибавятъ при изброяванието на придунавскитѣ държави. Подиръ прочитанието на втората алинея Конгреса припознава, че за напрѣдъ Румания наистинж трѣбва да се прѣдставлява въ Европейската коммисия.

Конгреса минава на XIII членъ.

Прѣдсѣдателя обявява, че той не вижда никакъвъ европейски интересъ въ постановлението за възнаграждение на частнитѣ лица, които сж потърпѣли загуби по причина на войната, а пъкъ Лордъ Салисбюри намира това постановление много неопрѣдѣлено за единъ трактатъ и по тая причина прѣдлага да се изхвърли члена съвсѣмъ.

Графъ Шуваловъ не намира нищо да възрази противъ това желание, стига само да не излазя за Руссия никакво задължение отъ него.

Кара Теодори паша сжщо тъй мисли, да се исключи тоя членъ, за да се избѣгнжтъ бесполезнитѣ заплитания, и конгреса като удобри това прѣдложение прѣминж къмъ обсжжданието на XIX чл., който се относи до военното възнаграждение.

Прѣди да прочете тоя членъ, прѣдсѣдаталя напомнюва на конгреса, че обсжжданието не ще се каснува до териториялнитѣ распореждания въ Азия, а само до самото възнаграждение, сир. до двѣтѣ послѣдни алинеи на члена. Първата фраза на алинея като се относи къмъ териториялнитѣ распореждания, оставя се на страна и наший дневенъ редъ се при-

а на останжлата часть отъ тая алинея, която гласи така;
олкото до остатъка отъ възнаграждението, като се исключатъ
ъ него десятьтѣхъ милиона рубли, които ще се заплатятъ на
сскитѣ интереси и учреждения въ Турция, сир. колкото до
00 милиона рубли, за тѣхъ ще стане ново споразумѣние: на-
на за исплащанието на тая сумма и гаранцитѣ срѣщу то-
ще се наредятъ чрезъ едно споразумѣние между русското
нпературско правителство и правителството на Н. В. Султана".

Лордъ Салисбюри подмѣта важностьта на думитѣ: **гиран-
нитѣ срѣщу това**, и прибавя, че ако тѣзи гаранции трѣба да
ждатъ территоиялни, сир. завземание на нѣкои мѣста до ис-
лащанието на цѣлата сумма на възнаграждението, то пълно-
ощницитѣ на Англия ще се въспротивятъ на таквази мѣрка
най формаленъ начинъ.

Князъ Горчаковъ обявява въ името на своето правител-
во, че въпроса за гаранцитѣ ще се уреди между Руссия и
урция, нъ че въ намѣренията на Руссия не влазя никакво
во придобивание на земя.

Прѣдсѣдателя като попита високото събрание, да ли се
довлетворява отъ това изявление на русскитѣ пълномощници,
ъ което Конгреса взема актъ, и Лордъ Салисбюри като ис-
за желание да знае въ такъвъ случай, каква може да бжде
ранцията срѣщу възнаграждението, Князь Горчаковъ повто-
, че тая гаранция ще зависи отъ спогодбата на Руссия съ
рското правителство и че тя не ще състои въ присвоение
земя.

Кара-Теодори паша прочита слѣдующитѣ разсжждения:

„Турскитѣ пълномощници сж длъжни да обърнжтъ осо-
нното внимание на Конгреса върху постановленията на С.
тефанский договоръ за военното възнаграждение. Най-на-
ѣдъ тий молятъ да се забѣлѣжи, че станжлата война не е
ала за причина нарушението отъ страна на Турция на нѣ-
е задлъжение спрямо Руссия. Петербургский кабинетъ е о-
вилъ войната изъ желание да даде удовлетворение на из-
стни народни чювства и голѣмитѣ и блѣскавитѣ военни ус-
хи, както и другитѣ достигнжти резултати, съ избитъкъ
знаградихж усилията и паричнитѣ жьртви, които русското
авителство бѣше прѣжалѣло още отъ напрѣдъ.

Безъ да се запиратъ на прецедентитѣ, които имъ дава
й-новата русска история и които сж още живи въ паметьта на

всичкитѣ членове на Конгреса *), турскитѣ пълномощници се запиратъ на опрѣделенията на С. Стефанский договоръ за заплащание на военното възнаграждение и мислятъ, че доста е да се обърне внимание на обясненията на русското правителство по тоя въпросъ, за да стане явно, че мѣсто за военно възнаграждение не остава никакъ. Отъ друга страна голѣми сж неудобствата отъ сжществованието на единъ кредитъ, взискуванието на който се оставя така неопрѣделено. Войната причини на Турция неизброими вредове. Безъ да говоримъ за държавнитѣ финанции. на които положението е познато, съсипията на градищата и селата въ Европейска и Азиятска Турция нѣма примѣръ въ историята. Отъ гдѣ ще вземе Турция днесь средства да посрѣщне най-нужнитѣ расходи по службата на държавата, да плаща по нѣщо срѣщу дълговетѣ си, за да не оставя своитѣ кредитори безъ утѣшение, да испълни отъ малко-малко една человѣколюбива длъжность къмъ гладнитѣ и голитѣ масси и да плаща отгорѣ и военно възнаграждение? Ний не говоримъ за подобренията, които трѣба да се въведжтъ, необходимостьта на които еднакво се припознава отъ Портата и отъ силитѣ и за които се изискватъ нови и голѣми разноски. Вънъ сть тия подобрения правителството на Н. В. Султана трѣба да посрѣща неумолимитѣ разноски на минутата. Всичкитѣ сили познаватъ твърдѣ добрѣ, че Турция не е въ състояние да испълни всичко това, ако ще би и съ цѣната на най-голѣмитѣ жъртви; но тогава какъ ще може тя да поеме на себе си исплащанието на едно военно възнаграждение? Като познава туй положение твърдѣ добрѣ, русското правителство е намѣрило за по-добрѣ да поиска разни мѣста въ Европа и Азия, каквото съ тѣхъ да покрие по-голѣмата часть отъ възнаграждението, което е считало да му се пада.

Облесненията, които Конгреса внесе въ урежданието на въпроса за Добруджа и Бессарабия, основавали сж се на това, което се е било взело срѣщу военното възнаграждение. Въпроса за Азия не се е еще обсждалъ въ Конгреса, нъ отъ сега още може да се каже, че Руссия и тамъ ще придобие разни мѣста, които по оцѣнението на самото русско правителство костуватъ твърдѣ много. Ако това не е доста и отъ Турция се поискатъ и други плащания, турскитѣ пълно-

*) Б. на Пр. Тука турскитѣ пълномощници натякватъ на Парижкий трактатъ, който не налагаше на Руссия военно възнаграждение, нъ забравятъ разликата въ положението на Руссия и Турция при сключванието на двата мира.

мощници сж длъжни да обявятъ, че за тѣхъ е непонятно, отгдѣ ще може Турция да истегли тѣзи плащания безъ да се докачатъ по най-вредителенъ начинъ най-главнитѣ условия за дѣйствованието на нейното правителство.

Турскитѣ пълномощници молятъ Конгреса да вземе въ внимание, че ако за исплащанието на военното възнаграждение Турция се постави въ тежко и нетърпимо финансово положение, то едно подобно рѣшение не само ще разори населенията, къмъ които Европа показва внимание, нъ ще иде направо противъ оная идея, която се исказа за запазванието властьта на турското правителство и която русскитѣ пълномощници удобрихж така изрично въ едно отъ прѣдидущитѣ засѣдания".

Графъ Шуваловъ казва, че той се е въздържалъ до сега да се повраща къмъ прѣминжлото, нъ че прѣдъ забѣлѣжкитѣ на Кара-Теодори паша той се намира задлъженъ да прѣкъса това мълчание. Г. първий турски пълномошникъ утвърждава, че послѣднята война не била извикана отъ нарушенията на попрѣдишнитѣ спогодби. Графъ Шуваловъ поддържа противното и обявява, че войната е дошла вслѣдствие на постоянното и ежедневното нарушение на съгласенитѣ опрѣдѣления и особенно на задлъженията, които е взела на себе си Портата на 1856 въ Конгреса на Парижъ. Руссия дълго време е стояла като пассивна зрителка на тия нарушения; тя е мълчала, нъ най-послѣ принудена е била да се намѣси, когато достоплачезнитѣ събития я покъртихж, както покъртихж цѣла Европа,

Колкото до чувствата, за които натяква Кара-Теодори паша и на които приписва причинитѣ на войната, тѣзи думи не сж на мѣстото си и лесно могжтъ да дадж́тъ мѣсто на криви тълкувания. Руссия не се е била отъ жалность или за чувства; тя е имала само една цѣль — да помогне на християнскитѣ населения и да имъ обеспечи една по-добра сждбина.

Най-послѣ първий турски пълномощникъ изброява жъртвитѣ, които войната е докарала на Турция; графъ Шуваловъ се ограничава да забѣлѣжи, че и Руссия е направила тежки жъртви. Изложеното отъ турский пълномощникъ е казано твърдѣ късно; Турция бѣше длъжна да си прѣсмѣтне средствата и товаритѣ, които зема на себе си, още прѣди да отхвърли лондонский протоколъ.

Лордъ Салисбюри желае да обърне внимание на своитѣ русски другари върху неудобствата на едно възнаграждение,

което надминава средствата на платеца. Той мисли, че так
ви неиспълними условия не докарватъ освѣнъ заплитания.
Прѣвъсходителство желае освѣнъ това да знае, съ какви ср
ства мисли Руссия да добие испълнението на едно услов
което е неосжществимо още на първи погледъ.

Князь Горчаковъ отговаря, че той не може да влазя
разисквания на тая послѣдната точка, понеже тя ще се рѣ
ва между турското правителство и русското. Освѣнъ това
щий въпросъ би могълъ да се отправи и къмъ всичкитѣ д
ги кредитори на Турция.

Графъ Шуваловъ припознава, че при рѣшението на
проса за възнаграждението има много европейски интереси
се запазятъ и че Европа има право да знае, какъ ще се
реди тоя въпросъ. Н. Прѣвъсходителство е въ състояние
обяви въ името на своето правителство, че въ никой слу
срѣщу възнаграждението не ще се иска исплащание съ зе
Тая първа точка веднажъ приета, Графъ Шуваловъ прѣмин
на правата на Англия и Франция за турскитѣ заеми, ко
тѣзи сили сж гарантирали. Като обявява, че положението
тѣзи заеми си остава сжщото, каквото си е било и прѣди в
ната, русский пълномощникъ мисли, че Руссия още ведн
прави угодното на Европа.

Колкото до въпроса на Лорда Салисбюри за средств
които Руссия мисли да употрѣби, за да си вземе длъжим
на това графъ Шуваловъ казува, че за да се отговори на
ва питание, потрѣбно е да се изучи добрѣ финансовото
ложение на Турция. Н. Прѣвъсходителство ще се огранич
каже, че събирането на даждията става въ Турция по е
много лошъ начинъ. Цѣли томове сж се писали по тоя п
мѣтъ и отъ всичко излазя, че само една третя часть отъ
тимитѣ даждия влазя въ турското ковчежничество. Тая т
часть съставлява доходитѣ на турското съкровище; съ
турското правителство посрѣща своитѣ расходи. Ако една
добра администрация за напрѣдъ почене да вкарва въ съ
вището поне еще една третя отъ платимитѣ даждия, това ще у
источницитѣ на Турция и ще даде на Руссия средство д
получи своето.

Лордъ Салисбюри обявява въ името на своето прави
ство, че той никога не ще приеме, щото русската земя
която е създадена съ С.-Стефанский договоръ, да има к

годѣ прѣдпочтение надъ земанкитѣ на другитѣ кредитори, които сж имали да вематъ прѣди послѣдната война.

Прѣдсѣдателя взема актъ въ името на Конгреса отъ заявленията на русскитѣ пълномощници и казва, че тий ще се помѣстятъ въ протокола текстуално. Той мисли, че по-нататъшното уреждание на въпроса може да се остави на споразумѣнието на двѣтѣ държави.

Графъ Корти напомня, че споредъ думитѣ на Графа Шувалова суммата 300 милиона рубли не щѣла да се ползова съ никакво прѣимущество надъ гарантиранитѣ отъ Англия и Франция заеми. Н. Прѣвъсходителство забѣлѣжва, че има и други негарантирани заеми и други още дългове, които сж не по малко достойни за внимание; за тѣхъ какво се мисли? Той вѣрва, че русскитѣ заявления се простиратъ на всичкитѣ кредитори на Турция.

Графъ Шуваловъ казва, че той не си е помислювалъ за това обстоятелство, нъ вѣрва, че ще удовлетвори първий италиянский пълномощникъ като утвърди по единъ общъ начинъ, че въ финансово отношение Руссия смѣта да почете законностьта, спр. всѣки по прѣдишенъ залогъ.

Г. първий французски пълномощникъ констатира, че Графъ Шуваловъ е направилъ двѣ заявления: първо, че военното възнаграждение никога не ще се заплаща съ земя; второ, че Руссия не ще поврежда интереситѣ на двата вида заеми — гарантирани и заключени сако по законитѣ на публичното право. Г. Вадингтонъ взема актъ отъ тия важни за кредиторитѣ заявления и исказва желание да чуе подобно заявление и отъ страна на турскитѣ пълномощници.

Като напомня думитѣ, които исказа въ началото на засѣданието за затруднителното положение на неговото правителство, Кара-Теодори паша прилага, че ако се достигне до онова събиранье на даждията, за което говори Графъ Шуваловъ, Турция ще може да плати възнаграждението и разисканията върху него ще иматъ тогава практическо значение. Нъ Н. Прѣвъсходителство е принуденъ да припознае, че това не може да бъде, че каквито подобрения и да се направятъ въ събиранието на даждията и въ умножението на источницитѣ, плодоветѣ отъ такъвъ прогресъ ще закъснѣятъ твърдѣ много, а пъкъ Турция ще трѣба да посрѣща тежки и неминуеми разноски подиръ една война, която ѝ подсуши источницитѣ за доходъ. Прѣдъ видъ на подобно ожидание не-

говото правителство ще бжде ли въ състояние да плати какво то и да е възнаграждение? Нему е съвършенно невъзможно да покаже мѣстото, гдѣто трѣба да стои изплащанието на възнаграждението въ дългата верига на другитѣ държавни дългове. Ето защо то се обраща повторомъ къмъ конгреса и моли да се отмѣни отъ единъ товаръ, който не е въ състояние да понесе.

Прѣдсѣдателя казва, че туй задлъжение Турция не взема на себе си днесь, а го е взела вече въ С.-Стефано.

Г. Вадингтонъ настоява да добие отъ г. първий турски пълномощникъ точенъ отговоръ на своето питание, на което цѣльта е била не да се разисква въпроса за възнаграждението, а да се оздравять прѣдишнитѣ кредитори. Първий французски пълномощникъ напомнюва декларацията на графа Шувалова отъ страна на Руссия и пита повторомъ, наклонна ли е и Портата да даде сжщитѣ увѣрения и да обяви, че ще почита за напрѣдъ своитѣ финансови задлъжения и особенно залозитѣ за обеспечение на разнитѣ заеми.

Кара-Теодори паша казва, че турското правителство всѣкога е гледало да си испълни задлъженията и ако си е позволило да пристжпи къмъ нѣкои особенни спогодби, на това сж го побутнжли безусловни необходимости. Нѣма съмнѣние, че Портата има най-силното желание да отговори на задлъженията си и да не пощади за това никакви усилия отъ своя страна. Нъ тя се бои, че само идеята за парично възнаграждение ще парализира нейнитѣ усилия и неговий кредитъ.

На повторителнитѣ забѣлежки на г. Вадингтона, че той желае да получи точенъ отговоръ върху намѣренията на Портата за даденитѣ срѣщу заемитѣ залози, Кара Теодори паша казва, че Портата ще направи всичко, що зависи отъ нея, за да испълни своитѣ задълження. Той додаде, че за да може да се искаже въ това отношение съ по голѣма точность, потрѣбно му е да иска инструкции отъ своето правителство.

Баронъ Хаймерле като повтаря въ името на австрийскитѣ кредитори питанието на графа Корти, графъ Шуваловъ забѣлѣжва, че Руссия ще почита само оздравенитѣ съ залогъ заеми и ще ги смятря като права на частни лица, безъ да се грижи за националностьта на самитѣ кредитори.

Прѣдсѣдателя съкратява разискванията. Русскитѣ пълномощници дадохж удовлетворение на политический интересъ съ единъ отговоръ, който се приe отъ конгреса. Правата на тур-

скитѣ кредитори като се защитихѫ отъ Англия и Франция, заявлението на Руссия, че ще почита залозитѣ, сѫщо тъй се намѣри удовлетворително. Ще каже главното е свършено и сега оставатъ само подробноститѣ на редакцията, съ които заинтересованитѣ пълномощници ще се займѫтъ, когато се съставлява протокола.

Г. Вадингтонъ добавя, че главната цѣль на разискванията е била да се вземе актъ отъ заявленията на Руссия и Турция.

Като подзема думитѣ на графа Корти прѣзъ течението на разискванията, прѣдсѣдателя желае да се констатира, че постановленията за военното възнаграждение нѣма защо да се подтвърждаватъ отъ конгреса.

Г. първий италиянски пълномощникъ запитва, никакъ не ще ли влазятъ тия постановления въ новий трактатъ, а прѣдсѣдателя отговаря, че тий не трѣба да се помѣстятъ, понеже конгреса не може да гарантира смѣткитѣ на Портата.

Конгреса рѣшава прочее, че двѣтѣ алинеи **в** и **г** отъ чл. XIX на С.-Стефанский договоръ не ще се помѣстятъ въ бѫдѫщий трактатъ.

Князь Горчаковъ желае да прибави въ видъ на пояснение, че неговото правителство е запрѣтило по най положителенъ начинъ да се дава възнаграждение отъ десетьтѣхъ милиона за русскитѣ подданници и учреждения на онѣзи отъ неговитѣ подданници, които държѫтъ турски книги, сир. сѫ кредитори на Турция.

Дневний редъ се исчерпа. За дневенъ редъ на идущето засѣдание се прѣдлагахѫ много прѣдмѣти, нъ конгреса рѣши по прѣдложение на графа Сентъ-Валлие да постави на дневенъ редъ за идущето засѣдание разглежданието на слѣдующитѣ въпроси: 1. да се разгледа и изучи резултата отъ занятията на делимитационната коммисия и слѣдъ гласуванието му отъ конгреса да се отпрати въ редакционната коммисия; 2. австрийската поправка по распорежданията за Дунавъ; XXII чл. отъ С.-Стефанский договоръ касателно до русскитѣ иноци въ свята гора; 4 грьцки дѣла.

Засѣданието се закри на $4^1/_2$ часа. (Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ №12.

Засѣдание на 22/4 Иулия 1878.

Присѫтствовахѫ всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се откри на $2^1/_2$ часа и протокола № 10 се прие.

Прѣдсѣдателя наумява на Конгреса списъка № 9 на пристигнѫлитѣ прошения и особенно на съобщението отъ г. Ристича, съ което сърбский министръ увѣдомява конгресса, че князь Миланъ го е опълномощилъ да обяви, че сърбското правителство се е рѣшило при първий случай да унищожи по законодателенъ начинъ и послѣдното ограничение на еврейскитѣ жители въ Сърбия. Безъ да се простира въ разглежданието на въпроса, прѣдсѣдателя обраща внимание върху думитѣ „по законодателенъ начинъ“ и намира въ тѣхъ нѣкаква си припазливость, която и посочва на вниманието на високото събрание. Князь Бисмаркъ счита за нужно да констатира, че въ никой случай тая припазливость не ще ослаби силата на рѣшенията на Конгреса.

Прѣдсѣдателя кани пълномощницитѣ да съобщѫтъ на Конгреса онова, което би имали да съобщѫтъ, и първий турски пълномощникъ напомнюва, че на 8-то засѣдание прѣдсѣдателя е оставилъ протокола отворенъ за новитѣ инструкции, които турското правителство ще даде на своитѣ пълномощници по въпроса за завземанието на Босна и Ерцеговина отъ Австрия. Тѣзи инструкции като сѫ вече пристигнѫли, Кара-Теодори паша счита за своя длъжность да ги съобщи на високото събрание и прочита слѣдующата декларация:

„Турското Императорско правителство е обърнѫло сериозно внимание на исказаното отъ Конгреса мнѣние за най-сгоднитѣ средства да се умиротворятъ Босна и Ерцеговина. То посрѣща това мнѣние съ пълно довѣрие и си запазва правото да се споразумѣе направо и прѣдварително за това нѣщо съ Виенсcий кабинетъ“.

Прѣдсѣдателя констатира, че станѫлото на 8-то засѣдание въ конгреса съглашение за Босна и Ерцеговина е пълно и окончателно.

На дневенъ редъ дохожда разглежданието направеното отъ делимитационната коммисия.

Баронъ Хаймерле донася на конгреса, че върху границитѣ на Черна-Гора коммисията е дошла до съглашение и прочита документа, който ще послужи за основа на специалната бждяща делимитационна коммисия.

Н. Прѣвъсходителство добавя, че ако и да е казано въ документа, че границата трѣба да мине около 6 километра на далечь отъ пжтя за Билекъ, коммисията е разбирала, че туй разстояние може да се измѣнява съгласно съ географическитѣ искания на мѣстото между 3 и 10 километра и че въ всѣки случай трѣба да се запазва началото, по което границата всѣкога трѣба да минава по гребеня на планинитѣ и по начинъ, щото горѣрѣченний пжть (Билекъ—Корито—Гацко до клисурата между планинитѣ Сомина и Курило) никога да не остава подъ района на границата.

Баронъ Хаймерле констатира сжщо тъй, че русскитѣ пълномощници като сж на мнѣние отъ своя страна, че близостьта на границата при Диносъ може да заплашва Подгорица и че по тая причина било би необходимо да се отдалечи границата на едно разстояние отъ 8—10 километра, прѣдлагатъ въ замѣна на това да се поправи границата въ полза на Албания така, щото отъ Мокра тя да минава направо до точката № 2166 по хартата на австрийский щабъ. На бждящата делимитационната европейска коммисия ще бжде възложено да изучи на мѣстото, може ли да стане това отдалечение на границата, и да уреди территориялнитѣ въпроси, които бихж могли да се породжтъ отъ това поправяние. Отъ само себе си се разбира обаче, че ако бждящата коммисия не се съгласи върху това нѣщо, опрѣдѣлението на границата въ трактата си остава непочекнжто.

Графъ Лонаи напомнюва, че въ делимитационната коммисия той е запитвалъ, какви сж причинитѣ, по които Спица трѣбало да се присъедини къмъ Далмация. Италия има интереси на Адриятическото море и за това тя желае да чуе разясненията по това нѣщо, колкото малко и да е пространството на земята, която се присъединява къмъ Далмация.

Баронъ Хаймерле повтаря обясненията, които вече далъ на италиянский пълномощникъ. Присъединената земя е твърдѣ малка: тя има пространство около $^3/_4$ отъ една четвъртита миля и съдържа около 350 семейства жители. Колкото за причинитѣ на присъединението ѝ къмъ Далмация, тий състоятъ въ това съображение, че Спица владѣе надъ Антивари и Австрия чрѣзъ нея само ще достигне и олесни своята задача —

да наблюдава, щото пристанището Антивари и неговото крайбрѣжие да си останжтъ всѣкога чисто търговски мѣста.

Мехмедъ Али паша заявлява, че и той е подалъ въ делимитационната коммисия върху сжщий прѣдмѣтъ слѣдующий документъ:

„Мехмедъ Али Паша има честь да подложи на Н. Свѣтлость Княза Гогенлое, прѣдсѣдателя, и на Т. Т. Прѣвъсходителство членоветѣ на делимитационната коммисия съображенията и припазванията, които му е внушило опрѣдѣлението и приеманието отъ болшинството на коммисията на новата граница на Черна-Гора. Той моли Г. прѣдсѣдателя да присъедини настоящитѣ съображения и припазвания къмъ рапорта, който ще се подаде на Конгреса по прѣдмѣта на черно-горскитѣ граници. За да бжде дѣлото на Конгреса трайно и да съдѣйствова на закрѣплението на мира и на съгласието, не е ли по добрѣ да се избѣгва поставянието безъ обсолютна нужда на населения отъ друга народность и друга вѣра подъ властьта на чуждо племе? Турский пълномощникъ прѣдлага прочее, щото за увеличението на днешната черногорска територия да се устжпятъ само таквизи мѣста, на които жителитѣ сж отъ сжщото племе и почти отъ сжщата вѣра, както и Черногорцитѣ. Той гледа на присъединението къмъ Черна-Гора на албанскитѣ окржжия като на несправедливость и мисли, че ще бжде по право, ако откъмъ Албания се даде мѣстото на Кучи Декаловичи и течението на рѣката Морака до Скутарското езеро, а се оставятъ на Турция албанскитѣ окржжия Плава и Гусине, както и града Подгорица съ такъвъ районъ отъ околната мѣстность, какъвто е потрѣбенъ за защита.

Сжщитѣ доказателства иматъ сила и за Антивари.

Турция като не се противи да се даде на Черна гора прибрѣжието на Спица, то Княжеството ще добие чрѣзъ това пристжпъ къмъ морето и завладяванието на Антивари ще стане тогава не толкози нужно за нея.

Колкото за окржжието Колашинъ, което е населено съ мисюлмане бошнаци, за него той настоява да си остане на Турция. То има за послѣднята голѣма стратегическа важность.

Той не ще има нищо да каже, ако въ замѣна на окржжията Колашинъ, Плава, Гусине, Подгорица и Антивари се даджтъ на Черна гора други равностойни мѣста откъмъ Ерцеговина.

Турский пълномощникъ добавя, че неговитѣ другари и той сѫ се отнесли къмъ своето правителство да искатъ инструкции върху новата граница, която се прие отъ болшинството на коммисията".

Кара-Теодори паша моли Конгреса да вземе актъ отъ тая декларация. Той прибавя, че еще върху много частни точки отъ австрийский документъ има да донася на своето правителство.

Прѣдсѣдателя казува, че турскитѣ пълномощници могѫтъ да се отнесѫтъ по сетнѣ съ своитѣ забѣлѣжки къмъ редакционната коммисия, до която ще се отпрати и рапорта на делимитационната коммисия. Въ сѫщото време Н. Свѣтлость констатира съгласието на Конгреса върху черногорската граница.

Минава се на въпроса за Дунавъ и къмъ разглежданието на съкратений текстъ, въ който австрийскитѣ пълномощници щѣхѫ да изложѫтъ накъсо началата на тѣхното прѣдложение, помѣстено въ протоколъ № 11.

Графъ Шуваловъ обявява, че и русскитѣ пълномощници отъ своя страна сѫ приготвили едно прѣдложение върху сѫщий прѣдмѣтъ, и прочита слѣдующето.

„1. За да се даде нова гаранция на свободното плавание по Дунавъ, прогласенитѣ съ послѣдний актъ на Виенский Конгресъ въ 1815 и приложени на Дунавъ съ трактатитѣ на 1856 и 1871 начала се подтвърждаватъ и се оставятъ въ пълна сила подъ гаранцията на всичкитѣ сили.

2. Крѣпоститѣ по течението на рѣката Дунавъ, отъ Желѣзнитѣ врата до устията, ще се срутятъ и нови не ще се въздигатъ. Влазянието и прѣбиванието на военнитѣ кораби въ Дунавъ е забранено; исключаватъ се само малкитѣ и легкитѣ корабли, които сѫ натоварени съ полицейската служба по рѣката и съ службата на митницитѣ. Стасионеритѣ (военнитѣ параходи) при устията на Дунавъ си оставатъ и за напрѣдъ, нъ тѣмъ не е позволено да възлазятъ по на горѣ отъ Галацъ.

3. Европейската Дунавска коммисия си запазва своитѣ длъжности. Международнитѣ конвенции и всичкитѣ актове, които гарантиратъ нейнитѣ права, прѣимущества и задлъжения, се подтвърждаватъ.

4. Публичний актъ отъ 1865 за устройството па тая коммисия ще се прѣгледа и ще се тури въ съгласие съ сегашнитѣ обстоятелства; тоя трудъ ще се възложи на особенни коммисии, въ които ще се приематъ коммисари отъ всичкитѣ придувавски държави, и ще се разгледа и удобри окончателно отъ ед-

на конференция отъ прѣдставителитѣ на подписавшитѣ сили".

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че твърдѣ малка разлика има между това прѣдложение и предложението на австрийскитѣ пълномощници.

Г. д' Убри казува, че цѣльта на русскитѣ пълномощници е била да се избѣгнжтъ подробноститѣ и да се запазятъ само началата.

Баронъ Хаймерле указва на разликата между двата текста. Той посочва най много на тия различия, че въ неговото прѣдложение се е указвало на Галацъ, като на крайна точка, до която се простиратъ дѣйствията на Европейската Дунавска коммисия, указвало се е на мѣркитѣ за надзоръ по рѣката, както и на бждащитѣ распореждания по работитѣ на Желѣзнитѣ врата, а пъкъ въ русский текстъ нищо за това не се е упомянувало. Той мисли, освѣнъ това, че нужнитѣ измѣнения въ единъ трактатъ може да рѣши и внесе само Конгреса, а не каквато и да е особенна коммисия.

Подиръ едно размѣнение на мислитѣ, по кой начинъ да се пристжпи къмъ обсжждението на двата текста и до гдѣ се простира компетентностьта на Конгреса въ подобни върпоси, пълномощницитѣ приехж по прѣдложението отъ прѣдседателя, че по напрѣдъ ще се прочете документа, който излага принципитѣ на австрийското прѣдложение, и подиръ това ще се прѣдаде съглашението на двата текста на единъ русский и единъ австрийски пълномощници, на които ще да помогне другъ нѣкой отъ тѣхнитѣ неутрални другари. За таквизи се посочихж Баронъ Хаймерле, Г. д' Убри и Графъ Сентъ-Валлие.

По слѣдствие на една забѣлѣжка отъ Лорда Салисбюри, че и Англия се интересува отъ въпроситѣ за плаванието по Дунавъ, Князъ Бисмаркъ каза, че за Германия не е тъй и̓ че мнѣнието, че ужъ Дунавъ била голѣмата артерия (жила) за Германската търговия съ Востокъ, е чиста измислица, понеже германскитѣ кораби не слазятъ по Дунавъ и не изнасятъ отъ тамъ германскитѣ стоки къмъ востокъ.

Прѣдсѣдателя прочита съкратенитѣ членове на австрийското прѣдложение:

„1. Свобода на плаванието. Недопущание военни кораби по течението на рѣката отъ Желѣзнитѣ врата до устията". (Приема се).

„2. Продължение траянието на Европейската Дунавска коммисия, разширение нейната властъ до Галацъ, независимость

на коммисията отъ прибрѣжнитѣ държави и приемание въ нея румански пратеникъ".

Г. д' Убри като забѣлѣжи, че неговото правителство има да възрази срѣщу думитѣ за продължение траянието на Европейската коммисия, Г. Деспре прѣдложи да се употребятъ думитѣ: „траянието на коммисията може да се продължи"; нъ Г. Вадингтонъ исказва прѣдпочтение къмъ австрийското прѣдложение, понеже то давало да се разбере, че траянието на коммисията можало би да се продължи и безъ нарочното разрѣшение или съглашение на силитѣ.

Първата фраза на втората алинея се остави да се обсъди отъ комитета на горѣпоменатитѣ три лица.

„3. Еднообразие въ правилницитѣ за плавание и за рѣчната полиция по всичкото течение отъ Желѣзнитѣ врата до устията".

Г. д' Убри намира, че това опрѣдѣление прѣдрѣшава положението на прирѣчнитѣ държави.

Графъ Андраши настоява върху практическата полза отъ еднообразностьта на правилницитѣ за плавание.

Третята алинея сжщо тъй се остави на разглежданието на избранитѣ пълномощници.

„4. Австро-Унгария замѣнява другитѣ придунавски държави, на които съгласно съ чл. VI отъ Лондонский трактатъ на 1871 е възложено произвожданието на работитѣ при желѣснитѣ врата и праговетѣ. (Прието).

Прѣдсѣдателя констатира съгласието на конгресса върху алинея 1 и 4 и върху втората половина на алинея 2. Първата половина отъ 2 алинея и третята алинея ще се разискатъ и обсждятъ отъ назначенитѣ пълномощници прѣзъ времето на почивката, която ще се даде подиръ изчерпванието не дневний редъ.

Конгреса преминава къмъ XXII чл. отъ С.-Стефанский договоръ, гдѣто се говори за русскитѣ иноци въ Св. Гора.

Лордъ Салисбюри напомнюва, че прѣди да се открие засѣданието, той е раздалъ на своитѣ другари едно прѣдложение, на което цѣльта е да замѣни опрѣдѣленията на XXII чл. съ слѣдующитѣ распореждания:

„Всичкитѣ жители на турската империя, отъ каквато вѣра и да сж, ще се ползоватъ съ пълно равенсто на правата. Тий ще се приематъ въ всичкитѣ служби на държавата, ще се ползоватъ съ правата върху всичкитѣ публични длъжности и почести и ще се приематъ за свидѣтели прѣдъ сждилищата.

Упражнението и външната практика на всичкитѣ богослужения сѫ напълно свободни и никакво прѣпятствие не може да се постави било на перирхическото устроиство на разнитѣ исповѣдания, било на тѣхнитѣ отношения къмъ духовнитѣ имъ началници.

Духовнитѣ лица, поклонницитѣ и иноцитѣ отъ всичкитѣ народности, които пѫтуватъ или прѣбиватъ въ Турция, ще се ползоватъ съ пълно равенство въ правата, изгодитѣ и прѣимуществата.

Покровителственнитѣ права на дипломатическитѣ прѣдставители и на консулитѣ сѫ припознаватъ не само по отношение къмъ личноститѣ на горѣказанитѣ лица, нъ и къмъ тѣхнитѣ притежания, вѣроисповѣдни и богоугодни учреждения и пр. било въ святитѣ мѣста, било другадѣ.

Святогорскитѣ иноци си запазватъ притяжанията и изгодитѣ, които сѫ придобили до сега и ползоватъ се безъ исключение съ пълно равенство въ правата и прѣимуществата“.

Лордъ Салисбюри обяснява, че първитѣ двѣ алинеи отъ туй прѣдложение освящаватъ приложението къмъ турската империя на онѣзи начала, които по просбата на Франция се приехѫ за Сърбия и Румания, а пъкъ послѣднитѣ три алинеи иматъ за цѣль да распространятъ постановленията на XXII чл. отъ С.-Стефанский договоръ и въ полза на духовнитѣ лица отъ всичкитѣ народности.

Прѣдсѣдателя сѫщо тъй забѣлѣжва, че назначението на английското прѣдложение състои именно въ това, гдѣто то поставя цѣлото християнство на мѣстото на една само народность, и пристѫпа до прочитанието на документа по алинея.

Върху първата алинея Кара-Теодори паша забѣлѣжва, че принципитѣ на прѣдложението се приематъ отъ Турция, нъ че на това не трѣбва да се гледа като на нововведение въ Турция. Подиръ това той прочита слѣдующето съобщение, което е получилъ отъ своето правителсто:

„Прѣдъ видъ на направенитѣ въ Конгреса при различни случаи декларации въ полза на религиозната терпимостъ, вий се упълномощявате да обявите отъ ваша страна, че чувствата на Високата Порта въ това отношение сѫ напълно съгласни съ желанията на Европа. Нейнитѣ постоянни прѣдания, нейната всегдашна политика и чувствата на нейнитѣ населения — всичко я кара да се придържа о тоя пѫтъ. Най различнитѣ вѣроисповѣдания се упражняватъ на всѣкѫдѣ въ държавата и се

слѣдватъ отъ милиона султанови поданици безъ най малкото стѣснение въ тѣхнитѣ вѣрвания и въ упражнението на тѣхното богослужение. Императорското правителство е рѣшено да поддържи тоя порядъкъ въ всичката му сила и да му прѣдаде всичкото възможно и прилично разширение".

Първий турский пълномощникъ би желалъ прочее, щото въ текста на английското прѣдложение, ако то се приеме отъ Конгреса, да се забѣлѣжи, че предлаганитѣ принципи сж сжгласни съ ония, които сж ржководили до сега турското правителство. Н. Прѣвъсходителство прилага, че въ турското законодателство не е имало таквози неравенство и исключения по причина на вѣрата, каквито е имало въ Сърбия и Румания, и моли да се притурятъ нѣколко думи, съ които да се покаже, че търпимостьта всѣкога се е практикувала не само въ Европейска, нъ и въ Азиятска Турция. Конгреса би могълъ напримѣръ да притури: „съгласно съ изявленията на Портата и на прѣдишнитѣ установления, които тя се обрича да поддържи".

Лордъ Салисбюри нѣма какво да възрази противъ искането на Кара-Теодори паша, нъ ще забѣлѣжи, че таквизи установления наистинж се срѣщатъ въ декларацитѣ на Портата, нъ на практика не сж се всѣкога запазвали. Впрочемъ Н. Прѣвъсходителство не ще се противи, ако се остави на редакционний комитетъ да помѣсти исканата отъ турскитѣ делегати притурка.

Подиръ едно разискване на думитѣ „въ Европа", на мѣсто които Кара Теодори паша прѣдлага да се турятъ думитѣ „въ Европа и Азия", Конгреса опрѣдѣли да се прѣмахне особенното обозначение на Европа и алинеята да се испрати въ редакционий коммитетъ, който ще се призове да не забравя и заявленията на Портата.

Втората и третята алинеи се приехж безъ измѣнения.

При прочитанието на четвъртата алинея Кара Теодори паша обраща вниманието на Конгреса върху думитѣ „притяжанията на духовнитѣ" и като се основава на протокола отъ 1868, който установява правата на чужденцитѣ да добиватъ въ Турция недвижими имущества и който отъ друга страна исключава всѣко особенно покровителство върху подобни имущества, настоява да се исхвърли думата „притяжания", защото инакъ ще излѣзатъ голѣми сждебни и административни бъркотии и мжчнотии. Тогава нѣкои отъ недвижимитѣ имущества, подложе-

ни въобще на подсждностьта на мѣстнитѣ сждебни власти, ще се намѣрятъ изведнажь подъ двойна подсждность — подъ мѣстнитѣ закони и подъ консулското покровителство.

Г. д' Убри забѣлѣжва, че думата „притяжания", се намира и въ С. Стефанский договоръ.

Кара-Теодори паша като постоянствова върху практическитѣ мжчнотии, които ще произлѣзатъ отъ тъй съчинената алинея, Князъ Бисмаркъ напомнюва, че таквози прѣимущество наистинж е дадено на русскитѣ иноци чрѣзъ С. Соефанский договоръ, и пита турскитѣ пълномощници, не намира ли Портата за удобно да разшири тая изгодность и надъ другитѣ сили.

Мехмедъ-Али паша казува, че на иностранцитѣ се е дало право да бждѫтъ собственници на недвижими имоти въ Турция само подъ условието, ге тѣзи имоти ще бждѫтъ подложени на турската подсждность. Щомъ се възстанови консулското покровителство върху нѣкои недвижими имоти, правата за собственность на чужденцитѣ въ Турция подпада подъ оспорвание.

Графъ Корти не се противи на отмахванието думата „притяжания" и мисли, че на члена би могло да се притурятъ тѣзи думи: „съгласно съ законитѣ и конвенциитѣ, които сж днесь въ сила".

По слѣдствие на повторенитѣ забѣлѣжки отъ страна на турскитѣ пълномощници, Конгреса се съгласи да се отмахне думата „притяжания".

Г. Вадингтонъ се запира на послѣдиитѣ думи на четвьртата алинея и като напомня, че неговото правителство е исказало извѣстни припазвания върху добититѣ отъ него права въ святитѣ мѣста, желае да се обьрне на тия права надлежно внимание.

Прѣдсѣдателя констатира, че Франция наистиннж е поставила извѣстни припазвания при приеманието си да участвувъ Конгреса и че думитѣ на Г. Вадинктона сж точни и основателни.

Графъ Андраши добавя, че тѣзи припазвания сж били съобщени и на неговото правителство и че то се е съгласило съ тѣхъ.

Първий францускипий пълномощникъ би желалъ да се запазятъ тѣзи придобити права като се каже въ сжщата алинея, че се запазва прѣдишното положение на работитѣ (statu quo).

Прѣдсѣдателя прѣдлага да се прибавятъ въ края на али-

нeята слѣдующитѣ думи: „като се исключжтъ обаче придобититѣ отъ Франция права“.

Князъ Горчаковъ би желалъ да се каже че statu quo се запазва за всичкитѣ сили.

Г. Вадингтонъ подлага на конгреса слѣдующата редакция за края на четвьртата алиния:

„Придобититѣ отъ Франция права се запазватъ и никакви нарушения на statu quo въ святитѣ мѣста не се допускатъ“.

Това предложение се приема единодушно. То ще влѣзе въ четвьртата алинея, която сжщо тъй се прие.

Г. д' Убри прѣдлага да се приложжтъ на думитѣ „иноцитѣ на Свята гора“ въ петата алинея и думитѣ „отъ какво-происхождение и да сж“. Петата алинея се прие съ тая добавка.

По искането на мнозина отъ пълномощницитѣ слѣдующия на дневний редъ грьцкий въпросъ се отложи за друго засѣдание.

Лордъ Салисбюри прѣдлага на конгреса да се займе съ чл. XVI отъ С. Стефанский договоръ, гдѣто се говори за Армения. Н. Прѣвъсходителство казува, че е готовъ да приеме втората половина на члена, ако конгреса се съгласи да се отхвьрли пьрвата, гдѣто се дава да се разбере, че Армения ще се испразднп отъ рускитѣ войски тогава, когато се прогласять отъ Портата съгласенитѣ за Армения реформи. Иначе Лордъ Салисбюри си запазва правото да прѣдложи по сетнѣ особенъ членъ за арменцитѣ.

Безъ да влазя въ разискване на въпроса, за който днесь не е никакъ приготвенъ, Графъ Шуваловъ показва боязнь, да не би съ оттеглението на русскитѣ войски изъ Армения прѣди усгановението на обѣщанитѣ подобрения, да се появятъ тамъ смущения и бъркотии. Той исказва желание да се оставятъ за сега всичкитѣ разсжждения и да се запазятъ за онзи часъ, когато конгреса се займе съ пълното рѣшение на въпроса за Армения.

Засѣданието се прѣкъснува за половинъ часъ и на назначений особенъ комитетъ се дава време да нареди висящитѣ точки за плаванието по Дунавъ.

По подновението на засѣданието Г. д' Убри прочита слѣдиющата редакция, върху която русскитѣ и австрийскитѣ пълномощници сж се съгласили:

Пьрва алинея на чл. II:

„Една година прѣди истичанието срока за траянието на Европейската коммисия, силитѣ ще влѣзатъ въ сьглашение било

за продължението на туй траяние, било за въвождание нужнитѣ измѣнения въ нейното устройство".

Чл. III.

„Правилницитѣ за плаванието по рѣката и за рѣчната полиция по теченито отъ Желѣзнитѣ врата до Галацъ ще се изработятъ отъ Европейската коммисия съ участието на пратеници отъ придунавскитѣ държави и ще бѫдѫтъ съобразни съ ония, които сѫ въведени или ще се въведѫтъ по течението отъ Галацъ надолу".

Конгреса одобрява тая редакция.

По една забѣлѣжка на графа Шувалова върху приетий чл. II, Графъ Сентъ-Валлие казува, че въ тоя членъ е гласоподавано само за принципа, че формата е оставена за редакционната коммисия и че съ него се е искало само да се констатира ползата отъ едно споразумѣние между силитѣ прѣди истичанието срока за траянието на коммисията.

Идущето засѣдание ще стане утрѣ на три часа и на дневенъ редъ ще бѫде разглежданието на отложенний грьцки въпросъ. — Засѣданието се закри на 5 часа.

(Подписали всички пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 13.

Засѣдание на 23/5 Иулия 1878.

Присѫтствувахѫ всѣчкитѣ пълномощници.

Засѣданието се откри на 3 ½ часа и протоколъ № 11 се прие.

Председателя напомнюва списъка № 8 на пристигнѫлитѣ прошения.

На дневенъ редъ стои разглѣжданието на чл. XV отъ С. Стефанский договоръ; нъ първий француски пълномощникъ поиска да направи понапрѣдъ едно съобщение на конгреса.

Прѣди да дойде обаче на прѣдмѣта, за който иска да говори, г. Вадингтонъ счита за нужно да увѣри своитѣ турски събратия, че той ще избѣгва всѣка дума, която може да оскърби тѣхното честолюбие. Той ще избѣгва всѣко повръщание назадъ върху причинитѣ, които сѫ извикали голѣмитѣ злочестини, за исцѣрението на които сега трѣба дъ се

търсятъ срѣдства. Едничката негова цѣль е да се тури край на смущенията въ востокъ, да се прѣварятъ бѫдѫщитѣ мѫчнотии съ установението на траенъ порядъкъ и да се обърне внимание на всичкитѣ интереси, които сѫществуватъ на Балканский полуостровъ единъ до други.

Между тѣзи интереси на първо мѣсто стоятъ интереситѣ на гръцкото племе. Г. Вадингтонъ е увѣренъ, че догдѣто Портата не ги удовлетвори по единъ достатъченъ начинъ, тя всѣкога ще бѫде принудена да посрѣща постоянно повторяющитѣ се движения на своята граница. По тая причина Н. Прѣвъсходителство мисли, че Портата ще стори много полезно нѣщо ако би направила нѣкакви си устѫпки въ тоя смисълъ. Той мисли да знае, че Портата не е далечъ отъ мисъльта да влѣзе съ Гърция въ прѣговори за поправяние на границата. Урежданието на тѣзи постоянни мѫчнотии наистинѫ ще бѫде за Турция основа за обезпечение и вътрѣшно благосъстояние, защото до гдѣто траятъ смущенията, развитието на мѣстнитѣ срѣдства ще бѫде невъзможно.

Намѣрението на конгреса не е, безъ всѣко съмнѣние, да даде удовлетворение на онѣзи чрѣзмѣрни желания, които нѣкои органи на грьцкото обществено мнѣние исказватъ, нъ споредъ г. Вадингтона справедливо и политично би било, ако къмъ Гърция се присъединяхѫ онѣзи населения, които за нея ще бѫдѫтъ сила, а пакъ за Турция сѫ причина за слабость. Въ този случай Н. Прѣвъсходителство припомня мнѣнието на единъ князь, комуто се е поднисала гръцката корона въ 1830 и който по сѣтне се е повикалъ на другъ прѣстолъ и се е отличилъ съ своята мѫдрость и съ своя голѣмъ авторитетъ въ Европа: тоя князъ е мислилъ, че Гърция не може да живѣе въ сегашнитѣ си граници и безъ заливитѣ на Воло и Арта съ прилѣжащитѣ мѣста. Опита доказа правината на туй оцѣнение. Гърция не може да благоденствова въ сегашнитѣ си граници; нейното правителство не е въ състояние да устрани мѫчнотитѣ и периодическитѣ сблъсквания по границата. Икономическитѣ условия на страната не позволяватъ на правителството да покрие разноскитѣ. които лягатъ на всѣка образована държава.

Първий французски пълномощникъ мисли прочее, че той става органъ на интереситѣ и на двѣтѣ страни като прѣдлага на Конгреса да покаже по единъ общъ и недокачителнъ за Портата начинъ прѣдѣлитѣ, които трѣба да се придадѫтъ на Гър-

ция. Рѣшението, на конгреса ще придаде на двѣтѣ правителства нуждната морална сила да испълнятъ своя дългъ, сир. на Турция да се съгласи на подобна устжпка, а на Гърция да се въспротиви на чрѣзмѣрнитѣ искания. Нъ за да се достигне тая цѣль, потрѣбно е, казва г. Вадингтонъ, на Турция да се не налагатъ невъзможни жъртви, а пакъ отъ Гърция да се иска голѣма умѣренность. За да олесни работата на конгреса колко годѣ, Н. Прѣвъсходителство е счелъ за нужно да направи едно общо начертание за бждящитѣ прѣдѣли, съ които да се покажи на Турция, какво желае Европа, а на Гърция — до гдѣ трѣба да се простиратъ нейнитѣ искания. Такава е цѣльта наслѣдующето рѣшение, което той има честь да подложи, въ съгласие съ графа Корти, на обсжданието на конгреса:

„Конгреса призовава Високата Порта да се споразумѣе съ Гърция за поправянието на границитѣ въ Тесалия и Ипиръ и исказва мнѣние, че това поправление може да мине прѣзъ долината на Саламириясъ и да се простре на истокъ до спуска къмъ Егейскнто море, а на западъ да Каламасъ на Йонийското море.

Конгреса не се съмнѣва, че двѣтѣ страни ще могжтъ да се съгласятъ. При все това за поголѣма сполучность въ прѣговоритѣ, силитѣ сж готови да употрѣбятъ своето посрѣдничество между двѣтѣ страни."

Графъ Корти желае да притури на тъй краснорѣчиво исказанитѣ отъ г. Вадигтона доказателства нѣколко думи въ подкрѣпление на прѣдложението, което твърдѣ много интересува дѣлото на общеевропейский миръ.

За да бжде дѣлото на конгреса трайно, потрѣбно е да се устранятъ, колкото се може повече, причичинитѣ за бждящи стълкновения. Излишно е да се напомнюватъ тука злочеститѣ заплитания прѣзъ послѣднитѣ врѣмена между Турция и Гърция. Трѣба да се помисли върху сгоднитѣ срѣдства за придупрѣдявание на подобнитѣ опасности въ бждащето. Тоя резултатъ трѣба да интересува Турция повече отъ всѣка друга сила. Подиръ печалнитѣ събития, които въ послѣдне врѣме се разиграхж въ Балканский полуостровъ, Турция трѣба горѣщо да желае мира и спокойствието. Нъ може ли да се помисли, че между Турция и Гърция ще има миръ и споразумѣние, когато на Гърция не се направятъ нѣкакви устжпки? Италиянското правителство и италиянский народъ

се интересуватъ твърдѣ много отъ тоя въпросъ; като истълкуватели на тѣзи чувства италиянскитѣ пълномощници правятъ приятелско възвание къмъ пълномощницитѣ на Турция и ги молятъ да приематъ прѣдложението, което се подлага на Конгреса.

Прѣдсѣдателя казва, че туй прѣдложение ще се разгледа заедно съ чл. XV на С. Стефанский договоръ, и мисли че то трѣба до се подложи на гласувание подиръ гласуванието на рѣчений членъ, който се е вече разисквалъ въ деветото засѣдание.

Първий турски пълномощникъ се повраща на прочетений отъ грьцкитѣ пратеници попрѣди документъ и прилага слѣдующитѣ съображения:

„Слѣдъ изслушванието на грьцкитѣ пратеници високото събрание рѣши да запази само декларацията на г. Делияни.

Като се опиратъ въ такъвъ случай на съдържанието на тая декларация, турскитѣ пълномощници могѫтъ да удостовѣрятъ, че Гърция не е повдигала оплаквания срѣщу Турция и че тя не се е даже погрижала да основе своята постѫпка предъ Конгреса на нѣкакво си начало отъ междунаронното право.

Г. грьцкий пратеникъ изложи, че по причина на заселеното въ Гърция голѣмо множество рожденници изъ съсѣднитѣ турски области, движенията въ тѣзи области се отзъвавали и на царството и че отъ това излазяло за сношенията на двѣтѣ държави едно натегнувание, което щѣло да се премахне, ако се било дадяло удовлетворение на грьцкитѣ желания, които ужь били съгласни съ интереситѣ на Европа и на Турция.

Като сподѣлятъ мнѣнието на грьцкий пратеникъ, колкото до взаимнитѣ отношения, които трѣбва да сѫществуватъ между двѣтѣ страни, турскитѣ пълномощници мислятъ, че тоя резултатъ не може да се достигне и оздрави, догдѣто Гърция не се отрѣче отъ идеитѣ, които сега исказва ужь като вдѫхнѫти отъ тая истата цѣль.

Движенията, за които се поменува, сѫ происхождали отъ причини, които никакъ не сѫ зависили отъ Турция. Движението на 1854 съвпада съ кръмската война; а движението, което се свърши прѣди малко, бѣше отзивъ на събитията, които съсипахѫ Европейска Турция дори до цариградскитѣ врата. Колкото до въстанието въ Критъ прѣзъ 1866, за него

всѣки знае, какъ се погаси тутакси слѣдъ прекъсванието на търговскитѣ и дипломатическитѣ сношения между Турция и Гръция.

Нъ колкото независимо отъ волята на Турция и да е било происхождението на тѣзи движения, Портата пакъ е направила всичко, що е зависило отъ нея, да прѣдпази своитѣ сношения съ Гърция отъ онѣзи послѣдствия, които бихѫ могли да произлѣзать отъ увлеченията, на които Гърция не всѣкога се е противила, както трѣба. Бесполезно ще бѫде да се доказва по надълго, че исканията на гърцкитѣ пратеници не се свързватъ ни съ цѣльта, ни съ рѫководната мисълъ на Конгреса. Удобството на минутата, или полезностьта не сѫ таквози силно право, щото само на основание на тѣхъ да се зематъ цѣли области отъ единъ съсѣдъ и да се прѣдадѫтъ на другъ. Не може да се каже и да се поддържи, че Гърция нѣма достатъчна за населението си земя. Нейнитѣ прибрѣжия сѫ тъй обширни, щото ѝ даватъ средства и възможность за бескрайно развивание. Отъ своя страна Турция желае да си запази областитѣ, на които населението ѝ е вѣрно и които сѫ се подплашили отъ слуховетѣ за съединение съ Гърция, както се види отъ прошенията №№ 15, 19 и 23 до високото събрание.

Що се касае до общий миръ, Н. Свѣтлость, прѣдсѣдателя, много добрѣ се исказа прѣдъ пратеницитѣ на друга една държава и опрѣдѣли важностьта, която трѣбва да се придава на подобни искания. Съ приеманието обаче на грьцкитѣ пратеници въ Конгреса и съ изслушванието на тѣхнитѣ представления, на тѣхнитѣ искания се придаде голѣмо значение и върху духоветѣ се произведе по голѣма распаленность. Има много знакове, които говорятъ въ полза на мисъльта, че притязанията на гърцитѣ сѫ се усилили.

Гърция се въоружава; тя сключва заеми. Турскитѣ пълномощници не се съмнѣватъ обаче, че великитѣ сили ще испратятъ на Атинский кабинетъ таквизи съвѣти, които ще залгчѫтъ гърцкото правителство въ неговитѣ расположения да поддържи добри сношения съ турската империя“.

Прѣдсѣдателя прочита чл. XV и моли своитѣ другари да си исказватъ забѣлѣжкитѣ върху всѣка алинея отъ него.

Първата и втората алинеи се приехѫ безъ разискванне.

При прочитанието на третята алинея Лордъ Салисбюри моли да се помѣстятъ подиръ думитѣ: „особенни коммисии.

въ които мѣстний елементъ ще преобладава, ще се натоварятъ", и слѣдующитѣ думи: „отъ Високата Порта".

Конгреса се съгласява съ това измѣнение и прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че въ едно предидуще засѣдание се бѣше рѣшило да се замѣнятъ въ истата алинея думитѣ: „Русското Императорско правителство" съ думитѣ: „европейската коммиссия".

Тъй поправений XV членъ се прие въ неговата цѣлость.

Конгреса прѣминава на прѣдложението на г. г. французскитѣ и италиянскитѣ пълномощници.

Графъ Андраши изявява, че го приема напълно.

Прѣди да се произнесе Конгреса върху тоя важенъ въпросъ, Лордъ Биконсфилъ желае да направи нѣколко забѣлѣжки, които иматъ за цѣлъ да се прѣдопрѣди погрѣшката, която би могла да произлѣзе отъ декларацията на гръцкитѣ делегати. Н. Прѣвъсходителство удостовѣрява, че неговото правителство всѣкога е настоявало прѣдъ Гърция и Турция да поддържатъ помежду си добри сношения и съ това да уравновѣсятъ влиянието на третьо едно племе, на това племе, което развали мира и извика събиранието на Конгреса. Отъ първенъ двѣтѣ страни помагахѫ на Англия въ тия нейни усилия; нъ тий се намѣрихѫ прѣдъ голѣмата мѫчнотия на злѣ и несъвършенно прѣкараната въ 1831 год. граница. Въ очитѣ на всѣки свѣдущъ человѣкъ тая граница е голѣма опасность и нещастие както за Турция, тъй и за Гърция. Нейното очертание е едно насърдчение за разбойничеството, а разбойничеството по необходимость докарва вълнение въ съсѣднитѣ области. Когато се наченѫ послѣднята война и жителитѣ на погранічнитѣ окрѫжия поченѫхѫ да се вълнуватъ, Англия направи прѣдъ Портата нужнитѣ представления и Портата ги посрѣщнѫ благоприятно. Обаче Гърция тоя пѫтъ направи голѣми мѫчнотии и английскитѣ съвѣти като не можихѫ да надмогнѫтъ въ Атина, появихѫ се голѣми и важни мѫчнотии. Лордъ Биконсфилдъ счита за своя длъжность да прибави, че възстанията въ Ипиръ и Тесалия тозъ пѫтъ не се подкладъхѫ отъ гръцкото правителство, нъ че напротивъ, по съвѣтитѣ на Англия, Гърция се залови даже и за потушаванието имъ. Англия още тогава даде да се разбере въ Атина, че на земленни увеличения Гърция не трѣба да се надѣе.

Като издирва източницитѣ на гърцкитѣ искания, Н. Прѣвъсходителство ги намира въ лъжливата мисълъ, която се

е распространила подиръ подписването на С. Стефанский трактатъ за началата, по които ще се ржководи Конгреса. Разнесе се лъжливо мнѣние, че намѣрението на Конгреса е да раздѣли устарѣлата турска държава, а не да я покрѣпи, както на дѣло направи високото събрание въ мисъльта за поддържанието на мира въ Европа. Истина е, че подиръ всѣка голѣма война доxождатъ териториялни измѣнения и Турция не е първата, която е изгубила части отъ своята територия: и Англия е изгубила голѣми области, на които е придавала голѣма цѣна и които и до днесь жалѣе; нъ на таквизи спогодби не може да се даде название **дѣлежъ** и гръцкото правителство дълбоко се е мамило въ намѣренията на Европа. Н. Прѣвъсходителство схваща тоя случай и протестира противъ една часть отъ печата, която нарича рѣшението на Конгреса за Босна и Ерцеговина дѣлежь. Напротивъ, това рѣшение се е взело само за да се избѣгне дѣлежа. То се оправдава отъ множество исторически примѣри (прецеденти). Прѣдоставена на само себе безъ собственни елементи за добро управление и заобиколена отъ независими или полузависими държави, Босна скоро би се обърнжла на поле за кървава борба. Прѣдъ вида на тая опасность Англия се е обърнжла къмъ една силна съсѣдна държава, твърдѣ много заинтересована въ запазванието на мира, и е исказала желанието си да се натовари съ управлението на тая область. Напълно съгласна съ тая мисълъ, Европа е възложила завземанието и управлението на Босна върху Австро-Унгария. Н. Прѣвъсходителство напомня, че на Австрия се е възлагала сжщата миссия и други пжть и въ други съсѣдни или отдалѣчени страни и че прѣдначинанието на Англия въ този случай никакъ не означава благоприятствование на дѣлежа.

Като се повраща къмъ Гръция, Лордъ Биконсфилдъ казва, че никой не може да се съмнѣва въ доброто бждяще на тая страна и че държавитѣ съ добро бждяще могжтъ и да чакатъ съ търпение добритѣ времена. Но въ сжщото време Н. Прѣвъсходителство исказва увѣрение, че Турция и Гръция не ще се откажжтъ да си поправятъ границитѣ и да устранятъ причинитѣ за постояннитѣ смущения и несъгласия. Първий английски пълномощникъ добавя, че той не е на мнѣние да се не прѣпоржчаватъ за достижение на тая цѣль принудителни мѣрки. Споредъ него Султана сж сполѣтѣли до днесь толкози голѣми злочестини, щото къмъ него трѣба да се отнасятъ само съ

изявление на симпатии. При все това Н. Прѣвъсходителство мисли, че не трѣба да се испуща настоящий случай безъ да се искаже по единъ твърдъ начинъ мнѣнието, че поправлението на границитѣ ще докара добро и на двѣтѣ страни. Лордъ Биконсфилдъ намира прѣдложената отъ г. Вадингтона линия за не толкози изгодна, нъ прѣдъ желаното единодушие на силитѣ, той е готовъ да прѣкрати всѣко возражение противъ тая линия, ако тя се приеме единодушно отъ Конгреса. Лордъ Биконсфилдъ свършува като исказа надѣжда и даже увѣрение, че Султана не ще се откаже отъ едно справедливо разрѣшение на въпроса.

Князъ Горчаковъ казува, че по начало той не вижда голѣма разница между французското прѣдложение и прѣдставенитѣ отъ Лорда Биконсфилда доказателства. И Лордъ Биконсфилдъ признава необходимостьта да стане споразумѣние за поправление на границитѣ на грьцкото царство; съ малки различия въ подробноститѣ главната идея като е сѫщата, Н. Свѣтлость я удобрява напълно.

Графъ Шуваловъ желае да направи една забѣлѣжка върху краснорѣчивото слово на г. първий английски прѣдставитель. Князь Горчаковъ е констатиралъ въ едно отъ прѣдидущитѣ засѣдания искренитѣ симпатии на Руссия къмъ гръцкитѣ населения и къмъ грьцкото правителство. Не помалко желае Руссия да сѫществуватъ между Грьция и Турция добри и приятелски отношения. Но споредъ думитѣ на Лордъ Биконсфилда това приятелско споразумѣние било нужно не толкози за самитѣ тѣзи държави, колкото за въспиранието на друго едно племе — на славянетѣ — да смущава европейский миръ. Графъ Шуваловъ не може да сподѣли това мнѣние; той увѣрява, че славянскитѣ населения ще прѣстанѫтъ да смущаватъ мира, щомъ Европа ги надари съ таквизи учреждени, които ще имъ обеспечѫтъ живота, имота и благосъстоянието. Н. Прѣвъсходителство повтаря, че именно туй новото положение ще послужи за залогъ на европейский миръ, а не споразумѣнието на турци и гърци во вредъ на славянетѣ.

Прѣдложението на французскитѣ и италиянскитѣ пълномощници като се подложи на гласувание, Кара-Теодори паша обяви, че той не знае нищо за исказаното съгласие на неговото правителство върху прѣдложението за поправяние на границитѣ, което ужь било дадено по прѣди, и по тая причина за

своя длъжность счита да запази мнѣнието на турското правителство върху тоя въпросъ съвършенно незадлъжено.

Предсѣдателя казува, че въ този случай турскитѣ пълномощници иматъ право да се въздържжтъ отъ гласоподавание и да чакатъ нови инструкции. Н. Свѣтлость констатира обаче, че освѣнъ Портата всичкитѣ сили единодушно приематъ прѣдложението.

Графъ Сентъ Валлие прѣдлага отъ страна на францускитѣ и австрийскитѣ пълномощници слѣдующето прѣдложение:

„Мирдититѣ ще продължаватъ да се ползуватъ съ привилегиитѣ и свободноститѣ, които сж добили отъ старо време“.

Лордъ Салисбюри намира, че ще бжде опасно да се подтвърждаватъ не добрѣ опредѣлени привилегии и да се придава на обичаитѣ сила на международни задължения.

Графъ Сентъ-Валлие казува, че предложението му не измѣнява николко досегашното положение. Отношенията на Портата и на Мирдититѣ всѣкога сж се основавали на извѣстни свободности и привилегии; само съхранението на това положение се иска сега и нищо повече.

Мехмедъ Али паша забѣлѣжва, че прѣдъ сериознитѣ прѣобразования, които султана готви да даде, привилегиитѣ и и слободноститѣ отъ срѣднитѣ вѣкове трѣба да изчезнжтъ. Тѣзи измѣнения ще ставатъ безъ съмнѣние постепенно и сегашното положение ще се продължи още нѣколко време, нъ Н. Прѣвъсходителство не желае да види, своето правителство задължено да продължава това положение и подиръ въвеждането на реформитѣ.

Баронъ Хаймерле настоява въ полза на прѣдложението, на което единствената цѣль е запазванието на една добита отъ вѣкове автономия. Той прѣдставлява главнитѣ чърти на тая автономия и притуря, че конгреса е благоприятенъ на автономитѣ и че мирдититѣ заслужватъ неговата благосклонность.

Мехмедъ Али паша като постоянствуваше да доказва неудобноститѣ отъ привилегиитѣ на нѣкои албански колѣна, графъ Сентъ-Валлие повтори, че въ тая минута, когато на Балканский, полуостровъ ставатъ таквизи важни промѣнения. пълномощницитѣ на Австрия и Франция не могжтъ да оставятъ мирдитскитѣ население безъ нужнитѣ увѣрения, че тѣхното положение си остава сжщото.

Садуллахъ Бей мисли, че съ приемането на това прѣдложение Конгреса ще влѣзе въ противорѣчие съ чл. XV, който установява разнитѣ реформи въ Турция; като се прогласи запазванието на прѣдишното положение, не се ли унищожаватъ още отъ напрѣдъ тия реформи?

Отъ размѣненитѣ по тоя прѣдмѣтъ между турскитѣ пълномощници и графъ Сентъ-Валлие мисли и отъ декларациитѣ на турскитѣ пълномощници като стана явно, че Високата Порта за сега не мисли да измѣнява положението на мардититѣ, пълномощницитѣ на Австрия и Франция обявихѫ, че тий се задоволяватъ съ простото помѣстяние на тѣхното прѣдложение и на турската декларация въ протоколитѣ и че повече отъ това тий не искатъ.

За дневенъ редъ на идущето засѣдание, което ще стане утрѣ на 24/6 Иулия, се поставихѫ въпроситѣ за териториялнитѣ измѣнения въ Азия и за проливитѣ.

Засѣданието се закри на 5 часа

(Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 14.

Засѣдание на 24/6 Иулия 1878.

Присѫтствувахѫ всичкитѣ пълномощници. Засѣданието се откри на $2^1/_2$ часа и протокола № 12 се удобри.

Прѣдсѣдателя напомня списъка № 10 на прошенията и посочва особено на прошението отъ Малкомъ-Хана, персийский посланикъ въ Берлинъ, който желае да се приеме въ конгреса, когато ще се постановява за града Котуръ.

Н. Свѣтлость като поиска мнѣнието на конгреса върху това прошение, Лордъ Салисбюри изказа съгласие да се изслуша Малкомъ Ханъ, а Князь Горчаковъ заяви, че отъ страна на русскитѣ пълномощници нѣма никакво съпротивление. Пълномощницитѣ приехѫ исканието на Малкомъ Хана и прѣдсѣдателя обяви, че персийский посланикъ ще се повика на засѣданието въ идущий понедѣлникъ.

На дневний редъ дохождатъ въпроситѣ за территориянитѣ измѣнения въ Азия. За тѣзи въпроси се говори въ членове XVI, XVIII и алинея 6 отъ XIX членъ на С. Стефанский договоръ. Прѣдсѣдателя казува, че днесь трѣба да се разгледатъ

само членове XVI и XIX, а чл. XVIII, който говори за Котуръ, да се остави за засѣданието, на което ще присжтсвова и персийский посланикъ.

По желанието на Лорда Салисбюри конгреса пристжпа най напрѣдъ къмъ обсжждани-то на алинея б отъ XIX членъ, гдѣто се говори за Ардаханъ и Карсъ.

Като оставя на страна редакцията на XIX членъ както и многочисленитѣ подробности, които подобрѣ бихж могли да се разискватъ направо между най много заинтересованитѣ пълномощници, Лордъ Салисбюри пристжпа изведнажъ къмъ принципа за присъединението на Карсъ и Ардаханъ къмъ Руссия. Спорѣдъ мнѣнието на Н. Прѣвъсходителство таквизи голѣми присвоения расклащатъ силата и обаянието на Високата Порта въ Азия и правятъ поддържанието на порядъка въ тия мѣста твърдѣ съмнително. Безъ да настоява върху това положение (теза), което е очевидно за всѣкиго, Лордъ Салисбюри пита русскитѣ пълномощници, не сж ли промѣнили мнѣнието си относително Ардаханъ и Карсъ подиръ съображенията, които имъ сж прѣдставили английскитѣ пълномощници въ частнитѣ си срѣщания. Ако Руссия постоянствова въ желанието си да задържи и тия мѣста, Лордъ Салисбюри се вижда принуденъ да обяви, че той запазва правото на Англия да защити интереситѣ и влиянието си върху населенията по такъвъ начинъ, който и се види за най сгоденъ.

Първий русски пълномощникъ произнася тѣзи думи:

„Благодарение на примирителний духъ и на взаимнитѣ устжпки, отъ които по съвѣстъ най полѣмата частъ трѣба да се отдаде на Руссия, дѣлото на Конгреса се доближи до своята цѣль, до единъ миръ общеполезенъ за цѣла Европа и едничекъ достоинъ за високодостойнитѣ хора, които сж се събрали въ Берлинъ.

Днешното засѣдание е посвятено на единъ въпросъ, на който справедливото и чуждото за дребничавитѣ страсти рѣшение ще довърши и увѣнчае дѣлото, къмъ което се стремимъ всички.

Ний устжпваме Ерзерумъ, Баязидъ и долината на Алашкердъ. Прѣзъ послѣднитѣ два пункта минаватъ керванитѣ и главний търговски пжтъ за Персия.

Упълномощенъ съмъ да добавя, че Негово Величество моя Господаръ ще обяви Батумъ за свободно пристанище и ще даде съ това ново удовлетворение на материялнитѣ интереси

на всичкитѣ търговски народи и най много на интереситѣ на Англия, на която търговията занимава по голѣмата часть отъ кораблитѣ.

Азъ свършамъ като повтарямъ, че на днешното засѣдание ний ще направимъ голѣма крачка къмъ високата цѣль на нашето събрание".

Прѣдсѣдателя констатира важностьта на съобщението, което г. първий русски пълномощникъ направи въ името на своето правителство; отричанието отъ Боязидъ и отъ Алашкерската долина и особенно обращанието батумското пристанище въ свободно сж такива устжпки, които значително измѣняватъ С. Стефанский договоръ. Н. Свѣтлость казува, че послѣднята устжпка олеснява испразднюванието на Батумъ (отъ турцитѣ) и размѣнението на тоя градъ съ Ерзерумъ. Князь Бисмаркъ ще се счете за честитъ, ако види, че английското правителство, на което интереситѣ сж голѣми по онѣзи мѣста, се удовлетвори съ туй нареждание. Голѣмъ и рѣшителенъ ще бжде успѣха къмъ мира, ако Конгреса се съгласи еще днесъ връху тая важна точка и не му остане друго, освѣнъ подробноститѣ.

Князъ Горчаковъ като пожела да чуе мнѣнието на Конгреса, прѣдсѣдателя прави апелъ къмъ благоразумнитѣ оцѣнения на английскитѣ представители.

Лордъ Биконсфилдъ отговаря, че съ внимание е изслушалъ съобщението на Кназа Горчакова, и мисли заедно съ Н. Свѣтлость, че тая доброволна устжпка отъ страна на Н. В. Русский Императоръ заслужва дълбока благодарность отъ страна на Събранието. Въ минутата, когато събранието се приближава къмъ края на своитѣ трудове и когато всичкитѣ пълномощници се силятъ да разрѣшатъ мжчнотиитѣ на разнитѣ подробности, пълномощницитѣ на Англия сж честити да констатиратъ голѣмата важность на примирителната постжпка на единъ силенъ господаръ. Тий мислятъ, че и да не истича отъ толкози заинтересована сила и отъ държавенъ человѣкъ, като Н. Свѣтлость, туй прѣдложение пакъ е въ състояние да уравни едно отъ голѣмитѣ прѣпятствия за желанното отъ цѣла Европа разрѣшение. Първий английский пълномощникъ намира, че мисъльта за преобращанието, подиръ великата война, на единъ споренъ градъ въ свободно пристанище и въ търговски складъ за всичкитѣ народи, е добра и честита мисъль. Н. Прѣвъсходителство удобрява напълно и приема това предложение. Ако и да е за Англия повече желателно, щото тоя укрѣпенъ и

никога непрѣвземанъ градъ да си остане подъ властьта на Султана, Лордъ Биконсфилдъ гледа на новото рѣшение като на еднакво сгодно не само за Руссия и Турция, нъ и за другитѣ народи, понеже Батумъ става общо срѣдоточие за съединенитѣ сили и за прѣдприемливий духъ на всичкитѣ народи. Н. П. повтаря обаче, че той би прѣдпочелъ да види въ Батумъ не само свободно пристанище, нъ и пристанище извънъ територията на Руссия. Въ голѣмото си довѣрие къмъ декларациитѣ на Русский Императоръ Лордъ Биконсфилдъ намира въ изгодноститѣ на свободното пристанище добро възмездие срѣщу присъединенито, което инакъ не би могълъ да оправдае, нъ все пакъ не може да избѣгне да не каже, че при драгото посрѣщание на свободното пристанище трѣбало би да се помисли и за прѣдупрѣждението, или попе за намаляванието на нови смущения. Батумската область не е никакъ задоволна да стане русско владѣние; тя се намира еще въ ржцѣтѣ на таквизи население, които се считатъ въ състояние да я защитятъ и които съ повдиганието си могли би да извикатъ голѣми опасности. Н. П. би желалъ, щото съ приеманието на милостивото императорско предложение конгреса да искаже и желанията си за нуждата да се взематъ всичкитѣ нуждни мѣрки за избѣгванието на беспорядъцитѣ, сѣтнинитѣ на които бихж могли безъ това да бждятъ достоплачевни. Съ тая цѣль трѣбало би преди всичко да се даде справедливо внимание на мжжественното население, което се показва твърдѣ несъгласно съ новия режимъ, който му се готви отъ Конгреса, Н. П. настоява да се запазятъ и въ Азия онѣзи иститѣ начала за противоположнитѣ интереси на народноститѣ, които ржководяхж Конгреса при разрѣшението на въпроситѣ за Европейска Турция. Лордъ Биконсфилдъ мисли, че напраздно ще бжде да се губи времето въ думи върху вземанието на мѣрки за прѣдупрѣждение. Той се ограничава да покаже на високото събрание туй положение на работитѣ, противъ което влиянието на една само държава едва ли ще може да устои. Н. П. приема създаванието на свободно пристанище въ Батумъ, нъ желае да се изучжтъ и подробноститѣ на туй рѣшение въ Конгреса, като се взематъ прѣдъ очи мѣркитѣ за прѣдупрѣждение на всѣкакви стълкновения. На прѣдставителитѣ на всичкитѣ сили принадлежи да взематъ мѣрки за предодтвращание на тая възможность за бждяща опасность.

Подиръ тая рѣчь прѣдсѣдателя съ удоволствие признава, че голѣмъ напрѣдъкъ се направи къмъ споразумѣнието. Достигнжтото

между Англия и Руссия споразумѣние върху Батумъ има голѣма цѣна. Наистиннж, първий английский пълномощникъ се вижда още загриженъ отъ нѣкакви си опасности, които заплашватъ спокойствието на населението въ ония мѣста, а заедно съ това и мира на Европа, нъ Н. Свѣтлость се надѣе, че тѣзи опасности лесно ще могжтъ да се избѣгнжтъ съ добри опредѣления върху подробноститѣ. Ако пълномощницитѣ на Англия бихж пожелали да развиятъ подобрѣ обясненията за своитѣ страхувания, конгреса би се постаралъ да ги испита и да направи нѣщо за устранението на опасноститѣ. Другитѣ сили бихж мсгли тогава да покажжтъ срѣдствата, които иматъ прѣдъ очи. На късо, князъ Бисмаргъ вѣрова, че конгреса се усѣща честитъ да види, че раздѣлението между Англия и Руссия е много по малко, отъ колкото имаше страхъ да бжде, и че добрата воля и отъ двѣтѣ страни дава основания да се очаква онова благополучно разрѣшение, което Европа ще посрѣщне съ радость и благодарность.

Графъ Андраши е изслушалъ съ удоволствие изявленията на Князя Горчакова; той счита прѣобращанието на Батумъ въ свободно пристанище за голѣма и очевидна изгодность за всичкитѣ европейски сили. Н. П. като си припомня примѣритѣ на прѣминжлото, мисли заедно съ Лорда Салисбюри, че частнитѣ прѣговори между двѣтѣ най заинтересовани сили и тозъ пжть ще изравнятъ мжчнотиитѣ, които се протлвятъ на пълното и толкози желанното отъ всички съгласие. Той обявява, че приема отнапрѣдъ още заключенията на прѣговоритѣ, които има да станжтъ между двѣтѣ държави.

Г. Вадингтонъ нѣма никакво възражение противъ направенитѣ декларации и се ограничава да констатира съгласието, което наближава да се сключи.

Графъ Корти се присъединява къмъ думитѣ на своитѣ другари и исказва горѣщо желание, щото споразумѣнието да не посрѣща голѣми мжчнотии.

Кара-Теодори си задържа мнѣнието до тогава, когато Английскитѣ пълномощници дадатъ подробни обяснения върху тѣхнитѣ възгледи по тоя въпросъ и стане възможно да се оцѣнятъ тѣзи възгледи по пълно.

Прѣдсѣдателя прочита онова мѣсто отъ XIX чл., въ което се говори за разискваний предмѣтъ: „като взема въ внимание . . . . . , Русский Императоръ се съгласява да се замѣни исплащанието на по голѣмата часть отъ изброенитѣ въ

прѣдидущий членъ сумми съ устжпванието на слѣдующитѣ мѣста: . . . . . „Тука влазять устжпенитѣ мѣста въ Европа, за които конгреса вече се е произнесълъ. Подиръ тѣхъ иджтъ устжпенитѣ въ Азия, наредени въ алинея б. „Ардаханъ, Карсъ, Батумъ, Баязидъ и всичката мѣстность до Саганлукъ." Н. Свѣтлость напомня, че Руссия вече се е съгласила да не влазятъ въ числото на устжпенитѣ мѣста Баязидъ и мѣстностьта до Саганлукъ.

Графъ Шуваловъ казва, че подобрѣ ще бжде да се отмахнжтъ думитѣ „до Саганлукъ" и да се каже за русскитѣ устжпки на късо така: че Баязидъ и всичката Алашкерска долина оставатъ на Турция съ условие, че тая послѣдната ще повърне мѣстностьта Котуръ на Персия.

Конгреса разглежда на картата линиитѣ, които показва Графъ Шуваловъ, и предсѣдателя констатира, че преобращанието на Батумъ въ свободно пристанище е вече удобрено и че сжщото е станжло и съ линиитѣ, които Графъ Шуваловъ показва. Колкото за подробното обозначение на границата, тая работа споредъ Н. Свѣтлость трѣба да се предаде на особенна коммиссия.

Лордъ Салисбюри обявява, че има да направи възраженния и забѣлѣжки върху много отъ точкитѣ на чл. XIX. Най напрѣдъ той се е страхувалъ да не би въ ржцѣтѣ на Руссия Батумъ да се обжрне на една опасность за свободното плавание по Черно-море. Направенитѣ днесь устжпки отъ Руссия като да устранаватъ тия страхувания. На второ мѣсто той се е боялъ, да не би съ завземанието на Баязидъ отъ Руссия да се прѣсече търговский пжть съ Персия; нъ сега той констатира, че съ оставанието на Алашкерската долина подъ Турция, тия страхове не могжтъ вече да си иматъ мѣстото. Остава му да напомни интереситѣ на едно юнашко население, което се отказва да мине подъ русската власть. Н. Превъсходителство намира, че частнитѣ прѣговори между пълномощницитѣ сж еще необходими за уреждането на послѣднитѣ мжчнотии върху подробноститѣ.

Князъ Горчаковъ казва, че той би предпочелъ разискванията въ цѣлий конгресъ и че е готовъ да отговори тутакси на възраженията, които бихж пожелали да прѣдставятъ английскитѣ пълномощници.

Князъ Бисмаркъ се присъединява къмъ желанието на Лорда Салисбюри и това свое прѣдпочтение основава на мно-

гочисленнитѣ подробности, които не могжтъ да се разглеждатъ въ пълно засѣдание. Впрочемъ той ще попита върху това нѣщо и желанието на конгреса.

Князь Горчаковъ представя, че има двѣ категорни въпроси: първитѣ сж технически и иматъ за прѣдмѣтъ опрѣдѣлението на окончателнитѣ граници; тий наистиннж не могжтъ да се рѣшаватъ въ конгреса и самъ С. Стефанский договоръ още отъ напрѣдъ ги е прѣдоставилъ на особенна коммиссия. Колкото до вторитѣ, сир. до тия, които сж по главни и по важни, за тѣхъ Н. Свѣтлость благодари Лорда Биконсфилда, гдѣто е отговорилъ на неговитѣ съображения съ таквази лоялность. Между другото г. първий английски пълномощникъ е исказалъ страхувания за безопасностьта на населенията. Това сж страхове неоснователни, нъ вѣроятни; князъ Горчаковъ по някой начинъ обаче не може да си обясни възраженията на Лорда Салисбюри и моли Н. Превъсходителство да опрѣдѣли по единъ пó точенъ начинъ. въ какво състоятъ безпокойствата, които е исказалъ.

Лордъ Салисбюри казва, че той е искалъ да говори за лазоветѣ, които не ще рачжтъ да приематъ русското владичество и на които противянието може да извика единъ день сериозни заплитания.

Между Князя Горчакова, Лорда Салисбюри и Мехмедъ Али паша се завързува прѣпирня върху количеството на лазското население въ Лазистанъ. Князъ Горчаковъ, като се основава на извѣстни данни, които предлага да съобщи на Конгреса, поддържа че това число не е по голѣмо отъ 50,000 души, когато напротивъ пълномощницитѣ на Англия и Турция го въздигатъ на 200,000 души.

Прѣдсѣдателя като забѣлѣжва, че този второстепененъ въпросъ не се касае до дѣлото на мира, настоява изново прѣдъ русскитѣ и английскитѣ пълномощници да се споразумѣятъ върху тия и върху другитѣ тачки, които ги раздѣлятъ, въ частни разговори помежду си. Тоя съвѣсъ се приема отъ двѣтѣ страни и Конгреса рѣшава да се отложи разгледванието на чл. XIX до пълното споразумѣние на английскитѣ и русскитѣ пълномощници.

Събранието прѣминава на XVI чл. който говори за арменцитѣ и за който бѣше ставала дума въ едно отъ прѣдидущитѣ засѣдания.

Лордъ Салисбюри бѣше прѣдставилъ по тоя прѣдмѣтъ едно прѣдложение, което се раздаде на пълномощницитѣ. Н. Прѣвъсходителство прѣдлага да се отмахнжтъ първитѣ редове на чл. XVI до думитѣ: **на двѣтѣ страни** и да се притурятъ въ края на останжлата фраза слѣдующитѣ думи:

„Тя ще се споразумѣе по сетнѣ съ подписанитѣ шесть сили върху значението на това задлъжение и върху нужнитѣ средствъ за неговото испълнение“.

Н. Прѣвъсходителство добавя, че трѣба да се запазятъ интереситѣ на арменцитѣ и че цѣльта на неговото прѣдложение е да се дадмтъ на тоя народъ надежди за скорошно подобрение и за бждящъ прогресъ.

Кара-Теодори паша приема, че прѣзъ послѣдната война неподчиненитѣ племена сж причинили голѣми беспорядъци, нъ че щомъ се е извѣстила за това, Портата е взела мѣрки за прѣкратяване на злото. Прѣдложението на Лорда Салисбюри се относя до мѣрки въ бждащето. Кара-Теодори паша би желалъ да се иматъ прѣдъ очи изявенитѣ отъ Портата расположения и да не се добавя на параграфа друго нищо, освѣнъ слѣдующата фраза: „Портата ще съобщи на шестьтѣхъ сили слѣдствието отъ взетитѣ вече по тая часть мѣрки.“ Това прибавление не само ще удовлѣтвори Турция, нъ ще обеме и уясни и смисала на английското прѣдложение.

Графъ Шуваловъ предпочита редакцията на Лорда Салисбюри. Ако Портата е взела таквизи мѣрки, които не сж се турили въ дѣйствие, то безполезно е да ги съобщава на силитѣ.

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че не е лесно нѣщо да се турятъ въ испълнение принудителни мѣрки между независими племена, и за това той се съмнѣва върху практическата дѣйствителность на прѣдложений отъ Лорда Салисбюри членъ. Кара-Теодори паша като настоява върху своето добавление, Лордъ Салисбюри моли да се отложжтъ разискванията, до гдѣто се внесе нѣкакво измѣнение въ първоначалний текстъ.

Въпроса се отложи за едно отъ ближнитѣ засѣдания.

Конгреса прѣминава на въпроса за проливитѣ.

Лордъ Салисбюри обявява, че ако Батумъ бѣше се оставилъ въ положение да заплашва свободата на Черно море, Англия не щѣше да се обвързува прѣдъ другитѣ сили да не допуща кораблитѣ си да влизатъ въ това море. Нъ Батумъ като се обяви за свободно и търговско пристанище, английското правителство не ще се отрѣче да поднови задлъженията, кои-

сжществуватъ по тая часть, като ги съгласи съ измѣнени-а, които сж се приели вече отъ Конгреса.

Князъ Горчаковъ като забѣлѣжва отъ своя страна, че я опасности по никой начинъ не могжтъ да се проявятъ, по-же Руссия нѣма флота въ Черно море, на мнѣние е и той, сегашнитѣ узаконения трѣба да си останжтъ неизмѣнени.

Отъ разискванията между прѣдставителитѣ на Англия, Ру-ия и Франция върху това, какво трѣбва да се разбира подъ митѣ сегашни узаконения, излѣзе на явѣ, че подъ тѣзи ни трѣба да се разбира онзи нарядъкъ на нѣщата, който се тановява съ декларацията отъ 1856 и съ II чл. на Лондон-ий трактатъ отъ 13 марта 1871, който членъ се и прочита.

Графъ Шуваловъ мисли, че Конгреса не ще се пуска да зиска актоветѣ отъ 1856 и 1871. Какво иска Руссия? Тя ка само съхранението на прѣдишното положение на проли-тѣ. Лордъ Салисбюри иска да подчини туй прѣдишно поло-ение подъ условията на завладѣнието отъ Руссия на Батумъ. е е мжчно да се докаже, че Батумъ не може да бжде стра-лище за никого и че завладяванието на туй пристанище е жно на Руссия само за оздравение на русскитѣ сношения търговия съ областитѣ, които Руссия владѣе по тия ѣста на крайбрѣжието. Н. Прѣвъсходителство констатира, че ѣобращанието на Батумъ въ свободно пристанище трѣбаше устрани и най малкитѣ съмнѣния. Това пристанище ще се ърне на важно мѣсто за търговията на цѣлъ свѣтъ; то ни-га не може да бжде страшилище за проливитѣ и по тая при-ина нищо не се противи на запазванието на прѣдишното по-жение.

Лордъ Салисбюри приема, че Батумъ ще бжде само тър-вски градъ и съгласява се да се запази прѣдишното поло-ение за проливитѣ.

По слѣдствие на една забѣлѣжка на Кара-Теодори паша, на основание на туй прѣдишно положение България не мо-е да държи въ Черно море морски сили, Конгреса остава на ѣние, че никакви особенни забѣлѣжки не сж нужни за то-, понеже отъ само себе си се разбира, че като е подвластно яжество и нѣма военно знаме, България не може да има морски сили.

Прѣдседателя констатира единодушното съгласие на Кон-еса да си запази прѣдишното положение за проливитѣ на арданелитѣ и на Басфора.

Прѣдседателя прочита чл. XXIV и Конгреса припознава, че подиръ станжлитѣ декларации първата фраза на тоя членъ за отварянието на проливитѣ на търговскитѣ корабли нѣма защо да се разисква. Колкото до втората фраза, за нея Графъ Корти забѣлѣжи, че тя е повторение на декларацията отъ 1856, а пъкъ Кара-Теодори паша добави, че тъй като Турция е вече свързана съ декларацията отъ 1856, то тая фраза никакъ си нѣма тука мѣстото.

Прѣдсѣдателя обявява, че Конгреса нѣма защо да се запира на тоя членъ и че събранието се ограничава да постанови само съхранението на прѣдишното положение.

Н. Свѣтлость прочита подиръ това чл. XXV, който се касае до испрздняванието на Европейска и Азиятска Турция отъ русскитѣ войски. Князъ Бисмаркъ забѣлѣжва, че тия постановления на двѣтѣ воюющи сили сж станжли редовно и това Конгреса нѣма защо да се намѣсва въ тоя въпросъ.

Г. Вадингтонъ подлага на своитѣ русски събратия едно желание по тая часть: той ги пита, не ще ли имъ бжде възможно да обявятъ, че Руссия ще се помжчи да освободи Румания отъ тягоститѣ на една продължителна окупация и упжти войскитѣ си по Дунавъ и прѣзъ Варна.

Графъ Шуваловъ отговаря, че прѣдложението на Г. Вадигтана вѣроятно не ще има неограниченъ характеръ. То едно ли дава да се разбере, че требва да се избере само единъ пжть за испразванието на русскитѣ войски и че за други не трѣбва и да се мисли. Н. Прѣвъсходителство е готовъ да направи възможното за удовлетворение на туй желание, нъ испълнението на неговата декларация ще зависи отъ бързото испразднюване на Варна отъ турскитѣ войски. Ако турскитѣ пълномощници благоволятъ да обявятъ прѣдъ Конгреса, че Варна ще се испразднп немедленно, Графъ Шуваровъ съ готовность ще отговори на желанията на първий французски пълномощникъ.

Кара-Теодори паша моли да се отложи тоя въпросъ, защото сега не може да даде точенъ отговоръ.

Г. Вадингтонъ забѣлѣжва, че той не е прѣдставлявалъ прѣдложение, нъ само въззвание къмъ добрата воля на Руссия за случая, ако обстоятелствата помогнжтъ да стане испразднюванието на турскитѣ области безъ да се минава прѣзъ Румания.

Графъ Шуваловъ ще се счете за честитъ да испълни желанието на Г. Вадингтона и жалѣе за това, гдѣто нерѣшителний отговоръ на г. първий турски пълномощникъ му забра-

нява да даде по положително обѣщание отъ страна на своето правителство.

Кара-Теодори паша пита, ще се помѣсти ли алинея 3 отъ XXV чл. относително испразднованието на Азиятска турция въ новий трактатъ, и прѣдсѣдателя му отговаря, че нужда за таквози помѣстяние нѣма, защото тука работата се касае само до Турция и Руссия. Европа съглежда свой интересъ само въ испразднованието на Европейска Турция.

Н. Свѣтлость констатира, че послѣднитѣ членове на С.-Стефанский договоръ (XXVI, XXVII, XXVIII и XXIX) се касаятъ до мѣстни и военни въпроси и постановления и исказва надежда, че на идущето засѣдание Конгреса ще може да свърши разглежданието на въпроса за Азия, слѣдъ като изслуша резултата на прѣговоритѣ, които ще станжтъ между русскитѣ и английски пълномощници върху висящитѣ подробности

Като прѣдсѣдатель на делимитационната коммисия, Князь Гогенлое моли да се постави на дневний редъ за идущето засѣдание рапорта на тая коммисия върху въпроситѣ, които могжтъ да се разрѣшжтъ само въ пълното засѣдание на Конгреса.

Графъ Шуваловъ наумѣва мимоходно, че за много мѣста въ Европа и Азия не се е прѣдвидѣло никакво подобрение. Трактата на С.-Стефано като е създавалъ една Велика България, вземалъ е прѣдъ очи въ XV чл. само грьцкитѣ области и е испустилъ изъ видъ други нѣкои мѣстности.

Сега положението се измѣни: създаванието на ограничената Румелия оставя безъ внимание многочисленни населения и ги лишава както отъ правото да се ползоватъ отъ реформитѣ на Источна-Румелия, тъй и отъ реформитѣ, които се прѣдвиждатъ за грьцкитѣ области.

Сждбинитѣ на въсточнитѣ християне като съставляватъ първата и главната грижа на Европа и на Конгреса, Н. Прѣвъсходителство иска да се надѣе, че постановленията на чл. XV ще се прострժтъ сжщо тъй и на всичкитѣ други християнски населения въ Балканский полуостровъ, за които не се е прѣдвидѣло никакво особенно устройство.

Князъ Бисмаркъ намира, че XV чл. трѣба да се усвои отъ Конгреса и да се приложи на всичкитѣ части на Турската Империя. Колкото до подробноститѣ на тоя въпросъ, съ тѣхъ би могло да се займе, ако потрѣба, друго дипломатическо събрание, което ще се повика по сетнѣ.

Графъ Шуваловъ е честитъ да види, че приложението на

постановленията въ чл. XV се простира върху всичкитѣ части на Европейска Турция, гдѣто особенни правилници не господствоватъ.

Графъ Андраши е съгласенъ съ русскитѣ пълномощници върху голѣмата необходимость да се подобри сждбината на християнетѣ, нъ мисли, че готовитѣ устройства не сж всѣкога най добритѣ за достижение на тая цѣль. Дипломацията трѣба да се ограничава само въ поставянието на главнитѣ начала и да се пази отъ подробноститѣ, които често ставатъ опасности за населенията.

Кара-Теодори паша моли Конгреса да обърне внимание на прошението № 49 въ списъка № 10, съ което се повдига въпросъ за монастирскитѣ имоти въ Румания. Н. Прѣвъсходителство си запазва правото да прѣдстави формално прѣдложение по тоя въпросъ.

Засѣданието се закри на 5 часа.

(Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 15.

Засѣдание на 26/8 Иуния 1878.

Присжтствувахж всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се отвори на 2½ часа и протоколъ № 13 се прие.

Прѣдсѣдателя напомнюва прошенията въ списъкъ № 11.

На дневенъ редъ стои чл. XVIII на С.-Стефанский договоръ относително града Котуръ и поправянието на турско-персийската граница; този членъ е изрѣченъ така:

„Високата Порта ще вземе въ сериозно внимание исканото отъ европейската посрѣдническа коммисия мнѣние за владѣнието на града Котуръ и се задлъжава да извърши всичкитѣ работи по окончателното опрѣдѣление на границата между Турция и Персия“.

Прѣдсѣдателя мисли, че съгласно съ приетото отъ Конгреса въ послѣдното засѣдание рѣшение тука трѣба да се изслуша прѣдставителя на Н. В. Персийский Шахъ.

Въведе се Малкомъ Ханъ и прѣдсѣдателя го помоли да съобщи на Конгреса забѣлѣжванията на неговото правителство върху членъ XVIII отъ С.-Стефанский договоръ.

Малкомъ-Ханъ казува, че той нѣма нищо да съобщава

и че иска само да се научи, какво е рѣшението на Конгреса.

Князъ Бисмаркъ отговаря, че високото събрание еще никакво рѣшение не е вземало и че то е само искало да се увѣри, че възвращанието на Котуръ къмъ Персия ще бѫде прието отъ Н. В. Шаха.

Малкомъ-Ханъ обявява, че правителство му го е упълномощило да приеме възвращанието на Котурското окрѫжие съ признателность и че за пространството на тая мѣстность той приема онова опрѣдѣление на границитѣ, което е направила англо-русската коммисия. Н. Прѣвъсходителство прибавя нѣколко разсѫждения за положението на персийската граница откъмъ Баязидъ и Муамерра и призовава помощьта на Конгреса за прѣкратяванне на тѣзи постоянно повтаряни мѫчнотии.

Персийското правителство отъ напрѣдъ се подчинява на рѣшението на високото събрание.

Прѣдсѣдателя исказва мисъльта, че Конгреса не ще се откаже да посрѣдствова за достижение на едно споразумѣние между Турция и Персия и че въпроса на Котуръ ще му даде нужний за това случай.

Малкомъ-Ханъ се оттегля и прѣдсѣдателя моли русскитѣ пълномощници да си кажѫтъ мнѣнието върху XVIII членъ. Графъ Шуваловъ опрѣдѣля сегашното положение на въпроса. Въ станѫлитѣ между Руссия и Турция подиръ подписванието на С.-Стефанский маръ прѣговори, Руссия се съгласи да повърне на Турция Баязидъ и Алашкерската долина, нъ съ условие, че въ замѣна на това Котурската мѣстность ще се повърне на Персия. Ще каже Котуръ се повраща на шаха като замѣна. Колкото до опрѣдѣлението на границитѣ на тая мѣстность, то не е мѫчно, понеже самъ Малконъ-Ханъ обяви, че приема границитѣ на коммисията. Графъ Шуваловъ поддържа желанието на Персия да се уреди по скоро въпроса на нейнитѣ граници.

Прѣдсѣдателя пита, да ли не е ставало нѣкакво прѣдложение за измѣнение на тоя членъ и отъ прочитанието на книжата се узнава, че таквози прѣдложение не е ставало ни отъ страна на Малкомъ-Хана, ни отъ други нѣкого.

Графъ Шуваловъ не е на мнѣние да се запази члена както си е; той напомнюва, че положението се измѣни подиръ трактата на С.-Стефано и че сега прѣдстои на Турция не само да „вземе въ сериозно внимание“, нъ и да изпълни едно за-

длъжение, една замѣна. Тоя новъ характеръ на въпроса трѣба да се укаже въ една нова редакция.

Князь Бисмаркъ като пожела да знае, желаятъ ли русскитѣ пълномощници да се натоварятъ съ тая редакция и лордъ Салисбюри като заяви, че въ тая работъ желаятъ да вематъ участие и пълномощницитѣ на Англия, която се интересува твърдѣ много отъ въпроса за персийската търговия, графъ Шуваловъ обяви, че ще се споразумѣе съ своитѣ английски другари и на идущето засѣдание ще прѣдстави новъ членъ.

Прѣдсѣдателя констатира, че началата въ чл. XVIII се подтвърждаватъ и че остава да се удобри и редакцията на члена.

Кара-Теодори паша казва, че що се касае до него, той не ще прѣдлага никакви измѣнения въ чл. XVIII. Той не знае нищо за по-сетнѣшнитѣ прѣговори, за които графъ Шуваловъ помянува, и че ще иска върху това инструкции отъ правителството си; нъ че до тогава турскитѣ пълномощници сѫ готови да помогнѫтъ на графа Шувалова въ приготвянието на новий членъ, до колкото той ще подтвърди рѣшението на смѣсената коммисия за устѫпванието на Котуръ.

Прѣдсѣдателя напомнюва, че на прѣдидущето засѣдание бѣше се турило на дневенъ редъ за днесь изучванието на резултата отъ допълнителитѣ прѣговори за разнитѣ подробности по града и по пристанището на Батумъ. Заинтересованитѣ пълномощници като не сѫ довършили още своето дѣло, въпроса се отлага за идущето засѣдание.

Като прѣминава на слѣдующий въпросъ отъ дневний редъ, прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че лордъ Салисбюри е взелъ на себе си да съобщи на конгреса резултата на едно споразумѣние, което щѣше да стане между него и турскитѣ пълномощници върху редакцията на XV членъ, който говори за арменцитѣ.

Лордъ Салисбюри прочита редакцията, която е съставилъ по съгласие съ турскитѣ пълномощници:

„Високата Порта се задлъжава да осѫществи безъ помайвания подобренията и прѣобразованията, които се налагатъ отъ мѣстнитѣ нужди въ населенитѣ съ арменци области, и да заварди безопасностьта на жителитѣ противъ Кюрдитѣ и Черкезитѣ. Отъ време на време тя ще съобщава на силитѣ, които бдѭтъ върху това испълнение, разнитѣ мѣрки, които сѫ се взели съ тая цѣль“.

Конгреса удобрява тоя членъ.

Прѣдсѣдателя казва, че на прѣдидущето засѣдание Кара-Теодори паша бѣше внесълъ прѣдложение да се вземе въ внимание прошението на владиката Герасима върху мънастирскитѣ имоти. Ето туй прѣдложение:

„Като иматъ прѣдъ очи, че спора между святитѣ мѣста и Румания за посвятенитѣ имоти, който споредъ протоколитѣ на конференциитѣ, които сж държали великитѣ сили въ Парижъ на 1858, 1858 и 1861, както и на нарочитата конференция въ Цариградъ прѣзъ 1864, трѣбаше да се нареди по арбитраренъ начинъ, остава и до сега неразрѣшенъ:

Турскитѣ пълномощници молятъ високото събрание да благоволи да вземе въ внимание мемоара на святитѣ мѣста, който е записанъ подъ № 49 въ списъка на прошенията № 11 и съ който проситѣлитѣ молятъ конгреса да опрѣдѣли единъ срокъ за привождание арбитража въ дѣйствие и да назначи единъ супръ-арбитръ за случай, ако гласоветѣ се раздѣлятъ".

Първий турски пълномощникъ обявява, че той не прави пълно прѣдложеняе, нъ че е готовъ да приеме заключенията на мемоара отъ святитѣ мѣста за основания на подобно прѣдложение. Н. Прѣвъсходителство обраща вниманието на конгреса върху плачевното състояние на святитѣ православни мѣста, които взиваватъ къмъ конгреса за испълнение на нареденитѣ въ конференцията на 1858 арбитражъ и супръ-арбитражъ. Святитѣ мѣста оставятъ на благоусмотрѣнието на конгреса да назначи супръ-арбитра.

Прѣдсѣдателя се съмнѣва въ компетентностьта на събранието да се занимава съ дѣла съвсѣмъ чужди за трактатитѣ отъ 1856 и 1871. Той би желалъ обаче да прѣпоръчи това дѣло на вниманието на своитѣ другари и пита пълномощницитѣ, иматъ ли нѣщо да кажжтъ върху работата.

Лордъ Салисбюри е расположенъ да настои за разглежданието на тоя въпросъ, нъ не може да види, каква ще бжде санкцията (понуждението) на едно рѣшение отъ подобно естество, когато Румания е вече прогласена за самостоятелна и нейната самостоятелность не може по никой начинъ да зависи отъ това рѣшение.

Прѣдсѣдателя казва, че въ качеството си на германски прѣдставитель и той е на мнѣнието на лорда Салисбюри и не вижда никакво средство за понуждение на Румания въ това дѣло.

Кара-Теодори паша благодари прѣдсѣдателя за внасянието на въпроса въ събранието. Н. Прѣвъсходителство исказва мнѣние, че не би било злѣ да се разрѣши въ Конгреса тая мжчнотия; инакъ между Портата и Румания ще има въ бждящето дълги прѣпирни. Първий турски пълномощникъ моли събранието, ако то не намира за възможно да се займе съ въпроса въ своитѣ засѣдания, да го разгледатъ силитѣ поне извънъ конгреса.

Князь Бисмаркъ мисли, че тоя пжть е едничкия, който може да се избере за разгледвание на въпроса, и че неговитѣ другари не ще се откажатъ да пишжтъ на своитѣ правителства въ този смисълъ.

Графъ Шуваловъ напомнюва, че съ прѣдложението на францускитѣ пълномощници за вѣроисповѣдната свобода и за гаранциитѣ по свободата на всичкитѣ богослужения, за княжеството се е създало ново право, споредъ което всѣко заинтересовано мѣсто или лице може да прѣдявява своитѣ искове по сждебенъ редъ и да настоява за тѣхното справедливо удовлетворение.

Прѣдсѣдателя е съгласенъ въ това отношение съ пълномощницитѣ на Руссия. Н. Свѣтлость мисли обаче, че не би било невъзможно да се помѣсти въ трактата единъ членъ, съ който да се възлага наглежданието надъ испълнението на припомнянитѣ отъ графа Шувалова распореждания или върху посланницитѣ въ Цариградъ, или върху други нѣкои пратеници (делегати) на силитѣ. Подъ истия този контролъ би моглъ да се подложи и въпроса за св. мѣста. Съ съгласието на високото събрание Князь Бисмаркъ прилага, че по поводъ на тоя послѣдний въпросъ въ протокола ще се забѣлѣжи, че пълномощницитѣ ще пишжтъ на своитѣ правителства и ще подложжтъ на тѣхното благоусмотрѣние изучванието на това дѣло или възъ основание на досегашний редъ, или възъ основание на реда, който ще проистече отъ размишленията на Конгреса.

На дневний редъ дохожда рапорта на делимитационната коммисия.

Князь Гогенлое, прѣдсѣдатель на коммисията, расправя най напрѣдъ за границитѣ на България, които отъ къмъ сѣверъ се продължаватъ по дѣсний брѣгъ на Дунавъ отъ старата Сърбска граница до оная линия, която се прие отъ конгреса въ едно отъ по прѣдишнитѣ засѣдания и която се простира отъ една точка по долу отъ Силистра до Манкалия на Черно море. Точката по долу отъ Силистра още не е опрѣ-

дѣлена, нъ приетата линия не е стратегическа и началото ѝ остава да се опрѣдѣли по сетнѣ.

Графъ Шуваловъ повтаря, че тая линия наистинѫ не е стратегическа. Русскитѣ пълномощници се съгласихѫ да се увеличи устѫпваната на Румания земя, като се вземе за граница линията, която тръгнува отъ една точка на истокъ отъ Силистра и достига до града Манкалия, който остава на руманската страна. Този въпросъ е въпросъ отъ добросъвѣстность. Важното нѣщо тука като е да се распрѣдѣли по справедливъ начинъ и въ надлежна пропорция руманското население по тия мѣста между Румания и България, то тая линия трѣба да бѫде опрѣдѣлена съ голѣмо внимание и да се повѣри на една европейска коммисия. *)

Графъ Андраши казва, че двѣтѣ крайни точки като се опрѣдѣляватъ, подробноститѣ по необходимость трѣба да се оставятъ за коммисията.

Князь Гогенлое забѣлѣжва, че исходната точка откъмъ Силистра още не е показана съ точность, нъ че коммисията се е съгласила, щото тая точка да се постави тамъ, гдѣто мѣстото се окаже сгодно за построяване на мостъ между двата румански брѣга.

---

*) Б. прѣвод. Въпроса за опрѣдѣлението на точката при Силистра, отдѣто ще се почене линията на добруджанската граница, още не е рѣшена. Като се основаватъ на мнѣнието на европейската делимитационна коммисия, руманитѣ искатъ да поставятъ тая точка токо подъ стѣнитѣ на Силистра и не само да не оставятъ на тоя градъ никакво пространство откъмъ истокъ, нъ и да му отнемѫтъ земитѣ, лозята и самитѣ източници за вода.

Че България не трѣба да се съгласи съ тѣзи искания на руманитѣ, това излазя не само отъ съображенията за съхранението на Силистра и на нейната мѣстность, нъ и отъ самитѣ постановления на Конгреса и отъ практиката на европейската коммисия. Едно ново испитвание ще покаже много добрѣ, че мостъ може да се построи не само подъ вратитѣ на Силистра, нъ и по-надолу, кѫдѣ селото „Островъ". Освѣнъ това самата коммисия съ своята практика откъмъ Черно море е дала твърдѣ добро правило за рѣшение на спора. Постановленията на Конгреса казватъ, че граничната линия ще допре до Манкалия и ще обгърне тоя градъ. За мѣстностьта на града нищо не се помянува. Между тѣмъ коммисията е намѣрила за нужно и справедливо да отдалечи границата отъ града и да прѣдостави на послѣдния просторъ и възможность за развивание и поминъкъ. Сѫщата процедура имаме право да искаме и при опрѣдѣлението на границата при Силистра. Ако коммисията е показала пристрастие, кривдата трѣба ли да се поддържи? А че въ това дѣло има пристрастие, то се види отъ обстоятелството, гдѣто русский коммисаръ не е подписалъ протокола на коммисията и не е искалъ да освяти неправдата.

Читателя вѣроятно не е още забравилъ, че приетото отъ Конгреса начало за гласоподавание бѣше единодушието. Туй начало се налагаше отъ само себе си и на коммиситѣ, които се натоварихѫ да довършѫтъ дѣлото на високото берлинско събрание, особенно въ въпроситѣ отъ принципъ. Щомъ рѣшението за исходната гранична точка подъ Силистра не е била приета единодушно отъ всичкитѣ коммисари, рѣшението е безсилно и въпроса подлежи на ново разглеждание и рѣшение. До тогава ний имаме длъжность да държимъ руманитѣ, колкото се може подалечь отъ Силистра.

Графъ Шуваловъ като прие, че единъ мостъ на Дунавъ е нуженъ и Баронъ Хаймерле като прибави, че споредъ мнѣнието на нѣкои свѣдущи лица само една сгодна точка въ тѣзи мѣста е имало за мостъ, **) прѣдсѣдателя пита, приема ли Конгреса: 1 линията на сѣверната граница на България, 2 линията отъ Силистра до Манкалия, 3 да се прѣдоставятъ подробноститѣ на изучението на една европейска коммисия.

Високото събрание удобрява тѣзи прѣдложения, които уреждатъ сѣвернитѣ граници на княжеството.

Князь Гогенлое прѣминава къмъ начертанието на западната граница. Като почене отъ Раховица на Дунавъ тя ще върви по старата сърбска граница до Стара Планина.

Тая линия се приема отъ Конгреса.

Изложението за южната граница князь Гогенлое направи въ слѣдующитѣ думи:

Границата се почева при устието и върви по течението на дола, на който стоятъ селата Ходжакюй, Селимкюй, Айваджикъ, Кюлебе и Суджуллу (Гулица), прѣсича полегато долината на Дели-Камчия, прѣминава на югъ отъ селата Белибе и Келямлжкъ, а на сѣверъ отъ Хаджи-Махле и, като прѣсича Дели-Камчия $2^1/_2$ километра по-горѣ отъ селото Ченгелъ, достига до планинското бърдо въ една точка между селата Текенликъ и Айтосъ—Прежда и върви по това бърдо прѣзъ Карнабадъ—Балканъ, Присевица—Балканъ и Казанъ—Балканъ, на сѣверъ отъ Котелъ, до Демиръ Капия. Отъ Демиръ Капия границата върви по балканското бърдо до върха на Косица.

Конгреса приема тая линия до Косица.

Князь Гогенлое заявява, че начертанието на границитѣ отъ тая точка около Софийский санджакъ е посрѣщнжло голѣми мжчнотии между коммисаритѣ. По многото обаче сж се съгласили върху слѣдующата линия:

Отъ върха на Косица границата оставя Балкана, слазя на югъ къмъ Пирдопъ и Душанци, отъ които първий остава въ България, а второто въ Румелия, и върви до рѣката Тузлу-дере, слѣдува по течението на тая рѣка до сливанието ѝ съ Тополница, послѣ по течението на Тополница до вливанието въ нея на Смовско-дере; като оставя на Румелия една и—

**) Б. прѣвод. Ами ако тая точка на нѣкои експерти би се паднжла прѣдъ самий градъ, доброжелателний австрийски пълномощникъ какво би казалъ на това?

вица отъ около два километра мѣсто надъ това сливание, покачва се между Смовско-Дере и Каменица по водораздѣла, за да се засучи на западъ при височинитѣ Войнякъ и да се упѫти направо до точка 875.

Подиръ това границата прѣсича по права линия началото на коритото на Ихтиманската рѣка между Богдана и Караула, покачва се по водораздѣла между Искъръ и Марица между Кюмюрлии и Хаджиларъ, продължава по върховетѣ на Велина-могила, по клисурата 1008, по Смаилски връхъ, по Сумнатица и се съединява съ административната граница на санджака между Сиври-ташь и Кадирь-тепе.

Около Самоковъ на единъ районъ отъ 10 километра никакви укрѣпления не могѫтъ да се издигатъ.

Отъ Кадирь-тепе границата тръгнува на юго-западъ и върви по водораздѣла между Места и Струма, прѣминава прѣзъ планинскитѣ върхове Демиръ-капу, Исковъ-тепе, Кади-мезаръ и Али-гедикъ до Капетникъ балканъ и се смѣся съ старата административна граница на Софийский санджакъ.

Отъ Капетникъ планина границата заминава по водораздѣла между Рилска рѣка и Бистрица рѣка, върви по прѣдгорието нарѣчено Воденица планина, и слазя въ долината на Струма при сливанието на таи рѣка съ Рилската, като оставя селото Байракли на Турция. На югъ отъ Желѣзница тя възлазя направо къмъ Голѣма планина и достига върха на Китка. Тука тя пакъ се посрѣща съ старата административна граница, нъ оставя на Турция цѣлото корито на Суха рѣка.

Отъ върха на Китка границата се упѫтва къмъ Църни-връхъ по планинитѣ на Цървена ябука, слѣдува старитѣ административни граници на Софийский санджакъ прѣзъ горнята часть на коритата на Егри-су и Лебница, въскачва се по върховетѣ на Бабина-поляна и достига до планината Църний-връхъ.

Отъ планината Църний-връхъ граничната линия се смѣсва съ административната граница между Нишь и София, като върви по водораздѣла между Струма и Морава и минава прѣзъ върховетѣ Штресерь, Вило-голо, Мезидъ, Равна-шиба, Огорѣлица, Костурница и Любишь до Гърловска-планина.

Отъ тая планина границата се спуска къмъ сѣверо-западъ, слѣдва рѣката Дивлянска, два километра навѫтрѣ по лѣвий брѣгъ, и рѣката Лукавишка, прѣсича на едно разстояние отъ 1000 метра къмъ сѣверозападъ отъ селото Сегуша

шоссето отъ София за Пиротъ, възлиза по права линия на планината Вилдишь и отъ тамъ на планината Радочина въ веригата на Стара-планина, като оставя на Сърбия селото Дойкинци, а на България селото Сѣнокосъ.

Отъ върха на планината Радочина границата върви къмъ западъ по бърдото на Стара-планина дори до старата восточна граница на сърбското княжество при кулата Смилова-чука.

Князь Гогенлое свършува това изложение съ думитѣ, че коммисията не е могла да вземе никакво рѣшение върху това начертание, понеже русскитѣ пълномощници намиратъ, че туй начертание не възнаграждава България за онѣзи части, които се откъснжхж отъ Софийский санджакъ на югъ и истокъ.

Прѣдсѣдателя жалѣе за това несъгласие на коммисията и исказва мнѣние, че Конгреса ще рѣши по вишегласие.

Графъ Шуваловъ напомнюва, че въ едно отъ прѣдидущитѣ засѣдания Конгреса бѣше единодушно приелъ, че Софийский санджакъ ще остане на България съ малки стратегически поправки на границитѣ. Когато въпроса за тия поправки се е подложилъ на обсжжданието на специялиститѣ отъ всичкитѣ сили, тѣзи специялисти сж разбрали, че отъ многото планини и върхове тий трѣба да избержтъ най-сгоднитѣ за защита откъмъ Турция. Не тъй обаче сж разбрали работата английскитѣ офицери: тий сж поискали да отдалечжтъ границата отъ планинитѣ и съ това сж обърнжли стратегическото поправление на територияли устжпки.

Като сж се одушевлявали отъ духа на примирението, русскитѣ пълномощници сж приели линията, която е удобрило вишегласието, нъ направили сж го съ условие, че ще се даде възнаграждение отъ къмъ западъ.

Възнаграждението, което отъ сетнѣ се е прѣдложило, било е недостатъчно, защото едвамъ е достигало до половината отъ това, което България загуби отъ другата страна.

Н. Прѣвъсходителство повтори, че Конгреса единодушно се е съгласилъ да се остави Софийский санджакъ на България и че русскитѣ пълномощници стоятъ на това съгласие и желаятъ да се запазятъ границитѣ на санджака, ако не напълно въ административний имъ видъ, поне приблизително до тоя видъ.

Вслѣдствие на това Графъ Шуваловъ моли Конгреса да благоволи да постанови по начало, че на западната граница ще се придадятъ на България повече мѣста.

Лордъ Салисбюри обяснява, че той се е съгласилъ да се даде софийский санджакъ на България, когато и Руссия се е съгласила да се оставятъ на Турция долинитѣ на Места и Струма. Отъ станжлитѣ по сетнѣ испитвания като се доказа, че една часть отъ долината на Струма се пада въ Софийский санджакъ, то английскитѣ пълномощници намѣрихж за нужно да искатъ едно поправление.

Графъ Шуваловъ отговаря, че на това съображение на английский пълномощникъ той може да противопостави друго. Конгреса бѣше рѣшилъ, че Софийский санджакъ ще се даде на България като замѣна „за исключванието на долината на Струма изъ Източна Румелия". Ще каже, английскитѣ пълномощници не могжтъ да искатъ тая долина, понеже тя наистиннж остава вънъ отъ Румелия, па била въ Турция, или въ България, това е все едно.

Баронъ Хаймерле желае да напомни, че австрийскитѣ пълномощници не сж правили мжчнотии за Софийский санджакъ. Тий желаятъ само едно нѣщо: исканото отъ русскитѣ пълномощници възнаграждение да се даде на югъ, отъ Джумайската каза, а не на западъ отъ Пиротската. Австрия не желае да види разширението на България къмъ западъ.

Мехмедъ-Али паша казва, че въ сжщность България е добила почти цѣлий Софийский санджакъ съ исключение на прѣдвиденитѣ стратегически поправки и че по прѣдишний протоколъ е испълненъ почти буквално. Н. Прѣвъсходителство счита прочее за ненужно да се дава на България мѣсто отъ къмъ Сърбия.

Графъ Шуваловъ настоява да се даде на България достатъчно възнаграждение отъ къмъ Сърбия.

Прѣдсѣдателя прѣдлага на русскитѣ пълномощници да опрѣдѣлятъ по-точно възнаграждението, което искатъ.

Князь Гогенлое счита за длъжность да добави, че комисията единодушно е прѣдложила да даде на България, освѣнъ направенитѣ вече устжпки срѣщу възнаграждението, и единъ военънъ пжть. Туй прѣдложение тя е исказала съ слѣдующитѣ думи:

„Въ военно време и даже въ случаитѣ, когато Сърбия остава неутрална, тая послѣднята ще дозволява на българската войска и на българскитѣ обози да минаватъ по военний пжть отъ София до Пиротъ и отъ Пиротъ до Видинъ прѣзъ клисурата св. Никола. Сърбия не може да откаже това на

шоссето отъ София за Пиротъ, възлиза по права линия на планината Вилдишь и отъ тамъ на планината Радочина въ веригата на Стара-планина, като оставя на Сърбия селото Дойкинци, а на България селото Сѣнокосъ.

Отъ върха на планината Радочина границата върви къмъ западъ по бърдото на Стара-планина дори до старата въсточна граница на сърбското княжество при кулата Смилова-чука.

Князь Гогенлое свършува това изложение съ думитѣ, че коммисията не е могла да вземе никакво рѣшение върху това начертание, понеже русскитѣ пълномощници намиратъ, че туй начертание не възнаграждава България за онѣзи части, които се откъснѫхѫ отъ Софийский санджакъ на югъ и истокъ.

Прѣдсѣдателя жалѣе за това несъгласие на коммисията и исказва мнѣние, че Конгреса ще рѣши по вишегласие.

Графъ Шуваловъ напомнюва, че въ едно отъ прѣдидущитѣ засѣдания Конгреса бѣше единодушно приелъ, че Софийский санджакъ ще остане на България съ малки стратегически поправки на границитѣ. Когато въпроса за тия поправки се е подложилъ на обсѫжданието на специялиститѣ отъ всичкитѣ сили, тѣзи специялисти сѫ разбрали, че отъ многото планини и върхове тий трѣба да изберѫтъ най-сгоднитѣ за защита откъмъ Турция. Не тъй обаче сѫ разбрали работата английскитѣ офицери: тий сѫ поискали да отдалечѫтъ границата отъ планинитѣ и съ това сѫ обърнѫли стратегическото поправление на териториялни устѫпки.

Като сѫ се одушевлявали отъ духа на примирението, русскитѣ пълномощници сѫ приели линията, която е удобрило вишегласието, нъ направили сѫ го съ условие, че ще се даде възнаграждение отъ къмъ западъ.

Възнаграждението, което отъ сетнѣ се е прѣдложило, било е недостатъчно, защото едвамъ е достигало до половината отъ това, което България загуби отъ другата страна.

Н. Прѣвъсходителство повтори, че Конгреса единодушно се е съгласилъ да се остави Софийский санджакъ на България и че русскитѣ пълномощници стоятъ на това съгласие и желаятъ да се запазятъ границитѣ на санджака, ако не напълно въ административний имъ видъ, поне приблизително до тоя видъ.

Вслѣдствие на това Графъ Шуваловъ моли Конгреса да благоволи да постанови по начало, че на западната граница ще се придадѫтъ на България повече мѣста.

Лордъ Салисбюри обяснява, че той се е съгласилъ да се даде софийский санджакъ на България, когато и Руссия се е съгласила да се оставятъ на Турция долинитѣ на Места и Струма. Отъ станѫлитѣ по сетнѣ испитвания като се доказа, че една часть отъ долината на Струма се пада въ Софийский санджакъ, то английскитѣ пълномощници намѣрихѫ за нужно да искатъ едно поправление.

Графъ Шуваловъ отговаря, че на това съображение на английский пълномощникъ той може да противопостави друго. Конгреса бѣше рѣшилъ, че Софийский санджакъ ще се даде на България като замѣна „за исключванието на долината на Струма изъ Источна Румелия". Ще каже, английскитѣ пълномощници не могѫтъ да искатъ тая долина, понеже тя наистиннѫ остава вънъ отъ Румелия, па била въ Турция, или въ България, това е все едно.

Баронъ Хаймерле желае да напомни, че австрийскитѣ пълномощници не сѫ правили мѫчнотии за Софийский санджакъ. Тий желаятъ само едно нѣщо: исканото отъ русскитѣ пълномощници възнаграждение да се даде на югъ, отъ Джумайската каза, а не на западъ отъ Пиротската. Австрия не желае да види разширението на България къмъ западъ.

Мехмедъ-Али паша казва, че въ сѫщность България е добила почти цѣлий Софийский санджакъ съ исключение на прѣдвиденитѣ стратегически поправки и че по прѣдишний протоколъ е испълненъ почти буквално. Н. Прѣвъсходителство счита прочее за ненужно да се дава на България мѣсто отъ къмъ Сърбия.

Графъ Шуваловъ настоява да се даде на България достатъчно възнаграждение отъ къмъ Сърбия.

Прѣдсѣдателя прѣдлага на русскитѣ пълномощници да опрѣдѣлятъ по-точно възнаграждението, което искатъ.

Князь Гогенлое счита за длъжность да добави, че коммисията единодушно е прѣдложила да даде на България, освѣнъ направенитѣ вече устѫпки срѣщу възнаграждението, и единъ военен пѫть. Туй прѣдложение тя е исказала съ слѣдующитѣ думи:

„Въ военно време и даже въ случаитѣ, когато Сърбия остава неутрална, тая послѣдната ще дозволява на българската войска и на българскитѣ обози да минаватъ по военний пѫть отъ София до Пиротъ и отъ Пиротъ до Видинъ прѣзъ клисурата св. Никола. Сърбия не може да откаже това на

България и тѣзи прѣминавания никога не ще се считатъ за нарушение на неутралностьта".

Графъ Шуваловъ казва, че самото туй право, което коммисията запазва на България, доказва много добрѣ, че западната граница на България е твърдѣ недостатъчна. На България се дава пѫть за отстѫпвание прѣзъ една мѣстность, която принадлежи на Сърбия.

Прѣдсѣдателя като повтори питанието, какво трѣба да бѫде възнаграждението, което иска Руссия за България, Графъ Шуваловъ формулира едно прѣдложение, което при другото ще отмахне и различието, което сѫществува между австрийскитѣ и русскитѣ пълномощници по тоя въпросъ. Споредъ мнѣнието на австрийскитѣ пълномощници пунктоветѣ Пиротъ и Трънъ трѣбало да принадлежѫтъ на Сърбия, защото били населени съ сърби. Русскитѣ пълномощници не сподѣлятъ това мнѣние; тий гледатъ и на двата тия пунктове като на български центрове. Г. Ристичь е настоявалъ да се присъединятъ двата тия градове къмъ Сърбия и е претендиралъ, че желанията на самото население били таквизи. Графъ Шуваловъ не може да приеме таквози нѣщо; нъ и безъ да поддържа всеобщото гласоподавание на жителитѣ, той се съгласява най-послѣ да се остави тая работа на усмотрѣнието на една европейска коммисия, която ще рѣши на мѣстото и съгласно съ интереситѣ на населението, кому трѣба да принадлежѫтъ Пиротъ и Трънъ.

Прѣдставенитѣ отъ населението прошения въ полза на присъединението къмъ Сърбия нѣматъ никаква цѣна въ очитѣ на Графа Шувалова; за да се познае тѣхната сила, доста е да се припомни, че тѣзи мѣста сѫ завзети днесь отъ сърбскитѣ войски и че българский владика, който защищаваше интереситѣ на българщината, е изгоненъ изъ Пиротъ отъ сърбскитѣ власти.

За да се дойде обаче до едно практическо заключение и за да се разрѣши въпроса за възнаграждението и за разликата въ мнѣнията по поводъ на Трънъ и Пиротъ, Графъ Шуваловъ прѣдлага една спогодба: Трънъ да остане въ България, а Пиротъ да се присъедини къмъ Сърбия.

Като съкратява разискванията и прѣдложението на Графа Шувалова, прѣдсѣдателя исказва желание да се установи едно съгласие върху тая основа.

Графъ Сентъ-Валлие констатира, че Графъ Шуваловата сговорка дава възможность на делимитационната коммисия да

съчини по-сетнѣ едно прѣдложение, върху което Конгреса ще има да се произнесе. Н. Прѣвъсходителство намира освѣнъ това, че събранието е съгласно върху по-голѣмата часть на южната граница на България, отъ морето до Самоковъ, и че то може да гласоподава върху тая линия още отъ сега, като остави спорната часть за едно отъ послѣдующитѣ засѣдания, когато ще може да изслуша допълнителний рапортъ на коммисията и да се произнесе съ пълно знание на работата.

Прѣдсѣдателя се съгласява да се гласподава върху приетитѣ части отъ границата, нъ не намира за удобно да се отпращатъ другитѣ части пакъ въ коммисията. Н. Свѣтлость прѣдлага на Конгреса да се произнесе още днесь върху въпроса за Трънъ и Пиротъ и да възложи на коммисията само урежданието на подробноститѣ.

Баронъ Хаймерле и Лордъ Салисбюри сѫ на мнѣние, че коммисията може да разрѣшава въпроситѣ за **подробноститѣ** по вишегласие.

Принципа за присъединението на Трънъ къмъ България и на Пиротъ къмъ Сърбия се прие отъ Конгреса и на коммисията се даде право да разрѣши въпроситѣ за подробноститѣ по вишегласие и безъ докладвание до Конгреса.

Князь Гогенлое съобщава, че английскитѣ прѣдставители въ коммисията сѫ настоявали да се остави по край балкана единъ стратегически поясъ отъ широчина до 5 километра, нъ че коммисията е отхвърлила това желание, като е приела друго едно рѣшение, което ще се притури при английското прѣдложение въ протоколъ № 4 и което гласи така:

„Европейската коммисия ще вземе въ съображение нуждата, която Н. В. Султана има да може да защити балканската граница на Источна Румелия“.

Тая притурка като се прие отъ Конгреса, прѣдсѣдателя подлага на гласоподавание цѣлото на начертаната българска граница, съ исключение на въпроситѣ за подробноститѣ върху Трънъ и Пиротъ, които се възлагатъ за разрѣшение на делимитационната коммисия.

Това начертание се прие съ единодушие.

Князь Гогенлое прѣминава къмъ начертанието границитѣ на Источна Румелия и прочита слѣдующето прѣдложение отъ страна на коммисията:

1. Южна граница на Источна Румелия.

Като почене отъ рѣката Арда при селото Ада-кале, гра-

ницата се покачва по бърдото на Бешъ-тепе-дагъ и върви по него до една точка при Марица около 5 километра на горѣ отъ моста на Мустафа-паша, възвива се къмъ сѣверъ и се въскачва изново по водораздѣла между водитѣ на Демирханли и малкитѣ протоци на Марица до Кюделеръ-баиръ. Отъ тамъ тя прѣсича долината на Тунджа и се упжтва направо къмъ Бююкъ-Дервентъ, като оставя това село и селото Суджакъ на сѣверъ. Отъ Бююкъ-Дервентъ тя пакъ тръгнува по водораздѣла между притоцитѣ на Марица отъ къмъ югъ до височината на Кайбиляръ, която остава на сѣверъ, прѣминава на югъ отъ Алмалии между коритото на Марица отъ къмъ югъ и на различни други потоци, които текжтъ направо къмъ Черно море между селата Белевринъ и Алатлии, продължава да върви на сѣверъ отъ Каранлжкъ по врьховетѣ на Восна, Сувакъ, Святи-Илия, по водораздѣла между водитѣ на Дука и Карагачь-сую и достига до морето въ една точка между двѣтѣ рѣки Карагачь-сую.

Отъ Арда границата къмъ западъ ще върви по начертанието на С.-Стефанский договоръ, сир. ще минава прѣзъ планинитѣ Ишикларъ, Караколъ, Чепеллю, Ешекъ-кулаги, Карабалканъ до височината Крушево.

2. Западна граница на Източна Румелия.

Западната граница на Източна Румелия се отдѣля отъ българската граница на планината Кадиръ-тепе и, като върви по водораздѣла между коритото на Марица и Места-Карасу, засуква се къмъ юго-истокъ и къмъ югъ по бърдото на планинитѣ Деспото-дагъ до височината на Крушево, отъ гдѣто се почева С.-Стефанското начертание.

Конгреса удобрява тая граница безъ разисквание.

Подиръ това Князь Гогенлое прочита проекта за начертанието на сърбскитѣ граници, който опрѣдѣля въсточната граница на Сърбии по слѣдующий начинъ:

Отъ върха на планина Куянъ границата тръгнува по административната граница на Нишкий санджакъ сир. по водораздѣла между водитѣ на коритата Вардаръ, Струма, Искъръ и Ломъ отъ едната страна и коритата на Морава и Тимокъ отъ другата. Тая административна граница се обозначава найдобрѣ съ планината на св. Илия, съ върха на височината Ключь, съ бърдото на Бабина глава, съ височинитѣ на Църний върхъ и съвпада съ показаната по горѣ западна граница на България.

Князь Гогенлое съпровожда това прочитание съ указванието на двѣ мжчнотии, които сж се появили въ коммисията: едната за клисурата на Прѣполацъ, другата за Вранянското окржжие. Колкото до Прѣполацъ, него австрийскитѣ пълномощници оставихж на Турция, нъ когато военната коммисия пожела да остави на Сърбия единъ поясъ земя, на югъ отъ Прѣполацъ, не по широкъ отъ единъ километръ, турскитѣ делегати се въспротивихж и въпроса осталж нерѣшенъ. Колкото до Вранянското окржжие, за него болшинството на коммисията е на мнѣние да се даде на Сърбия, нъ на това се въспротивихж английскитѣ и турскитѣ делегати.

Мехмедъ-Али паша показва на картата неудобноститѣ отъ присъединението на Враня къмъ Сърбия; щомъ клисуритѣ въ тая мѣстность се прѣкрачжтъ и се даджтъ въ чужди ржцѣ, вече никакво естественно прѣпятствие не остава на пжтя чакъ до Скопия. Н. Прѣвъсходителство обявява прочее, че Враня е необходима за защитителната линия на Турция и настоява да се остави и Прѣполацъ на Турция.

Графъ Шуваловъ се ограничава да каже, какво е било поведението на русскитѣ пълномощници въ коммисията. Тий сж оставили на страна приетитѣ въ С.-Стефано граници и сж приели прѣдложеното отъ Австрия начертание. Колкото до двата въпроса, върху които става сега разговоръ въ Конгреса, въ тѣхъ тий сж се присъединили къмъ болшинството на експертитѣ.

Графъ Сентъ-Валлие казва, че прѣминаванието на Враня къмъ Сърбия е въпросъ отъ голѣма важность за послѣдната. Населението е сърбско и по само себе си припада на Сърбия. Той вѣрва, че Портата не ще се откаже да приеме тая толкози полезна и за нея комбинация, която ѝ повраща града Джумая и южната часть отъ софийский санджакъ.

Като подложи на гласувание въпроса, да ли на Турция да остане Прѣполацъ, или да се даде на Сърбия, пълномощницитѣ на Германия, Австрия, Франция Англия, Италия и Турция исказахж мнѣние да си остане на Турция. Русскитѣ пълномощници заявихж, че приематъ гласуванието на болшинството.

Подиръ това прѣдсѣдателя поиска мнѣнието на Конгреса и върху Враня. Пълномощницитѣ на Германия, Австрия, Франция и Руссия сж мнѣние, че това окржжие трѣба да се даде

на Сърбия; пълномощницитѣ на Англия, Италия и Турция даватъ гласъ, че трѣба да се остави на Турция.

Князь Бисмаркъ констатира слѣдствието на гласоподаването и прѣдлага на събранието да се съгласи върху цѣлото начертание на границата съ Прѣполацъ на Турция, а Враня на Сърбия.

Кара-Теодори паша обявява, че по въпроса за Враня той ще се произнесе, когато получи отъ своето правителство инструкции.

Лордъ Салисбюри кото се произнася пакъ противъ устжпванието на Враня, като устжпвание вредно за Турция, отрича се да приеме направеното почертание на сърбскитѣ граници.

Прѣдъ видъ на това заявление прѣдсѣдателя казва, че ако то продължава да се поддържа, той ще бжде длъженъ да констатира съ голѣмо съжаление, че уреждането на тоя въпросъ се отлага, до гдѣто се дойде по сѣтнѣ до едно съглясяванье.

Графъ Сенъ-Валлие изново настоява за присъединението на Враня къмъ Сърбия и, за да послѣдува върху това едно незабавно съгласявание, прѣдлага нова спогодителна линия, която ще мине наблизу до Враня. Тогава града ще принадлѣжи не сърбското княжество, а пакъ Турция ще добие увеличение на пространството, което ѝ е нужно за обеспечение отъ опасность. Това прѣдложение извиква ново размѣнявание на мисли и Конгреса най послѣ рѣши да натовари делимитационната коммисия да начертае на югъ отъ Враня таквази граница, която като остави на Сърбия самийтъ градъ, да даде на Турция нужното пространство за запазвание на нейнитѣ владѣния.

Прѣдсѣдателя турга подиръ това на гласувание цѣлото начертание на границата и получава пълното удобрение на Конгреса. Н. Свѣтлость съ удоволствие констатира тоя резултатъ и добавя, че протокола остава отворенъ за инструкциитѣ на турскитѣ пълномощници.

Всичкиитѣ разглѣдани отъ делимитационната коммисия въпроси се отпратихж въ редакционната коммисия за привождание въ надлежната форма.

Князъ Горчаковъ прави слѣдующето съобщение:

„Въ това врѣме, когато високото събрание въ Берлинъ наближава да довърши дѣлото на умиретворението, съ което се е натоварило, русскитѣ пълномощници вѣрватъ, че ще бж-

дѫтъ вѣрни истълкователи на чувствата на конгреса, ако искажѫтъ горѣщото пожелание, щото испълненото съ духъ на примирение дѣло да бѫде трайно и да даде на Европа якъ и продължителенъ миръ.

Въ това дѣло Руссия е най много заинтересована. Прѣзъ войната тя е понесла голѣми жъртви; за възстановението на мира и за поддържаннето на европейското съгласие тя направи още по голѣми жъртви. Тя има прочее право да смѣта, че тѣзи жъртви не ще отидатъ напразно и че дѣлото, на което се туриха сега основитѣ, неще остане безплодно по недостатъкъ на испълнение, както е бивало до сега на встокъ. Русскитѣ пълномощници сѫ увѣрени, че тая сѫщата мисъль пълни и високото събрание и че то не ще да въздигне тука таквози милолѣтно здание, което скоро може да се срути и да подвъргне мира на востокъ подъ нови рискове и опасности.

Въ туй си дълбоко убѣждение русскитѣ пълномощнци иматъ заповѣдъ да попитатъ Конгреса, прѣди еще да си е довършилъ работитѣ, какви сѫ началата и начина, съ коитс той мисли да оздрави и обезпечи испълнението на своитѣ високи рѣшения.“

Прѣдсѣдателя казва, че туй съобщение ще се тури на дневний редъ за утрѣшното засѣдание и че освѣнъ уреждането на висящитѣ точки по Батубский въпросъ, въ тоя дневенъ редъ ще влѣзатъ и поправлението на Котурската граница и рапорта за извършеното отъ редакционната коммисия.

Засѣданието се затвори на 6 часа

(Подписали всичкитѣ пълномощници)

ПРОТОКОЛЪ № 16.

Засѣдание на 27/9 Июлия 1878.

Присѫтстствуватъ всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се отвори на 2 $^{1}/_{2}$ часа и протоколъ № 14 се прие.

На дневенъ редъ идяше окончателната редакция на чл. XVIII отъ С. Стефанский договоръ за Котурската мѣстность и за турско-персийската граница.

Графъ Шуваловъ прочита нижеслѣдующий проектъ за члена по тоя въпросъ и казва, че върху него сѫ се споразумѣли русскитѣ и английскитѣ пълномощници и че той ще се проводи въ коммисията за редактирание, ако се приеме отъ Конгреса.

„Алашкерската долина и града Баязидъ, присъединението къмъ Руссия на които е удобрено отъ Н. В. Султана съ XIX чл. отъ С. Стеф. нский договоръ, като си оставатъ пакъ на Турция, то между Руссия и Турция послѣдува съгласие, че въ замѣна на тѣхъ Високата Порта ще повърне отъ своя страна на Персия града и мѣстностьта Котуръ въ онѣзи исти прѣдѣли, които е начертала смѣсената англо-русска коммисия“.

Кара-Теодори паша обявява, че турскитѣ пълномощници еще не сѫ получили инструкции по тая часть и Конгреса рѣшава да чака до утрѣ за окончателний отговоръ на Високата Порта.

На въпроса на предсѣдателя, съгласили ли сѫ се русскитѣ и английскитѣ пълномощници върху оставенитѣ вчера на тѣхното споразумѣние наредби за Батумъ, Лордъ Салисбюри отговори, че за съжаление споразумѣнието еще не било готово, защото въ послѣдний часъ сѫ се появили несъгласия върху начертанието на границата и работата се е забавила.

Князь Горчаковъ казува, че той се е съгласилъ съ Лорда Биконсфилда върху очертанието на прѣдѣлитѣ и че на своя глава и подъ своя отговорность първий русский пълномощникъ е приелъ новата граница, която били нагласили съ Лорда Биконсфилда. По поводъ на това Н. Свѣтлость прочита слѣдующето заявление;

„Русскитѣ пълномощници вече имахѫ честь да увѣдомятъ Конгреса, че тѣхний Августѣйший Господарь има намѣрение да въздигне Батумъ въ свободно пристанище. Тий сѫ опълномошени да прибавятъ еще, че намѣрението на Негово Величество е да направи това пристанише чисто търговско“.

Лордъ Биконсфилдъ удобрява напълно изсказанитѣ чувства въ прочетений отъ Князъ Горчакова документъ и похвалява искренно примирителний духъ, съ който Н. Свѣтлость се е одушевлявалъ въ прѣговоритѣ за Батумъ и за околнитѣ мѣстности. Първий англиский пъномощникъ се е одушевлявалъ отъ сѫщитѣ чувства. Колкото до неспоразумѣнието за прѣкарването на границата, Н. Прѣвъсходителство мисли, че ако

се прѣдставятъ спорнитѣ пунктове на изучението на делимитационната коммисия, всичкитѣ мѫчнотии ще се прѣмахнѫтъ и въпроса ще се разрѣши по начинъ удовлетворителенъ.

Прѣдсѣдателя жалѣе, гдѣто споразумѣнието не е могло да стане непосрѣдственно, и исказва страхъ, че въ коммисията то може да се забави и даже затрудни.

Князъ Горчаковъ обяснява още веднажъ съ картата въ рѫцѣ, че приетото отъ него начертание на границата не твърдѣ голѣма отстѫпка въ реда на другитѣ, които Руссия е направила до сега, и че на това основание той се е считалъ въ право да мисли, че границата покрай гр. Олти. която той е приелъ подъ своя лична отговорность и върху която мисляше да сѫ се вече спогодили, ще се посрѣщне безъ всѣкакви мѫчнотии.

Прѣсѣдателя прѣдлага на силитѣ да се съгласятъ поне върху това, че ако начертанието на спорната граница трѣба да се прѣдава въ коммисията, то да се прѣдостави на послѣдната да го рѣши безъ участието на офицеритѣ и по просто вишегласие.

Туй прѣдложение се прие отъ всичкитѣ пълномощници.

Прѣдсѣдателя констатира туй рѣшение и на думитѣ на Кара-Теодори паша за Алашкерската долина отговари, че за тая долина нѣма какво да се говори, понеже тоя въпросъ е свършенъ и на коммисията се възлага само разглеждането на въпроса за границата при Олти.

Конгреса прѣминава къмъ прѣдставеното вчера отъ Княза Горчакова съобщение.

Първий турски пълномощникъ казува, че той не може да си обясни цѣльта на тоя документъ. Началата и начина за оздравявание испълнението рѣшенията на Конгреса сѫ вече указани прѣзъ течението на обсѫжданията; една часть отъ рѣшенията на конгреса ще се испълнятъ незабавно, за испълнението на другитѣ сѫ се прѣдвидѣли нарочити коммисии; ще каже всичкитѣ нужни гаранции вече сѫ се взели. Освѣнъ това подписванието на единъ трактатъ е най тържественний и най задлъжителний начинъ за испълнение на постановленията въ него. Коммиситѣ допълняватъ цѣлото на гаранцитѣ и Н. Прѣвъсходителство не може да види, какви още условия могѫтъ тука да се изискватъ. Турското правителство е дало увѣрение на Конгреса, че рѣшенията на послѣдний ще се испълнятъ въ едно най късо време. Кара-Теодори паша мисли, че ако се притурятъ въ това отношение и други нареждания,

Графъ Шуваловъ прочита нижеслѣдующий проектъ за члена по тоя въпросъ и казва, че върху него сѫ се споразумѣли русскитѣ и английскитѣ пълномощници и че той ще се проводи въ коммисията за редактирание, ако се приеме отъ Конгреса.

„Алашкерската долина и града Баязидъ, присъединението къмъ Руссия на които е удобрено отъ Н. В. Султана съ XIX чл. отъ С. Стеф. нсский договоръ, като си оставатъ пакъ на Турция, то между Руссия и Турция послѣдува съгласие, че въ замѣна на тѣхъ Високата Порта ще повърне отъ своя страна на Персия града и мѣстностьта Котуръ въ онѣзи исти прѣдѣли, които е начертала смѣсената англо-русска коммисия“.

Кара-Теодори паша обявява, че турскитѣ пълномощници еще не сѫ получили инструкции по тая часть и Конгреса рѣшава да чака до утрѣ за окончателний отговоръ на Високата Порта.

На въпроса на предсѣдателя, съгласили ли сѫ се русскитѣ и английскитѣ пълномощници върху оставенитѣ вчера на тѣхното споразумѣние наредби за Батумъ, Лордъ Салисбюри отговори, че за съжаление споразумѣнието еще не било готово, защото въ послѣдний часъ сѫ се появили несъгласия върху начертанието на границата и работата се е забавила.

Князь Горчаковъ казува, че той се е съгласилъ съ Лорда Биконсфилда върху очертанието на прѣдѣлитѣ и че на своя глава и подъ своя отговорность първий русский пълномощникъ е приелъ новата граница, която били нагласили съ Лорда Биконсфилда. По поводъ на това Н. Свѣтлость прочита слѣдующето заявление;

„Русскитѣ пълномощници вече имахѫ честь да увѣдомятъ Конгреса, че тѣхний Августѣиший Господаръ има намѣрение да въздигне Батумъ въ свободно пристанище. Тий сѫ опълномошени да прибавятъ еще, че намѣрението на Негово Величество е да направи това пристанише чисто търговско“.

Лордъ Биконсфилдъ удобрява напълно изсказанитѣ чувства въ прочетений отъ Князъ Горчакова документъ и похвалява искренно примирителний духъ, съ който Н. Свѣтлость се е одушевлявалъ въ прѣговоритѣ за Батумъ и за околнитѣ мѣстности. Първий английский пъномощникъ се е одушевлявалъ отъ сѫщитѣ чувства. Колкото до неспоразумѣнието за прѣкарванието на границата, Н. Прѣвъсходителство мисли, че ако

се прѣдставятъ спорнитѣ пунктове на изучението на делимитационната коммисия, всичкитѣ мѫчнотии ще се прѣмахнѫтъ и въпроса ще се разрѣши по начинъ удовлетворителенъ.

Прѣдсѣдателя жалѣе, гдѣго споразумѣнието не е могло да стане непосрѣдственно, и исказва страхъ, че въ коммисията то може да се забави и даже затрудни.

Князъ Горчаковъ обяснява още веднажъ съ картата въ рѫцѣ, че приетото отъ него начертание на грани ‧атане твърдѣ голѣма устѫпка въ реда на другитѣ, които Руссия е направила до сега, и че на това основание той се е считалъ въ право да мисли, че границата покрай гр. Олти. която той е приелъ подъ своя лична отговорность и върху която мисляше да сѫ се вече спогодили, ще се посрѣщне безъ всѣкакви мѫчнотии.

Прѣсѣдателя прѣдлага на силитѣ да се съгласятъ поне върху това, че ако начертанието на спорната граница трѣба да се прѣдава въ коммисията, то да се прѣдостави на послѣднята да го рѣши безъ участието на офицеритѣ и по просто вишегласие.

Туй прѣдложение се прие отъ всичкитѣ пълномощници.

Прѣдсѣдателя констатира туй рѣшение и на думитѣ на Кара-Теодори паша за Алашкерската долина отговаря, че за тая долина нѣма какво да се говори, понеже тоя въпросъ е свършенъ и на коммисията се възлага само разглеждането на въпроса за границата при Олти.

Конгреса прѣминава къмъ прѣдставеното вчера отъ Князя Горчакова съобщение.

Първий турски пълномощникъ казува, че той не може да си обясни цѣльта на тоя документъ. Началата и начина за оздравяване испълнението рѣшенията на Конгреса сѫ вече указани прѣзъ течението на обсѫжданията; една часть отъ рѣшенията на конгреса ще се испълнятъ незабавно, за испълнението на другитѣ сѫ се прѣдвидѣли нарочити коммисии; ще каже всичкитѣ нужни гаранции вече сѫ се взели. Освѣнъ това подписванието на единъ трактатъ е най тържественний и най задлъжителний начинъ за испълнение на постановленията въ него. Коммисиитѣ допълнюватъ цѣлото на гаранциитѣ и Н. Прѣвъсходителство не може да види, какви още условия могѫтъ тука да се изискватъ. Турското правителство е дало увѣрение на Конгреса, че рѣшенията на послѣдний ще се испълнятъ въ едно най късо време. Кара-Теодори паша мисли, че ако се притурятъ въ това отношение и други нареждания,

както го иска русската декларация, то работата ще се затрудни повече, намѣсто да се олесни.

Князъ Горчаковъ не може да разбере възраженията на първий турски пълномощникъ. Н. Свѣтлость довижда голѣми изгоди въ това, ако дѣйствителностьта на заключений отъ най първитѣ хора на Европа трактатъ се забиколи съ гаранции и се постави така, щото да не може да остане мъртва буква. Еще недавно Лордъ Салисбюри припознаваше нуждата да се подложжтъ реформитѣ въ Турция на европейский надзоръ; ако за реформитѣ е нуженъ такъвъ надзоръ, то за испълнението на такъвъ трактатъ, като тоя който ще се подпиши на скоро въ Берлинъ, дѣятелний надзоръ е еще по нуженъ. Впрочемъ Н. Свѣтлость не напира на никоя дума отъ своята декларация отдѣлно; всичкото желание на Руссия е да се оздрави испълнението на трактата. Въпроса се касае до достолѣпието на самий конгресъ.

Князъ Бисмаркъ казува, че разискванията бихж се олеснили твърдѣ много, ако русскитѣ пълномощници бихж прѣдставили нарочито прѣдложение.

Князъ Горчаковъ казува, че неговата мисъль е щото всичкитѣ сили, които участвоватъ въ Конгреса, да гарантиратъ скупомъ испълненито на трактата.

Князъ Бисмаркъ казува, че той не е упълномощенъ д[illegible] искаже въ тоя случай мнѣнието на Конгреса и за това ще с[illegible] каже мнѣнието само като германски прѣдставитель. Според[illegible] това мнѣние силитѣ сж се събрали да разглеждатъ и нарез[illegible] датъ въпроси, които вълнуватъ Европа отъ много години н[illegible] самъ не за да оставятъ своето дѣло безъ сила, а за да [illegible] испълнятъ въ всичката му широта. Слѣдува прочее отъ тов[illegible] че всичкитѣ тий сж длъжни да надзиравать и да контролират[illegible] испълнението на всичкитѣ постановления въ цѣлость, защот[illegible] всичкитѣ правятъ едно цѣло и не може да се приеме едн[illegible] само часть отъ тѣхъ, а другата да се остави на страна. Н[illegible] като поглежда на работата отъ таквази гледна точка, Н. Свѣтлость не мисли отъ друга страна нито, че всѣка държава отдѣлно трѣба съ сила да привожда въ испълнение тѣзи наредби, нито че солидарната и съвъкупната на всичкитѣ сили гаранция е възможна и приложима. Тъй говори на Н. Свѣтлость поне положението на Германия. Князъ Бисмаркъ е на мнѣние, че никога не ще се намѣри такова постановление, което може да гарантира Европа отъ повтарянието на случаитѣ, които сж го по-

къртили, и че ако силитѣ бихѫ се задължили даже солидарно да употрѣбятъ въ такъвъ случай принуждение, съ това тий не бихѫ направили нищо друго, освѣнъ да си приготвятъ сериозни разногласия и важни недоразумѣния. Конгреса може да направи само това, що може да направи человѣкъ, сир. таквози дѣло, което е подложено на стечението на обстоятелствата. При първото прочитание на Князь Горчаковата декларация, Н. Свѣтлость се е побоялъ да не би Руссия да поиска нѣща, които надминаватъ срѣдствата на Конгреса. Нъ подиръ обясненията на Князъ Горчакова той съ удоволствие е сгледалъ, че първии русски пълномощникъ не е далечъ да се задоволи съ редактирането на таквози постановление, въ което би се казвало, че всичкитѣ задлъжения на трактата съставляватъ едно цѣло, че силитѣ ще надзираватъ надъ испълнението имъ чрѣзъ своитѣ посланници въ Цариградъ и че въ случай на неиспълнение или на криво и медленно испълнение силитѣ ще си помислятъ, що трѣба да правятъ. Н. Свѣтлость не може да си предположи, че Князъ Горчаковъ има прѣдъ очи гарантирането на постановленията, които се касаятъ до испълнението на взаимнитѣ задлъжения, каквото напр. до испраздннюванието на крѣпоститѣ и на разнитѣ мѣстности, защото неиспълнението на едно подобно задължение отъ едната страна по само себе си извиква неиспълнението на друго съотвѣтственно задължение отъ другата страна. Н. Свѣтлость намира че русскии пълномощникъ по скоро е ималъ прѣдъ видъ постановленията на Конгреса за покровителстованието на християнитѣ, нъ и тука Н. Свѣтлость се съмнѣва въ възможностьта за Конгреса да приеме отъ напрѣдъ, че взетитѣ тържественно отъ Европа рѣшения ще останѫтъ безъ послѣдствие. Трѣба да се видятъ нарушенията, за да се помисли, що трѣба да се прави. Само тогава силитѣ могѫтъ да искатъ нови дипломатически събрания и нови мѣрки. Нъ ако и послѣ тия съображения русското правителство счита за нужно да настоява за помѣстяние въ трактата на особенъ членъ за правото на силитѣ да контролиратъ чрѣзъ своитѣ агенти испълнението на приетитѣ отъ събранието рѣшения, то Князъ Бисмаркъ не ще се противи отъ своя страна на подобно искание.

Първий русски пълномощникъ отговаря, че Княсъ Бисмаркъ много добрѣ е истълкувалъ мисълта му. Той наистинѫ желае да се помѣсти въ трактата единъ членъ, въ който ясно да се казува, че испълнението рѣшенията на Конгрнса се под-

лага подъ контроля на цѣла Европа. Н. Свѣтлость желае, освѣнъ това, да се приеме, че грижата за указвание на нарушенията трѣба да принадлежи не само на прѣдставителитѣ въ Цариградъ, нъ и на самитѣ правителства. Ако въ трактата влѣзатъ условия въ духа на Князъ Бисмарковитѣ думи, русскитѣ пълномощници нѣматъ причини да настояватъ за по много.

Графъ Шуваловъ казува, че русскитѣ пълномощници съ своята декларация сж имали предъ очи да се избѣгне повторението на излъганитѣ надѣжди, какъвто е случая подиръ трактата на 1856.

Много отъ членоветѣ на тоя трактатъ за подобрение положението на християнетѣ въ Турско останжхж безъ испълнение. Отъ това сж излѣзли за Европа различни безпокоиствия, войната и най-послѣ настоящето събрание. Трѣба да се избѣгне повторението на тѣзи мжчнотии за напрѣдъ.

Графъ Шуваловъ драговолно взема во внимание думитѣ на първий турски пълномощникъ, че подписванието на трактата е най тържественната и най задлъжителната санкция (понуждение) за испълнението на приетитѣ постановлени. Нъ и Руссия не търси нищо повече отъ туй тържественно припознавание задължителната сила на станжлитѣ съглашения. Като поясни, че всичкитѣ членове на трактата съставляватъ едно цѣло, надъ испълнението на което силитѣ си запазватъ правото да бдятъ, Князъ Бисмаркъ напълно исказа чувствата на русското правителство. Сега не ни остава, освѣнъ да потърсимъ практическитѣ средства за испълнението на тоя контроль.

Прѣдсѣдателя повтаря, че тая мисъль трѣба да се искаже съ една окончателна редакция, която ще прѣдставятъ русскитѣ пълномощници,

Кара-Теодори паша благодари Графъ Шувалова за благосклонното оцѣнение, което той прави върху неговитѣ думи и, като се обѣщава да развие своята мисъль, когато Конгреса пристжпи къмъ обсжжданието на члена, който ще се прѣдстави, счита за нужно да каже еще отъ сега, че всичкитѣ сили, които съдѣйствоватъ за нарежданието на единъ трактатъ, трѣба да бждятъ равни предъ всичкитѣ задлъжения и че трактата трѣба да бжде еднакво задължителенъ за всичкитѣ подписуюши сили. Н. Прѣвъсходителство припомня своитѣ по прѣдишни разсжждения и повтаря, че новитѣ постановления за контроль ще бждятъ не само бесполезни, нъ и ще докаратъ сериозни заплитания.

Прѣдсѣдателя мисли, че най добрѣ ще бѫде да се остави това разискване за тогава, когато русскитѣ пълномощници прѣдставятъ прѣдложението, което сѫ се натоварили да направятъ.

Прѣдсѣдателя на делимитационната коммисия, Князь Гогенлае, напомнюва, че Конгреса е възложилъ на тая коммисия грижата да рѣши по вишегласие въпроситѣ за границитѣ на Софийский санджакъ и на Враня. Н. Свѣтлость има честь да подложи днесь на Конгреса рѣшението за границитѣ на Софийский санджакъ, както го е приела коммисията съ еднодушие:

„Границата между Сърбия и България като слѣдва къмъ югъ отъ приетата вече линия единъ километръ на сѣверо-западъ отъ Сегуша, прѣминава по права линия на височината Столъ и отъ тамъ по водораздѣла между Морава и Горня Сукава прѣзъ Дъсчени-кладенецъ, Драйнишка-планина, Дарковска-планина, Цьрна-трава и Гачина достига до Цьрни-врьхъ."

Колкото до въпроса за Враня, него коммисията е рѣшила по вишегласие, съ 5 гласа противъ два, по слѣдующий начинъ:

„Отъ върховетѣ на Поляница границата се упѫтва по срѣдната гора на Карпина планина до сливанието на р. Коинска съ Морава; тука тя прѣсича Морава и се въскачва по водораздѣла на р. Коинска и на рѣкицата, която се влива въ Морава при селото Нерадовци, и достига до планината Св. Илия надъ Търговище. Отъ тая точка тя върви по бърдата на Св. Илия до Ключь и, като минава прѣзъ точкитѣ, които сѫ означени въ картата съ цифритѣ 1516 и 1547, и прѣзъ Бабина-гора, достига до Цьрний-върхъ."

Конгреса удобрява двѣтѣ рѣшения и по искание на Кара-Теодори паша оставя протокола отворенъ за инструкциитѣ, които турскитѣ пълномощници чакатъ отъ часъ на часъ.

На дневенъ редъ дохожда рапорта на редакционната коммисия.

Докладчика на коммисията, Г. Деспре, напомнюва, че прѣдсѣдателя на конгреса е изявилъ въ вчерашното засѣдание желание да се узнае, що е извършила редакционната коммисия и какъвъ е общий планъ на бѫдящий трактатъ. Г. Деспре казва, че работата е напрѣднѫла и за да се довърши, не се чакатъ, освѣнъ рапорта на делимитационната коммисия за границитѣ въ Европа и Азия и проектитѣ за постановленията за Азия. За общий планъ на изложението Г. Деспре казва, че

коммисията е можала да слѣдува два пѫтя, или да върви по реда на С. Стефанский договоръ, или да слѣдва порядъка на занятиятѣ на Конгреса. Тя е избрала това послѣднето распрѣдѣление и слѣдователно членоветѣ на трактата ще се появятъ въ слѣдующий порядъкъ: 1) България, 2) Източна Румелия, 3) Христианскитѣ области въ Европейска Турция, 4) Чернагора, Сърбия, Румания и Дунавъ, 5) Азия. Подиръ това ще дойдѫтъ различнитѣ общи опрѣдѣления, които се относятъ до цѣлата Турска Империя. Н. Прѣвъзходителство казува, че въ края на изложението ще се помѣсти указание, че трактатитѣ отъ 1856 и 1871 оставатъ въ сила въ всичкитѣ си части, които не сѫ се измѣнили или отмѣнили съ новий трактатъ.

Прѣдсѣдателя като запитва събранието намира ли то съображенията на Г. Деспре върху общий планъ на бѫдѫщий трактатъ за удовлетворителни, Лордъ Салисбюри повдига възражения противъ указанието, което ще утвърдява запазванието на прѣдишнитѣ трактати въобще, безъ да посочва точно на измѣненитѣ съ сегашний трактатъ точки. Н. Прѣвъсходителство счита таквози указание недостатъчно особенно въ въпроса за проливитѣ.

Г. Деспре забѣлѣжва, че прѣдлаганата отъ коммисията редакция запазва прѣдишното положение на работитѣ, а Графъ Корти казува, че тая редакция е твърдѣ умѣстна, понеже освѣщава еще веднажъ началото, че всѣко неотмѣнено съглашение си остава въ сила.

Отъ станѫлитѣ върху тоя прѣдмѣтъ разисквания между Г. Деспре, Графа Андраши, Князъ Гогенлѐе и прѣдсѣдателя излѣзе на явѣ, че болшинството на конгреса е благоприятно на предлаганата редакция и припознава, че въ много негови части и особенно въ частитѣ за плаванието по Дунавъ трактата отъ 1856 остава въ сила и че установеното въ II членъ отъ Лондонский трактатъ начало се запазва въ всичката му широчина.

Лордъ Салисбюри като продължава да настоява върху тая послѣднята точка, Г. Деспре му забѣлѣжва, че редакцията на коммисията упомянува не само Парижкий трактатъ, нъ и Лондонский.

Прѣдсѣдателя сѫщо тъй намира, че намѣсто ослабление, на Лондонский трактатъ се дава ново подтвърждение съ прѣдполаганото указание.

Графъ Лонаи мисли, че по добрѣ ще бжде да се избѣгне общото разискване и да се разгледватъ членоветѣ единъ по единъ.

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че сега не се разискватъ законоположенията на трактата, а само общийтъ планъ, по който трѣба да се води редакционната коммисия въ изложението на материала. Н. Свѣтлость прибавя, че той гледа на въпроса като на свършенъ, понеже плана на Г. Деспре е приетъ почти отъ всичкитѣ сили. Този планъ обнима слѣдующитѣ нѣща: 1) че новий трактатъ върви прѣдъ трактатитѣ Парижкий, Лондонский и С. Стефанский, 2) че редакцията на новий трактатъ ще слѣдува сжщий редъ на въпроситѣ, който се е пазилъ въ разискванията на конгреса.

Г. д' Убри казува, че по поводъ на редактиранието на трактата русскитѣ пълномощници желаятъ да направатъ слѣдующето прѣдложечие:

„С. Стефанский договоръ като е билъ договоръ прѣдварителенъ и установенитѣ въ него территориални измѣнения кате е трѣбало да се подложатъ на разни нови промѣнявания и на подтвърждението на Европа, никакви опрѣдѣлени срокове не сж се турили въ рѣчений трактатъ за прѣдаванието, комуто трѣба, на откъснжтитѣ отъ Турция и завзетитѣ и до сега отъ турски войски мѣстности.

Днесь, когато великитѣ сили сж се съгласили върху начертанието на новитѣ граници, необходимостьта да се опредѣли единъ срокъ за влазяние въ сила на установений отъ Конґреса порядъкъ става неминуемъ (urgent).

Както високото събрание е опрѣдѣлило съ общо съгласие времената, когато трѣба да се испразднятъ и повърнжтъ на Н. В. Султана мѣстата, които му принадлѣжатъ, тъй сжщо необходимо става да се постанови и това, че мѣстноститѣ за откжсванпе отъ турската империя и находящи се еще подъ властьта на Портата трѣба да се испразднятъ и прѣдадятъ по принадлѣжность въ опредѣлени срокове.

Опрѣдѣлението на тия срокове за всѣкий случай отдѣлно могло би да се прѣдаде на редакционната комиссия."

Мехмедъ Али паша отъ своя страна чете слѣдующето прѣдложение:

„Турскитѣ пълномощници обръщатъ вниманието на високото събрание върху X чл. отъ С. Стефанский договоръ и желаятъ да се запазятъ онѣзи постановления въ него, които

се касаятъ до военний пжть прѣзъ Софийский санджакъ, защото споредъ очертанието на границитѣ въ тая мѣстность прѣкарванието на нови пжтища за съобщение, вънъ отъ Рахманлийската, Ихтиманската и Пазарджишката кази, не е възможно."

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва на г. Турский пълномощникъ, че и вдиганий съ прочетений документъ въпросъ е вече рѣшенъ, нъ че при всичко това прѣдложението ще се напечати и ще се тури на дневенъ редъ за идущето засѣдание.

ПРОТОКОЛЪ № 17.

Засѣдание на 28/10 Иулия 1878.

Присжтствовахж всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се отвори на 3 часа.

Прѣдсѣдателя напомня прошенията въ списъкъ № 12.

На първо мѣсто на дневний редъ стои отговора на турскитѣ пълномощници за новата редакция на чл. XVIII, който урежда въпроса за Котурската мѣстность и който се одобри на вчерашното засѣдание.

Кара Теодори паша обявява, че щомъ границата на тая мѣстность е сжщата, която е била начертана отъ англо-руссийската коммисия, нему не остава нищо да възрази и че той приема редакцията на Графа Шувалова.

Конгреса взема актъ отъ тоя отговоръ и минава къмъ въпроситѣ за подробноститѣ въ Батумското окржжие, които бѣхж се отпратили въ делимитациалната коммисия.

Прѣдсѣдателя на коммисията, Князъ Гогенлое, прочита слѣдующий документъ:

Коммисията рѣши да начертае южната граница при Батумъ по слѣдующий начинъ: тая граница ще трьгнува отъ русската граница по С. Стефанский договоръ въ една точка на сѣверъ отъ Корда и на югъ отъ Артвинъ. Тя ще иде по права линия къмъ рѣката Чарукъ, ще прѣсѣче тая рѣка и ще мине на истокъ отъ Ачмишенъ, за да достигне по права линия С. Стефанската граница на югъ отъ Нариманъ и да остави града Олти на Руссия. Отъ тая точка при Нариманъ границата се засукса на вьстокъ, минава край Тебренекъ, който оста-

ва на Руссия, до р. Пенекъ-Чай. Тя слѣдува по тая рѣка до Бардузъ, послѣ се обраща на югъ, като оставя Бардузъ и Еникюй на Руссия, и достига до С. Стефанската граница при Зивинъ-кале.„

Князъ Бисмаркъ констатира, че Конгреса приема наредбата на коммисията.

На дневний редъ дохожда прочетеното отъ г. д' Убри, въ прѣдидущето засѣдание прѣдложение, което се касаяше до нѣкои заловени отъ турскитѣ войски мѣстности и до сроковетѣ, когато трѣба да се испразднятъ.

Князъ Бисмаркъ мисли, че Конгреса може да рѣши тоя въпросъ само по начало, а нарежданието на подробноститѣ за испразднянието да остави на една отъ коммиситѣ. Той прѣдлага прочее на русскитѣ пълномощници да формулиратъ това начало.

Лордъ Салисбюри е на мнѣние, че испразднюванието отъ турскитѣ войски на мѣстата, които прѣминаватъ къмъ Руссия, трѣба да стане въ сѫщото врѣме, когато ще се испразднятъ и турскитѣ мѣста отъ русскитѣ войски.

Графъ Шуваловъ моли да се забѣлѣжи, че повдигнѫтий отъ Руссия въпросъ не е общъ въпросъ; този въпросъ е извиканъ отъ приети по прѣди рѣшения за русското испразднюване безъ да се упомяне за сѫщитѣ задлъжения на другата страна. На Черногорцитѣ и на Сърбитѣ сѫщо така е наложено задлъжението да напустѫтъ турската земя, когато на турцитѣ не е наложено туй задлъжение за сърбскитѣ и черногорскитѣ мѣста. Само изъ желание да поправи това упущение, отъ което бихѫ могли да произлѣзатъ по сетнѣ различни неудобности, русскитѣ пълномощници сѫ прѣдставили своята прозба. Русский пълномощникъ заявява обаче, че той не може да приеме тълкованието на Лорда Салисбюри, че ужъ турскитѣ войски трѣбало да се оттеглятъ подиръ заминаванието на русситѣ. Отъ таквози поставяние на работата за Руссия излаза това, че тя всичко дава безъ да вземе нѣщо. Графъ Шуваловъ не може да се съгласи на таквози нѣщо и, за да говори по точно, той казва, че русскитѣ войски никога не ще испразднятъ Ерзерумъ. до гдѣто русското правителство не получи Батумъ.

Прѣдсѣдателя намира, че рѣшението на Конгреса трѣба да се ограничи само върху черногорскитѣ и сърбскитѣ мѣста, които се намиратъ въ турскитѣ рѫцѣ; тѣзи мѣстности трѣба да се испрзднѫтъ отъ турцитѣ въ сѫщото врѣме, когато и тур-

скитѣ земи ще се испразднятъ отъ сърбскитѣ и черногорскитѣ войски. Съ това съчетание се избѣгватъ, споредъ Н. Свѣтлость, неудобноститѣ, отъ които има мѣсто да се страхуватъ.

Кара-Теодори паша натякнува върху мжчнотиитѣ, които бихж могли да се появятъ въ мѣстата по границитѣ по причина на различието на народноститѣ, и счита за прѣдпочтително да се възложи оцѣнението на тѣзи подробности върху европейската коммисия, която ще се натовари да проведе на мѣстото границата.

Прѣдсѣдателя възражава, че схождането на коммисията и нейната миссия ще се забавятъ и продължатъ презъ много мѣсяци, а пъкъ тука се говори за испразднювание, което трѣба да се извърши въ нѣколко недѣли; въ очитѣ на Н. Свѣтлость едноврѣменното испразднювание не се прѣдставлява толкози мъчно за мѣстата, гдѣто нѣма крѣпости; за коммисията може да се остави само точното прѣкарвание на границата.

Кара-Теодори паша моли да се даде на турскитѣ войски по голѣмъ срокъ, отъ колкото се дава на черногорскитѣ, които нѣматъ голѣми товари за прѣвозвание.

Г. д' Убри като отговаря, че за мѣстата, гдѣто ще се съставляватъ списъци за находящитѣ се въ складоветѣ вещи, наистинж е нужно по дълго врѣме и че тамъ може да се даджтъ нѣколко дена повече, прѣдсѣдателя прѣдлага да се рѣши по начало, че испразднюванието ще бжде едновременно, нъ съ исключение на мѣстата, въ които се намиратъ Архиви, Арсенали и др. под.. Редакционната коммисия се натоварва да формулира рѣшението на Конгреса, като има прѣдъ очи това послѣдното съображение.

Високото събрание удобрява това прѣдложение и прѣминава къмъ заявлението на турскитѣ пълномощници за запазвание на X чл. отъ С. Стефанский договоръ.

Лордъ Салисбюри подкрѣпя турското прѣдложение и настоява да се остави на Портата нагласений въ тоя членъ воененъ пжтъ.

Графъ Шуваловъ се опира на исказанитѣ отъ прѣдсѣдателя въ послѣдното засѣдание изяснения по поводъ на туй прѣдложение и казува, че Конгреса се повращи изново на работи, които сж вече рѣшени. X членъ е вече отмахнжтъ и нѣма защо да се повращаме на него. Впрочемъ Н. Прѣвъсходителство по принципъ не е противенъ на турското искание, което поддържа и Лордъ Салисбюри и вѣрва, че неговото пра-

вителство не ще се откаже да поржча на своитѣ офицери въ бждящата делимитационна коммисия да иматъ прѣдъ очи и тоя интересъ на Портата.

Между Мехмедъ-Али паша, Лорда Салисбюри и Графъ Шувалова се завързва прѣпирня, отъ която излазя, че русскитѣ пълномощници не приематъ да се поднови разглеждането на чл. X, нъ че доброволно оставятъ на Турция правото да минава прѣзъ южната часть на Софийский санджакъ.

Прѣдсѣдателя констатира, че турското прѣдложение се приема по начало и че подробноститѣ върху това постановление ще се уредятъ отъ европейската коммисия по споразумение съ мѣстнитѣ власти.

Кара-Теодори паша чете слѣдующето прѣдложение:

„Руссия поема на себе си таквази часть отъ турский държавенъ дългъ, каквато се пада на присъединенилѣ къмъ нея мѣста откъмъ Азия".

Графъ Шуваловъ отговаря, че този въпросъ си нѣма мѣстото, понеже е рѣшено и общеприето нѣщо, че дълга се расхвърля върху откъснжтитѣ чрѣзъ спогодба, чрѣзъ подаръкъ и чрѣзъ размѣна мѣста, нъ не и върху завоевани земи. Н. Прѣвьсходителство казува, че Руссия е побѣдила и въ Европа, и въ Азия. Ще каже, тя не е длъжна да плаща нищо за завоеванитѣ мѣста и да става съучастница на турскитѣ дългове.

Князь Горчаковъ обявява, че той противопоставя на турското искание най категорическото отказвание и се чуди, какъ е могло да стане подобно искание.

Прѣдъ видъ на съпротивлението на русскитѣ пълномощници прѣдсѣдателя намира за невъзможно да се даде ходъ на турското прѣдложение.

Първий русски пълномощникъ напомня, че въ послѣднето засѣдание той се е съгласилъ да прѣдстави въ нова, съкратена форма своето прѣдложение за надзираванието, испълняватъ ли се и какъ се испълняватъ рѣшенията на конгреса.

„Европа като придава на съглашенията въ Берлинский Конгресъ най тържественъ и най задлъжителенъ характеръ, съгласующитѣ се страни считатъ всичкитѣ членове на настоящий актъ за едно цѣло и се задлъжаватъ да контролиратъ и да надзиравать испълнението имъ, като изискватъ испълнение точно и съгласно съ тѣхнитѣ намѣрения.

Тий си запазватъ правото да се споразумѣятъ, ако потрѣба, върху най сгоднитѣ срѣдства за оздравяване на достигнятий резултатъ и да не допускатъ да се докачжтъ интереситѣ на Европа и достолѣпието на силитѣ съ неосжществението на тоя резултатъ".

Князь Горчаковъ вѣрува, че е влѣзълъ, колкото му е било възможно, въ мислитѣ на Конгреса по тоя въпросъ.

Прѣдсѣдателя мисли, че исказаната въ първата половина на документа мисълъ ще се посрѣщне отъ Конгреса съ удобрение, нъ че за втората той не може да каже сжщото. Н. Свѣтлость е прочее на мнѣние, щото прѣдложението да се раздѣли на двѣ половини и за всѣка половина да се гласоподава отдѣлно.

Князь Горчаковъ като не е противъ този начинъ за гласоподавание, прѣдсѣдателя прочита първата часть отъ русското прѣдложение до думитѣ: „съгласно съ тѣхнитѣ намѣрения".

На въпроса на Лордъ Салисбюри, да ли не се обема въ тѣзи думи и мисъльта за употрѣблепие на външна сила въ случай на неиспълнение на трактата, прѣдсѣдателя отговаря, че споредъ него таквози нѣщо тука не се разбира. Споредъ мнѣнието на Н. Свѣтлость тука силитѣ се задлъжаватъ само да надзиравать дѣятелно испълнението на трактата и да направятъ, ако се яви нужда, дипломатическа постжпка. Втората половина наистинж запазва правото на силитѣ да се споразумѣятъ по сетнѣ за срѣдствата на дѣйствие по тая часть, нъ това не налага на силитѣ никакво задлъжение.

Графъ Андраши приема тълкованието на Князя Бисмарка. Той нѣма никакво възражение срѣщу първата часть отъ прѣдложението, нъ като желае да се избѣгватъ думитѣ за недовѣрие, той не намира за удобно да се разглежда въпроса за редакцията въ самий Конгресъ. Единъ нарочитъ комитетъ по лесно би намѣрилъ нужната формула.

Князь Горчаковъ казува, че съ своята редакция той е ималъ прѣдъ очи само едно нѣщо — да поддържи достолѣпието на Европа по отношение към нейнитѣ съглашенията. Той желае да се признае на здраво, че Европа не е направила дѣло отъ мимолѣтна трайность. Н. Свѣтлость напомня, че опита на прѣминжлото трѣба да насърдчава събранието въ тоя пжть.

Лордъ Салисбюри дълбоко ще жалѣе, ако се помѣсти въ трактата подобна декларация; той намира, че по добрѣ ще бжде ако русското прѣдложение се напечати по напрѣдъ и се

даде на пълномощницитѣ време да го изучжтъ по внимателно.

Напечатванието се удобри и разглежданието се отложи за идущето засѣдание.

Графъ Шуваловъ проси позволение да подложи на Конгреса едно прѣдложение. Туй прѣдложение му се внушава отъ таквозъ чувство, което всѣки отъ събратията му ще разбере и ще оцѣни. То е чуждо за всѣка задня мисль и за стратегически съображения. Ето това прѣдложение:

„На бърдото на Балкана се намира едно мѣсто, на което сж се извършили геройски борби; на тѣзи борби има подобни въ историята, нъ нѣма по горни. Никога не сж се развивали съ таквази енергия военнитѣ и патриотическитѣ добродѣтели, както на това мѣсто.

Казаното се относи и на двѣтѣ страни. Таквизи борби оставятъ подиръ себе си взаимно уважение и почитъ къмь паметьта на хилядитѣ русси и турци, на които коститѣ се бѣлѣятъ по долищата на Шипка.

Ний молимъ високото събрание да засвидѣтелствова своето почитание къмъ паднжлитѣ на Шипка юнаци, като направи отъ това мѣсто едно прославително грабище, гдѣто укрѣпления вече не ще се издигатъ и топа никога не ще гърми".

Кара-Теодори паша благодари отъ страна на своето правителство Графа Шувалова за добритѣ изражения въ прѣдложението. Като се повраща подиръ това къмъ прѣдмѣта на самото прѣдложение, първий турски пълномощникъ счита за длъжность да констатира, че никждѣ другадѣ не се почитатъ мъртвитѣ тъй дълбоко, както на въстокъ. Турското правителство никога не се е противило на построяванието на гробища и на надгробни черковици. Ако и сега работата е за построяване на гробища за умрѣлитѣ въ Шипка солдати, Н. Прѣвъсходителство удобрява тоя проектъ напълно. Нъ въ прочетеното отъ Графа Шувалова прѣдложение той забѣлѣжва едно изражение, което повдига нѣкакви мжчнотии: русский пълномощникъ прѣдлага, щото Шипка да се обърне на „прославително гробище". Нѣма съмнѣние, че Портата не ще повдигне никакви мжчнотии за въздиганието на гробище до Шипка; нъ Кара-Теодори паша все пакъ запазва мнѣнието на своето правителство за точното опрѣделение на мѣстото, което ще покажжтъ русскитѣ пълномощници.

Графъ Шуваловъ се е надѣялъ, че неговитѣ чувства ще посрѣщнжть у турскитѣ пълномощници по добро и по пълно оцѣнение.

Н. Прѣвъсходителство никога не се е съмнѣвалъ, че Портата ще се откаже да устжпи едно мѣсто за гробища, нъ неговото желание не се е заключвало само въ това; той разбира, че Шипка ще се забиколи съ една ограда, на която прѣдѣлитѣ ще се укажжть отъ европейската коммисия така, щото коститѣ на загинжлитѣ въ великата борба войници ще почиватъ за напрѣдъ въ неутрална земя. Впрочемъ въпроса сега е отъ чиста случайность, защото границитѣ еще не сж прѣкарани и за Шипка не може еще да се каже, кому принадлежи — на Румелия ли, или на България.

Мехмедъ-Али паша моли да се притуратъ думитѣ: „съ запазвание на стратегическитѣ нужди на мѣстото".

Прѣдсѣдателя казва, че мисъльта на русскитѣ пълномощници ще се посрѣщне съ съчувствие отъ всички онѣзи, които съ благоговѣние се отнасжтъ къмъ паметьта на паднжлитѣ въ боюветѣ съотечественици; тя ще бжде добрѣ оцѣнена отъ всичкитѣ правителства, които познаватъ взаимното уважение, което образованитѣ народи отдаватъ на своитѣ умрѣли и на своитѣ скжпи въспоминания. Н. Свѣтлость намира, че твърдѣ на мѣсто ще бжде постановленито, което ще запази гробоветѣ на юнашкитѣ войници, и че желанието на Конгреса е да се приеме отъ турското правителство туй прѣдложение, толкози съгласно съ чувствата на цѣла Европа. Като напомнюва лъжливитѣ спекулации, които сж ставали едно време по недостатъкъ на особенни съглашения за погрѣбението на войнитѣ, Н. Свѣтлость е на мнѣние, че въ протокола може да се констатира много добрѣ съгласието на конгреса върху русското искание и възлаганието на европейската коммисия грижата да изучи на мѣстото средствата за удовлетворение на това искание.

Конгреса приема мнѣнието на прѣдсѣдателя.

Прѣдъ исканието на турскитѣ пълномощници да се измѣни редакцията на русското прѣдложение и прѣдъ отричанието на Графъ Шувалова да направи това, Князъ Бисмаркъ обявява за безполезно да се измѣнява първоначалната редакция, когато конгреса се съгласи вече да приеме неговото мнѣние. Н. Свѣтлость констатира слѣдователно, че Конгреса се полага на чувствата на Високата Порта и се обляга съ довѣрие на спогод-

битѣ, които европейската коммисия ще направи по тая часть съ турското правителство.

Кара-Теодори паша приема съгласяванието.

Прѣдсѣдателя поканва докладчика на редакцияннаta коммисия да прочете прѣдъ събранието приготовителното изложение на трактата.

Г. Деспре съобщава на конгреса, че пристжпа къмъ трактата още не е приготвенъ, нъ че ще бжде готовъ за идущето засѣдание. Н. Прѣвъсходителство прочита членоветѣ за България и припомнюва, че при обсжжданието на тѣзи членове въ коммисията сж се появявали много забѣлѣжки и съображения. Върху I членъ, който нарежда „едно християнско управление“, Кара-Теодори паша повдигнж въпросъ, да ли трѣба да се помѣстява таквози условие, което е неоспоримо по само себе си. Коммисията обаче намѣри за нужно да задържи текста, както си е. Когато се е разглеждалъ III членъ, гдѣто се опрѣдѣлятъ условията за избиранието на Българский князъ, Лордъ Одо-Русселъ исказа мисъльта, че не ще бжде злѣ да се каже, че княжеското достойнство е наслѣдствсино. Подиръ едно разискваније, коммисията не намѣри за нужно да приеме това мнѣние и Н. Прѣвъсходителство не счете потрѣбно да настоява. Въ редактиранието на V членъ, който говори за равноправството и за свободата на богослуженията, се срѣщнжхж голѣми мжчнотии. Този членъ като е еднакъвъ за България, за Черна-Гора, за Сърбия и за Румания, то коммисията бѣше длъжна да приспособи сжщата редакция къмъ различнитѣ положения на всичкитѣ горѣрѣчени страни. Особенно трудно бѣше да се обгърнжтъ съ тоя членъ руманскитѣ евреи, на които подданството още не е точно опрѣдѣлено и наредено. За да прѣдвари недоразумѣнията, Графъ Лонаи прѣдложи да се помѣсти въ члена за Румания слѣдующата фраза: „Руманскитѣ евреи, които не сж приели иностранно подданство, по само себе си ставатъ подданици на Румания“.

Князъ Бисмаркъ обраща вниманието на коммисията върху голѣмитѣ неудобства, които могжтъ да проистекжтъ отъ измѣненнието рѣшенията на Конгреса. Събранието трѣба да забрани всѣко измѣнение на съдържанието и да поиска отъ комисията само обработвание на формата.

Г. Деспре обяснява, че коммисията е запазила първоначалната редакция на члена и че Графъ Лонаи се е задоволилъ съ помѣстението на неговата притурка само въ протокола.

Князъ Горчаковъ напомня изрѣченитѣ отъ него по прѣди съображения за политическитѣ и гражданскитѣ права на евреитѣ въ Румания и обявява, че той не е съгласенъ съ исказаното по тоя въпросъ въ трактата мнѣние.

Г. Деспре прочита VI членъ който урежда привременото управление на България и отношенията на турский коммисаръ съ руский импературски коммисаръ.

На запитванието на Лорда Салисбюри, до кждѣ ще достигатъ правата на турский коммисаръ въ случай на несъгласие съ русский коммисаръ, Г. Диспре отговаря съ думитѣ на самий членъ и казува, че турский коммисаръ, заедно съ пратеницитѣ (делегатитѣ) на другитѣ сили, помага на русский коммисаръ и надзирава дѣлата на администрацията.

На това прѣдсѣдателя като притури, че турский коммисаръ въ такъвъ случай може да се оплаче предъ посланицитѣ на подписавшитѣ сили, Лордъ Салисбюри изяви желание, щото туй обяснение да се помѣсти въ протокола, а пакъ Графъ Сантъ-Валлие забѣлѣжи, че края на VI членъ урежда именно тоя случай, на който наляга Лордъ Салисбюри.

Членоветѣ VII, VIII, IX и X минаватъ безъ залѣлѣжка. По поводъ на XI членъ, които постановява сравнението на крѣпоститѣ, между нѣкои отъ пълномощницитѣ се отваря прѣпирня за срока, до който трѣба да се испълни това оъглашение. По прѣдложение па Графа Андраши Конгреса се съгласи да замѣни думитѣ: „въ най късо по възможности време“ съ думитѣ „въ една година и даже по скоро, ако се може“.

Г. Деспре прѣминава къмъ прочитанието нарежданията за Източна Румелия.

Кара-Теодори паша исказва нѣкакви си възражения противъ нарочното указание, че Генералъ-губернатора трѣбва да бжде отъ християнско вѣроисповѣдание. Като се опира на освятеното отъ Конгреса начало за равенството въ правата, първий турски пълномощникъ забѣлѣжва, че това указание не е съгласно съ исказанитѣ отъ Конгреса чувства. Впрочемъ той не помни да се е рѣшавалъ въпроса за вѣрата на Генералъ-губернатора въ Конгреса.

Прѣдсѣдателя удостовѣрява, че Конгреса е оставилъ непочекнжти опрѣдѣленията на С. Стефанский договоръ по тая часть и съ това истото ги е утвърдилъ мълчаливо. Н. Свѣтлостъ настоява да се оставятъ на страна закъснѣлитѣ възражения върху рѣшени вече отъ Конгреса въпроси.

Другитѣ членове за Румелия и параграфитѣ за Черна-гора се приехж безъ важни забѣлѣжки.

Г. Деспре прочита отдѣла за Сърбия. При прочитанието на члена за капитализирание данъка на княжеството Князь Горчаковъ повдига въпросъ за важностьта на това постановление и казва, че русскитѣ пълномощници иматъ да възразятъ противъ него. Князь Гогенлое, Баронъ Хаймерле и г. д'Убри като обявихж отъ своя страна, че тий не сж гласоподавали въ името на своитѣ правителства по тоя въпросъ, Конгреса рѣши да се постави това условие на дневенъ редъ за разискване въ идущето засѣдание.

Членоветѣ за плаванието по Дунавъ не извикахж никакви възражения. Върху члена за Босна и Ерцеговина турскитѣ пълномощници обявихж, че тий си стоятъ на декларацията, която сж вече съобщили въ името на своето правителство (проток. 12).

Върху члена за вѣроисповѣдната свобода графъ Корти забѣлѣжва, че при разисванията по тоя прѣдмѣтъ въ Конгреса мнозина отъ пълномощницитѣ изявихж желание, щото досегашното положение въ святитѣ мѣста да се запази не само за Франция, нъ и зи другитѣ сили. Н. Прѣвъсходителство желае прочее да се прибави една алинея въ този смисълъ.

Като припомня на своитѣ италиянски другари припазванията, съ които Франция се е съгласила да влѣзе въ Конгреса и по причина на които е станжло нужда да се укаже особенно на правата на Франция, прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че втората половина на сжщий параграфъ напълно удовлетворява мисъльта на Н. Прѣвъсходителство, понеже въ нея се постановлява, че никакво нарушение на досегашното положение на работитѣ въ св. мѣста не може да стане.

Подирь това обяснение графъ Корти не счете за нужно да настоява на първото си искание и обяви, че ще се задоволи, ако забѣлѣжката му се помѣсти само въ протокола.

Прѣдсѣдателя благодари въ името на Конгреса г. Деспре за прочетений важенъ трудъ и засѣданието се закри на 6 часа.

(Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ №18.

Засѣдание на 29/11 Юлия 1878.

Присѫтствовахѫ всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се откри на 3 часа и на Конгреса се напомнихѫ прошенията въ списъкъ № 13.

Протоколитѣ №№ 15 и 16 се удобрихѫ.

На дневецъ редъ иде прѣдложението на русскитѣ пълномощници, което се напечати и раздаде на членоветѣ, съгласно съ приетото отъ Конгреса рѣшение въ прѣдидущето засѣдание.

Графъ Андраши е на мнѣние, че тоя документъ трѣба да се съкрати. Ако първата алинея се свърши съ думитѣ: „да надзиравать испълнението" тя ще бѫде напълно достатъчна споредъ мнѣнието на австрийскитѣ пълномощници. За тѣхъ втората алинея е излишна, защото дава да се тълкува, че самъ Конгреса не вѣрва въ сѣтнинитѣ на своето дѣло. Н. Прѣвъсходителство желае, освѣнъ това, щото думата „Европа" да се замѣни съ думитѣ: „високитѣ подписующи страни". Той намира сѫщо тъй, че думитѣ „като придава на съглашенията на Берлинский Конгресъ най-тържественъ и най-задължителенъ характеръ" сѫ излишни и трѣба да се изхвърлятъ. Графъ Андраши прѣдлага прочее слѣдующата редакция:

„Високитѣ подписующи страни считатъ всичкитѣ членове на настоящий актъ за съединение на таквизи съглашения, върху испълнението на които тий се задължаватъ да бдятъ и да надзиравать".

Лордъ Салисбюри не може да си обясни цѣльта на русското прѣдложение. Н. Прѣвъсходителство не може да си прѣдстави по тържественна и по задължителна санкция отъ подписа на неговото правителство и прѣдпочита да не приеме таквози задължение, което е или безполезно, защото Англия очевидно желае испълнението на трактата, или пъкъ се стреми къмъ една цѣль, която не е ясно опрѣдѣлена.

Князь Бисмаркъ пита Н. Прѣвъсходителство, да ли исказаното отъ него неудобрение се относи и къмъ редакцията на графа Андраши, която съкратява прѣдложението и го прави по просто. Н. Свѣтлость мисли, че не би било безполезно да се каже, че Конгреса се задължава да бди и да надзирава надъ испълнението на своитѣ постановления. Князь Бис-

маркъ притурга, че таквази декларация не е нѣщо нечуто и невидено.

Първий русский пълномощникъ казва, че Лордъ Салисбюри е повторилъ мисъльта на русското правителство, като е казалъ, че английското правителство ще настоява да се испълнятъ съглашенията, които то е подписало. Като напомнюва забѣлѣжката на Князя Бисмарка въ прѣдидущето засѣдание, Н. Свѣтлость казва, че прѣдложението би могло да се раздѣли на двѣ и първата му половина да се подложи тутакси на гласоподаванне. Споредъ русскитѣ пълномощници това прѣдложение е необходимо за достолѣпието на Конгреса.

Прѣдсѣдателя е съгласенъ да се пристѫпи къмъ гласоподаванне за първата половина отдѣлно и казва, че като германски пълномощникъ той е наклоненъ да приеме и втората половина, ако и другитѣ сили подѣлятъ това мнѣние. На австрийската редакция той гледа като на повече практическа и мисли, че думитѣ: „тържественъ и задлъжителенъ“ исказватъ твърдѣ очевидна мисъль и че по тая причина тий могѫтъ да се отхвърлятъ.

Князь Горчаковъ не се съгласява да приеме това послѣднето измѣнение и повтаря, че достолѣпието на сьбранието трѣба да се искаже по най положителенъ начинъ.

Графъ Шуваловъ мисли, че върху основата на мисъльта нѣма никакво разногласие. Графъ Андраши и Князь Бисмаркъ еднакво припознаватъ, че дадената отъ Конгреса на трактата санкция е „тържественна и задължителна“. Лордъ Салисбюри заявява, че подписа на Англия заключава въ себе си сѫщото задлъжение — задлъжението за всецѣлото испълнение на съглашенията. Това като е тъй, то Н. Прѣвъсходителство не може да си обясни, защо Конгреса се колебае да употрѣби думитѣ, които правятъ мисъльта му по очевидна. За примирение на видимото разногласие Графъ Шуваловъ прѣдлага слѣдующата редакция:

„Високитѣ подписующи страни като даватъ на съглашенията на Берлинский трактатъ тържественна и задлъжителна санкция, считатъ всичкитѣ членове на настоящий актъ за съединение на таквизи съглашения, върху испълнението на които се задлъжаватъ да бдятъ и да надзиравать“.

Кара-Теодори паша напомнюва своитѣ забѣлѣжки върху тоя прѣдмѣтъ. Портата гледа на своя подписъ като на задлъжение и се счита за непрѣмѣнно обязана да испълни задлъ-

женията, които е подписала наравно съ другитѣ сили. Нъ редакцията на русский документъ като налага на подписующитѣ страни длъжностьта да надзиравать взаимно испълнението на съглашенията на трактата, Турция ще се види тогава задлъжена не само да допусти у себе си контролъ отвънъ, нъ и сама да контролира другитѣ задлъжени държави. Н. Прѣвъсходителство указва на мжчнотиитѣ отъ таквози задлъжение и притуря, че Портата е готова да испълни своитѣ задлъжения, нъ да упражнява контролъ или да допусти у себе си такъвъ, тя никога не ще се съгласи, защото туй задлъжение е ново и твърдѣ тежко за едно правителство, което не иска ни тягоститѣ му, ни ползованието отъ него.

Князь Горчаковъ казва, че отговора на турскитѣ пълномощници не противорѣчи на мисъльта на русскитѣ пълномощници и първата алинея твърдѣ лесно би могла да се приеме отъ пълномощницитѣ на Турция.

Като съкратява разискванието, Князь Бисмаркъ изявява, че въпроса тука състои въ това именно: трѣба ли да се помѣщава въ трактата особенъ членъ, или да се смѣта, че подписитѣ сж таквози формално задлъжение, което нѣма нужда отъ друго подтвърждение. Първий турский пълномощникъ съглежда въ прѣдложений членъ изражение на недовѣрие противъ нѣкои отъ подписующитѣ страни и намира, че това било несъгласно съ трактата; нъ Н. Свѣтлость не намира отъ своя страна никакви причини за страхувания.

Графъ Андраши поддържа своята редакция и повдига нови възражения противъ думитѣ за настояване връху испълнението, защото тия думи му се видятъ твърдѣ силни и жестоки.

Князь Горчаковъ казва, че той е получилъ отъ своя Августѣйши господарь нарочита заповѣдъ да прѣдстави въ Конгреса едно прѣдложение, съ което да се даде санкция на нарѣденото отъ Конгреса. Н. Свѣтлость намира мисъльта на своя господарь съвършенно съгласна съ достолѣпието на събранието. Той е съгласенъ да се измѣнятъ нѣкои думи въ прѣдложението, нъ не приема редакцията на графа Андраши. Той прѣпоржчва редакцията на графа Шувалова.

Прѣдсѣдателя подлага на Конгреса редакцията на графа Шувалова. Пълномощницитѣ на Австрия нѣматъ нищо противъ тая редакция; пълномощницитѣ на Франция, на Англия и на Италия се отричатъ да гласоподаватъ; пълномощницитѣ на

Турция казватъ, че сѫ си изразили мнѣнието и че си стоятъ на него. Пълномощницитѣ на Германия приематъ русското прѣдложение.

Прѣдсѣдателя констатира, че русский документъ не се удобри отъ събранието, и подлага на гласоподавание прѣдложението на графа Андраши.

Французскитѣ, Английскитѣ и Италиянскитѣ пълномощници и тозъ пѫть се отказахѫ да гласоподаватъ; турскитѣ отхвърлятъ тоя текстъ, а русскитѣ поддържатъ своята редакция.

Графъ Корти забѣлѣжва, че Конгреса сподѣля желанието на Князя Горчакова да се оздрави пълното испълнение на трактата, но че италиянскитѣ и другитѣ пълномощници, които се въздържахѫ отъ гласоподавание, намиратъ за достатъчни изявленията, които Кара-Теодори паша даде въ името на Високата Порта.

Първий французски пълномощникъ прѣдлага на Конгреса да вземе актъ отъ тия изявления на Кара-Теодори паша и да се задоволи съ това. Колкото до редакциитѣ на новий членъ отъ Князя Горчакова и Графа Андраши, на тѣхъ Н. Прѣвъсходителство гледа като на нѣщо твърдѣ неопрѣдѣлено: тий или не притургатъ нищо на силата на трактата и тогава сѫ безполезни, или иматъ много широко значение и тогава надминаватъ намѣренията на Конгреса. Н. Прѣвъсходителство казва, че когато Конгреса е подлагалъ Турция на голѣмитѣ жъртви, които ѝ се наложихѫ, тогава се е имало прѣдъ очи да се запази цѣлостьта на Султановото владичество поне надъ останѫлитѣ части на империята. Между това прѣдлаганитѣ сега редакции иматъ за цѣль ни малко ни много да установятъ едно постоянно опекунство надъ турското правителство. Приготвений сега трактатъ заключава въ себе си твърдѣ много условия, които при приеманието на иска┘ий контролъ твърдѣ лесно бихѫ могли да се обърнятъ на цѣлъ редъ прѣдлози за намѣсвание въ дѣлата на Турция. За турското правителство има очевидна полза, ако то испълни всецѣло и безъ задня мисъль всичкитѣ рѣшения на Конгреса. Н. Прѣвъсходителство мисли прочее, че за сега е доста да се вземе актъ отъ изявленията на Турция и че прѣди да иде Конгреса по нататъкъ и да се съмнѣва върху намѣренията на турското правителство, той е длъженъ да почака дѣлата и само по тѣхъ да сѫди за намѣренията на Портата. Г. Вадингтонъ мѫчно може да разбере, какъ може да се притури на такъвъ тържественъ самъ по себе актъ, като

трактата, една безполезна и даже опасна санкция. Ако прѣдстояше да се учреди едно надзирателство само за нѣкои опрѣдѣлени съглашения, тогава могло би да се говори, нъ да се установява право за общо контролиране върху таквози голѣмо количество отъ неравна важность постановления, това е голѣма опасность за бѫдѫщето. Съ приеманието на таквози начало Конгреса би вьвелъ между силитѣ причини за недоразумѣния и важни несъгласия.

Князь Горчаковъ поддържа, че неговото прѣдложение е съгласно съ изявленията на Кара-Теодори паша и увѣрява, че той не може да си обясни, защо исканата санкция се взема като орѫдие срѣщу Портата. Тя еднакво се относи и къмъ другитѣ подписующи сили. Руссия сѫщо така ще бѫде подложена подъ нея, както и Турция, и напълно приема надъ себе си надзиранието и контроля на силитѣ.

Графъ Шуваловъ подхваща думитѣ на г. Вадингтона за наложенитѣ на Турция жьртви и казва, че тѣзи жьртви не сѫ дѣло на Конгреса, нъ слѣдствия на войната. Напротивъ, събранието твърдѣ благоприятно се е обходило съ Портата и тая послѣднята е спечелила на Конгреса. Колкото до вмѣшателството, за което говори французский пълномощникъ, на това Графъ Шуваловъ отговаря. че Руссия никога не ще иска да се мѣси въ дѣлата на Турция, когато постановленията на Конгреса се испълнятъ, нъ че до тогава вмѣшателството по само себе си излазя отъ самитѣ рѣшения на Конгреса. Може ли да се каже, че нѣма вмѣшателство въ Турция, когато цѣла мрѣжа отъ европейски коммисии сѫществува въ Румелия, въ гръцкитѣ области, въ Армения, и пр. и пр.? Графъ Шуваловъ е напълно съгласенъ съ г. Вадингтона въ надѣждитѣ, че това вмѣшателство ще се прѣкъсне въ едно близко бѫдѫще, нъ за сега то е една необходимость, която истича отъ дѣлото на Конгреса и която ще сѫществува, до гдѣто това дѣло не се преведе въ испълнение. До гдѣто има коммисии, по необходимость ще има и надзирание и контроль. Това право веднажь като е установено, пълномощницитѣ на Руссия не могѫтъ да разберѫтъ, защо нѣщата не се наричатъ съ тѣхнитѣ сѫщи имена и защо се отхвьрлятъ надзиранието и контроля, които се изискватъ отъ тѣхното правителство.

Г. Вадингтонъ се ограничава да забѣлѣжи, че коммиситѣ иматъ точни и опрѣдѣлени мисии, а пъкъ русското прѣдложение нѣма ясна, опрѣдѣлена цѣль.

Прѣдсѣдателя констатира, че русското прѣдложение и австрийската поправка не се прчехж отъ Конгреса и че резултата на цѣлото разискване ще се ограничи само съ забѣлѣжването на фактоветѣ въ протокола и именно на слѣдующитѣ фактове: прѣдложението, отговора на Портата и рѣшението на Конгреса да се вземе актъ отъ изявленията на първий турский пълномощникъ.

Конгреса пристжпа къмъ разглеждането на въпроса за данъка на Сърбия и Румания.

Прѣдсѣдателя напомнюва, че въпроса стои така: Турскитѣ пълномощници сж прѣдставили въ Конгреса двѣ прѣдложения (протоколи 8 и 10), съ които искатъ щото плащаний до сега на Портата данъкъ отъ Сърбия и Румания да се капитализира и произведението му да се вложи въ касситѣ на турското съкровище. Конгреса отпрати тѣзи прѣдложения въ редакционната коммисия безъ да се произнесе върху самий принципъ на въпроса. Коммисията прѣдлага сега слѣдующата редакция:

„Данъка на Сърбия (на Румания) ще се капитализира и прѣдставителитѣ на силитѣ въ Цариградъ ще опрѣдѣлятъ въ съгласие съ Портата таксата на това капитализиране“.

Нъ прѣди да се произнесе върху редакцията, Конгреса трѣба да постанови по напрѣдъ въ принципъ, длъжни ли сж тѣзи страни да се натоварятъ съ капитализирането на данъка, когато туй задлъжение не имъ е наложено отъ С.-Стефанский договоръ, или не.

Лордъ Салисбюри разглежда тая мжчнотия отъ двѣ страни. Той намира, че тука има два въпроса: въпроса за самий данъкъ и въпроса за интереситѣ на турскитѣ кредитори. Колкото за данъка Н. Прѣвъсходителство намира, че княжествата не сж го искупили съ голѣми жъртви и голѣми побѣди прѣзъ войната. Ако Сърбия и Румания бѣхж побѣдителкитѣ, данъка отъ само себе си трѣбаше да падне; нъ ний знайме, че Русия направи разноскитѣ на войната и побѣди Турция. Прѣдъ видъ на това Н. Прѣвъсходителство не може да види причинитѣ, които могжтъ да накаратъ Портата да се отрѣче отъ данъка.

Лордъ Биконсфилдъ притуря, че данъка е билъ заложенъ на турскитѣ кредитори и че тѣзи послѣднитѣ не могжтъ да се лишжтъ отъ него.

Князь Горчаковъ се произнася съвършенно противъ ис-

казанното мнѣние. Когато се е прогласила независимостьта на Сърбия и Румания, дума за капитализиранието на данька не е имало. На това основание Н. Свѣтлость счита княжествата свободни отъ подобно задлъжение за всичката имъ друга територия, освѣнъ присъединенитѣ сега къмъ тѣхъ мѣстности. Независимо отъ това Н. Свѣтлость намира, че и да поискатъ да капитализиратъ данъка си, княжествата трудно ще намѣрятъ нужнитѣ капитали и че ще бѫдѫтъ принудени да се подложѫтъ на таквизи задлъжения, които ще имъ отворятъ много по голѣми расходи, отъ колкото струва искупений данъкъ.

Графъ Шуваловъ заявлява, че той е сматрялъ на тоя въпросъ като на рѣшенъ отъ самий фактъ на прогласяванието независимостьта на княжествата. Нъ и независимо отъ това, колкото повече Н. Прѣвъсходителство се взира въ тоя въпросъ, колкото повече той се убѣждава въ нуждата да се натоварятъ княжествата съ една часть отъ дълговетѣ на Турция за присъединенитѣ къмъ тѣхъ мѣстности, толкова по неправедно му се вижда да се иска отъ тѣхъ капитализиранието и исплащанието на данъка. Ако въпроса се рѣши въ такъвъ смисълъ, въ смисълъ на капитализиране данъка, тогава двѣтѣ княжества ще се поставятъ въ положение на държави, които правятъ спогодба да си купятъ независимостьта съ пари; нъ тука случая не е такъвъ, тука независимостьта не е слѣдствие на парична спогодба, а на една война. Лордъ Салисбюри казва, че тая независимость е добило не сърбското и руманското оржжие, а русското, и че сърбитѣ и руманитѣ не сж направили никакво блѣскаво дѣло прѣзъ цѣлата война. Графъ Шуваловъ констатира, че тий сж имали добри успѣхи: първитѣ сж прѣвзели много укрѣпления на Плѣвенъ, а вторитѣ сж завзели и завзематъ много турски мѣстности. Ако при тѣзи условия двѣтѣ княжества се принудятъ да си исплатятъ независимостьта съ пари, тогава всѣки има право да попита: ами каква имъ е ползата отъ войната? Н. Прѣвъсходителство се намира принуденъ да напомни, както го е направилъ и въ друго прѣдидуще засѣдание, че Руссия бѣ прѣдложила въ формата на Лондонский протоколъ единъ много умѣренъ актъ и че Турция го отхвърли. Днесь тя е длъжна да носи сѣтнинитѣ на своето отхвърлание.

Г. Вадингтонъ прѣгръща мнѣнието на Графа Шувалова. Той казва, че отъ Румания по никой начинъ не може да се иска капетализиране и исплащание на данъка. С.-Стефанский

договоръ не само не помянува за таквози нѣщо, нъ още дава право на княжеството да търся и военно възнаграждение. На какво основание ще се наложи на Румания тая жъртва, когато тя е участвовала въ войната по единъ доста блѣскавъ начинъ? Отъ тая страна и Сърбия се намира въ същото положение: французскитѣ пълномощници ще гласоподаватъ противъ капитализиранието на данъка, разбира се съ това ограничение, че новоприсъединенитѣ мѣстности ще се натоварятъ съ съразмѣрната часть отъ турскитѣ дългове.

Първий австрийски пълномошникъ като съобразжава, че въпроса за капитализиранне на данъка ще навика голѣмя затруднения и дълги разисквания, които трѣба да се избѣгватъ, обявява, че и австрийскитѣ пълномощници ще гласоподаватъ противъ таквози рѣшение.

Прѣдсѣдателя обявява, че за рѣшението на подобенъ важенъ въпросъ необходимо е единодушното съгласие на Конгреса, нъ че и отъ изявенитѣ вече гласове като се види, че болшинството е противъ капитализиранието, той намира, че най доброго нѣщо е да се счете въпроса за свършенъ и да се прѣдложи на редакционната коммисия да отмахне отъ своя проектъ члена за капитализиранието на сърбский и румански данъци.

Това мнѣние се приема отъ Конгреса.

Първий италиянски пълномощникъ прочита въ името на Италия, Англия и Франция слѣдующата декларация и моли да се помѣсти въ протокола:

„Присжтзтвующитѣ на Конгреса сили съвѣтватъ Високата Порта да състави въ Цариградъ финансова коммисия, въ която ще се назначатъ отъ съотвѣтствующитѣ пвавителства вѣщи лица и на която ще бжде възложено да изучи исканията на турскитѣ кредитори (носители на турски книжя) и да изнамѣри най добритѣ и дѣйствителнитѣ средства за удовлетворение на тѣзи искания въ прѣдѣлитѣ и възможностьта на турскитѣ финанции въ сегашно време“.

Кара-Теодори паша казва, че неговото правителство ще се займе най сериозно съ финансовитѣ въпроси. Портата има и длъжность и полза да направи всичко възможно за подобрението на своето финансово положение. Направенитѣ до сега отъ турскитѣ пълномощници прѣдложения за данъка, за припадающата се часть отъ държавний дългъ и пр. свидѣтелствоватъ много добрѣ за голѣмото внимание на турското пра-

вителство къмъ интереситѣ на неговитѣ кредитори. Тѣзи пълномощници не могжтъ обаче да приематъ декларацията на своитѣ италиянски, французски и английски другари тъй, както е тя сега исказана. Кара-Теодори паша добавя, че турскитѣ кредитори сж почели вече да работятъ за едно съгласие помежду си и съ турското правителство и че това послѣднето ще направи отъ своя страна всичко за тѣхно удовлетворение въ границитѣ на неговитѣ средства.

На попитванието на прѣдсѣдателя, какво мислятъ пълномощницитѣ на другитѣ сили върху прѣдложението на Италия, Франция и Англия, австрийскитѣ и русскитѣ пълномощници обявяватъ, че тий удобряватъ това прѣдложение и го приематъ. Князь Бисмаркъ обявява сжщото и отъ страна на Германия и констатира, че документа ще се помѣсти въ протокола.

Конгреса прѣминава къмъ разглежданието рапорта на делимитационната коммисия за границитѣ въ Азия.

Князь Гогенлое прочита приготвеното начертание, а графъ Шуваловъ увѣдомява, че по причина на разноститѣ въ географическитѣ харти за Алашкерската долина, едно споразумѣние трѣба да стане по сетнѣ на самата мѣстность между русскитѣ и турскитѣ коммисари.

Лордъ Салисбюри като пожела да се приеме и единъ английски коммисарь, графъ Шуваловъ се съгласи. Лордъ Салисбюри добавлява, че той нѣма нищо да каже, ако влѣзатъ и коммисари отъ страна на другитѣ сили.

Графъ Шуваловъ отговори, че не е нужно да се проважда европейска коммисия за прѣкарвание границитѣ въ Азия.

Прѣдставителитѣ на другитѣ сили като не изявихж желание да се испратятъ коммисари въ Азия и отъ страна на тѣхнитѣ привителства, прѣдсѣдателя констатира, че нагласената спогодба между графа Шувалова и Лорда Салисбюри за азийската коммисия се приема отъ Конгреса.

Прѣди да се пристжпи къмъ слѣдующитѣ въпроси на дневний редъ, Кара-Теодори паша моли да се помѣстятъ въ края на члена за Босна и Ерцеговина слѣдующитѣ думи: „Правителствата на Австрия и Турция си запазватъ правото да се споразумѣятъ върху подробноститѣ“.

Графъ Андраши като обяви, че нѣма никакво възражение противъ тая притурка, тя се прие отъ Конгреса и се помѣсти въ надлежний членъ.

Прѣдсѣдателя поканва г. Деспре да довърши прочитанието на проекта за трактата.

Г. Деспре съобщава на Конгреса най напрѣдъ поправкитѣ, които сѫ се внесли въ разни части по слѣдствие на вчерашнитѣ рѣшения и като получава неговото удобрение, продължава прочитанието на останжлата часть отъ трактата.

При прочитанието на члена, въ който се говори за бѫдѫщето устройство и управление на християнскитѣ области, които оставатъ подъ непосрѣдственната турска власть, между Лорда Салисбюри, Кара-Теодори паша и г. Деспре се завързуватъ живи разисквания. Тѣзи разисквания се относятъ до въпроса, до колко бѫдѫщий регламентъ за тѣзи области трѣба да бѫде сходенъ съ дѣйствующий регламентъ въ островъ Критъ; резултата на тѣзи разисквания бѣ съглашението, че тоя правилникъ ще сходствува съ критский въ всичко друго, освѣнъ финансовата часть. Даденитѣ на критянитѣ изятия отъ налозитѣ не ще иматъ приложение въ другитѣ области.

При прочитанието на параграфа, въ който се говори за посрѣдничество на силитѣ между Турция и Гръция, ако тѣзи държави не се съгласятъ върху поправянието на границитѣ (проток. 13), Кара-Теодори паша моли да се отложи тоя въпросъ за сега, защото инструкциитѣ отъ правителството му утрѣ щѣли да пристигнѫтъ.

Прѣдсѣдателя отговаря, че въ въпросний параграфъ се исказва отъ страна на Конгреса едно желание, а не рѣшение, което Портата трѣба непрѣменно да удобри. Силитѣ се ограничаватъ въ исказванието на своето желание да видятъ своитѣ наредби испълнени, а върху таквази точка Портата не може ни гласъ да дава, ни да рѣшава.

Г. Деспре прочита членоветѣ за Азия и забѣлѣжва, че нѣкои отъ тѣхъ не сѫ могли да се редактиратъ окончателно, защото делимитационната коммисия още не е испроводила текста за начертанието на границитѣ.

Върху членоветѣ за Котуръ станѫхѫ малки забѣлѣжки и то само върху формата имъ.

Подиръ прочитанието на параграфа за Парижкий и Лондонский трактати Лордъ Салисбюри забѣлѣжи, че отъ първи пѫть върху редакцията на тоя членъ той е исказалъ нѣкакви си беспокойства, нъ че по сетнѣ тѣзи страхувания сѫ се успокоили прѣдъ направенитѣ въ Конгреса изявления и сега той не иска друго, освѣнъ да се помѣсти въ протокола слѣдую-

щата декларация, която задлъжава само неговото правителство.

„Като вземамъ прѣдъ очи, че Берлинский трактатъ ще измѣни една доста важна часть отъ наредбитѣ на Парижкий трактатъ отъ 1856 и че върху правилното тълкувание на вторий членъ отъ Лондонский трактатъ, като зависимъ отъ Парижкий трактатъ, може да ставатъ отъ сетнѣ оспорвания; то азъ обявявамъ отъ страна на Англия, че задълженията на Н. В. Царицата относително затварянието на проливитѣ се ограничаватъ въ задлъжението къмъ Султана да се почитатъ неговитѣ независими и съгласни съ духа на сѫществующитѣ трактати опрѣдѣления".

Графъ Шуваловъ си запазва правото да помѣсти въ протокола, ако стане нужда, една контрадекларация.

Прочитанието на проекта за трактата като се свърши, г. Деспре запознава Конгреса съ проекта на пристѫпа.

Конгреса приема редакцията на пристѫпа и удобрява изцѣло прочетенний отъ г. Деспре проектъ. Второто прочитание на допълнений, исправенний и нареденний членъ по членъ проектъ ще стане на идущето засѣдание.

Графъ Шуваловъ съобщава на Конгреса, че Лордъ Салисбюри е получилъ телеграми, въ които се казва, че въ окрѫжията при Родопскитѣ планини сѫ се случили важни и достоплачевни беспорядъци. Споредъ тия свѣдения едно население отъ стотина хиляди души е оставено на произвола на безначалието: има села изгорени; убийства, насилия и страшни излишества сѫ се извършили. Лордъ Салисбюри е на мнѣние да се вематъ мѣрки за по скорото прѣкратявание на подобни свирѣпства. Графъ Шуваловъ забѣлѣжва, че мѣстата на безначалието сѫ вънъ отъ района за дѣйствие на русский военачалникъ, и мисли заедно съ Лорда Салисбюри, че не ще бѫде безмѣстно да се испратятъ на мѣстото европейски коммисари, за да настоятъ да се вематъ строги мѣрки срѣщу немирницитѣ. Графъ Шуваловъ е на мнѣние, че правителствата бихѫ могли да прѣдоставятъ назначението на тия коммисари на своитѣ посланници въ Цариградъ.

На въпроса на прѣдсѣдателя, каква ще бѫде испълнителната сила на тѣзи коммисари, графъ Шуваловъ отговаря, че върху това той не може да каже за сега нищо, нъ че по нѣмание на русски войски по онѣзи мѣста могло би да се прибѣгне до съдѣйствието на мѣстнитѣ власти.

Князь Горчаковъ е на мнѣние, че заедно съ испълнението на въложеното на тѣхъ послание коммисаритѣ трѣбало би да се займжтъ и съ провѣряванието точностьта на съобщенитѣ Лорду Салисбюри фактове.

Подиръ едно размѣнявание на мислитѣ върху тая работа графъ Сентъ-Валлие прочита съчиненй отъ него съ съгласието на Лорда Салисбюри проектъ за рѣшение.

„Пълномощницитѣ на силитѣ, които сж се събрали на Конгресъ въ Берлинъ, като бидохж покъртени отъ страданията на жителитѣ въ Родопитѣ, исказватъ мнѣние, че на посланницитѣ въ Цариградъ може да се поржча да се споразумѣятъ съ Високата Порта за незабавното испращание на мѣстото на една европейска коммисия да провѣри важностьта на станжлитѣ беспорядъци и да направи възможното за прѣкратявание на злото".

Този проектъ за рѣшение се приема отъ Конгреса съ единодушие.

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва и събранието се съгласява, че като вхематъ това чуждо за тѣхнитѣ съвѣщания рѣшение, пълномощницитѣ дѣйствоватъ не като членове на Конгреса, а като прѣдставители на тѣхнитѣ правителства.

Засѣданието се закри на 5½ часа.

(Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 19.

Засѣдание на 30/12 Иулия 1878.

Присжтствовахж всичкитѣ пълномощници.

Засѣданието се отвори на 3 часа и протокола № 17 се прие.

Прѣдсѣдателя напомня прошенията въ списъкъ № 14.

На дневенъ редъ стои допълнителний рапортъ на редакционната коммисия.

Г. Деспре казва, че коммисията е прочела още веднажъ проекта за трактата и е повдигнжла възражения противъ II членъ, въ който се говори за границитѣ на България. Постановлението въ параграфъ № 3 отъ тоя членъ, който казва, че българскитѣ войски и обози ще иматъ право да минаватъ

по военний пѫть отъ София до Пиротъ и отъ тамъ прѣзъ клисурата св. Никола до Видинъ се намѣри за неприемлимо. Коммисията прѣдлага да се отмахне това постановление, понеже Конгреса не може да прѣдвиди случая за война между България и Турция.

Тая забѣлѣжка като се посрѣщнѫ благосклонно отъ конгреса, г. Деспре добавя, че и втората алинея на сѫщий параграфъ, която прѣдоставя на Турция правото да се служи съ военень пѫть прѣзъ южната часть на Софийский санджакъ сѫщо така е била причина на разногласие и недоумѣние въ коммисията. Върху тая точка не е могло да се дойде до съглашение.

Графъ Шуваловъ напомнюва, че русскитѣ пълномощници приехѫ по принципъ туй право за прѣминавание на турскитѣ войски и че съгласно съ рѣшението въ протоколъ 17 нужнитѣ наставления за русскитѣ офицери вече сѫ се приготвили; нъ че отъ друга страна Н. Прѣвъсходителство не може да се съгласи съ таквази редакция, която ще иска да обозначи точното положение на тоя пѫть.

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че е наистинѫ опасно да се опрѣдѣля въ трактата единъ военень пѫть прѣзъ мѣста тъй малко познати и върху карти не толкози точни. Това обозначение може да бѫде вредно отъ всѣка страна. Н. Свѣтлость прочита онова мѣсто отъ XVII протоколъ, гдѣто стои съкращението на разискванията по тоя въпросъ и мисли, че съгласно съ приетитѣ тогава рѣшения, обозначението на пѫтя трѣба да се остави на прѣговоритѣ на мѣстото. Ще каже, втората алинея отъ параграфъ 3 т,ѣба да се отмахне и въ трактата да се остави само приеманието началото за военень пѫть въ полза на Турция.

Князь Гогенлое прѣдлага да се придържатъ о точнитѣ изражения на протокола и да се отмахнѫтъ само точнитѣ указания въ края на алинеята.

Графъ Шуваловъ напротивъ иска отмахнуванието на цѣлий втори параграфъ, защото алинея втора той е приелъ само по причина на алинея първа, която дава военень пѫть на България.

Лордъ Салисбюри казва, че ако се задържи алинея първа, той ще бѫде принуденъ да помѣсти въ протокола отъ страна на своето правителство изявление, че трактата не дава на България право да отваря война и да заключава миръ.

Графъ Шуваловъ забѣлѣжва, че именно за избѣжание на тѣзи мжчнотии той прѣдлага да се отмахне цѣлий трети параграфъ.

Подирь направенитѣ отъ Графа Лонаи, Лорда Салисбюри и Графа Шувалова прѣгледвания Конгреса рѣши да се отмахне отъ проекта за трактата параграфъ 3 на членъ II и да се остави въ сила декла ацията на русскитѣ пълномощници въ протоколъ XVII за дадений на Турция военень пжть прѣзъ южната часть на софийский санджакъ.

Отъ само себе си се разбира, че сходното опрѣдѣление въ членъ XXXVI отъ проекта се отхвърля также.

Като указва на чл. XXIV, въ който се говори за поправянието на грьцкитѣ граници и за възможното посрѣдничество на силитѣ, Кара-Теодори паша забѣлѣжва, че Високата Порта не се е съгласила съ прѣдложението за поправяние на границитѣ и че тя си запазва правото да расправи на подписующитѣ сили истинското положение на грьцкий въпросъ. Н. Прѣвъсходителство моли да се замѣни думата: „посрѣдничество“ съ думата: „услуги“.

Г. Деспре напомнюва, че думата посрѣдничество е прието отъ коммисията съгласно съ думитѣ на протоколъ № 13.

Графъ Лонаи обявява, че исканото отъ Кара-Теодори паша замѣнение ще намали значението и важностьта на прѣдложението, което сж направили француситѣ и италиянскитѣ пълномощници и което се е приело отъ Конгреса.

Прѣдсѣдателя забѣлѣжва, че тоя членъ не е толкози важенъ за турскитѣ пълномощници, защото въ него не се казва друго, освѣнъ какви сж намѣренията на шестьтѣхъ сили, които впрочемъ и безъ Турция сж свободни да се наговорятъ по между си върху тоя въпросъ.

Като се псвраща къмъ изложението на членоветѣ, върху които не е станжло въ коммисията пълно съгласие, г. Деспре привожда възраженията на турскитѣ пълномощници противъ послѣднитѣ редове на алинея втора отъ XXXVI членъ, които редове гласятъ така: „. . . като оставя на Сърбия отъ къмъ югъ на селото Прѣполацъ единъ поясъ отъ 1000 метра широчина“ и казва, че Кара-Теодори паша и Мехмедъ-Али паша настояватъ щото клисурата на Прѣполацъ да си остане на Турция.

Графъ Сентъ-Валлие напомнюва, че съгласно съ мнѣнието на делимитационната коммисия Конгреса е рѣшилъ да се обьрне внимание на турскитѣ искания по тая часть. Послѣд-

ствие на тѣзи заявления на Турция се повърнѫ селото Прѣполацъ, безъ да е ставало дума да се включи въ тая устѫпка и клисурата при това село. Инакъ границата би се прѣмѣстила много по надалечь, отъ колкото събранието е мислило да я отмѣсти.

Прѣдсѣдателя обявява, че вече е невъзможно да става повращание върху този въпросъ; Н. Свѣтлость добавя, че на коммисията работата е била да редактира рѣшенията, а не и да ги прѣглежда и поправя.

Князь Гогенлое казва, че на долнята часть на страница втора отъ проекта за трактата е турена забѣлѣжка, че обозначението на мѣстата е станѫло по картата на австрийский щабъ. Това указание не може да влѣзе въ трактата, нъ тъй като то е твърдѣ важно, Н. Свѣтлость прѣдлага да се упомяне въ протокола.

Прѣдсѣдателя поддържа тая забѣлѣжка и Конгреса я удобрява.

Г. Деспре казва, че върху члеповетѣ за границитѣ въ Азия коммисията не е повдигала никакви мѫчнотии, нъ че разногласие по тая часть сѫществува само между русскитѣ и английскитѣ пълномощници.

По слѣдствие на разискванието върху тия въпроси между графа Шувалова и лорда Салисбюри, Конгреса рѣши да се прѣкъсне засѣданието за малко време и да се даде възможность на турскитѣ, русскитѣ и английскитѣ пълномощници да се споразумѣятъ върху окончателното уреждание на тия граници.

Засѣданието се прѣкъснува.

Подирь подновението на засѣданието графъ Шуваловъ обявява, че прѣдставителитѣ на тритѣ сили сѫ се споразумѣли върху послѣднята алинея отъ чл. 59 и сѫ се съгласили върху отхвърлянието на чл. 60.

Прѣдсѣдателя констатира, че редакцията на трактата е свършена.

Н. Свѣтлость иска подирь това мнѣнието на своитѣ другари, подъ каква форма и въ кое време трѣба да се съобщи протокола на заинтересованитѣ държави, които не сѫ участвовали въ Конгреса, сир. на Гърция, Персия, Черна Гора и на двѣтѣ княжества, които се прогласихѫ за независими.

Отъ размѣненитѣ по тоя въпросъ мисли събранието припозна, че това съобщение не може да стане по официяленъ начинъ прѣди размѣнянието утвържденията на трактата, защо-

то задължителната сила на трактатитѣ се заключава не толко-ва въ подписитѣ, колкото въ утвърждението. Като припознава обаче, че за заинтересованитѣ държави е мѫчно да чакатъ утвърждението, за да узнаятъ какви сѫ рѣшенията, които се касаятъ до тѣхъ, Конгреса рѣшава да се дадѫ право на прѣдсѣдателя да съобщи на касателнитѣ държави, тозъ часъ подирь подписванието на трактата, всичкитѣ рѣшения, които се отнасятъ до всѣкоя отъ тѣхъ, нъ да ги съобщи по частенъ, а не по официаленъ начинъ. Н. Свѣтлость ще съобщи на иститѣ държави трактата официялно, само когато се размѣнятъ утвържденията.

За срокъ на тѣзи размѣнения Конгреса приема едно разстояние отъ три недѣли и разяснява, че сроковетѣ на постановенитѣ испразднювания на разнитѣ мѣстности ще се считатъ не отъ деня на подписванието на трактата, а отъ деня на утвърждението.

Като напомнюва помѣстената въ вчерашний протоколъ Лордъ Салисбюрюва декларация за проливитѣ, Графъ Шуваловъ проси да се помѣсти сѫщо тъй и по сѫщий прѣдмѣтъ и слѣдующата декларация на русскитѣ пълномощници:

„Русскитѣ пълномощници като не могѫтъ да си дадѫтъ точенъ отчетъ върху декларацията на г. вторий английски пълномощникъ за затварянието на проливатѣ, ограничаватъ се да попросятъ отъ своя страна да се помѣсти въ протокола тая забѣлѣжка, че споредъ тѣхното мнѣние затварянието на проливитѣ е общеевропейско начало и че заключенитѣ по тая часть съглашения прѣзъ 1841, 1856 и 1871, подтвърдени сега отъ Берлинский трактатъ, сѫ задлъжителни по духа и буквата на сѫществующитѣ трактати не само спрямо Султана, нъ и спрямо всички други сили, които сѫ подписали тѣзи спогодби“.

Лордъ Салисбюри съобщава на Конгреса, че съгласно съ вчерашното рѣшение на прѣдставителитѣ на силитѣ, той е поканилъ английский въ Цариградъ посланникъ да се споразумѣе съ другитѣ посланници по въпроса за испращание коммисия въ Родопитѣ.

Графъ Корти, Графъ Андраши, г. Вадингтонъ, Князь Горчаковъ и Князь Бисмаркъ заявихѫ, че сѫщитѣ инструкции сѫ се дали и на прѣдставителитѣ на тѣхнитѣ правителства въ Цариградъ.

Конгреса рѣши, че утрѣ 1/13 Юлия ще стане тържественното подписвание на трактата.

Засѣданието се закри на 5 часа.

(Подписали всичкитѣ пълномощници).

ПРОТОКОЛЪ № 20

Засѣдание 1/13 Юлия 1878.

Присѫтствовахѫ всичкитѣ пълномощници; засѣданието се откри на 3 часа.

Прѣдсѣдателя казва, че протокола № 18 е вече раздаденъ и че протокола № 19 ще се раздаде до довечера. Двата протокола ще можѫтъ прочее да се изучѫтъ отъ всичкитѣ пълномощници. Нъ тъй като за всичкитѣ членове не ще бѫде възможно да подпишѫтъ сами окончателно установеното съдържание на тѣзи протоколи, то Н. Свѣтлость моли онѣзи отъ г. г. пълномощницитѣ, които ще побързатъ да заминѫтъ, да упълномощятъ Т. Т. Прѣвъсходителство посланницитѣ въ Берлинъ да подпишѫтъ послѣднитѣ протоколи и въ тѣхно име.

Това прѣдложение се удобри.

Прѣдсѣдателя поканва пълномощницитѣ да пристѫпятъ къмъ подписванието на трактата.

Графъ Андраши изговаря слѣдующитѣ думи:

„Господа!

Въ тая минута, когато нашитѣ усилия достигатъ до пълно и общо съгласие, намъ ще бѫде невъзможно да не отдадемъ честь и похвала на знаменитий държавенъ мѫжь, който е управлявалъ нашитѣ трудове.

Той всѣкога е ималъ прѣдъ очи утвържданието на мира. Той е посвящавалъ всичкитѣ си усилия да примири разногласията и да тури по скоро край на неизвѣстноститѣ, които висяхѫ тъй застрашително надъ Европа.

Благодарение на мѫдростьта и на неуморната енергия, съ които наший прѣдсѣдатель е управлявалъ нашитѣ трудове, той е спомогнѫлъ до твърдѣ голѣма степень за успѣха на умиротворителното дѣло, за което сме се заловили скупомъ.

Увѣренъ съмъ, че ще посрѣщнѫ единодушното удобрение на това събрание като ви прѣдложѫ да поднесемъ на Н. Свѣтлость нашата най горѣща благодарность.

Въ минутата на нашата раздѣла, азъ мисля, че още по добрѣ ще отговоря на вашитѣ чувства, като искажѫ нашата почтителна признателность за благоволителното и милостивото гостолюбие, което Н. В. Германский Императоръ и Неговата Августѣйша Фамилия показахѫ къмъ насъ".

Князь Бисмаркъ отговаря:

„Дълбоко чувствувамъ думитѣ, които Графъ Андраши произнесе въ името на това високо събрание. Азъ отъ сърдце благодаря Конгреса за неговитѣ добри чувства и исказвамъ дълбоката си признателность къмъ моитѣ другари за снисхождението, което имахѫ къмъ мене прѣзъ течението на нашитѣ трудове. Примирителний духъ и взаимното доброжелателство, които сѫ одушевлявали всичкитѣ пълномощници, олеснихѫ ми тоя трудъ, който азъ по причина на нездравието си не се надѣяхъ да искарамъ до края. Сега, когато Конгреса достигнѫ до желанний резултатъ, азъ ви моля да имате добъръ споменъ за мене. Колкото до мене, азъ никога не ще забравя прѣкараното между васъ време".

Конгреса пристѫпа до подписванието на седемтѣхъ екземпляра отъ трактата.

Туй дѣйствие като се извърши, прѣдсѣдателя поема пакъ думата и казва слѣдующето:

„Констатирамъ, че трудоветѣ на Конгреса сѫ свършени.

Считамъ за послѣдня своя длъжность да искажѫ благодаренията на Конгреса къмъ тия пълномощници, които участвовахѫ въ коммиситѣ, и особенно на г. Деспре и на Князя Гогенлое. Азъ благодаря въ името на високото събрание и секретаритѣ за голѣмата ревность, която тий показахѫ и съ която твърдѣ много спомогнѫхѫ за олесненнето дѣлото на Конгреса. Азъ обгращамъ въ изражението на тая благодарность и всичкитѣ чиновници и офицери, които сѫ участвовали въ специялнитѣ изучения на Конгреса.

Господа, въ минутата на нашата раздѣла азъ безъ страхъ утвърждавамъ, че Конгреса е много заслужилъ на Европа. Ако и да не е било възможно да се осѫществятъ всичкитѣ желания и стремления на публичното мнѣние, историята въ всѣки случай ще отдаде справедливость на нашитѣ усилия, на намѣрения и на нашето дѣло и пълномощницитѣ ще се утѣшаватъ съ съзнанието, че сѫ възвърнѫли до колкото имъ е било възможно толкова заплашваний миръ на Европа. Тоя голѣмъ резултатъ не може да се намали съ никаква партизанска критика. Азъ

имамъ твърдо упование, че съгласието на Европа съ божията помощь ще остане дълготрайно и че личнитѣ и сърдечни отношения на пълномощницитѣ прѣзъ времето на нашитѣ занятия още повече ще утвърдятъ и заякчатъ добритѣ сношения между нашитѣ правителства.

Още веднажъ благодаря моитѣ другари за тѣхната благосклонность къмъ мене и съ дълбокото съхранение на това хубаво впечатление на високото ви благоволение обявявамъ послѣдното засѣдание на Конгреса закрито".

Пълномощницитѣ се раздѣлятъ тъкмо въ 5 часа подирь пладнѣ.

Санъ-Стефанский договоръ.

Негово Величество Русский Царь и Негово Величество Султана, като желаятъ да повърнжтъ и да усигорятъ благоденствията на мира въ своитѣ земи и на своитѣ народи, а тъй сжщо да прѣдупрѣдятъ всяки нови заплитания, които бихж могли да ги заплашатъ, отредихж за свои пълномощници, които да съставатъ, заключатъ и подпишатъ първоначалнитѣ условия на мирътъ:

Н. В. Русский Царь назначи отъ една страна Графа Николая Игнатиева, генералъ-адютантъ на Н. В. Царя, членъ на държавний съвѣтъ, генералъ-лейтенантъ, кавалеръ на ордена св. Александръ Невский въ диаманти и на много други русски и иностранни ордени, и Александра Нелидова, камергеръ на царский дворъ, дѣйствителний статски съвѣтникъ, кавалеръ на орденътъ св. Анна отъ първий класъ съ мечове и на много други русски и иностранни ордени, и Н. В. Султана отъ друга страна — Сафетъ паша, министръ на вънишнитѣ дѣла, кавалеръ на орденътъ Османие въ диаманти, Меджидие първий класъ и много други иностранни ордени, и Садуллахъ бея, посланникъ на Н. Величество при Германский дворъ, кавалеръ на орденитѣ Меджидие отъ първий класъ, Османие отъ вторий класъ и на много иностранни ордени, които, като размѣнихж своитѣ пълномощия и ги намѣрихж редовни, съгласиха се върху слѣдующитѣ членове:

Членъ 1.

За да ся тури единъ край на непрѣстаннитѣ расприи между Турция и Черна-гора, границата, която раздѣля тия двѣ земи, ще се поправи съобразно съ тука приложената харта и съ долоузначенното ограничение по слѣдующий начинъ:

Отъ планината Добростица границата ще слѣдва по линията, показана отъ цариградската конференция, прѣзъ Билекъ до Корито. Отъ тамъ новата граница ще отиде на Гачко (Метохия и Гачко ще принадлѣжатъ на Черногора) и къмъ сливанието на Пива и Тара, като възлѣзе на сѣверъ по Дрина до сливанието ѝ съ Лимъ. Източната граница на княжеството ще слѣдва тая послѣдната рѣка до Прѣполе и ще са управи прѣзъ Рошай до Суха-Планина (като остави Бихоръ и Рошай на Черногора), ще обгърне Ругово, Плава и Гусинье и ще иде по линията на планинитѣ прѣзъ Шлебъ, Пжкленъ и покрай границитѣ на сѣверна Албания прѣзъ бърдата на планинитѣ Копривникъ, Бабинъ-върхъ; Боръ-върхъ до най-високий върхъ на планината Проклета. Отъ тая точка границата ще се отправи прѣзъ върха на Бишашикъ и ще се простре по права линия къмъ

езерото Ижичени-Хоти. Като раздѣли Ижичени-Хоти и Ижичени-Кастрати, тя ще мине прѣзъ Шкодренското езеро, за да допре до Бояна, на която ще слѣдва коритото (талвега) до морето. Никшичь, Гачко, Спуцъ, Подгорица, Зяблакъ и Антивари ще останѫтъ на Черногора.

Една европейска коммиссии, въ която Високата Порта и Черногорското правителство ще иматъ прѣдставители, ще се натовари да установи окончателнитѣ прѣдѣли на княжеството, като направи на мѣстото, върху общето очъртание, оння измѣнения, които тя би счела за нуждни и справедливи отъ точка зрѣние на взаимнитѣ интереси и спокойствието на двѣтѣ земи, на които тя ще отдаде въ замѣна необходимитѣ равностойни мѣста.

Плаванието по Бояна като всякога е давало поводъ за прѣпирни между Вис. Порта и Черна гора, ще се опрѣдѣли чрѣзъ единъ особенъ правилникъ, който ще се изработи отъ сѫщата европейска коммиссия.

Членъ 2.

Високата Порта признава окончателно независимостьта на Черногорското княжество.

Едно споразумѣние мѣжду русското императорско правителство, Турция и княжеството Черна гора ще опрѣдѣли по-послѣ характера и формата на отношенията между Вис. Порта и Княжеството особенно за това, що се касае до нарежданието на черногорски агенти въ Цариградъ и въ нѣкои мѣстности въ турската империя, гдѣто се признае за нуждно, до прѣдаванието на прѣстѫпници забѣгнали въ едната или другата земя и до подчинението подъ турскитѣ закони и власти на черногорцитѣ, които пѫтуватъ или живѣятъ въ Турция, споредъ началата на международното право и установенитѣ за черногорцитѣ обичаи.

Единъ договоръ ще се заключи помежду Вис. Порта и Черна гора за уреждането на въпроситѣ, които са касаятъ до отношенията на пограничнитѣ жители на двѣтѣ земи и до военнитѣ построения по тия прѣдѣли. Точкитѣ, върху които не би могло да стане едно споразумѣние, ще се рѣшаватъ отъ третейский сѫдъ (арбитражъ) на Россия и Австро Унгария.

За напрѣдъ въ распритѣ и сблъскванията помежду си, освѣнъ случаитѣ на нови искания на земя, Турция и Черна-гора ще прѣдоставятъ изравнението на распритѣ си на Россия и Австро-Унгария, които ще ги рѣшаватъ съвмѣстно по третейски сѫдъ (арбитражъ).

Въ десетъ дни, послѣ подписванието на предварителнитѣ условия на мира, черногорскитѣ войски ще испразднятъ мѣстата, които не влизатъ въ горѣизложеното очъртание на границата.

Членъ 3.

Сърбия се припознава за независима.

Границата на Сърбия, както е забѣлѣжена въ тукъ приложената харта, ще слѣдва коритото (талвега) на Дрина, като оставя

Малий Зворникъ и Закаръ на Сърбия и като отива споредъ старата граница до източницитѣ на потока Джево, при Столацъ. Отъ тамъ новата линия ще слѣдва течението на тоя потокъ до рѣката Рашка и послѣ по течението на тая послѣдната до Нови-Пазаръ; като възлиза по потока, който минува по край селата Мекине и Търговище, до неговий източникъ, прѣдѣлната линия ще се упѫти прѣзъ Божуръ-планина въ долината на Ибаръ и ще слѣзе по потока, който се влива въ тая рѣка при селото Рибаникъ. Послѣ тя ще слѣдва течението на рѣкитѣ Ибаръ, Ситница, Лабъ и по потока Батинце до изворътъ му по Гранатница планина. Отъ тамъ границата ще слѣдва височинитѣ, които раздѣлятъ водитѣ на Крива и Вѣтърница и по най кратка чърта ще съедини тая послѣдната рѣка съ устието на рѣката Мировачка, за да отиде на горѣ по нея, да прѣмине Мировачка планина и да слѣзе къмъ Морава, при селото Калиманци. Отъ туй мѣсто границата ще слѣзе по Морава до р. Влосина, при село Стайковци и, като възлѣзе по тая послѣдната рѣка както и по Любевазда и потока Кукавице, ще мине прѣзъ Суха планина, ще се простре по рѣката Врило до Нишава и ще слѣзе по тая рѣка до селото Крупацъ, отъ гдѣто ще иде да се съедини, по най късата линия съ старата сърбска граница на югоизтокъ отъ Караулъ-Баре, за да се простре по нея чакъ до Дунавъ.

Ада-Кале ще се изпразни и събори.

Една турско-срьбска комисия, съ помощьта на единъ русски комисаръ, ще начъртае на мѣстото окончателната граница въ продължение на три мѣсеца и ще нареди окончателно въпроситѣ за островитѣ на Дрина. Единъ български делегатъ ще се приеме да участвова въ дѣлата на комисията, когато ще се опрѣдѣлятъ границитѣ на Сърбия и България.

Членъ 4.

Мюсулманитѣ, които иматъ притяжания въ присъединенитѣ къмъ Сърбия мѣста и които биха желали да се прѣселятъ да живѣятъ вънъ отъ княжеството, ще могѫтъ да уварадятъ недвижимитѣ си имущества като ги дадѫтъ подъ наемъ или като ги турятъ подъ управлението на други лица. Една турско-сърбска комисия, въ която ще вземе участие и единъ русски комисаръ, ще се натовари до двѣ години да уреди окончателно всичкитѣ въпроси за недвижимитѣ имущества, съ които сѫ свързани мюсулмански интереси. Тая комисия ще има тъй сѫщо да уреди въ растояние на три години начина за отчуждаванието на държавнитѣ имущества или вакѫфитѣ и всичкитѣ въпроси, които би свързували частни интереси съ тѣзи имущества. До сключванието на единъ трактатъ непосрѣдственно между Турция и Сърбия, който ще опрѣдѣля характера и формата на отношенията между Високата Порта и княжеството, съ сърбскитѣ подданници, които пѫтуватъ или живѣятъ въ отоманската империя, ще се постѫпва споредъ общитѣ начала на международното право.

Петнадесетъ деня послѣ подписванието на първоначалнитѣ условия на мира сърбскитѣ войски ще испразнятъ мѣстноститѣ, които не влизатъ въ горѣизложеното очъртание.

Членъ 5.

Високата Порта признава независимостьта на Романия, която добива право за едно военно обезщетение, което ще се опрѣдѣли между двѣтѣ страни.

До заключванието на единъ трактатъ непосрѣдственно между Турция и Романия, романскитѣ подданници въ Турция ще се наслаждаватъ отъ всичкитѣ права, които сѫ гарантирани на подданницитѣ на европейскитѣ сили.

Членъ 6.

България се въздига въ автономно подвластно княжество съ християнско правителство и народна милиция. Окончателнитѣ прѣдѣли на Българското княжество ще се очъртаятъ отъ една особенна русско-турска комисия, прѣди императорскитѣ русски войски да испразнятъ Румелия. Тая комисия въ дѣлата си ще вземе въ внимание промѣненията, които трѣбува да направи на мѣстото върху общото очъртание, согласно началото на народностьта у болшинството на пограничнитѣ жители и съобразно съ основитѣ на мира, тъй сѫщо и топографическитѣ нужди и практическитѣ интереси за съобщенията на мѣстнитѣ населения.

Пространството на Българското княжество е показано въ главни чърти върху тукъ прибавената харта, която трѣбва да служи за основание на окончателното опрѣдѣление на границитѣ. Като остави новий прѣдѣлъ на сръбското княжество, границата ще слѣдва западната прѣдѣлна линия на Вранянската каза до бърдото на планината Карадагъ. Като се възвие къмъ западъ, линията ще слѣдва западнитѣ прѣдѣли на казитѣ Куманово, Кочана, Калканделенъ до планината Корабъ и отъ тамъ по рѣката Велештица до съединението ѝ съ Черна Дрина. Като се засучи къмъ югъ по Дрина и послѣ по западний прѣдѣлъ на Охридската каза къмъ планината Кина, границата ще слѣдва западнитѣ прѣдѣли на казитѣ Горча и Старово до планината Грамъ. Послѣ по Костурското езеро, границата ще достигне рѣката Могленица и, слѣдъ като върви по нея и прѣмине на югъ отъ Яница (Енидже-Вардаръ), тя ще се упѫти, прѣзъ устието на Вардаръ и на Галико, къмъ селата Парга и Сарай-Кьой; отъ тамъ прѣзъ срѣдата на езерото Бешикъ-Гьолъ до устието на рѣкитѣ Струма и Карасу и по крайбрѣжието на морето до Бору-Гьолъ; по нататъкъ, като тръгне по сѣверо-западна посока къмъ Чалтепе, прѣзъ Родопскитѣ бърда, ще достигне до планината Крушево, ще мине прѣзъ Кара-балканъ, прѣзъ горитѣ Ешекъ-кулаги, Чепелионъ, Кара-коласъ и Ишикларъ до рѣката Арда. Отъ тамъ границата ще се отправи къмъ Черменъ и, като остави града

Одринъ на югъ, прѣзъ селата Сюютлю, Кара-хамза, Арнауткьой, Акарджа и Енидже ще допре до рѣката Теке-дереси. Послѣ ще слѣдва течението на Теке-дереси и Чорла-дереси до Люле Бургазъ, и отъ тамъ, прѣзъ рѣка Суджакъ-дере до селото Сергенъ, границата ще се простре прѣзъ височинитѣ направо къмъ Хекимъ-Табиясѫ, гдѣто тя ще допре до Черно море. Тя ще остави морското крайбрѣжие близо до Мангалия, ще мине по южнитѣ прѣдѣли на тулчанский санджакъ и ще се свърши на Дунавъ по горѣ отъ Расово.

Членъ 7.

Българский князь ще се избере свободно отъ населението и ще се подтвърди отъ Високата Порта съ съгласието на силитѣ. Никой членъ отъ царствующитѣ династии на великитѣ европейски сили не може да се избере за князь на България.

Въ случай на овдовяванието на българский тронъ избиранието на новий князь ще стане по сѫщитѣ условия и по сѫщитѣ форми.

Едно събрание отъ български първенци (нотабили), което ще се свика въ Пловдивъ или въ Търново, ще изработи, прѣди избиранието на князя, подъ надзора на единъ императорски русски комисаръ и въ присѫтствието на единъ турски комисаръ организацията на бѫдѫщето управление, както станѫ въ Дунавскитѣ княжества слѣдъ Одринский миръ, на 1830.

Въ ония мѣста, гдѣто българитѣ сѫ смѣсени съ турци, гърци, власи (куцо-власи) или други, ще се вематъ въ внимание правата и интереситѣ на тия населения, както въ изборитѣ тъй и въ изработванието на органический уставъ.

Въвожданието на новото управление въ България и надзора надъ неговото дѣйствувание ще се повѣри за двѣ години на единъ русски комисаръ. Подиръ истичанието на първата година слѣдъ въвожданието на новото управление, ако връху това стане едно споразумѣние между Руссия, Високата Порта и европейскитѣ кабинети, тия послѣднитѣ ще могатъ въ случай на нужда, да присъединятъ къмъ императорский русски комисаръ свои особни делегати

Членъ 8.

Турска войска не ще прѣбивава вече въ България и всичкитѣ стари твърдини ще се разсипятъ съ разноски на мѣстното правителство. Високата Порта ще има право да располага съ военний материялъ и другитѣ вѣщи, които принадлежѫтъ на отоманското правителство и които сѫ останѫли въ изпразненитѣ споредъ амнистията отъ 19/31 Януарий крѣпости по Дунавъ, тъй сѫщо и съ тия, които се намиратъ въ крѣпоститѣ на Шюменъ и Варна.

До пълното образувание на мѣстната милиция, която ще бѫде достатъчна за запазвание на порядока, безопасностьта и тишината, и на която числото ще се опрѣдѣли отпослѣ по едно споразумѣние между отоманското правителство и русский императорский ка-

бинетъ, императорски русски войски ще занимаватъ страната и въ случай на нужда ще даватъ помощь на комисарътъ. Това завземание (окупация) на страната ще трае приблизително двѣ години.

Числото на русский окупационенъ корпусъ състоящъ отъ шесть дивизии пѣхота и двѣ кавалерия, който ще остане въ България слѣдъ изпразванието на Турция отъ императорската войска, не ще надминува петдесетъ хиляди души. Русскитѣ войски въ България ще завардятъ съобщенията си съ Руссия не само прѣзъ Романия, нъ и прѣзъ черноморскитѣ пристанища Варна и Бургазъ, гдѣто тѣ могжтъ да образуватъ, догдѣ трае окупацията, нуждвитѣ влагалища (складове).

Членъ 9.

Суммата на годишний данъкъ, който България ще плаща на Турция, като го внася въ една Банка, която В. Порта ще назначи испослѣ, ще се опрѣдѣли по едно съгласие между Руссия, турското правителство и другитѣ кабинети въ края на първата година отъ какъ се тури въ дѣйствие новата организация. Тоя данъкъ ще се опрѣдѣли спорѣдъ срѣднето число на приходитѣ отъ цѣлата земя на княжеството.

България ще замѣни турското правителство въ товаритѣ и задълженията му спрямо компанията на Русчуско-Варненската желѣзница по едно споразумение мѣжду Вис. Порта, българското правителство и администрацията на тая компания. Уреждането на другитѣ желѣзни линии, които минаватъ прѣзъ Княжеството ще стане сжщо така по споразумѣние между В. Порта, установеното въ България правителство и администрациитѣ на интересующитѣ се компании.

Членъ 10.

Високата Порта ще има право да прѣкарва прѣзъ България и по опрѣдѣлени пжтища войски, амуниции и припаси за провинциитѣ отвждь княжеството и обратно. За да се избѣгнжтъ затрудненията и недоразумѣнията въ приложението на това право, военнитѣ нужди на В. Порта ще се гарантиратъ съ особененъ правилникъ, въ който ще се положжтъ условията за ползование отъ това право. Тоя правилникъ ще се приготви въ разстояние на три мѣсеца отъ утвърдението на настоящия актъ чрѣзъ едно споразумѣние нежду Високата Порта и правителството на България.

Отъ само себѣ се разбира, че това право се относя за редовнитѣ турски войски; нередовнитѣ, башибозуцитѣ и черкезитѣ се съвършенно исключаватъ.

Високата Порта си запазва правото да прѣкарва прѣзъ княжеството пощата си и да държи една телеграфическа линия. Тия двѣ точки ще се уредятъ по-горѣказанний начинъ и въ горѣпоменатий срокъ.

Членъ 11.

Турскитѣ землевладѣлци или други, които би отишли да живѣятъ вънъ отъ княжеството, ще могжтъ да уварядятъ недвижимий си имотъ, като го дадятъ подъ наемъ или като го повѣрятъ подъ управлението на други лица. Турско-български комисии ще засѣдаватъ въ главнитѣ срѣдоточия на населението подъ надзора на русски коммисари, за да рѣшаватъ окончателно, въ продължение на двѣ години, всичкитѣ въпроси относително до припознаванието на недвижимитѣ имущества, съ които сж свързани турски или други интереси.

Подобни комисии ще се натоварятъ да нарѣдятъ въ продължение на двѣ години всичко, ще се относя до начина на отчуждаванието, експлоатиранието или употрѣблението за смѣтка на Вис. Порта на държавнитѣ имущества и на вакуфитѣ.

Слѣдъ като се измине двѣ годишний срокъ, всичкитѣ непотърсени имущества ще се продадятъ на публиченъ търгъ (меватъ) и получената за тѣхъ сумма що се посвяти за поддържанието на вдовици и сирачета както християнски тъй и мюсулмански, жертви въ послѣднитѣ приключения.

Жителитѣ отъ Българското Княжество, които пжтуватъ или живѣятъ въ другитѣ части по турската империя, ще се подчиняватъ на турскитѣ власти и закони.

Членъ 12.

Всичкитѣ крѣпости по Дунавъ ще се разсипятъ. Отъ сега нататъкъ не ще има вече крѣпости по брѣговетѣ на тая рѣка, нито военни кораби въ водитѣ на княжествата Романия, Сърбия и България, освѣнъ обикновеннитѣ стационери и лекитѣ вапорчета, които сж прѣдназначени за рѣчната полиция и за службитѣ на митницитѣ.

Правата, задълженията, и привилегиитѣ на международната комисия на Долний-Дунавъ оставатъ непокжтнжти.

Членъ 13.

Високата Порта зима върху си въстановлението на плаванието по Сулинский ржкавъ и обезщетението на частнитѣ лица, на които имуществата сж пострадали послѣдствие на войната и на прѣкжсванието на плаванието по Дунявъ, като назначава за този двоенъ расходъ една сума отъ 500 хиляди франка изъ онѣзи суми, които има да взема отъ Дунавската комисия.

Членъ 14.

Въ Босна и Херцеговина ще се въведжтъ тутакси европейскитѣ прѣдложения, които се съобщихж на отоманскитѣ пълномощници

въ първото засѣдание на Цариградската конференция, нъ съ онѣзи измѣнения, които ще станжтъ по общо споразумѣние между В. Порта, русското и австроунгарското правителства. Недоборитѣ не ще се взискватъ и приходитѣ отъ тия провинции до 1 мартъ 1880 ще се употрѣбятъ исключително за обезщетение на фамилиитѣ на бѣжанцитѣ и на жителитѣ, които сж станжли жъртва на послѣднитѣ приключения, безъ различие на вѣра и народность, сжщо и за мѣстнитѣ нужди на страната. По истечението на тоя срокъ годишний приходъ, който централното правителство ще получава, ще се опрѣдѣли по послѣ по особенно споразумѣние между Турция, Руссия и Австро-Унгария.

Членъ 15.

Високата Порта се задължава да приложи добросъвѣстно въ островъ Критъ органический уставъ отъ 1868, като има предъ видъ исказанитѣ отъ туземното население желания.

Подобенъ уставъ, приспособенъ къмъ мѣстнитѣ нужди, ще се въведе тъй сжщо въ Ипиръ, Тесалия и въ другитѣ части на европейска Турция, за които настоящий актъ непрѣдвижда особенна организация.

Особенни комисии, въ които мѣстното население ще се прѣдставлява на широко, ще се натоварятъ въ всѣка провинция да изработятъ подробноститѣ на новия уставъ. Резултата отъ тия дѣла на коммисиитѣ ще се подложи на разгледванието на В. Порта, която ще се допита до императорското русско правителство прѣди да го тури въ испълнение.

Членъ 16.

Понеже въ испразнюванието отъ русскитѣ войски на мѣстата, които тѣ занимаватъ въ Армения и които ще се повърнжтъ на Турция, може да се появятъ распри и заплитания опасни за добритѣ отношения на двѣтѣ страни, Високата Порта се задължава да осжществи безъ закъснявание подобренията и реформитѣ, които се искатъ отъ мѣстнитѣ нужди на провинциитѣ, населени съ арменци, и да гарантира тѣхната безопасность отъ кюрдитѣ и черкезитѣ.

Членъ 17.

Високата Порта дава пълна и неограничена амнистия на всичкитѣ отомански подданици, които сж се компромитирали въ послѣднитѣ приключения, и всичкитѣ лица, които сж затворени или заточени за това, ще се освободятъ тутакси.

Членъ 18.

Високата Порта ще вземе въ сериозно внимание мнѣнието, което сѫ исказали комисаритѣ на посрѣдническитѣ сили относително до градътъ Котуръ, и се задължава да направи потрѣбното за окончателното опрѣдѣление на турско-персидската граница.

Членъ 19.

Военното обезщетение и потърпенитѣ отъ Руссия загуби, които Н. Величество Русский Императоръ дири и които В. Порта се задължава да заплати, състоятъ отъ:

а. — Деветстотинъ милиони рубли за военни разноски (поддържание на войската, замѣстюване на материали, военни поржчки);

б. — Четиресттотинъ милиона рубли за загуби и повреди, които се нанесохѫ на южното крайбрѣжие на империята, на износната търговия, на индустрията и на желѣзницитѣ;

в. — Сто милиона рубли за повреди отъ нашествието въ Кавказъ;

г. — Десятъ милиона рубли за повреди и загуби на русскитѣ подданници и русскитѣ заведения въ Турция:

Всичко; — Хиляда четиристотинъ и десетъ милиона рубли.

Като зима въ внимание финансовитѣ затруднения на Турция, и съгласно съ желанието на Нег. Вел. Султана, Русский Императоръ се съгласява да се замѣни исплащаньето на по-голѣмата часть отъ изброенитѣ въ по-горний параграфъ сумми съ слѣдующитѣ устѫпвания на земя:

а. — Тулчанский санджакъ, сирѣчъ казитѣ Килия, Сулина, Махмудие, Исакча, Тулча, Мачинъ, Бабадакъ, Хърсово, Кюстенджа и Меджидие, както и островитѣ на Делтата и Змийнитѣ острови. Като не желае обаче да си присъедини тая територия и островитѣ на Делтата, Россия си завардва правото да ги размѣни срѣщу тая часть отъ Басарабия, която се откъснѫ отъ нея съ трактата на 1856 и която се опрѣдѣля на югъ отъ коритото (талвега) на Килийский рѫкавъ и устието на Стари-Стамбулъ. Въпросътъ за раздѣлението на водитѣ и на риболовството ще се уреди отъ една русско-романска коммиссия въ растояние на една година отъ какъ се подтвърди трактата за мира;

б. — Ардаханъ, Карсъ, Батумъ, Баязидъ и территорията до Соганлѫкъ. Въ главни черти новата граница ще има слѣдоющий видъ: като остави брѣга на Черно море, границата ще слѣдва гребена на планинитѣ, които раздѣлятъ притоцитѣ на рѣка Хопа отъ тия на рѣка Чарукъ и планинскитѣ бърда на югъ отъ града Артвинъ до рѣка Чарукъ, при селата Алатъ и Бешагетъ; послѣ тя ще се отправи прѣзъ върховетѣ на планинитѣ Дервеникъ-Геки, Хорчезоръ и Беджигиндагъ прѣзъ гребена, който раздѣля притоцитѣ на рѣкитѣ Фортумъ-Чай и Чарукъ, и прѣзъ височинитѣ при Ялѫ-Векинъ за да стигне до селото Викинъ-Клисье на рѣката ФортумъЧай; отъ тамъ тя ще слѣдва бърдото Сивридагъ до планинский проходъ съ

сжщото име, като мине на югъ отъ селото Нориманъ; тя ще се възвие послѣ къмъ юго-истокъ, ще иде на Зивинъ, отъ гдѣто, като мине на западъ отъ пжтя, който води отъ Зивинъ къмъ селата Ардостъ и Хорасанъ, ще се упжти къмъ югъ прѣзъ бърдото на Соганлжгъ до селото Гиличманъ; послѣ прѣзъ гребена на Шарианъ-дагъ ще стигне до десетъ верста на югъ отъ Хамуръ въ прохода на Мурадъ-Чай; най послѣ границата ще се продължи по гребена на Аладагъ и по върховетѣ на Хори и Тандуре, и като мине на югъ отъ долината на Баязидъ, ще иде да се съедини съ старата турско-персийска граница, на югъ отъ езерото Кжзжль-гьолъ.

Окончателнитѣ предѣли на присъединената къмъ Россия территория, както сж показани въ тука прибавената харта, ще се опрѣдѣлятъ отъ една коммиссия, състояща отъ русски и турски делегати. Тая коммиссия въ своитѣ си дѣла ще има предъ видъ както топографията на мѣстноститѣ, тъй и добрата администрация и условията, които могжтъ да усигорятъ тишината на страната.

в. Указанитѣ въ параграфи а) и б) мѣстности сж устжпватъ на Россия срѣщу единъ милиярдъ и сто милиона рубли. Колкото за останжлата часть на обезщетението съ исключение на десетьтѣ милиона рубли за русскитѣ интереси и завѣдения въ Турция, т. е. за триста милиона рубли, начина за тѣхното плащание и нужнитѣ гаранции ще се опредѣлятъ по едно споразумѣние между русското императорско правителство и това на Н. В. Султана.

г. — Десетѣхъ милиона рубли, които се искатъ като обезщетение за русскитѣ подданници и заведения въ Турция, ще се плащатъ постепенно слѣдъ като трѣбованията на заинтересованитѣ лица и мѣста се разглѣдатъ отъ русското въ Цариградъ посолство и се прѣпратятъ на Високата Порта.

Членъ 20.

Високата Порта ще вземе дѣйствителни мѣрки за да свърши по приятелски начинъ всичкитѣ тжжби на русскитѣ подданници, които висятъ отъ много години насамъ, да обезщети тая послѣднитѣ, ако е нуждно, и да испълни безъ забава издаденитѣ присжди.

Членъ 21.

Жителитѣ въ устжпенитѣ на Россия мѣстности, които пожелаялъ да живѣятъ вънъ отъ тия мѣстности, ще бждатъ свободни да се оттеглятъ, като продаджтъ недвижимитѣ си имущества. За това имъ се дава тригодишенъ срокъ отъ деня на потвърденьето на настоящий актъ. Тоя срокъ като се измине, жителитѣ, които не сж оставили страната и не сж продали притяжанията си, ще останжтъ русски подданници.

Недвижимитѣ имущества, които принадлежатъ на държавата или на богоугодни заведения, извънъ поменжтитѣ мѣстности, трѣбва да се продаджтъ въ сжщий срокъ отъ три години, споредъ на-

чина, който ще се нареди отъ една особенна русско-турска коммиссия. Сѫщата коммиссия ще се натовари да опрѣдѣли начина, по който турското правителство ще си оттегли военний материалъ, амунициитѣ, провизнитѣ и другитѣ държавни вѣщи, които би се намѣрили въ градоветѣ и мѣстноститѣ, устѫпени на Руссия и незаняти еще отъ русскитѣ войски.

Членъ 22.

Русскитѣ духовни лица, поклонницитѣ и калугеритѣ, които пѫтуватъ и живѣятъ въ Европейска и Азиятска Турция, ше се наслаждаватъ отъ сѫщитѣ права, прѣимущества и привилегии, каквито иматъ и иностраннитѣ духовни лица, принадлежащи на други народности. Правото за оффициална защита се припознава на императорското русско посолство и на русскитѣ кунсулства въ Турция както върху споменѫтитѣ лица, тъй и върху тѣхнитѣ имущества, благотворителни и други заведения въ святитѣ мѣста и другадѣ.

Святогорскитѣ (атонскитѣ) русски калугери (монаси) ще увардятъ притяжанията си и прѣжнитѣ си прѣимущества, и ще се наслаждаватъ за напрѣдъ въ тритѣ свои мънастири и мънастирски притяжания съ сѫщитѣ права и привилегии, които сѫ дадени на другитѣ религиозни заведения и мънастири въ Св. гора.

Членъ 23.

Всичкитѣ трактати, договори и задължения, които по-напрѣдъ сѫ били сключени между двѣтѣ високи договаряющи се страни относително до търговията, подсѫдностьта и положението на русскитѣ подданници въ Турция, и които бѣхѫ онищожени чрѣзъ военното положение, ще се подноватъ за напрѣдъ въ всичкитѣ си условия, освѣнъ тия, които настоящий трактатъ измѣнява. Двѣтѣ правителства ще се поставятъ едно спрямо друго въ своитѣ търговски отношения и задлъжения въ сѫщото положение, въ каквито сѫ били до обявлението на войната.

Членъ 24.

Босфорътъ и Дарданелитѣ ще бѫдѫтъ отворени, както въ военно, тъй и въ мирно врѣме за търговскитѣ кораби на неутралнитѣ държави, които (кораби) излазятъ отъ русскитѣ пристанища или отиватъ къмъ тѣхъ. Вис. Порта се задължава слѣдователно да не поставя за напрѣдъ прѣдъ пристанищата на Черното и Азовското морета фиктивенъ блокъ, който би се отдалечилъ отъ духа на декларацията, подписана на 4 априлия 1856.

Членъ 25.

Русската войска ще да изпразни Европейска Турция, освѣнъ България, въ три мѣсеца послѣ заключването на окончателния миръ между Н. В. русский Императоръ и Н. В. Султана.

За да се спечели време и за да се избѣгне дългото задържание на русскитѣ войски въ Турция и Романия, една частъ отъ императорската войска може да се отправи къмъ пристанищата на Черното и Мраморното морета, за да отплува за Россия съ кораби, които принадлѣжатъ на русското правителство или които сѫ наети за тая цѣль.

Азиятска Турция ще се испраздни въ растояние на шесть мѣсеца послѣ сключването на окончателний миръ, и русскитѣ войски ще могѫтъ да отплуватъ отъ Трапезунъ, за да се върнѫтъ прѣзъ Кавказъ или Кримъ въ Руссия.

Испразднюванието ще се почне тутакси слѣдъ размѣнението на утвържденията,

Членъ 26.

Догдѣто императорскитѣ русски войски стоятъ въ мѣстата, които, споредъ настоящий актъ, ще се повърнѫтъ на В. Порта, администрацията и реда на работитѣ ще останѫтъ, както сѫ били отъ началото на завземанието. В. Порта не ще взема никакво участие въ управлението прѣзъ всичкото това време и до съвършенното излизание на всичкитѣ русски войски.

Турскитѣ войски не ще можѫтъ да влизатъ въ мѣстата, които ще се повърнѫтъ на В. Порта, и тая послѣднята не ще може да почне да упражнява властьта си въ тѣзи мѣста освѣнъ само когато за всякой градъ и провинция, които ще бѫдѫтъ изпразнени отъ русскитѣ войски, командантинътъ на тия войски извѣсти нарочно назначения за това отъ В. Порта офицеринъ.

Членъ 27.

Високата Порта се задължава да не прѣслѣдва нито да позволява да се прѣслѣдватъ турскитѣ поданници, които сѫ се компрометирали по причина на тѣхнитѣ сношения съ русскитѣ войски въ врѣме на войната. Въ случая, ако нѣкои лица поискатъ да се оттеглятъ съ фамилиитѣ си слѣдъ русскитѣ войски, турскитѣ власти не ще се противятъ на тръгванието имъ.

Членъ 28.

Тутакси слѣдъ подтвърдението на първоначалнитѣ условия на мира, военнитѣ робѝ ще се повърнѫтъ взаимно отъ едната и другата страна подъ грижата на особенни комисари, които ще се назна-

чжтъ отъ двѣтѣ страни и които ще отиджтъ за това въ Одесса и Севастополъ. Въ разстояние на шестъ години турското правителство ще исплати на 18 пжти всичкытѣ разноски за издържаннето на плѣнницитѣ, които ще да му се повърнжтъ, споредъ смѣткитѣ, които горѣспомѣнжтитѣ комисари ще отредятъ.

Размѣнението на плѣнницитѣ мѣжду отоманското, руманското, сърбското и черногорското правителства ще се извърши по сжщитѣ основи, само въ паричнитѣ исплащания числото на повърнжтитѣ отъ турското правителство роби ще се изважда отъ числото на робитѣ, които ще му се повърнатъ.

Членъ 29.

Тоя актъ ще се подтвърди отъ тѣхни Величества русский и турский императори, и подтвърденията ще се размѣнятъ въ продължение на петнадесеть дена или по рано, ако може у С. Петрбургъ, гдѣто ще се опрѣдѣли тжй сжщо гдѣ и кога условията на настоящий актъ ще се облѣкжтъ въ тържественнитѣ форми, които се употрѣбляватъ въобще въ трактатитѣ за миръ. Въ всѣки случай високодоговоряющитѣ се страни се считатъ формално свързани съ сегашний актъ отъ минутата на неговото подтвърждение.

За увѣрение на това, пълномощницитѣ отъ двѣтѣ страни подписахж тоя актъ и ударихж на него печатитѣ си.

Направенъ въ С. Стефано на деветнадесетий Февруария, хиляда осьмъ стотинъ и седемдесятъ и осьмъ.

Графъ Н. Игнатиевъ (п) (печатъ) **Сафетъ** (п.) (печатъ)

Нелидовъ (п.) (печатъ). **Садулахъ** (п.) (печатъ).

БЕРЛИНСКИЙ ДОГОВОРЪ.

Въ името на Бога Всемогущаго!

Н. Величество Германский Императоръ, Прусский царь, Н. Величество Австрийский Императоръ, Чешский царь, Прѣдсѣдателя на Французската република, Нейно Величество царицата на съединенитѣ царства Велико-Британия и Ирландия, Императорица индийска, Н. Величество Италиянский царь, Н. Величество Всерусийский Императоръ и Н. Величество Императора на Отоманитѣ, като пожелахѫ да наредятъ въ единъ духъ на европейски порядъкъ и съобразно съ постановенията на Парижский трактатъ отъ 30-ий Марта 1856 год. въпроситѣ, които се породихѫ отъ събитията прѣзъ послѣднитѣ години и отъ войната, на която св. Стефанский прѣдварителенъ договоръ тури край, единодушно дойдохѫ до мнѣние, че събранието на единъ Конгресъ ще бѫде най-доброто средство, за да олесни тѣхното споразумѣние.

Съ тая цѣль Т. Т. Величества и Прѣдсѣдателя на Французската република назначихѫ за тѣхни пълномощници лицата, на които имената сѫ забѣлѣжени на края и които по прѣдложение на австро-унгарский дворъ и по покана на германский кабинетъ се събрахѫ въ Берлинъ, снабдени съ пълномощия, които се намѣрихѫ въ добра и прилична форма.

Слѣдъ като дойдохѫ по благополучие до едно споразумѣние помежду си, тѣзи пълномощници се съгласихѫ върху слѣдующующитѣ нареждания (стипулации):

Членъ 1.

България се издига на самостоятелно и подданно княжество, подъ върховната власть на Н. В. Султана. То ще има християнско правителство и народна войска (милиция).

Членъ 2.

Българското княжество ще има слѣдующитѣ граници:

Границата отъ къмъ сѣверъ слѣдва по дѣсния брѣгъ на Ду-

навъ отъ старата сърбска граница до една точка на истокъ отъ Силистра, която ще се опрѣдѣли чрѣзъ една европейска коммисия; отъ тамъ тя се упжтва къмъ Черно-море и доппра до послѣднето на югъ отъ Манкалия, която се присъединява къмъ Румания. Черно море образува източната граница на България. На югъ границата тръгнува отъ устието на потока, по край който лѣжатъ селата Ходжа-кьой Селямъ-кьой, Айваджикъ, Кулибе и Суджулукъ (Гулица), прѣрѣзва прѣко долината на Дели-Камчия, минува южно отъ Белибе и Кемхаликъ, прѣминава Дели-Камчия два и половина километра по горѣ отъ Ченгель, въскача се на планината при една точка, която лѣжи между Текенликъ и Айдосъ Брежда, и слѣдва по нея прѣзъ Карнобатъ балканъ, Присевица-балканъ и Казанъ-балканъ на сѣверъ отъ Котэль до Демиръ-капия. Послѣ продължава по главното бърдо на Великий-балканъ и върви по него дори до върха на Косица.

Тукъ тя оставя бърдото на Балкана, смжква се надолу между селата Пирдопъ и Душанци, отъ които едното остава на България, а другото на Източна Румелия, и върви дори до рѣката Тузлу-дере, слѣдва по тъзи рѣка до съединението ѝ съ Тополница, послѣ по тая послѣдната рѣка до сливанието ѝ съ Смолско-дере при селото Петричево, като остави на Источна Румелия единъ поясъ около два километра на ширъ погорѣ отъ това сливание, възлиза между потоцитѣ Смолско-дере и Каменица по чертата на водораздѣла, за да се обърне на юго-западъ къмъ върха на Войнякъ и по права линия да достигне до точката 875 на австрийската генерална карта. Границата прѣсича по права черта горньото корито (bassin) на рѣката Ихтиманъ-дере, минува между Богдана и Караула. за да достигне чертата на водораздѣла, който дѣли коритата на Искръ и Марица, между Чамурли и Хаджиларъ, слѣдва по тъзи линия прѣзъ върховетѣ Велина-могила, гората 551, Змайлица-върхъ, Сумнатица и достига до административната граница на софийский санджакъ между Сивриташъ и Чадъръ-тепе. Отъ Чадъръ-тепе границата се опжтва къмъ юго-западъ по чертата на водораздѣла между коритата на Места-карасу отъ една страна и Струма-карасу отъ друга, върви по бърдата Родопски Демиръ-капу, Исковъ-тепе, Кади-Мезаръ-балканъ и Айджи-гедюкъ дори до Капетникъ-балканъ и се съединява съ старата административна граница на софийский санджакъ.

Отъ Капетникъ-балканъ границата минава по чертата на водораздѣла между долинитѣ на Рилска рѣка и на Бистрица и слѣдва по прѣдгорието, нарѣчено Воденица-планина, за да слѣзе въ долината на Струма при стечението ѝ съ Рилска рѣка, като остави селото Байракли на Турция. Отъ тука се въскачва на югъ отъ селото Желѣзница, за да достигне по най кжсий пжть бърдото на Голѣма-планина при върха Китка и тамъ да се смѣси съ старата административна граница на софийский санджакъ, като остави обаче на Турция цѣлото корито на Суха рѣка.

Отъ гората Китка западната граница тръгнува къмъ гората Църний-върхъ прѣзъ планинитѣ Цървена-ябука и слѣдва по старата административна граница на софийский санджакъ въ горнята часть на коритата Егри-су и Лепница, прѣскача заедно съ тая граница на

Бабина-поляна и достига до гората Църний-върхъ. Отъ гората Църний-върхъ, границата върви по чертата на водораздѣла между водитѣ на Струма и Морава прѣзъ върховетѣ Стрезеръ, Вилоголо и Мезидъ-планина, достига прѣзъ Гачина, Цьрна-Трава, Дорковска-планина, Трайница-планина и Дъсчани-кладенецъ чертата на водораздѣла между горня Сукова и Морава, отива право на Столъ и спуска се надолу, за да прѣсече на 1000 метра сѣверозападно отъ селото Сегуша пжтя отъ София за Пиротъ. Послѣ възлиза по права черта възъ Видлишъ-планина и отъ тукъ възъ гората Радочина въ бърдото Коджа-Балканъ, като остави на Сърбия селото Дойкинци, а на България селото Сѣнокосъ. Отъ върха на гората Радочина границата върви къмъ западъ по гребена на Балкана прѣзъ Чипровецъ-балканъ и Стара планина дори до старата источна граница на княжеството Сърбия при кулата Смилова-чука, и отъ тамъ по тази стара граница до Дунавъ, до който се допира при Раковица.

Точното опрѣдѣление на тая граница ще се утвърди на мѣстото отъ една европейска коммисия, въ която ще се прѣдставляватъ подписующитѣ сили. Нъ разумѣва се:

1) Че тъзи коммисия ще вземе прѣдъ очи нуждата за Н. В. Султана да може да брани границитѣ на Балкана и на Източна Румелия.

2) Че никакви укрѣпления не ще могжтъ да се издигатъ около Самоковъ въ разстояние на 10 километра.

Членъ 3.

Българский князь ще се избере свободно отъ народа и ще се подтвърди отъ Високата Порта съ удобрението на великитѣ сили Никой членъ отъ царствующитѣ домове на европейскитѣ велики сили не може да бжде избранъ за князь на България. Въ случай и упразняване на княжеското достойнство, избирането на новий князь ще става подъ сжщитѣ условия и форми.

Членъ 4.

Едно събрание отъ първенцитѣ (нотабилитѣ) на България, което ще се свика въ Търново, ще изработи прѣди избирането на князя Органический Уставъ на княжеството. Въ онѣзи мѣстности, гдѣто българетѣ сж смѣсени съ турско, руманско, гърцко или друго население, ще се вематъ въ внимание правата и интереситѣ на тия народности, колкото се относи до избиранията и до изработването на Органический Уставъ.

Членъ 5.

Въ основата на публичното право въ България ще влѣзжтъ слѣдующитѣ распореждания: разликата на вѣрата и на вѣроисповѣданието не може да се противопостави никому, като причина на исключение или неспособность въ всичко, що се относи до упражне-

нието на гражданскитѣ и политическитѣ права, до приманьето въ публични служби, звания (fonctions) и почести, или до упражнението на различнитѣ занятия и промишлености, въ която мѣстность и да е. Свободата и външното упражнение на всички богослужения се усигоряватъ на всичкитѣ български подданници и на чужденцитѣ и никакво прѣпятствие не може да се поставя нито на иерархическото устройство на различнитѣ вѣроисповѣдни общини, нито на тѣхнитѣ отношения къмъ духовнитѣ имъ началници.

Членъ 6.

Привременното управление на България до довършванието на Органический Уставъ ще се води отъ единъ императорско-русски коммисарь. Единъ императорско-турски коммисарь, както и консулитѣ на другитѣ подписующи сили, испратени нарочито за това, ще бѫдѫтъ натоварени да му помагатъ, като прѣгледватъ (контролиратъ) дѣйствията на туй привременно управление. Въ случай на несъгласие помежду пратеницитѣ, въпроситѣ ще се рѣшаватъ повишегласие, а въ случай на разногласие между това вишегласие и императорско-русский коммисарь или императорско-турский, прѣдставителитѣ на подписующитѣ сили въ Цариградъ ще се събиратъ на конференции и ще се произнасятъ.

Членъ 7.

Привременното управление не ще може да се продължи повече отъ 9 мѣсяца, като се смѣта отъ размѣнението на утвържденията на настоящий договоръ. Щомъ се приготви органический уставъ, тутакси ще се пристѫпи къмъ избора на българский князь, а щомъ князя се въдвори, новото устройство влиза въ сила и княжеството встѫпва въ пълно упражнение на своята автономия.

Членъ 8.

Търговскитѣ и мореплавателнитѣ договори, както и всички конвенции и спогодби, които сѫ заключени между чуждитѣ сили и Портата и днесь сѫ въ сила, запазватъ си силата и за княжеството България и никакво измѣнение въ тѣхъ спрямо нѣкоя сила не може да стане прѣди тъзи сила да си е дала съгласието. Никакво право за транзитъ не ще се взема въ България отъ стокитѣ, които минуватъ прѣзъ княжеството.

Подданницитѣ и търговията на всички сили ще се ползоватъ съ пълно равенство. Правата и привилегиитѣ на чуждитѣ подданници, както и правата на консулскитѣ подсѫдность и защита, както сѫ се установили отъ капитулациитѣ и обичаитѣ, оставатъ си въ пълна сила, до гдѣто не се измѣнятъ съ съгласието на интересующитѣ се страни.

Членъ 9.

Количеството на годишното даждие, което ще плаща княжеството на сузерений дворъ, като го брои на банката, която Портата испослѣ ще назначи, ще се опрѣдѣли по споразумѣние между подписавшитѣ настоящий трактатъ сили въ края на първата година, откакъ влѣзе въ сила новото устройство. Туй даждие ще се опрѣдѣли възъ основание на срѣдний доходъ на княжеството. Понеже България трѣба да носи една часть отъ публичния дългъ на държавата, то при опрѣдѣлението на годишното даждие, силитѣ ще вземжтъ прѣдъ очи и дѣла отъ дълга, който ще се възложи на княжествово по една справедлива съразмѣрность.

Чл. 10.

България замѣнява императорско-турското правителство въ неговитѣ обязанности и длъжности срѣщу компанията на желѣзницата Русчюкъ — Варна отъ деня, когато се размѣнятъ утвържденията на настоящий договоръ. Уреждането на прѣдишнитѣ смѣтки се прѣдоставя на споразумѣнието между Високата Порта, правителството на княжеството и управлението на компанията. Княжество България също така замѣнява за своя дѣлъ Турция и въ задълженията, които има Високата Порта както къмъ Австро-Унгария, тъй и къмъ дружеството за искористувание (exploitation) на желѣзницитѣ въ Европейска Турция било за свършванието и свързванието, било за искористуванието на желѣзницитѣ, които се нахождатъ върху неговата земя. Потрѣбнитѣ договори по този въпросъ ще се заключатъ между Австро-Унгария, Портата, Сърбия и Българското Княжество немедленно слѣдъ заключението на мира.

Членъ 11.

Турска войска не ще прѣбивава вече въ България. Всички стари крѣпости ще се съборятъ съ разноскитѣ на княжеството въ течение на една година или пόрано, ако е възможно. Мѣстното правителство ще вземе тутакси мѣрки за тѣхното събаряние и нови не ще допусти да се градятъ. Високата Порта ще има правото да се располага по угодата си съ военнитѣ вѣщи и другитѣ прѣдмѣти, които принадлѣжжтъ на турското правителство и се намиратъ въ изпразненитѣ въ силата на примирието отъ 31 Иануария дунавски крѣпости, както и. ъ нѣщата, които се намиратъ въ крѣпоститѣ на Шуменъ и Варна.

Членъ 12.

Турскитѣ ступани или други, които би пожелали да живѣятъ вънъ отъ княжеството, могжтъ да си запазятъ недвижимий имотъ въ княжеството, като го даватъ въ наемъ или подъ управление на други

лица. Една турско-българска коммиссия ще се натовари да рѣши въ течение на двѣ години, както всичкитѣ въпроси за начина на продаване, на искористуванне или употрѣбление въ полза на Високата Порта на държавнитѣ имущества и вакжфитѣ, тъй и всичкитѣ дѣла, които сж свързани съ горнитѣ въпроси и въ които сж замѣсени интереси на частни лица.

Подданницитѣ на Българското Княжество, които пжтуватъ или прѣбиваватъ въ другитѣ части на Европейска Турция, се подчиняватъ на турскитѣ началства и закони.

Членъ. 13.

На югъ отъ Балкана се образува една провинция, която взема името Источна Румелия, и която остава подъ прямата политическа и военна власть на султана, нъ подъ условия на пълна административна автономия. Нейний генералъ губернаторъ ще бжде християнинъ.

Членъ 14.

Источна Румелия се ограничава на сѣверъ и сѣверо-западъ отъ България и обема земитѣ, които се намиратъ въ слѣдующето очертание:

Като захване отъ Черно-море, границата възлица отъ устието на онзи потокъ, по който се намиратъ селата Ходжакъ-кьой, Селямъ-кьой, Айваджикъ, Кулибе и Суджуллукъ, прѣсича прѣко долината Дели-Камшикъ, отива на югъ отъ Белибе и Кемхаликъ и на Сѣверъ отъ Хаджи-махале, послѣ, откакъ прѣскочи Дели-Камшикъ $2^1/_2$ километри по горѣ отъ с. Ченгель, достига до гребена на Балкана въ една точка между Текенликъ и Айдосъ-Брежда и слѣдва по него прѣзъ Карнабатъ-балканъ, Присевица-балканъ, Казанъ-балканъ на сѣверъ отъ Котель до Демиръ-капия. Послѣ върви по бърдото на Великийбалканъ дори до върха на Косица.

Въ тжзи точка западната граница на Румелия оставя гребена на Балкана, спуска се на югъ между селата Пирдопъ и Душанци, отъ които едното оставя на България, другото на Румелия. до рѣката Тозлу-Дере, слѣдва по течението на тая рѣка до нейното сливание съ Тополница. послѣ по тжзи втората рѣка до съединението й съ Смолско-Дере при селото Петричево, оставя на Источна Румелия единъ поясъ отъ 2 километра на ширъ по горѣ отъ туй съединение, възлиза пакъ между рѣкитѣ Смолско-дере и Каменица, слѣдва чертата на водораздѣла, обръща се на юго-западъ къмъ височината Войнякъ, за да достигне по права линия точката 875 на картата на австрийский генераленъ щабъ.

Пограничната черта прѣсича по права линия горнята часть отъ коритото на Ихтиманъ-дере, прѣминува между Богдана и Караула, минава изново по чертата на водораздѣла, който дѣли коритата на Искръ и Марица, отива между Чамурли и Хаджиларъ, слѣдва по тая черта прѣзъ гребена Велина-могила, прѣзъ височината 531, Змайли-

ца-връхъ, Сумнатица и се смѣсва съ административната граница на софийский санджакъ между Сиври-ташъ и Чадъръ-тепе.

Границата на Румелия се отдѣля отъ границата на България на планината Чадъръ-тепе; тя тръгнува по чертата на водораздѣла между коритото на Марица и нейнитѣ притоци отъ една страна, и Места-карасу и притоцитѣ ѝ отъ друга страна, и се упжтва къмъ юго-истокъ и югъ прѣзъ гребена на горитѣ Деспото-дагъ къмъ планината Крушово (исходна точка на св. Стефанский Трактатъ).

Отъ планината Крушово границата върви по чертата на С. Стефанский трактатъ, т. е. отива по бьрдото на Черний-балканъ, по планинитѣ Кулаги-дагъ, Ешекъ-чепелю, Караколасъ и Ишикларъ, отъ гдѣто се спуска право къмъ юго-истокъ, за да стигне рѣката Арда, по течението на която върви до една точка при селото Адакале, което остава на Турция.

Отъ тая точка пограничната черта възлазя по гребена на Бешъ-тепе-дагъ, по който върви, за да слѣзе и прѣсече Марица при една точка петъ километра по горѣ отъ моста на Мустафа-паша, послѣ се опжтва къмъ сѣверъ прѣзъ водораздѣла между Демирханлж-дере и малкитѣ притоци на Марица до Кюделеръ-баиръ, отъ гдѣто се обрьща на Истокъ прѣзъ Сакаръ-баиръ; отъ тамъ тя преминува долината на Тунджа, като отива къмъ Буюкъ-дервентъ и остава това село и Суджакъ на сѣверъ. Отъ Буюкъ-дербентъ границата тръгнува по водораздѣла между притоцитѣ на Тунджа отъ къмъ сѣверъ и на Марица отъ къмъ югъ до височината Кайбиляръ, която остава въ Източна Румелия, минува на югъ отъ Старо-Алмалии между коритото на Марица отъ къмъ югъ и малкитѣ потоци, които се изливатъ на право въ Черно-море между селата Белевринъ и Алжтлж, слѣдва на сѣверъ отъ Караплжкъ по гребенитѣ на Восна и Зувакъ по чертата, която дѣли водитѣ на Дука отъ Карагачъ-су, и стига до Черно-море между двѣтѣ рѣки съ послѣднето название.

Членъ 15.

Н. Величество Султана ще има право да брани границитѣ на провинцията по сухо и по море, да въздига на тѣзи граници укрѣпления и да държи въ тѣхъ войска.

Вжтрѣшний порядъкъ на Источна Румелия се поддържа отъ туземната жандармерия, на която ще подпомага мѣстната милиция.

При съставлението на тѣзи двѣ тѣла, на които офицеритѣ ще се назначаватъ отъ Султана, ще се взема въ внимание вѣрата на мѣстното население.

Н. Величество Султана се задължава да не употрѣблява за гарнизони на границитѣ нередовни войски, като башибозуци и черкэзи. Редовнитѣ войски, които се назначаватъ за тази служба, не могжтъ въ никой случай да се помѣстяватъ по домоветѣ на жителитѣ. Когато прѣминуватъ прѣзъ провинцията, тий немогжтъ да прѣсѣдяватъ въ нея.

Членъ 16.

Генералъ-губернатора ще има право да повиква турски войски въ случай, когато би се заплашвала вжтрѣшнята или вънкашнята без-

опасность на провинцията. Въ такъвъ случай Портата е длъжна да увѣдомява прѣдставителитѣ на великитѣ сили въ Цариградъ както за рѣшението си да прати войска, тъй и за нуждитѣ, които го оправдаватъ.

Членъ 17.

Генералъ-губернатора на Източна Румелия ще се назначава отъ Високата Порта съ съгласието на силитѣ и за едно време отъ 5 години.

Членъ 18.

Веднага слѣдъ размѣнението на утвържденията на настоящий договоръ една европейска коммиссия ще се състави, за да изработи, въ споразумѣние съ Портата, устройството на Източна Румелия. Тая коммиссия ще опрѣдѣли въ растояние на три мѣсяца властьта и правата на Генералъ-губернатора, както и административното, сѫдебното и финанциалното управление на провинцията, като има прѣдъ очи различнитѣ вилаетски закони и прѣдложенията, които сѫ станѫли въ осмото засѣдание на конференцията въ Цариградъ.

Всички установления за Източна Румелия ще се прогласятъ отъ В. Порта съ царски ферманъ, който ще се съобщи и на силитѣ.

Членъ 19.

Европейската коммиссия ще се натовари да управлява, въ споразумѣние съ Портатата, финанцитѣ на провинцията до изработванието на новата организация.

Членъ 20.

Договоритѣ, конвенцитѣ и международнитѣ съглашения отъ всякакъвъ родъ, които сѫ се сключили или ще се сключатъ между Портата и иностраннитѣ държави, ще иматъ сила и за Източна Румелия както и за цѣлата турска държава. Правата и привилегиитѣ на чужденцитѣ отъ всякакво звание ще се почитатъ въ провинцията. Високата Порта се задължава да поддържа въ провинцията общитѣ закони на империята за свободата на вѣроисповѣданията.

Членъ 21.

Правата и длъжноститѣ на Високата Порта относително до желѣзницитѣ на Източна Румелия си оставатъ непокѫтнати.

Членъ 22.

Русската окупационна войска въ България и Източна Румелия ще състои отъ шесть дивизии пѣхота и 2 дивизии конница и нѣма да надмине числото на петдесеть хиляди души. Туй тѣло ще се съдържа съ разноски на занятата земя. Окупационнитѣ войски ще запазятъ съобщенията си съ Руссия не само прѣзъ Румания, на основание на договора между двѣтѣ държави, нъ и прѣзъ пристанищата на Черно-море, Варна и Бургазъ, гдѣто могжтъ прѣзъ времето на окупацията да си установяватъ и нуждинтѣ влагалища.

Срокъ за завземанието на Източна Румелия и Българлия отъ императорскитѣ русски войски се поставя 9 мѣсяца отъ деня, когато се размѣнятъ утвържденията на настоящий договоръ.

Императорското руско правителство се задължава да свърши въ три месяца слѣдъ горний срокъ прѣвежданието на войскитѣ си прѣзъ Румания и съвършенното испразднюванне на туй Княжество.

Членъ 23.

Високата Порта се задължава по най несъмнѣнъ начинъ да въведе органический уставъ отъ 1860 год. въ островъ Критъ, слѣдъ като внесе въ него изискуванитѣ справедливи измѣнения.

Подобни устави, приравнени на мѣстнитѣ нужди, съ исключение на онова освобождение отъ извѣстни даждия, което се е дарувало на Критъ, ще се въведжтъ и въ другитѣ части отъ Европейска Турция, за които не е прѣдвидено особенно устройство чрѣзъ настоящий договоръ.

Високата Порта ще възложи на особенни коммиссии, въ които туземното население ще се прѣдставлява достатъчно, изработванието на подробноститѣ на тѣзи нови устави за всѣка провинция.

Проектитѣ за организация, които ще се изработягъ отъ тия коммиссии, ще се прѣдставятъ на разгледванието на Високата Порта, която, прѣди да издаде потрѣбнитѣ разпореждания за турянпе въ дѣйствие на тѣзи проекти, ще поиска мнѣнието на европейската коммиссия въ Източна Румелия.

Членъ 24.

Ако Високата Порта и Гърция не би сполучили да се съгласятъ върху поправлението на границата, за която се говори въ 13-ий протоколъ на Берлинский Конгресъ, Германия, Австро-Унгария, Франция, Англия, Италия и Руссия си запазватъ правото да посрѣдствуватъ при двѣтѣ страни за олеснение на прѣговоритѣ.

Членъ 25.

Босна и Херцеговина ще се завземжтъ и ще се управляватъ отъ Австро-Унгария. Австрийското правителство като не желае да се на-

товари и съ Ново-Пазарский санджакъ, който се простира между Сърбия и Черна-Горакъмъ юго-истокъ до отвждъ Митровица, то турското управление си остава и за напрѣдъ въ тоя санджакъ. Нъ за да осигори подържанието на новий политически порядъкъ, както и свободата и безопастностьта на пжтищата за съобщение, Австро-Унгария си запазва правото да държи гарнизони и да има военни и търговски пжтища по цѣлото пространство на тжзи часть отъ старня Босненски вилаеть.

Съ тази цѣль правителствата на Австро-Унгар ия и Турция си запазвать правото да се споразумѣять върху подробноститѣ.

Членъ 26.

Независимостьта на Черна-Гора се припознава отъ Портата и отъ всички високи договоряющи се страни, които до сега не сж я били приели.

Членъ 27.

Високитѣ договоряющи се страни сж се споразумѣли и върху слѣдующитѣ наредби:

Въ Черна-Гора различието на вѣрата и на вѣроисповѣданието нѣма никому да се противопоставя като поводъ за исключение или неспособность въ ползованието отъ граждански и политически права, въ приеманието на публични служби, звания и почести или въ упражнението на различнитѣ занятия и промисли, въ каквато часть на княжеството и да е. Свободата и явното упражнение на всички исповѣдания се обезпечаватъ за всички туземци и чужденци въ Черна-гора и никакво прѣпятствие не може да се противопостави било на иерархическото устройство на различнитѣ вѣроисповѣдани общини, било на тѣхнитѣ отношения къмъ духовнитѣ имъ главатари.

Членъ 28.

Новитѣ граници на Черна-гора се означаватъ, както слѣдва:

Като почева отъ Илинино-бърдо на сѣверъ отъ Клобукъ, границата слазя прѣзъ Трѣбинчица къмъ Голѣмо-Царево, което остава въ Ерцеговина, и послѣ възлиза по течението на тая р. до една точка, която лѣжи единъ километръ подъ сливанието ѝ съ Чипелица; отъ тамъ тя отива по права черта на височинитѣ, които обикалятъ Трѣбинчица. Отъ тамъ тя се упжтва къмъ Пилатово, което остава на Черна-гора, послѣ се протака къмъ височинитѣ на сѣверъ, като минава на едно разстояние отъ 6 километри далечъ отъ пжтя Билекъ-Корито-Гачко до самата Клисура, която лѣжи между Сомина-планина и гората Курило, отъ гдѣто се заврьща на истокъ прѣзъ Вратковици, остава това с. на Ерцеговина и достига до планината Орлинъ. Като оставя Равно на Черна-гора, отъ тая точка границата тръгва направо къмъ сѣверо-истокъ прѣзъ върховетѣ Лебереникъ и Волуякъ, спуска се послѣ по най кратката черта къмъ Пива, прѣси-

чая и достига до Тара, като мине между Църквица и Недвина. Отъ тая точка тя се въскачва по Тара до Мойковица, отъ гдѣто слѣдва по гребена на прѣдгорието до Сиско-езеро. Отъ туй мѣсто тя се смѣсва съ старата граница до селото Секулари. Отъ тамъ новата граница се упжтва прѣзъ гребена на Мокра-пола, като оставя селото Мокра на Черна-гора, достига до точката 2166 на картата на австрийския генераленъ щабъ и продължава да върви по бърдото и чертата на водораздѣла между Ломъ отъ едната страна и Дринъ и Ціевна (Цемъ) отъ другата.

Послѣ тя върви по сегашната граница между племето Кучи-Дрекаловичи отъ една страна и Кучка-Крайна и племената Клименти и Груди отъ друга страна дори до подгоришката равнина, отъ гдѣто се упжтва къмъ Правница, като оставя племената Клименти, Груди и Хоти на Албания.

Отъ тамъ новата граница прѣсича езерото при островъ Горица-топалъ; отъ Горица-топалъ, тя отива направо къмъ височинитѣ на гребена, отъ гдѣто почева да върви по чертата на водораздѣла между Мегуредъ и Калимере, като оставя Мирковецъ на Черна-гора, и допира до Адриатическо море при В. Кручи.

На сѣверо-западъ, границата се очъртава съ линията, която тръгнува отъ морския брѣгъ, минува между селата Сусана и Зубци и допира до крайний югоисточни пунктъ на сегашната граница на Черна-гора при Врсута-планина.

Членъ 29.

Антивари и прибрѣжнето му се присъединяватъ къмъ Черна-гора подъ слѣдующитѣ условия:

Мѣстата, които лежжтъ на югъ отъ Антивари и се простиратъ до р. Бояна заедно съ Дулчино, съгласно съ горѣприведеното очертание, ще се повърнжтъ на Турция. Общината Шпица съ всичката мѣстность до описаната по горѣ сѣверна граница ще се присъедини къмъ Далмация.

Черна-гора ще се ползова съ правото на свободно плавание по Бояна. Никакви укрѣпления по край тая рѣка не ще могжтъ да се издигатъ съ исключение на укрѣпленията, които сж нуждни за запазванието на Скутари и които не могжтъ да се отдалечаватъ повече отъ шесть километра отъ града.

Черна-гора не може да има нито военни кораби, нито военно морско знаме.

Пристанището на Антивари и всички черногорски води ще си останжтъ затворени за военнитѣ кораби на всичкитѣ народи.

Укрѣпленията между езерото и морский брѣгъ на черногорската земя ще се съборятъ и нови не ще се издигатъ на мѣстото имъ.

Морската и санитарната полиция въ Антивари и по черногорското крайбрѣжие ще се извършва отъ Австро-Унгария съ помощьта на легки прибрѣжни кораби.

Черна-гора ще усвои морскитѣ закони, които сж въ сила въ Далмация. Австро-Унгария се задължава отъ своя страна да дава

своето консулско покровителство на черногорското търговско знаме.

Черна-гора ще се споразумѣе съ Австро-Унгария върху правото да построи и поддържа въ новото черногорско землище единъ пжть и една желѣзница. На съобщенията по тѣзи пжтища се усигорява най-голѣмата свобода.

Членъ 30.

Турцитѣ или други, които притяжаватъ земя въ присъединенитѣ къмъ Черна-гора мѣста и които пожелаятъ да се изселятъ изъ Княжеството, могжтъ да си запазятъ недвижимий имотъ, като го даджтъ подъ наемъ или въ управление на други лица.

Никой не може да бжде лишенъ отъ имота си иначе, освѣнь по прѣдписанията на закона за общественна полза и слѣдъ прѣдварително обезщетение.

Една турско-черногорска коммисия ще се натовари да рѣши въ разстояние на три години въпроситѣ за начина на продаванието, на искористуванието и на употрѣблението за полза на Високата Порта на държавнитѣ имоти и на вакжфитѣ, както и всичкитѣ работи, които сж свързани съ горнитѣ въпроси и съ интереситѣ на частни лица.

Членъ 31.

Княжеството Черна-гора ще се споразумѣе на право съ Портата за поставяние на черногорски агенти въ Цариградъ и въ нѣкои други мѣста на турската държава, гдѣто това се види за нуждно.

Черногорцитѣ, които пжтуватъ или живѣятъ въ турската държава, ще се подчиняватъ на турскитѣ закони и началства, съгласно съ всеобщитѣ правила на международното право и съ установенитѣ за черногорцитѣ обичаи.

Членъ 32.

Черногорскитѣ войски се задължаватъ да очистятъ въ разстояние на двадесеть деня слѣдъ размѣняванието на утвърждението на настоящий договоръ или по-рано, ако е възможно, мѣстата които тѣ сега залавятъ вънъ отъ новитѣ граници на княжеството.

Турскитѣ войски ще испразднятъ сжщо тъй въ 20 дни мѣстата, които се устжпватъ на Черна-гора. Тѣмъ се придава, освѣнь туй, единъ срокъ отъ 15 дни за да напустятъ крѣпоститѣ и да изнесжтъ изъ тѣхъ материяла и хранитѣ и за да съставятъ списъци на машинитѣ и другитѣ прѣдмѣти, които не могжтъ веднага да се прѣнесжтъ.

Членъ 33-ий.

Тъй като Черна-гора трѣбва да понесе една часть отъ публичний турский дългъ за новитѣ земи, които ѝ се даватъ чрѣзъ Бер—

линский договоръ, то прѣдставителитѣ на силитѣ въ Цариградъ ще опрѣдѣлятъ тая сумма по съгласие съ Високата Порта и възъ едно справедливо основание.

Членъ 34.

Високитѣ договорающи се страни признаватъ независимостьта на Сърбия, нъ само подъ изложенитѣ въ слѣдующий членъ условия

Членъ 35.

Разликата на вѣрата и на вѣроисповѣданието не може да се взема съ Сърбия като причина да се исключватъ нѣкои граждане отъ пълното ползование съ гражданскитѣ и политическитѣ имъ права, отъ приемание въ обществении служби, звания и почести или отъ упражнение на различнитѣ занятия и промисли, на което мѣсто и да е.

Свободата и външното упражнение на всичкитѣ богослужения се усигоряватъ за туземцитѣ и за чужденцитѣ и никакво прѣпятствие не може да се донася на иерархическото устройство на различнитѣ общини или на тѣхнитѣ отношения къмъ духовнитѣ имъ началници.

Членъ 36.

Сърбия добива мѣстата, които се заключаватъ въ слѣдующето опрѣдѣление на границитѣ:

Новата граница тръгнува по сегашната гранична линия и върви по течението на Дрина отъ вливанието ѝ въ Сава; като оставя на княжеството Мали-Зворникъ и Закаръ, тя продължава да върви по старата граница на Сърбия до планината Копатникъ; тука тя се отдѣля при върха Канилукъ и тръгнува най-напрѣдъ по западната граница на нишкий санджакъ прѣзъ южнитѣ прѣдгория на Копаоникъ, прѣзъ гребенитѣ на Марица и Медаръ-планина, които образуватъ водораздѣла между коритата на Ибаръ и Ситница отъ една страна и Топлица отъ друга страна, оставя Прѣполацъ на Турция. Послѣ се обрьща къмъ югъ по линията на водораздѣла между Брвеница и Медведжа като оставя цѣлата долина Медведжа въ Сърбия, слѣдва по гребена на Голякъ-планина (която образува водораздѣла между Крива-рѣка и Поляница отъ една страна, Ветерница и Морава отъ друга) до върха на Поляница. Отъ тука тя се упжтва по прѣдгорието на Карпина-планина до вливанието на Койнска въ Морава, прѣсичя послѣдната и възлиза пакъ по водораздѣла между рѣката Койнска и потока, който се влива въ Морава, при Нерадовци, за да се допре до планината Св. Илия надъ Търговище. Отъ тая точка тя слѣдва по бърдото на Св. Илия до планината Ключъ и послѣ прѣзъ точкитѣ, които сж означени въ картата съ цифритѣ 1516 и 1547 и прѣзъ Бабина-гора до планината Църни-върхъ.

Отъ планината Църни-върхъ новата граница се слива съ българската, сир. пограничната линия слѣдва водораздѣла между Струма

и Морава прѣзъ върховетѣ Стресеръ, Вилоголо и Мезидъ-планина, достига прѣзъ Гачина, Черна-трава, Дарковска, Драйница-планина и Дъсчани-кладенецъ водораздѣла между Горня Сукова и Морава, отива право на Столъ и прѣсича пѫтя отъ София за Пиротъ на едно разстояние отъ 1,000 метра къмъ сѣверо-западъ отъ селото Сегуша. Въскачва се подиръ това по права черта на Видлишъ-планина и отъ тукъ на планина Радочина, въ веригата на Коджа-балканъ, като оставя селото Дойкинци на Сърбия, а селото Сѣнокосъ на България.

Отъ върха на планината Радочина границата тръгнува къмъ Сѣверо-западъ по бърдото на Балкана прѣзъ Чипровецъ-балканъ и Стара-планина до старата източна граница на сърбското княжество при кулата Смилова-чука, и отъ тамъ по тѫзи стара граница до Дунавъ, до който се допира при Раковица.

Членъ 37.

До заключението на нови спогодби, сегашнитѣ условия на търговскитѣ сношения на княжеството съ чуждитѣ земи си оставатъ непочекнѫти.

Никакво транзитно право не ще да се взема отъ стоки, които минуватъ прѣзъ Сърбия.

Правата и привилегитѣ на чуждитѣ подданици, както и подсѫдностьта и правото на консулското покровителство си оставатъ въ сѫщата днешна сила, до гдѣто не се измѣнятъ по общо споразумѣние между княжеството и заинтересованитѣ сили.

Членъ 38.

Княжеството Сърбия замѣнява за своята часть Високата Порта въ задълженията, които е тя заключила съ Австро-Унгария и съ дружеството за искористуванье на желѣзницитѣ въ Европейска Турция било за свършванието и съединението, било за искористуванието на желѣзницитѣ, които ще се направятъ въ новоприсъединенитѣ къмъ княжеството мѣста. — Нужднитѣ конвенции за уреждането на тѣзи въпроси ще се заключатъ веднага слѣдъ подписванието на настоящии договоръ между Австро-Унгария, Портата, Сърбия и, въ прѣдѣлитѣ на неговата компетентность, княжеството България.

Членъ 39.

Турцитѣ, които притяжаватъ земи въ устѫпенитѣ на Сърбия мѣста и пожелаятъ да се изселятъ изъ княжеството, могѫтъ да си запазятъ недвижимий имотъ, като го дадѫтъ подъ наемъ или подъ управление на други лица.

Една турско-сърбска коммиссия ще се натовари да рѣши въ разстояние на три години, както всичкитѣ въпроси за продаванието, искористуванието или употрѣблението за смѣтка на Високата Порта на държавнитѣ имоти и на вакѫфитѣ, така и работитѣ за частни интереси, които сѫ замѣсени съ горнитѣ въпроси.

Членъ 40.

До сключванието на особенъ договоръ между Турция и Сърбия, сърбскитѣ подданници, които живѣятъ или пѫтуватъ въ Турската държава, подчиняватъ се на общитѣ правила на международното право.

Членъ 41.

Сърбскитѣ войски ще изпразднятъ, въ разстояние на 15 дни отъ размѣнението на утвържденията на настоящий договоръ, всичкитѣ мѣста, които не влизатъ въ новитѣ прѣдѣли на княжеството.

Турскитѣ войски тъй сѫщо въ 15 дни ще испразднятъ устѫпенитѣ на Сърбия мѣста. На турцитѣ се дава освѣнъ туй еще единъ срокъ отъ 15 дни за испразднювание на крѣпоститѣ, за изнасяние на хранитѣ и военний материялъ и за съставянието на списъци на машинитѣ и други прѣдмѣти, които немогѫтъ веднага да се прѣнесѫтъ.

Членъ. 42.

Тъй като Сърбия трѣба да поеме на себе си една часть отъ публичний турски дългъ за новитѣ земи, които ѝ се даватъ по Берлинский трактатъ. то прѣдставителитѣ на подписующитѣ сили въ Цариградъ ще опрѣдѣлятъ по съгласие съ Високата Порта и на една справедлива основа количеството на тая часть.

Членъ 43.

Високитѣ договоряющи се страни припознаватъ независимостьта на Румания подъ изложенитѣ въ слѣдующитѣ два параграфа условия:

Членъ 44.

Разликата на вѣрата и на исповѣданията не може да се взема въ Румания за причина да се ограничаватъ нѣкои отъ гражданетѣ въ пълното и всецѣлото ползование съ гражданскитѣ и политически права, съ приеманьето въ публичнитѣ служби, звания и почести или съ упражнението на различнитѣ занятия и промисли, на което мѣсто и да е.

Свободата и външното упражнение на всичкитѣ богослужения усигоряватъ се за всичкитѣ Румански и чужди подданници и никакво прѣпятствие не може да се поставя нито на иерархическото устройство на различнитѣ вѣроизповѣдни общини, нито на отношенията имъ къмъ тѣхнитѣ духовни глави.

Подданицитѣ на всички сили, отъ търговско или друго съсловие, ще се ползоватъ въ Румания безъ разлика на религията си съ пълно равенство.

Членъ 45.

Руманското княжество повраща на Н. В. Русский Императоръ оная часть отъ Бесарабия, която бѣ отнета отъ Руссия по слѣдствие

на Парижский договоръ отъ 1856 год. и която граничи отъ къмъ западъ съ коритото на Прутъ, отъ къмъ югъ съ коритото на Килийский ржкавъ и съ устието на Стари-Стамбулъ.

Членъ 46.

Островитѣ, които образуватъ делата на Дунавъ, тъй сжщо и Змийнитѣ острови, Тулчанский санджакъ съ казитѣ Килия, Сулина, Махмудие, Исакча, Тулча, Мачинъ, Баба-дагъ, Хърсово, Кюстендже и Меджидие се присъединяватъ къмъ Румания. Княжеството добива, освѣнъ туй и мѣстностьта на югъ отъ Добруджа до една черта, която почева отъ една точка на истокъ отъ Силистра и допира до Черноморе на югъ отъ Мангалия.

Членъ 47.

Въпроса за раздѣла на водитѣ и за риболовството ще се рѣши по арбитраренъ начинъ отъ Европейската Дунавска коммиссия.

Членъ 48.

Никакво транзитно право не може да се взима въ Румания отъ стокитѣ, които минуватъ прѣзъ княжеството.

Членъ 49.

Румания има право да заключава конвенции за урежданне направата и привилегитѣ на консулитѣ по дѣлото на покровителствованието, което сж тий придобили въ княжеството.

Добититѣ права оставатъ въ сила, до гдѣто не се измѣнятъ по общо споразумѣние между княжеството и заинтересованитѣ страни.

Членъ 50.

До гдѣто съ сключванието на особенъ договоръ не се опрѣдѣлятъ правата и привилегиитѣ на консулитѣ, руманскитѣ подданнници, които пжтуватъ или живѣятъ въ Турция, и турцитѣ, които пжтуватъ или живѣятъ въ Румания, ще се ползуватъ отъ правата, които сж усигорени на подданницитѣ на другитѣ европейски сили.

Членъ 51.

Румания замѣнява Турция въ правата и задълженията по всичкитѣ дѣла и прѣдприятия отъ характеръ на публични сгради за всичкитѣ устжпени ней мѣста.

Членъ 52.

За усилвание на гаранцитѣ за свободното плавание по Дунавъ, което минава за общеевропейски интересъ, високитѣ договаряющи се

страни рѣшаватъ, щото всичкитѣ крѣпости и укрѣпления по течението на рѣката отъ Желѣзнитѣ врата до устието ѝ да се съборятъ и нови да се не издигатъ. Никакъвъ воененъ корабъ не може да плава по Дунавъ отъ Желѣзнитѣ врата надолу съ исключение само на легкитѣ кораби, които сѫ прѣдназначени за рѣчна полиция и за служба на митницитѣ. Военнитѣ кораби на силитѣ при устието на Дунавъ могѫтъ да възлазятъ само до Галацъ.

Членъ 53.

Европейската Дунавска коммисия, въ която за напрѣдъ ще се прѣдставлява и Румания, си остава на досегашната служба и за напрѣдъ ще упражнява тая служба чакъ до Галацъ въ пълна независимость отъ прибрѣжнитѣ власти.

Всичкитѣ договори, спогодби, актове и рѣшения касателно до нейнитѣ права, прѣимущества, привилегии и задлъжения се подтвърждаватъ.

Членъ 54.

Една година прѣди истичанието на опрѣдѣлений за траянието на европейската коммисия срокъ, силитѣ ще влѣзѫтъ въ споразумѣние помежду си било за продължение на пълномощията ѝ, било за измѣненията, които тѣ намиратъ за необходими да въведѫтъ.

Членъ 55.

Уставитѣ за плаванието, за рѣчната полиция и за надзора отъ Желѣзнитѣ врата до Галацъ ще се изработятъ отъ европийската коммисия, въ която ще присѫтствоватъ пратеници на прибрѣжнитѣ държави, и ще се поставятъ въ съгласие съ онѣзи, които сѫ направени или ще се направятъ за течението отъ Галацъ надолу.

Членъ 56.

Европейската Дунавска коммисия ще се споразумѣе съ надлѣжнитѣ лица за сигурното поддържание на фенера върху Змийнитѣ острови.

Членъ 57.

Извършванието на работитѣ за устранение на прѣпятствията, които прѣчатъ на плаванието при Желѣзнитѣ врата и при праговетѣ, се възлага на Австро-Унгария. Прибрѣжнитѣ държави по тая часть на рѣката ще дадѫтъ всичкитѣ олеснения, които се поискатъ въ интереса на самитѣ работи.

Распорежданията на чл. 6 въ Лондонский договоръ отъ 13 Мар-

та 1871 год., които установяватъ правото за взимание на привремен-на такса за покриванието на разноскитѣ по тѣзи работи, си запазватъ силата и се възвиватъ въ полза на Австрия.

Членъ 58.

Високата Порта устжпва отъ къмъ Азия на Руссия областитѣ Карсъ, Ардаханъ и Батумъ съ пристанището му, а тъй сжщо и всичкитѣ мѣста между старата русско-турска граница и слѣдующата нова гранична линия:

Новата граница тръгнува отъ Черно-море по чертата, която е опрѣдѣлена въ С. Стефанский договоръ, и върви до една точка на сѣверо-западъ отъ Корда и на югъ отъ Артвинъ; отъ тамъ тя се простира по права черта до рѣката Чарукъ, прѣсича тъзи рѣка и минава на истокъ отъ Ачмишенъ, като отива по права черта къмъ югъ и се допира до границата на С. Стефанский договоръ въ една точка на югъ отъ Нариманъ и като оставя града Олти на Руссия. Отъ точката при Нариманъ границата се възвива къмъ истокъ, минава прѣзъ Тебренецъ, който остава на Руссия, и се протака до рѣката Пенекъ-чай. По тая рѣка тя слѣдва до Бордузъ, послѣ се упжтва къмъ югъ, като оставя Бордузъ и Ени-кьой на Руссия. Отъ една точка на западъ отъ селото Каруганъ границата се упжтва прѣзъ Меджингеръ по права черта къмъ върха на планината Кжса-дагъ, продължава по водораздѣла между притоцитѣ на Араксъ отъ къмъ сѣверъ и притоцитѣ на Мурадъ-су отъ къмъ югъ дори до старата русска граница.

Членъ 59.

Н. В. Русский императоръ изявява, че неговото намѣрение е да направи отъ Батумъ свободно и по прѣимущество търговско пристанище.

Членъ 60:

Устжпенитѣ въ силата на 19 членъ отъ С. Стефанский договоръ Алашкердска долина и градътъ Баязитъ се повръщатъ на Турция.

Високата Порта устжпва на Персия града и мѣстностьта Котуръ въ онѣзи граници, които е опрѣдѣлила смѣсената англо-русска коммисия за опрѣдѣлението на границитѣ между Турция и Персия.

Членъ 61-ий

Високата Порта се задлъжава да въведе безъ отлагание реформитѣ и улучшенията, които се изискватъ отъ мѣстнитѣ нужди въ населенитѣ отъ арменци провинции и да усигори безопасностьта на тѣзи провинции противъ черкезитѣ и кюрдитѣ. Тя ще съобщава отъ

време на време на силитѣ за взетитѣ съ тая цѣль мѣрки и ще дава възможность на силитѣ да надзиравать върху тѣхното приложение.

Членъ 62-ий

Високата Порта като исказа желание да поддържи началото на вѣроисповѣдната свобода и да й даде най широко распространение, договоряющитѣ се страни вземать въ забѣлѣжка туй нейно доброволно изявление.

Въ никоя часть отъ турската империя разликата на вѣрата не може да се противопостави като причина за исключение или за неспособность на нѣкого да се ползува съ гражданскитѣ и политическитѣ си права напълно, да приема публични служби, звания и почести или да упражнява различнитѣ занятия и индустрии.

Всички безъ разлика на вѣра ще се приематъ за свидѣтели прѣдъ сѫдилищата. Свободата и външното упражнение на богослуженията се усигоряватъ за всички, и никакво препятствие не може да се полага на иерархическото устройство на различнитѣ вѣроисповѣдни общини или на тѣхнитѣ отношения къмъ духовнитѣ имъ началници.

Духовнитѣ лица, поклонницитѣ и иноцитѣ отъ всѣка народность, които пѫтуватъ по Европейска или Азиатска Турция, ще се радватъ на еднакви права, изгодности и привилегии.

Правото за официално покровителствование отъ страна на консулскитѣ агенти на силитѣ въ Турция, както върху лицата на споменѫтитѣ съсловия, тъй и върху тѣхнитѣ религиозни, благотворителни и други заведения въ святитѣ мѣста и другадѣ, се припознава по най пъленъ начинъ.

Добититѣ отъ Франция права се запазватъ неизмѣнни и отъ само себе си се разумѣва че никакво опитвание за измѣнение на настоящето положение (statu quo) въ святитѣ мѣста не ще се допусти.

Иноцитѣ на Атонската гора, отъ каквото происхождение и да сѫ, оставатъ си ступани на тѣхнитѣ притяжания и придобити прѣимущества и се ползоватъ безъ исключение съ съвършенно равенство въ правата и свободноститѣ.

Членъ 63-ий

Парижкий договоръ отъ 30-ий Марта 1856 год., а тъй сѫщо и Лондонский договоръ отъ 13-ий Марта 1871 год. запазватъ своята сила въ всички онѣзи опрѣдѣления, които не сѫ отмѣнени или измѣнени съ изложенитѣ въ настоящий актъ постановления.

Членъ 64-ий

Настоящий договоръ ще се утвърди и утвържденията ще се размѣнятъ въ Берлинъ въ единъ срокъ отъ три недѣли, или и порано, ако това бѫде възможно.

За увѣрение на което пълномощницитѣ на надлежнитѣ държави подписахѫ настоящий актъ и положихѫ на него печатитѣ си.

Направенъ въ Берлинъ на $^1/_{13}$-ий день отъ мѣсецъ Иулия 1878 год.

Подписали:

(М. П.) В. Бисмаркъ. (М. П.) В. Бюловъ.
(М. П.) Гогенлое.
(М. П.) Андраши. (М. П.) Кароли.
(М. П.) Хаймерле.
(М. П.) Вадингтонъ. (М. П.) Сенть-Валлие.
(М. П.) Г. Деспре.
(М. П.) Биконсфилдъ. (М. П.) Салисбюри.
(М. П.) Одо-Россель.
(М. П.) А. Корти. (М. П.) Лонаи.
(М. П.) Горчаковъ. (М. П.) Шуваловъ.
(М. П.) Д' Убри.
(М. П.) Ал. Каратеодори (М. П.) Мехмедъ-Али.
(М. П.) Саадуллахъ.

КНИГОПЕЧАТНИЦА ЯНКО С. КОВАЧЕВЪ. СОФИЯ.

ИЗВѢСТИЕ.

Тъй като листоветѣ за спомоществования отъ по много мѣста не ми се повърнаха съ време, то азъ не счетъхъ за нужно да обнародвамъ имената и на тѣзи родолюбиви съотечественници, които побързаха да се записватъ спомоществователи на прѣдстоящата книга. Това необнародвание освобождава рѣченитѣ единородци отъ задължението да приематъ книгата непрѣмѣнно. Сега тѣ ще я приематъ, само ако я намиратъ достойна за своето внимание.

ЦѢНА 2 ЛЕВА 70 СТ.

ИЗВѢСТИЕ.

Тѫй като листоветѣ за спомоществованія отъ по многото мѣста не ми се повърнаха съ време, то азъ не счетъхъ за нужно да обнародвамъ имената и на тѣзи родолюбиви съотечественници, които побързаха да се запишатъ спомоществователи на прѣдстоящата книга. Това необнародвание освобождава рѣченитѣ единородци отъ задължението да приематъ книгата непрѣмѣнно. Сега тѣй ще я приематъ, само ако я намиратъ достойна за своето внимание.

ЦѢНА 2 ЛЕВА 70 СТ.